

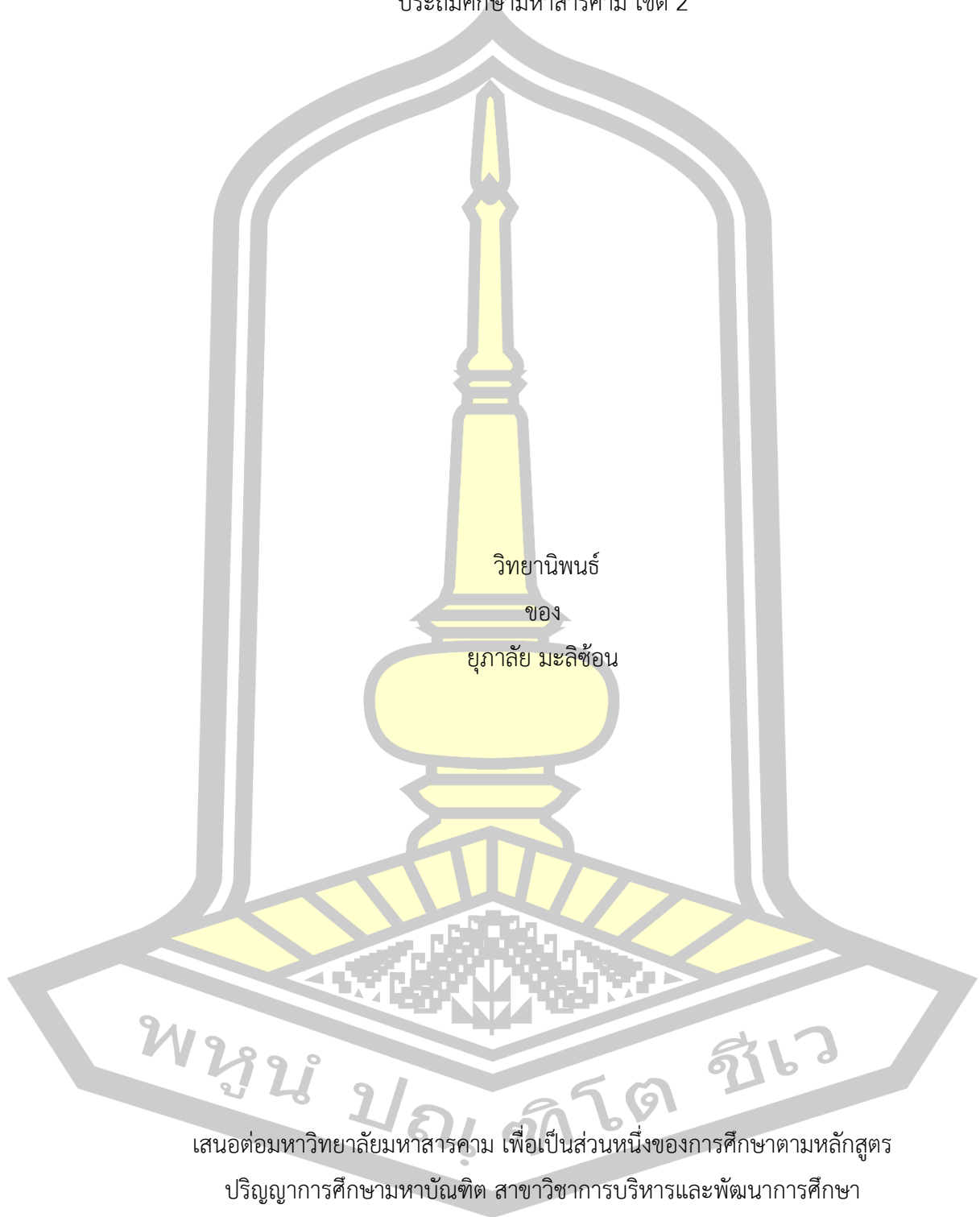
การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

วิทยานิพนธ์
ของ
ยุภาลัย มะลิซ้อน

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา
กรกฎาคม 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

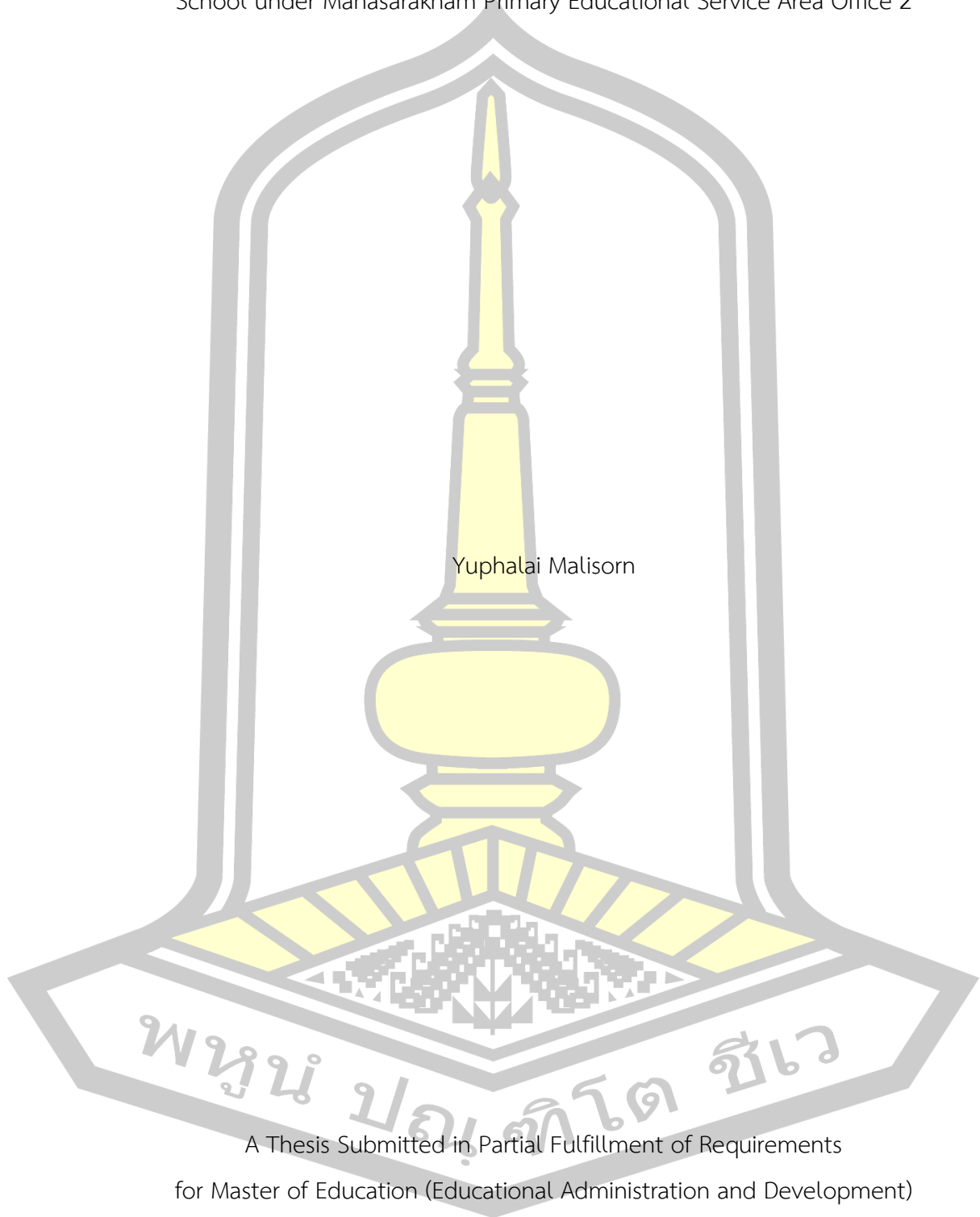
พูนุ่ ปอติโต ชีเว

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา

กรกฎาคม 2563

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Development of Teacher Competency about Active Learning Management in
School under Maharakham Primary Educational Service Area Office 2

Yuphalai Malisorn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Education (Educational Administration and Development)

July 2020

Copyright of Maharakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวยุภาลัย มะลิซ้อน
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
การบริหารและพัฒนการศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(อ. ดร. สุรเชต น้อยฤทธิ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. ดร. กาญจน์ เรืองมนตรี)

.....กรรมการ

(รศ. ดร. สุวัฒน์ จุลสุวรรณ)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ผศ. ดร. ไพศาล วรรค้ำ)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา ของมหาวิทยาลัย
มหาสารคาม

.....
(รศ. ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ)

.....
(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2		
ผู้วิจัย	ยุภาลัย มะลิซ้อน		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาญจน์ เรืองมนตรี		
ปริญญา	การศึกษามหาบัณฑิต	สาขาวิชา	การบริหารและพัฒนการศึกษา
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2 2) เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ระยะที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 322 คน ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2 ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอกวาปิปทุม จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมี 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกตผล (Observation) และ การสะท้อนผล (Reflection) ดำเนินการวิจัย 2 วงรอบ โดยวงรอบที่ 1 ใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศภายใน วงรอบที่ 2 ใช้กลยุทธ์การนิเทศแบบพี่เลี้ยง กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 23 คน ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบทดสอบ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน และแบบสังเกต การตรวจสอบข้อมูลใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique) และนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูมีความต้องการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เมื่อเรียงลำดับความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ การออกแบบการเรียนรู้ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงตามลำดับ

2. การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ดำเนินการ 2 วงรอบ ดังนี้ 2.1 การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะครู คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน พบว่า กลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 คน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก นอกจากนี้กลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 คน มีความสามารถในการเขียนแผนการเรียนรู้เชิงรุกหลังจากได้รับการพัฒนาโดยวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยรวมและรายบุคคลมีความสามารถในการจัดทำแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้ และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก กลยุทธ์การนิเทศภายใน สรุปได้ว่ากลุ่มเป้าหมายทุกคนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้ครบทุกรายการ ปฏิบัติการสอนสรุปโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณากลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 2 คน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2 คน และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง 1 คน ซึ่งจะได้ดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 2 ต่อไป 2.2 การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะครู คือ การนิเทศแบบพี่เลี้ยง พบว่า ครูเป้าหมายสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและมีพฤติกรรมการสอนดีขึ้นตามลำดับโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การพัฒนาสมรรถนะครู, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

TITLE	The Development of Teacher Competency about Active Learning Management in School under Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2		
AUTHOR	Yuphalai Malisorn		
ADVISORS	Assistant Professor Karn Ruangmontri , Ph.D.		
DEGREE	Master of Education	MAJOR	Educational Administration and Development
UNIVERSITY	Mahasarakham University	YEAR	2020

ABSTRACT

This research aimed to: 1) To study the actual state and the desirable state of teacher competency about active learning management in school under Mahasarakham primary educational service area office 2 2) To develop the teacher competency about active learning management for school under Mahasarakham primary educational service area office 2. The research was divided into 2 phrases. Phase 1, the study of the actual state and the desirable state of teacher competency about active learning management in school under Mahasarakham primary educational service area office 2. Phase 2, the development of teacher competency about active learning management in school under Mahasarakham primary educational service area office 2. Phase 1, the sample size was 322 teachers in school under Mahasarakham primary educational service area office 2 and the 5 experts. The research instrument was the questionnaire about the actual state and the desirable state of teacher competency about active learning management in school under Mahasarakham primary educational service area office 2. Phase 2, the action research about the development of teacher competency about active learning management in Ban NongbuaGut-or school, Wapipathum district, Mahasarakham province. The action research was divided into 4 stages; planning, action, observation and reflection. The action research was proceed 2 spirals. Spiral 1, using the strategy

of workshop and supervision. Spiral 2, using the strategy of mentoring. The action research consists of 5 collaborators, 23 informants, and the 5 experts. The research instrument consists of test, interview, evaluation and observation. Checking data with triangulation technique and use descriptive analysis technique for present the research.

The results of the research revealed the following;

1. The actual state of teacher competency about active learning management in school under Mahasarakham primary educational service area office 2 was at a medium level. The desirable state of teacher competency about active learning management in school under Mahasarakham primary educational service area office 2 was at the highest level, probably because the teacher want to develop teaching more than efficient. Needs of the development of teacher competency about active learning management in school under Mahasarakham primary educational service area office 2 could order from high to low; learning design, Using and develop the instructional media the innovation and the technology for learning, Learning by thinking and doing, and authentic assessment.

2. The development of teacher competency about active learning management in school under Mahasarakham primary educational service area office 2 2 spirals as follows; 2.1 The development of teacher competency about active learning management in Ban NongbuaGut-or school, Wapipathum district, Mahasarakham province in spiral 1, the strategy for develop the teacher competency was workshop and supervision found that 5 targets had got the cognition about active learning Moreover, 5 targets could write the active learning plan after workshop. The lesson plan of active learning was suitable at a high level in overall. The supervision; all of target could set active learning management. Teaching was at a high level but consider as the individual found that; the highest level for 2 targets, high level for 2 targets and medium level for 1 target that had to develop in the spiral 2. 2.2 The development of teacher competency about active learning management in Ban NongbuaGut-or school, Wapipathum district, Mahasarakham

province in spiral 2, the strategy for develop the teacher competency was mentoring found that; The target could set active learning management. The teaching behaviors improved respectively, with the average at high level.

Keyword : The Development of Teacher Competency, Active Learning Management

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก ประกาศคุณูปการ การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้ให้คำปรึกษาและแนะนำ อย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สุร เซต น้อยฤทธิ์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ กรรมการ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรคำ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่กรุณาให้คำแนะนำและตรวจแก้ไข ข้อบกพร่องตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัย มหาสารคามทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนเป็นแรงบันดาลใจให้ ผู้วิจัยสามารถศึกษาค้นคว้าได้จนประสบความสำเร็จในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ นายสมเพชร มัชปะโม ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนบ้านหนองบัว กุดอ้อ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม ที่กรุณาให้การสนับสนุน และส่งเสริม รวมทั้งให้การปรึกษา แนะนำ ในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ นายชูสง่า นัยวัฒน์ นายวีรชาติ ชมภูหลง และนายณวัฒน์ จันทเขต ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูล นางสาวปราณี วรรณปะเก ที่กรุณาเป็นทั้งผู้เชี่ยวชาญและเป็นวิทยากรในการประชุมเชิง ปฏิบัติการ ขอขอบคุณคณะครู บุคลากร และนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม ที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโท พ.31 สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษาทุกท่านที่ให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ขอขอบคุณ นายบุญยัง มะลิซ้อน นางมณีวรรณ มะลิซ้อน และนางคำทอง มะลิซ้อน ที่คอย สนับสนุน และเป็นกำลังใจให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์

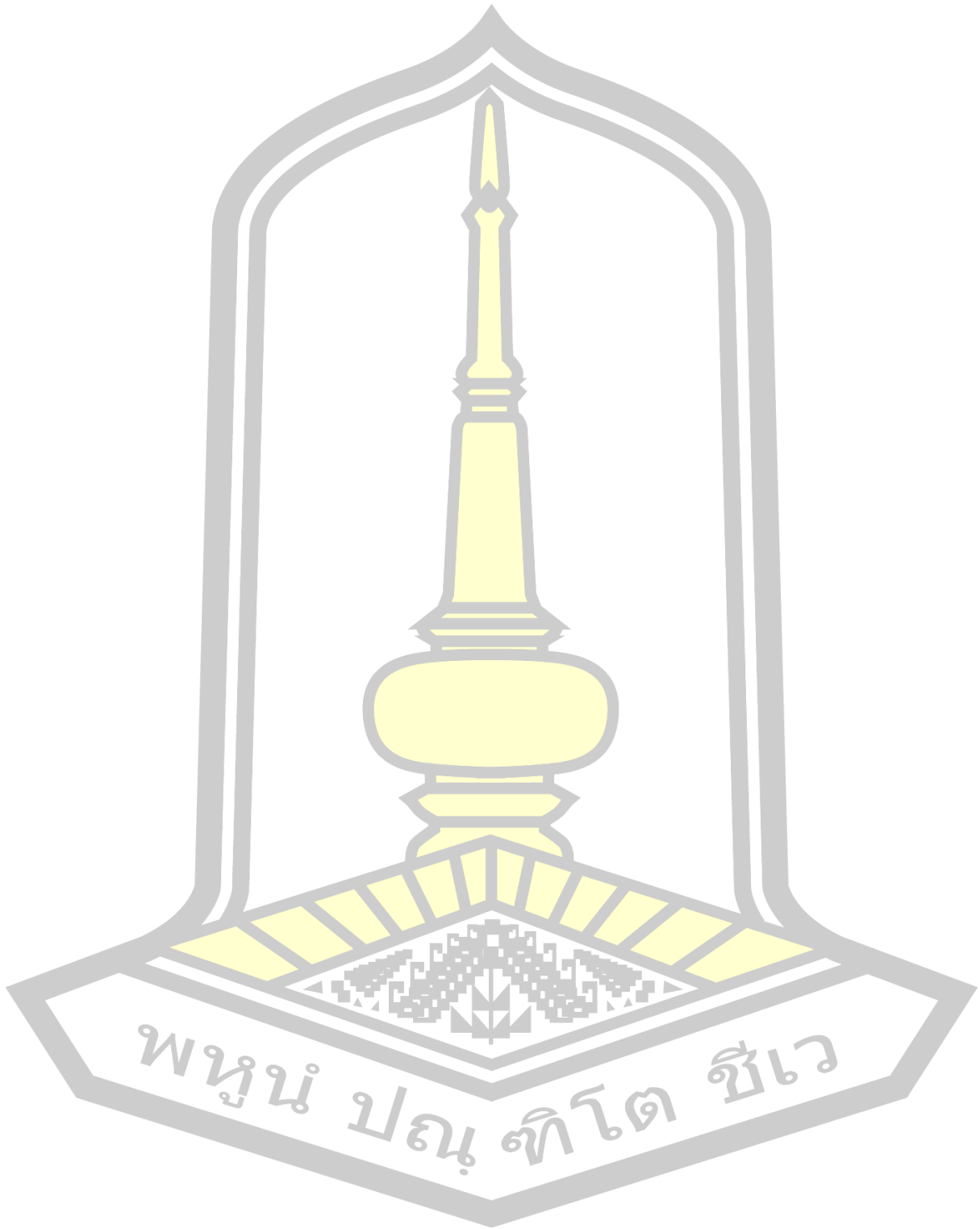
คุณค่าและประโยชน์ของการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศเพื่อบูชาพระคุณบิดา มารดา บुरพจารย์และญาติมิตร ที่ให้การศึกษอบรมสั่งสอนให้มีสติปัญญาและคุณธรรมจริยธรรมเครื่องชี้ นำ ความสำเร็จในชีวิต

ยุภาลัย มะลิซ้อน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ณ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญภาพประกอบ.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
หลักการแนวคิดการบริหารการศึกษา.....	13
หลักการแนวคิดการบริหารสถานศึกษา.....	17
การจัดการเรียนรู้เชิงรุก.....	22
สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้.....	72
การวิจัยเชิงปฏิบัติการ.....	96
การศึกษาความต้องการจำเป็น.....	107

บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	113
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	118
งานวิจัยในประเทศ.....	118
งานวิจัยต่างประเทศ.....	123
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	126
ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	128
ระยะที่ 2 พัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	133
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	153
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	153
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	153
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	154
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	191
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	191
สรุปผล	191
อภิปรายผล.....	194
ข้อเสนอแนะ.....	198
บรรณานุกรม.....	199
ภาคผนวก.....	210
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย.....	211
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	213
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	245
ภาคผนวก ง ตัวอย่างภาพประกอบ	256

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	41
ตาราง 2 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ของการออกแบบการเรียนรู้	48
ตาราง 3 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้	54
ตาราง 4 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ	63
ตาราง 5 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	71
ตาราง 6 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้	84
ตาราง 7 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ	104
ตาราง 8 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	129
ตาราง 9 แผนปฏิบัติการการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม วนรอบที่ 1	136
ตาราง 10 แผนปฏิบัติการการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม วนรอบที่ 2	141
ตาราง 11 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2	154
ตาราง 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ..	156

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการออกแบบการเรียนรู้.....	157
ตาราง 14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้	158
ตาราง 15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ	159
ตาราง 16 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	160
ตาราง 17 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2..	161
ตาราง 18 ค่าเฉลี่ยดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI _{modified}) โดยรวม	162
ตาราง 19 ค่าเฉลี่ยดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI _{modified}) ของการพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้.....	163
ตาราง 20 ค่าเฉลี่ยดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI _{modified}) ของการพัฒนาสมรรถนะการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้	164
ตาราง 21 ค่าเฉลี่ยดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI _{modified}) ของการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ	165
ตาราง 22 ค่าเฉลี่ยดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI _{modified}) ของการพัฒนาสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	166
ตาราง 23 ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจ ก่อนและหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ วงรอบที่ 1..	169
ตาราง 24 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 1.....	172

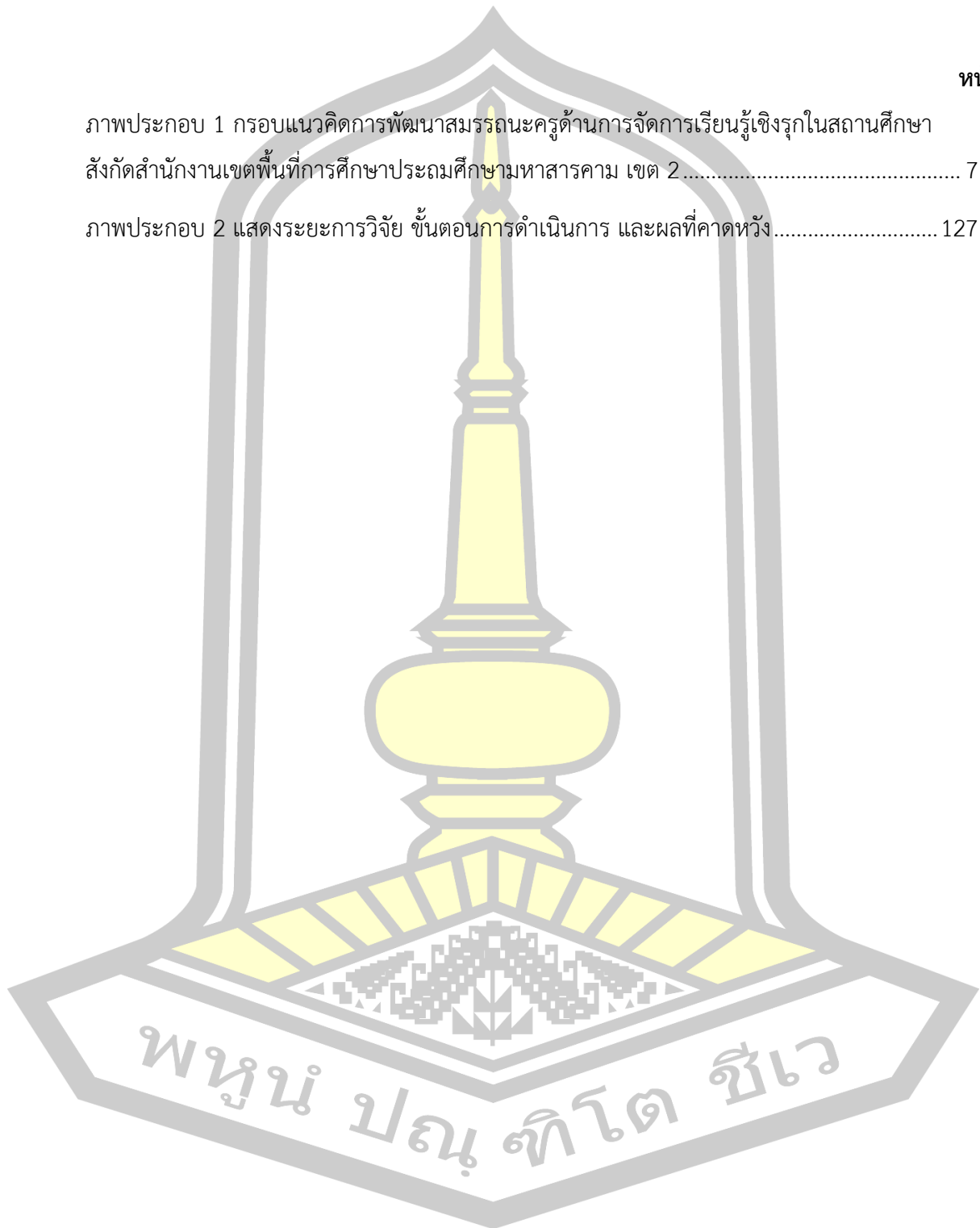
ตาราง 25 ผลการประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 1.....	177
ตาราง 26 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 1.....	179
ตาราง 27 ผลการประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 2.....	186
ตาราง 28 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 2.....	187

สารบัญภาพประกอบ

หน้า

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2.....	7
ภาพประกอบ 2 แสดงระยะการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการ และผลที่คาดหวัง.....	127

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งด้านธรรมชาติและวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงนั้นสมาชิกต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์โลก คือต้องมีการพัฒนาทางการศึกษา การที่ทุกคนมีทักษะที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคมโลกได้นั้น ต้องได้รับการฝึกฝนเริ่มตั้งแต่เกิดก็ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เมื่อโตขึ้นก็ปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมและความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีอย่างรอบด้าน การศึกษาเป็นกลไกที่ใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในสังคม เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทั้งนี้รูปแบบการเรียนรู้และวิธีแสวงหาความรู้มีการปรับเปลี่ยนไปจากระบบการศึกษาในรูปแบบดั้งเดิม ที่มีครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนฝ่ายเดียวไปสู่รูปแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่นักเรียนสามารถแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นสิ่งท้าทายครูยุคใหม่ในการจัดองค์ความรู้ให้บังเกิดผลต่อการพัฒนาผู้เรียน ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ความว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องพัฒนากระบวนการเรียนรู้การสอนที่มีประสิทธิภาพ และจัดกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ทำเป็นรักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรคทางปัญญา ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวก ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง กล่าวคือ ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้เชิงรุกเป็นการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียน

การสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-order thinking) ไม่เพียงแต่ฟัง ผู้เรียนจะต้องอ่าน เขียน ถามคำถาม อภิปรายร่วมกัน และลงมือปฏิบัติจริง ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ กิจกรรมการเรียนการสอน หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กิจกรรมการเรียนรู้ เพราะต้องการเน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นที่บทบาทของผู้เรียน และถึงแม้ว่าจะเน้นบทบาทของผู้เรียน แต่ผู้สอนก็ยังมีบทบาทร่วมเช่นกัน คือเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ได้แก่ เป็นผู้ให้คำปรึกษา เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิด เป็นผู้จัดระเบียบ เป็นผู้แนะนำและกำกับไม่ให้ ออกนอกทางหรือหลงทาง (สถาพร พงศพิศกุล, 2555) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นกิจกรรม วิธีการ หรือรูปแบบการสอน ทำให้ผู้เรียนสนใจบทเรียนและทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น อย่างไรก็ตามการใช้รูปแบบการสอนที่สำเร็จรูปที่นิยมใช้กันอยู่ทุกๆ ไปในปัจจุบันอาจไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ เพราะบริบทในห้องเรียนแต่ละห้องมีความแตกต่างกัน ผู้สอนควรใช้หลักการของ Active Learning ในการพัฒนากิจกรรมสำหรับผู้เรียน ทั้งวิธีการสอน อุปกรณ์การสอน การออกแบบรูปแบบการสอนต่าง ๆ ให้เหมาะกับเนื้อหาผู้เรียนและชั้นเรียนจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่น และเป็นนักคิดที่ไม่หยุดนิ่ง ทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้นาน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับบริบทต่าง ๆ ในบรรยากาศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (นนทลี พรธาดาวิทย์, 2559)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ยังไม่ประสบความสำเร็จในเชิงปฏิบัติเท่าที่ควร เนื่องจากผู้สอนยังมีความเคยชินกับการสอนแบบเก่าที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher centered) ร่วมกับการขาดความรู้ความเข้าใจในการสอนแบบใหม่ที่เหมาะสมกับผู้เรียนสำหรับยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีองค์ความรู้ใหม่เกิดขึ้นมากมายในทุกวินาที การสอนแบบเดิมจะไม่สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปปฏิบัติได้ดี และอาจไม่ส่งเสริมต่อสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ผู้สอนบางส่วนมักมุ่งเน้นการสอนอย่างไม่เป็นระบบแบบแผน หรือเลือกรูปแบบการสอนที่ไม่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนจึงอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายหรือเกิดทัศนคติในแง่ลบได้อีกด้วย (นนทลี พรธาดาวิทย์, 2559) ซึ่งเป็นธรรมดาที่มองเห็นภาพของความไม่ลงตัวหรือความขัดแย้งอยู่บ้างสำหรับครูที่มีความตระหนักและพยายามเปลี่ยนแปลงไปสู่แนวทางการสอนแบบใหม่จะเกิดผลกระทบจากแนวความคิดก่อนเก่าค่อนข้างมากแต่เป็นที่น่ายินดีที่พบว่ามีครูบางส่วนอยากจะเปลี่ยนแปลงวิธีสอนของตนเอง แม้ว่าจะยังสอนแบบเดิม ๆ อยู่ก็ตาม ซึ่งหมายความว่า ครูเหล่านี้ได้สอนมานานจนชินในความชำนาญการสอนแบบเดิมอยู่มาก มีความเข้าใจในความมุ่งหวังตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา แต่ยังไม่พบวิธีที่จะเริ่มต้นที่ดีได้อย่างไรเมื่อเทียบได้กับการสอนแบบเก่าที่ชำนาญการหรือเชี่ยวชาญมากกว่าหรือจะจัดกิจกรรมอย่างไรดีที่จะสอนให้มีความรู้มาก ๆ ในมุมมองตามมาตรฐานการอิงเนื้อหาเป็นหลักในแบบเก่า อีกทั้งไม่แน่ใจว่าการสอนแบบใหม่จะได้ผลดีจริงตามอ้างเพียงใด ในเมื่อเกิดกระแสการต่อต้านและพร้อมที่จะปรับตัวรับการเรียนแบบใหม่ของผู้เรียนในช่วงการเริ่มต้นอยู่มาก ซึ่งผู้เรียนไม่ค่อยชินกับการจัดการเรียนรู้ให้คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ ฝึกการคิดถามตอบ

หรือการคิดค้นแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ด้วยตนเองโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย สาเหตุทั้งหลายรวมทั้งความเข้าใจในมุมมองที่แตกต่างเหล่านี้เป็นความท้าทายต่อผู้วิจัยที่จะหาแนวทางที่พยายามให้ผู้สอนค้นพบวิธีการที่เหมาะสมกับความถนัดของตนเอง เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ครูให้เกิดความรอบรู้เข้าใจการสร้างแก่นสารของชีวิตที่เป็นตะกอนตกผลึกฝังแน่นอยู่ในตัวตนของผู้เรียน ซึ่งหมายถึงว่าครูมีความตระหนักและเข้าใจว่าผู้เรียนควรจะได้แก่นของกระบวนการคิด ทักษะและมีกระบวนการเรียนรู้ในสิ่งที่อยากรู้ เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ชีวิตของตนได้ สืบไปในภายหน้าและเกิดกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างจริง (ทศนา แคมมณี, 2556)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน ONET อยู่ในระดับต่ำที่สุดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามทั้ง 3 เขตพื้นที่ โดยมีผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน ONET ปีการศึกษา 2561 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาไทย เท่ากับ 55.45 คะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษ เท่ากับ 33.74 คะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์ เท่ากับ 35.72 และคะแนนเฉลี่ยวิชาวิทยาศาสตร์ 38.98 ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่าผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับต่ำ ปัญหาเหล่านี้เป็นผลมาจากครูประสบปัญหาต่าง ๆ ดังที่สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2556) ได้สังเคราะห์ประเด็นปัญหาการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของคุรุสภา พบว่า ปัญหาของการพัฒนาครู ได้แก่ คุรุมีศักยภาพไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน ครูสอนโดยไม่ใช้สื่อการสอน ครูขาดการพัฒนาเรื่องการจัดกระบวนการเรียนการสอน ครูขาดการนิเทศติดตามและประเมินผลการพัฒนา การพัฒนาอบรมครูไม่สอดคล้องกับความต้องการของครู ครูขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน จากกรณีเหตุการณ์จัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า มีหลายสาเหตุที่ทำให้ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐานต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เป็นสาเหตุหนึ่งซึ่งส่งผลให้ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐานต่ำกว่าเกณฑ์ โดยครูผู้สอนไม่สามารถจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้ เนื่องจากครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในการสอนแบบใหม่ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ครูผู้สอนขาดความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังจัดการเรียนรู้ในลักษณะเน้นเนื้อหาความจำ (Passive Learning) มากกว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือกระทำด้วยตนเอง (Active Learning) ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งซึ่งส่งผลให้การศึกษามีไม่ประสบความสำเร็จด้านคุณภาพของผู้เรียนตามที่ต้องการ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2, 2562)

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการเสริมสร้างสมรรถนะครูให้สามารถจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยเป็นการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะและเชื่อมโยงองค์ความรู้นำไปปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือ ประกอบอาชีพในอนาคต การนำเอาวิธีการสอน เทคนิคการสอนที่หลากหลายมาใช้ ออกแบบแผน การสอนและกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้สอน ให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยและการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะ การจัดการเรียนรู้ของครูจะต้องอาศัยความรู้และกระบวนการที่เหมาะสมในการจัดการความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และการพัฒนาที่ดีที่สุดเต็มตามศักยภาพบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และแสวงหาแนวทางใหม่ในการพัฒนาครูที่มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งหวังให้ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาการเรียนรู้อะไรก็ตามของผู้เรียน เป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้ เกิดองค์ความรู้ใหม่ สามารถนำองค์ความรู้นั้นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ส่งผลต่อการปฏิบัติงานที่มี ประสิทธิภาพต่อไป

ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอน โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคามเขต 2 ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ของครูที่ส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูงและการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง จึงมีความสนใจในการศึกษาและ พัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามหาสารคามเขต 2 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการ จัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของครูและสถานศึกษา เพื่อให้ครูมี รูปแบบแนวคิดใหม่ๆ ที่จะสร้างสรรค์และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาคน พัฒนางานด้านการ จัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นอย่างไร
2. การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ควรเป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ที่เชิงรุกใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2

2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้ทราบเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
2. ได้การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตเนื้อหา

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักวิชาการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ ได้แก่ สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (2552) ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ; นนทลี พรธาดาวิทย์ (2559) ; จิรภา อรรถพร (2556) และ Meyers and Jones (1993) เมื่อนำมาสังเคราะห์แล้วสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย

- 1) การออกแบบการเรียนรู้ 2) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้
- 3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

1.1. ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 1,954 คน จาก 221 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 322 คน ได้มาโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

โดยเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางสำเร็จรูปของ Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) แล้วทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

ระยะที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research Principle) ตามแนวคิด Kemmis & McTaggart (องอาจ นัยวัฒน์, 2553) โดยดำเนินการ 2 วงรอบ (Spiral) แต่ละวงรอบประกอบด้วย 4 ขั้นตอน PAOR คือ ขั้นการวางแผน (Planning) ขั้นการปฏิบัติ (Action) ขั้นการสังเกต (Observing) และขั้นการสะท้อนกลับ (Reflecting) มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

2.1 กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จำนวน 6 คน ประกอบด้วย

2.1.1 ผู้ศึกษาค้นคว้า จำนวน 1 คน

2.1.2 ครูผู้สอน ที่ได้มาด้วยความสมัครใจ จำนวน 5 คน

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 23 คน ประกอบด้วย

2.2.1 วิทยากร จำนวน 1 คน

2.2.2 ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ จำนวน 1 คน

2.2.3 หัวหน้างานวิชาการ จำนวน 1 คน

2.2.4 กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จำนวน 5 คน

2.2.4 ตัวแทนนักเรียนชั้นประถมศึกษา ห้องที่มีการจัดการเรียนรู้โดยครูกลุ่ม

เป้าหมาย ห้องละ 3 คน รวมจำนวน 15 คน

3. ระยะเวลาในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยใช้เวลาตั้งแต่ สิงหาคม 2562 ตั้งแต่ถึง มิถุนายน 2563

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษา หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

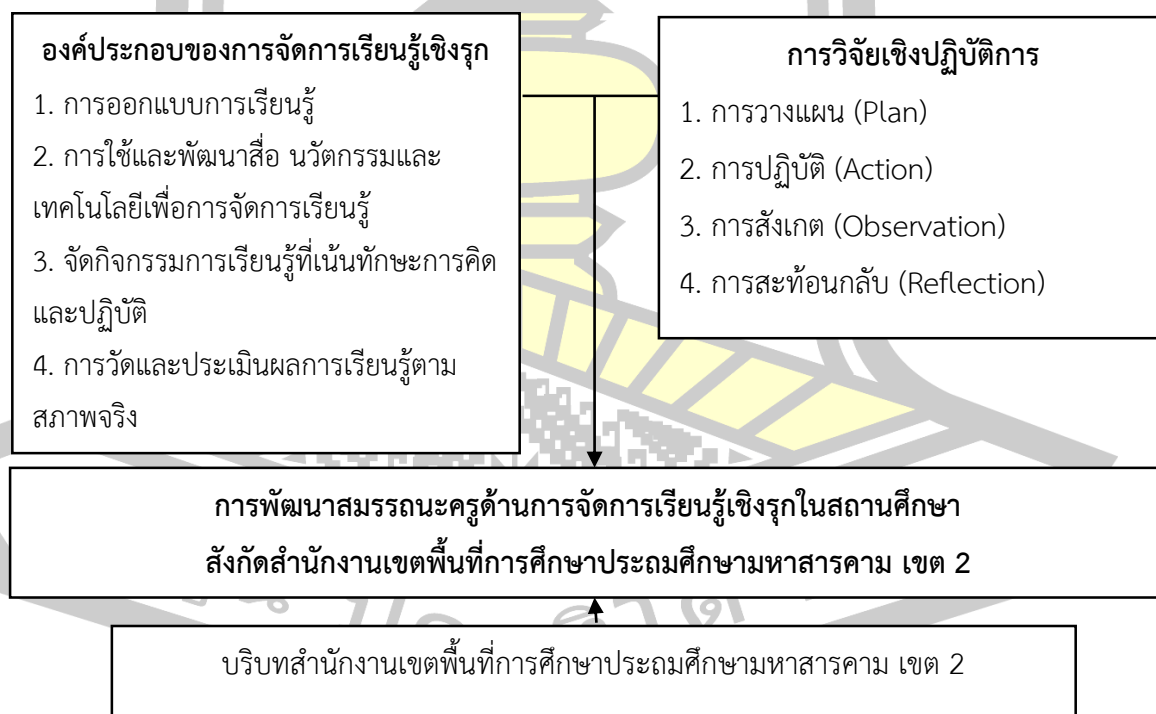
จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักวิชาการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ ได้แก่ สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และ

บุคลากรทางการศึกษา (2552); สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ; นนทลี พรธาดาวิทย์ (2559); จิรภา อรรถพร (2556) และ Meyers and Jones (1993) เมื่อนำมาสังเคราะห์แล้วสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 1) การออกแบบการเรียนรู้ 2) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ 3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

2. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ นักวิชาการศึกษาทั้งไทยและต่างประเทศ ได้แก่ วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2558); Kemmis and McTaggart (1988); Lewin (1946) เมื่อนำมาสังเคราะห์แล้วสามารถสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) 2) การปฏิบัติการ (Action) 3) การสังเกตการณ์ (Observation) และ 4) การสะท้อนกลับ (Reflection)

กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีในการ ดำเนินการวิจัย การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ ส่งผลให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้คอยชี้แนะ สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ หรือส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1.1 การออกแบบการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยการวางแผน วิเคราะห์สถานการณ์หรือเงื่อนไขในการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการวางแผนโครงสร้างการสอนของผู้สอน ซึ่งจะทำให้เห็นภาพรวมของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถระบุวิธีสอน รูปแบบการสอน เทคนิคการสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งแนวทางการวัดและประเมินผล เหมาะสมกับบริบทมากที่สุด จนนำไปสู่การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน ต่อเนื่อง และเหมาะสม อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1.1.1 ศักยภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 1.1.2 กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้
- 1.1.3 การออกแบบยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ
- 1.1.4 การพัฒนาและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 1.1.5 การออกแบบการเรียนการสอนหรือโมดูล
- 1.1.6 การออกแบบเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

1.2 การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการเลือกใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถออกแบบและสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา การผลิตสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวิสัยทัศน์ในการเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

- 1.2.1 ใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้
- 1.2.2 สามารถเลือกใช้ ออกแบบสร้างและพัฒนาสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้

1.2.3 สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.2.4 สืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้

1.2.5 ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการผลิตสื่อวัตกรรมการใช้ในการจัดการเรียนรู้

1.2.6 สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี

1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ในเชิงทักษะต่าง ๆ เช่น กระบวนการคิดขั้นสูง การทดลอง การสำรวจตรวจสอบ ผู้เรียนต้องทำความเข้าใจและทำความเข้าใจด้วยตนเอง หรือร่วมกันกับเพื่อน เช่น ร่วมสืบค้นหาคำตอบ ร่วมอภิปราย ร่วมนำเสนอและสรุปรอบความคิดร่วมกัน นำเสนอความรู้ประยุกต์ใช้หรือลงมือปฏิบัติ โดยผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย จัดบรรยากาศที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1.3.1 จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอ

ผลงาน

1.3.2 จัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง

1.3.3 จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา

1.3.4 จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดด้วยการตั้งคำถาม

1.3.5 จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ

1.3.6 จัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่าง

กว้างขวาง

1.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง หมายถึง กระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียน ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน เพื่อนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุผลตามที่กำหนดไว้ และใช้เป็นข้อมูลสำหรับตัดสินผลการเรียน ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1.4.1 มีความรู้ความเข้าใจหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

1.4.2 สามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้

1.4.3 สามารถสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล และนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม

1.4.4 สามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด

1.4.5 ประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง

1.4.6 สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

2. สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการจัดกระบวนการของครูผู้สอน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์อันก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามและพัฒนาการทั้งทางกายและทางสมอง อารมณ์และสังคม ประกอบด้วย

- 2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ
- 2.2 การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับผู้เรียน
- 2.3 การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 2.4 จัดการเรียนการสอนโดยยึดเป้าหมายที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 2.5 การออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้
- 2.6 การเลือกใช้พัฒนาและผลิตสื่อการสอน

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปอันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานในขอบข่ายที่รับผิดชอบ โดยผู้วิจัยสามารถดำเนินการได้หลาย ๆ ครั้ง จนกระทั่งผลการปฏิบัติงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ได้สำเร็จ โดยกำหนดขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

3.1 การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ประกอบกับการระลึกถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของผู้วางแผน ภายใต้การไตร่ตรองถึงปัจจัยสนับสนุนขัดขวางความสำเร็จในการแก้ไข ปัญหาการต่อต้าน รวมทั้งสถานการณ์เงื่อนไขอื่น ๆ ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต

3.2 การปฏิบัติการ (Action) หมายถึง การลงมือดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้อย่างระมัดระวังและควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในแผน อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดของสถานการณ์เวลานั้นได้ ด้วยเหตุนี้แผนปฏิบัติการที่ดีจะต้องมีลักษณะเป็นเพียงแผนชั่วคราว ซึ่งเปิดช่องให้ผู้ปฏิบัติการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขและปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น การปฏิบัติการที่ดีจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตรภายใต้การใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจ

3.3 การสังเกตการณ์ (Observation) หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป รวมทั้งสังเกตการณ์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ระหว่างปฏิบัติการตามแผนว่ามีสภาพหรือลักษณะเป็นอย่างไร การสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างคร่าว ๆ โดยจะต้องมีขอบเขตไม่แคบหรือจำกัดจนเกินไป เพื่อจะได้เป็นแนวทางสำหรับการสะท้อนกลับกระบวนการและผลการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นตามมา

3.4 การสะท้อนกลับ (Reflection) หมายถึง การให้ข้อมูลถึงการกระทำตามที่บันทึกข้อมูลไว้จากการสังเกตในเชิงวิพากษ์กระบวนการและผลการปฏิบัติงานตามที่วางแผนไว้ตลอดจนการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การสะท้อนกลับโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์ หรือประเมินผลการปฏิบัติงานระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในการวิจัย จะเป็นวิธีการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางดั้งเดิมไปเป็นการปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวนและปรับปรุงวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเกลียวต่อไป

4. ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

5. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

6. สภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

7. สภาพที่พึงประสงค์ หมายถึง ความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับครูผู้สอนด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยกำหนดหัวข้อดังต่อไปนี้

1. หลักการแนวคิดการบริหารการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการบริหารการศึกษา
 - 1.2 ความสำคัญของการบริหารการศึกษา
 - 1.3 หลักการบริหารการศึกษา
2. หลักการแนวคิดการบริหารสถานศึกษา
 - 2.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา
 - 2.2 ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา
3. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก
 - 3.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
 - 3.2 ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
 - 3.3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
 - 3.4 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
 - 3.5 องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
4. สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้
 - 4.1 แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ
 - 4.2 ความหมายของสมรรถนะ
 - 4.3 องค์ประกอบของสมรรถนะ
 - 4.4 ประเภทของสมรรถนะ
 - 4.5 สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้
5. กลยุทธ์การพัฒนา
 - 5.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ
 - 5.2 การนิเทศภายใน
 - 5.3 การนิเทศแบบพี่เลี้ยง
6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

- 6.1 แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
- 6.2 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
- 6.3 ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติ
- 6.4 กระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
- 6.5 ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
6. การศึกษาความต้องการจำเป็น
7. บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักการแนวคิดการบริหารการศึกษา

1. ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลป์และกลยุทธ์ดำเนินการ เพื่อให้องค์การบรรลุเป้าหมาย ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษา ไว้ดังนี้

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การบริหารงานของสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนมากที่สุด

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาคน ทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้บุคคลนั้น ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีสันติสุขและสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศตามความเหมาะสมและศักยภาพของบุคคลนั้น

กาญจน์ เรืองมนตรี และธรินธร นามวรรณ (2554) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การบริหารกิจการทุกชนิดในสถานศึกษาหรือโรงเรียนที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพที่สุด

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2554) การบริหารการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และความเป็นคนดีที่หมายถึงการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานของครูใหญ่ร่วมกับครูน้อยในโรงเรียน อธิการบดีร่วมกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับอธิการบดีกรมต่าง ๆ และครูอาจารย์ในสถาบันต่าง ๆ และกลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่างร่วมมือกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น การพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้นจะต้องมีการดำเนินการในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดการสถานที่ และพัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมาดำเนินการหรือมาทำการสอนในสถาบันการศึกษาการปกครองนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีวินัยและอื่น ๆ ซึ่งการดำเนินการเหล่านี้รวมเรียกว่า “ภารกิจทางการบริหารการศึกษา” หรือ “งานบริหารการศึกษา” นั่นเอง

จากความหมายการบริหารการศึกษาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกัน ดำเนินการเพื่อพัฒนาเด็กเยาวชน ประชาชนหรือสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน เช่น ความสามารถ เจตคติพฤติกรรม ค่านิยม หรือคุณธรรมในด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผนและไม่เป็นระเบียบแบบแผน

2. ความสำคัญของการบริหารการศึกษา

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 6 ได้กำหนดความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการบริหารจัดการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนไทยให้บรรลุความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของประเทศ

ปรัชญา เวสารัชช์ (2554) ให้ความสำคัญของการบริหารการศึกษา ไว้ว่า การบริหารจัดการที่มีระบบและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วมดำเนินการ มีรูปแบบ ขั้นตอน กติกา และวิธีดำเนินการ มีทรัพยากรสนับสนุน และมีกระบวนการประเมินผลการศึกษาที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้

อนรรตน์ อนันทนาธร (2559) ให้ความสำคัญของการบริหารการศึกษาไว้ว่า เป็นกระบวนการเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการแปรเปลี่ยนวิสัยทัศน์ให้เป็นภารกิจในการพัฒนา ทำให้การดำเนินงานขององค์กรมีความต่อเนื่อง ทำให้องค์กรปรับตัวได้ สร้างความมั่นคง ยั่งยืน

William (2008) ให้ความสำคัญของการบริหารการศึกษา ไว้ว่า มนุษย์เราเป็นสมาชิกของสังคม เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันมากเป็นหมู่หรือเป็นกลุ่มมีหัวหน้าปกครองบังคับบัญชา มีการแบ่งงานกันทำตามลักษณะความรู้ความสามารถ ชับซ้อนมากมนุษย์ก็เริ่มสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ขึ้น โดยเรียนรู้จากประสบการณ์และความเชื่อถือ เพื่อมุ่งให้เกิดความสำเร็จเรียบร้อยเกิดขึ้นในองค์การและความสุขในสังคมได้ ฉะนั้น ความสำเร็จของการบริหาร สรุปได้ดังนี้

1. การบริหารนั้นได้เจริญเติบโตควบคู่กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ และเป็นสิ่งช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตร่วมกันอยู่ได้อย่างผาสุก
2. จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นผลทำให้องค์กรต่าง ๆ ต้องขยายงานด้านบริหารให้กว้างขวางเพิ่มขึ้น
3. การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม
4. การบริหารเป็นวิธีที่สำคัญในอันที่จะนำสังคมแลโลกไปสู่ความเจริญก้าวหน้า
5. การบริหารจะช่วยให้ทราบถึงแนวโน้มทั้งในด้านความเจริญและความเสื่อมของสังคมในอนาคต
6. การบริหารมีลักษณะเป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์การความสำเร็จของการบริหารจึงขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองอยู่เป็นอันมาก
7. การบริหารมีลักษณะต้องใช้การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องมือและการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องมือแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหารและความเจริญเติบโตของการบริหาร
8. ชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัว หรือในองค์การย่อมมีส่วนเกี่ยวพันกับการบริหารอยู่เสมอ
9. การบริหารกับการเมืองเป็นสิ่งคู่กัน ไม่อาจแยกจากกันโดยเด็ดขาด

Drucker (2010) ให้ความสำคัญของการบริหารการศึกษาไว้ว่า การบริหารการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญต่อคุณภาพของผลิตทางการศึกษาและต่อการพัฒนาการทุก ๆ ด้านของมนุษย์ที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติ เพราะถ้าหากไม่มีการบริหารแล้ว การดำเนินงานของสถานศึกษาจะต้องพบกับอุปสรรคมากมายจนไม่สามารถดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้

จากความสำเร็จของการบริหารการศึกษาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญต่อคุณภาพของผลิตทางการศึกษา เป็นกระบวนการตัดสินใจใช้บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ในการดำเนินงานของผู้ทำให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้ องค์การประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. หลักการบริหารการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2550) ได้กำหนดหลักการบริหารการศึกษาที่สำคัญไว้ ดังนี้

1. มีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ อันได้แก่
ความเป็นเอกภาพในการกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษา มีมาตรฐานและทิศทางในการจัดการศึกษาเหมือนกัน โดยส่วนกลางกำหนดนโยบาย ให้คำปรึกษา ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล การจัดการศึกษา
2. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาไปสู่คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไปโดยคณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง
3. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคล ชุมชน สถาบันสังคมต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีการระดมทรัพยากรต่าง ๆ จากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาหรือหาแนวทางการพัฒนาการศึกษา เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน เงินทุน วัสดุและอื่น ๆ เป็นต้น

Gulick และ Urwick (1937) ได้กำหนดหลักการบริหาร ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารการศึกษา ที่เรียกว่า POSDCORB 7 ประการ ดังนี้

1. Planning (P) หมายถึง การวางแผนหรือวางโครงการอย่างกว้าง ๆ ว่า มีงานอะไรบ้างที่จะปฏิบัติตามลำดับวางแผนวิธีการปฏิบัติพร้อมด้วยวัตถุประสงค์ของการปฏิบัตินั้น ๆ ก่อนลงมือปฏิบัติการ
2. Organizing (O) หมายถึง การจัดรูปโครงการหรือเค้าโครงของการบริหารกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจนพร้อมด้วยกำหนดลักษณะและวิธีการติดต่อกัน
3. Staffing (S) หมายถึง การบริหารงานอันเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ทุกประเภทของหน่วยงานตั้งแต่การแสวงหากคนมาทำงานบรรจุแต่งตั้งการฝึกอบรมและพัฒนาบุคคลที่จะบรรจุแต่งตั้งไว้แล้วการบำรุงขวัญการเลื่อนขั้น ตลอดจนการพ้นจากงานและบำรุงรักษาสภาพการทำงานที่ดีมีประสิทธิภาพให้คงอยู่ตลอดไป
4. Directing (D) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการหลังจากได้วิเคราะห์และพิจารณาวางแผนงานโดยรอบคอบแล้ว รวมทั้งการติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ๆ ในฐานะผู้บริหารเป็นผู้บังคับบัญชาในหน่วยงาน

5. Coordinating (Co) หมายถึง การประสานงานหรือสื่อสัมพันธ์หน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ภายในองค์กรหรือสำนักงานใหญ่เพื่อก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน

6. Reporting (R) หมายถึง การเสนอรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาหรือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งเบื้องบนและเบื้องล่างการเสนอรายงานทำให้ผู้บังคับบัญชาทราบความก้าวหน้าของงานทุกระยะสะดวกแก่การประสานงานกับหน่วยงานอื่น

7. Budgeting (B) หมายถึง การจัดทำงบประมาณการเงินการวางแผนหรือโครงการในการใช้จ่ายเงินการบัญชีและการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินหรือตรวจสอบบัญชีโดยรอบคอบและรัดกุม

จากหลักการบริหารการศึกษาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หลักการบริหารการศึกษามีหลายรูปแบบ ซึ่งล้วนแล้วมีองค์ประกอบหรือขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยให้การบริหารบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา การวางแผน การจัดองค์การ การจัดงบประมาณ การสั่งการ การประสานงาน การติดต่อสื่อสาร การควบคุม การจูงใจ การบำรุงขวัญกำลังใจ การประเมินผล และการรายงานผล

หลักการแนวคิดการบริหารสถานศึกษา

1. ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องการจัดระบบการศึกษา เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์กรที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการบริหารสถานศึกษา ไว้ดังนี้

กิติมา ปรีดีติลก (2542) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการทุกอย่างในสถานศึกษาตั้งแต่การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานอาคารสถานที่ การบริหารงานธุรการและการเงิน การบริหารงานกิจการนักเรียน และนักศึกษา และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

อมรชัย ดันติเมธ (2542) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านบุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม และคุณธรรม ตลอดจนคำนึงให้ตรงกับความต้องการของสังคม สามารถเป็นสมาชิกที่ดี และมีประสิทธิภาพของสังคม โดยใช้กระบวนการและทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบและไม่เป็นระเบียบ

ภารดี อนันต์นาวี (2551) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มบุคคลร่วมกันดำเนินการเพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชนและชุมชน ซึ่งเกิดพัฒนาการทางด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ ค่านิยม พฤติกรรมและคุณค่าต่าง ๆ ตลอดจนปลูกฝังให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ (2554) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และความเป็นคนดีที่หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลร่วมมือกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ซึ่งการพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้น จะต้องมีการดำเนินการในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดการสถานที่และพัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคล มาดำเนินการหรือมาทำการสอน ในสถาบันการศึกษาการปกครองนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีวินัย

จากความหมายการบริหารสถานศึกษาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารการศึกษาของสถานศึกษา หรือโรงเรียนที่ผู้บริหารดำเนินกิจกรรม หรือใช้กระบวนการต่าง ๆ โดยความร่วมมือของผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยเริ่มจากการวางแผน การวินิจฉัยสั่งการ การอำนวยความสะดวก การควบคุมและการจัดการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีคุณภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเจตนารมณ์ของการศึกษาสำหรับการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม

2. ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) การบริหารและการจัดการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจบริหาร และการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ บริหารงบประมาณ บริหารงานบุคคลและบริหารทั่วไป มีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ มีภาระหน้าที่ 17 อย่างด้วยกันคือ

- 1.1 การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น
- 1.2 การวางแผนงานด้านวิชาการ
- 1.3 การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
- 1.4 การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
- 1.5 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 1.6 การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
- 1.7 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
- 1.8 การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
- 1.9 การนิเทศการศึกษา

- 1.10 การแนะแนว
- 1.11 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
- 1.12 การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
- 1.13 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา
- และองค์กรอื่น
- 1.14 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์
หน่วยงานสถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
- 1.15 การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา
- 1.16 การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา
- 1.17 การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
2. ด้านการบริหารงานงบประมาณ มีภาระหน้าที่ 22 อย่างด้วยกันคือ
- 2.1 การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อ
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี
- 2.2 การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงินตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจาก
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง
- 2.3 การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
- 2.4 การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
- 2.5 การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ
- 2.6 การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ
- 2.7 การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ
- 2.8 การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- 2.9 การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา
- 2.10 การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- 2.11 การวางแผนพัสดุ
- 2.12 การกำหนดรูปแบบรายการ หรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์
หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณ เพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการหรือเลขาธิการ
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่กรณี
- 2.13 การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ
- 2.14 การจัดหาพัสดุ
- 2.15 การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ
- 2.16 การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน

- 2.17 การเบิกเงินจากคลัง
- 2.18 การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน
- 2.19 การนำเงินส่งคลัง
- 2.20 การจัดทำบัญชีการเงิน
- 2.21 การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน
- 2.22 การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน
3. ด้านการบริหารงานบุคคล มีภาระหน้าที่ 20 อย่างด้วยกันคือ
- 3.1 การวางแผนอัตรากำลัง
- 3.2 การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3.3 การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
- 3.4 การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากร
- ทางการศึกษา
- 3.5 การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน
- 3.6 การลาทุกประเภท
- 3.7 การประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 3.8 การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
- 3.9 การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน
- 3.10 การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
- 3.11 การอุทธรณ์และการร้องทุกข์
- 3.12 การออกจากราชการ
- 3.13 การจัดระบบและการจัดทำทะเบียนประวัติ
- 3.14 การจัดทำบัญชีรายชื่อและให้ความเห็นเกี่ยวกับการเสนอขอพระราชทาน
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์
- 3.15 การส่งเสริมการประเมินวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3.16 การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเกียรติ
- 3.17 การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ
- 3.18 การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับข้าราชการครูและบุคลากร
- ทางการศึกษา
- 3.19 การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต
- 3.20 การพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การดำเนินการที่
- เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

4. ด้านการบริหารงานทั่วไป มีภาระหน้าที่ 21 อย่างด้วยกัน คือ

- 4.1 การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
- 4.2 การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
- 4.3 การวางแผนการบริหารงานการศึกษา
- 4.4 งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน
- 4.5 การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
- 4.6 การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน
- 4.7 งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 4.8 การดำเนินงานธุรการ
- 4.9 การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
- 4.10 การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
- 4.11 การรับนักเรียน
- 4.12 การเสนอความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึกษา
- 4.13 การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย
- 4.14 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- 4.15 การทัศนศึกษา
- 4.16 งานกิจการนักเรียน
- 4.17 การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
- 4.18 การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
- 4.19 งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น การรายงานผลการปฏิบัติงาน
- 4.20 การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
- 4.21 แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

จากขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยงานหลัก 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

1. ความหมายของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า Active Learning เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ไว้ดังนี้

จรรยา ดาสา (2552) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนจะได้เชื่อมโยงความรู้เดิมและความรู้ใหม่จากการได้คิด ได้ปฏิบัติระหว่างการเรียนการสอน

สถาพร พุทธิพิบูล (2555) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง จึงเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสร้างสรรคทางปัญญา (Constructivism) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีครูผู้สอนเป็นผู้แนะนำ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้น โดยกระบวนการคิดขั้นสูง กล่าวคือ ผู้เรียนมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่าจากสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นนทลี พรธาดาวิทย์ (2559) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง กิจกรรม วิธีการ หรือรูปแบบการสอน ทำให้ผู้เรียนสนใจบทเรียน และทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น อย่างไรก็ตามการใช้รูปแบบการสอนที่สำเร็จรูปที่นิยมใช้กันอยู่ทั่ว ๆ ไปในปัจจุบันอาจไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ เพราะบริบทในห้องเรียนแต่ละห้องมีความแตกต่างกัน ผู้สอนควรใช้หลักการของ Active Learning ในการพัฒนากิจกรรมสำหรับผู้เรียน ทั้งวิธีการสอน อุปกรณ์การสอน การออกแบบรูปแบบการสอนต่าง ๆ ให้เหมาะกับเนื้อหาผู้เรียนและชั้นเรียน จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่น และเป็นนักคิดที่ไม่หยุดนิ่ง ทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้นาน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในบริบทต่าง ๆ ในบรรยากาศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

จิราภรณ์ ยกอินทร์ (2560) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ทำความเข้าใจ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และร่วมกันอภิปราย นำเสนอ สรุปความคิดรวบยอดร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนความคิด การเรียนรู้แบบร่วมมือ และการเรียนรู้แบบกรณีศึกษา เพื่อเป็นส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้กระตุ้นให้นักศึกษามีความใฝ่รู้ กระตือรือร้น คิดเป็น สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ตลอดจนทำงานเป็นกลุ่ม และสามารถนำเสนอข้อมูลได้ดีกว่าการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว

Mayers และ Jones (1993) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ (Receive) ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ (Co-creators)

Prince (2004) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ได้ใช้ทักษะการพูด ฟัง อ่าน เขียน และไตร่ตรองความคิด

Biech (2015) ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง การเรียนการสอนมิใช่แบบตั้งรับ (Passive Learning-PL) โดยเป็นการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง ด้วยการคิดวิเคราะห์ ประเมินค่าและสร้างสรรค์ ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการฟัง อ่าน เขียน ถามคำถาม อภิปรายร่วมกันและลงมือปฏิบัติจริงในบางกรณี โดยผู้สอนคำนึงถึงความรู้เดิมและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากความหมายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ ส่งให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้คอยชี้แนะ สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ หรือส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

จากการศึกษาลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีนักวิชาการวิชาการศึกษาหลายท่านได้สรุปไว้ ดังนี้

จรรยา ดาสา (2552) กล่าวถึงลักษณะสำคัญพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนเชิงรุก ไว้ 4 ลักษณะ ได้แก่ การฟังและพูด การอ่าน การเขียน และการไตร่ตรองหรือโต้ตอบความคิดเห็น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การฟังและพูด ผู้สอนจะต้องให้ผู้เรียนฟังให้เป็น คือจับใจความสำคัญของเรื่องที่ฟังให้ได้ เมื่อฟังแล้วผู้เรียนควรจะสามารถสรุปออกมาเป็นคำพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้ สามารถพูดสื่อสารข้อคิดเห็นของตนเองได้

2. การอ่าน ในการอ่านแต่ละครั้ง ผู้สอนต้องมั่นใจว่าผู้เรียนสามารถจับใจความหรือประเด็นสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้

3. การเขียน ในการเขียนหากผู้เรียนไม่เข้าใจเนื้อหาอย่างแท้จริงจะไม่สามารถเขียนด้วยภาษาของตนเองเพื่อสื่อสารให้ตนเองหรือผู้อื่นเข้าใจได้ ดังนั้นการเขียนแต่ละครั้งผู้เรียนต้องกลั่นกรองและเรียบเรียงความคิดของตนเองเป็นอย่างดีก่อนลงมือเขียน

4. การไตร่ตรองหรือการโต้ตอบความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสโต้ตอบ ความคิดเห็นของตนเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้สิ่งที่ตนเองคิดกับผู้อื่น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงแนวคิดที่มากขึ้น ทำให้เรียนรู้ได้มากขึ้นหรือทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมายมากขึ้น

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2553) ได้กำหนดลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) ไว้ดังนี้

1. เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
2. เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด
3. ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน
5. ผู้เรียนเรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
6. เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน ฟุด ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
7. เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง
8. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสาร หรือสารสนเทศ และหลักการความคิดรวบยอด
9. ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง
10. ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้ และการสรุปทบทวนของผู้เรียน

นนทลี พรธาดาวิทย์ (2559) ได้กำหนดลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) ไว้ว่า ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning เป็นวิธีการที่ผู้สอนสร้างสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เช่น เตรียมตัวอย่างภาพ วิดีทัศน์ และวิธีดำเนินการ เมื่อผู้เรียนดำเนินกิจกรรมจะเกิดแนวคิดและสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองจากความรู้เดิมที่มีอยู่ โดยผู้เรียนทำกิจกรรมในระหว่างเวลาเรียน เช่น การอภิปราย การปฏิบัติ การตอบคำถาม การอ่าน ซึ่งผู้เรียนต้องศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ก่อนเข้าชั้นเรียน ดังนั้นต้องเป็นผู้รู้และเชี่ยวชาญในเนื้อหาที่ทันสมัย รู้กระบวนการที่จะพัฒนาวิธีการเรียนรู้ และใช้วิธีการเพื่อที่จะถ่ายทอดเนื้อหา สร้างมาตรฐานการเรียนรู้ และสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน เป็นผู้ให้คำแนะนำ อำนวยความสะดวก

ในชั้นเรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีการสะท้อนผลการสอนเพื่อปรับปรุง Active Learning จึงเป็นการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตน (Transformative Learning) เกิดภาวะผู้นำ มีทักษะในการนำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นเนื้อหาการบูรณาการเพื่อให้ผู้เรียนสามารถ เชื่อมโยง และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ภายใต้กิจกรรม วิธีการ และกระบวนการที่หลากหลาย สนุกสนาน กระตือรือร้น มีชีวิตชีวาไม่น่าเบื่อ โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ มีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และได้ฝึกทักษะการคิด ผู้สอนมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ให้ คำแนะนำ เป็นผู้อำนวยความสะดวก และเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีแรงบันดาลใจให้เกิด การเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผลลัพธ์ที่ผู้เรียนได้รับ คือ เกิดทักษะการเรียนรู้ และทักษะการดำรงชีวิตอย่าง ถาวร สรุปลงได้ว่าลักษณะของ Active Learning มีลักษณะดังนี้

1. ผู้สอนควรกำหนด เป้าประสงค์ (Purposive) โดยเป้าประสงค์นั้นควรสัมพันธ์ กับกิจกรรม/งานที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาทักษะผู้เรียนมากกว่า การเนื้อหา เน้นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิด การวางแผนการเรียนรู้ การยอมรับ การประเมินผล และการนำเสนอผลงาน
3. วิธีการจัดการเรียนรู้สามารถสะท้อน สิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากกิจกรรม และผู้เรียนได้รับข้อมูลสะท้อนกลับจากผู้สอนทันทีทันใดในการทำกิจกรรม
4. ควรมีกิจกรรมการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน
5. ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิพากษ์วิจารณ์ ในสิ่งที่ผู้เรียนชื่นชอบ และไม่ชอบ รวมทั้งวิจารณ์เกี่ยวกับเนื้อหาในการเรียนรู้
6. ผู้สอนต้องออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจ และความแตกต่าง ของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกิจกรรมที่ต้องมีความหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับ ชีวิตจริง แก้ปัญหาได้ตามสภาพจริง (Authentic Situation)
7. การจัดการเรียนรู้ที่มีการสร้างสถานการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดใน ระดับสูง (Higher Order Thinking) ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา หรือสถานการณ์นั้น
8. การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริง หรือสถานการณ์ จริง รวมถึงการบูรณาการวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้
9. การจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรเรียนเหมือนไม่เรียน สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น ใช้กระบวนการกลุ่ม และมีการประเมินผลที่หลากหลายทั้งตัวผู้เรียน เพื่อนและผู้สอน

10. การจัดการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเฉพาะการเรียนรู้ภายในห้องเรียน สามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน ที่บ้าน และสามารถเรียนรู้ได้จากบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องทำให้ความรู้ไม่มีขอบเขตจำกัด

จากลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการพัฒนาศักยภาพการคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุดผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดระบบการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้โดยมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในรูปแบบของความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน ผู้เรียนได้เรียนรู้ความมีวินัยในการทำงาน การแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศสู่ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า โดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้และการสรุปทบทวนของผู้เรียน

3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ครูได้นำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งมีผู้นักวิชาการได้กำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ไว้ดังนี้

จรรยา ดาสา (2552) ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) ไว้ 15 กิจกรรม โดยแบ่งออกเป็น กิจกรรมเดี่ยว กิจกรรมคู่ กิจกรรมกลุ่ม และเทคนิคการถามคำถาม ดังนี้

1. กิจกรรมเดี่ยว

1.1 Focus Listing: เทคนิคการจดประเด็นสำคัญ เป็นเทคนิคการให้ผู้เรียนจดประเด็นสำคัญที่ได้จากการอ่านให้ได้มากที่สุดลงในกระดาษ เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนสามารถจับประเด็นที่ผู้สอนคาดหวังได้ครบถ้วนหรือไม่

1.2 Reading Quiz: เทคนิคการตรวจสอบการอ่าน คือ การที่ผู้สอนใช้คำถามนำโดยเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดขั้นสูงในการตอบว่าได้เรียนรู้ประเด็นใดบ้างจากการอ่าน เพื่อให้ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายในการอ่าน

1.3 One-minute paper: ทดสอบสั้น 1 นาที เป็นการตรวจสอบระหว่างกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนตอบคำถามสั้นๆ ลงในกระดาษเปล่าโดยใช้เวลา 1-2 นาที

1.4 Response to a demonstration/activity: ตอบสนองต่อการสาธิตหรือกิจกรรม เป็นเทคนิคที่ชี้ขณะสาธิตหรือทำกิจกรรม โดยผู้สอนจัดเตรียมคำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดตามเป็นลำดับขั้นเพื่อเปรียบเทียบความรู้เดิมกับสิ่งที่สังเกตได้หรืออภิปรายร่วมกับผู้อื่น

โดยมีตัวอย่างคำถาม เช่น สิ่งที่เราคาดว่าจะเกิดขึ้นคือ.... สิ่งที่เราสังเกตเห็นคือ... สิ่งที่เราคาดและสิ่งที่สังเกตเห็นเหมือนหรือต่างกันอย่างไร เพราะเหตุใด เป็นต้น

1.5 Journal: อนุทิน เป็นเทคนิคให้ผู้เรียนได้ไตร่ตรองความคิด นิยมเขียนท้ายคาบเรียนหรือให้ทำเป็นการบ้าน คำถามนำการเขียนอนุทินเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ เช่น สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ในคาบเรียน เสนอแนะเกี่ยวกับการเรียน

2. กิจกรรมคู่

2.1 Write-Paire-Share: เขียน-จับคู่-แลกเปลี่ยน เป็นเทคนิคที่ช่วยฝึกให้ผู้เรียนทุกคนได้แสดงความคิดเห็นของตนเอง และเมื่อได้แลกเปลี่ยนกับเพื่อนจะทำให้มีความมั่นใจมากขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนกับเพื่อนกลุ่มใหญ่

2.2 Think-Pair-Share: คู่คิด เป็นเทคนิคคล้ายกับ write-pair-share แตกต่างกันที่ผู้เรียนไม่ต้องเขียนลงกระดาษก่อนแลกเปลี่ยนกับเพื่อนและกลุ่มใหญ่ เพียงแต่ผู้สอนจะใช้เวลาผู้เรียนคิดเป็นรายบุคคลก่อน

2.3 Note Sharing: แลกเปลี่ยนสมุดบันทึก เป็นเทคนิคที่ช่วยผู้เรียนที่มีปัญหาด้านการจดบันทึก ผู้สอนจะใช้เมื่อกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นสำคัญ ๆ ควรจะหยุดให้เวลาผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนบันทึกเพื่อช่วยเติมเต็มประเด็นที่ยังไม่สมบูรณ์

2.4 Question and answer pair: จับคู่ตอบคำถาม เป็นเทคนิคการฝึกให้ผู้เรียนได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน โดยให้ผู้เรียนเขียนคำถาม 1-2 คนถาม จับคู่สลับกันถาม-ตอบ และแลกเปลี่ยนร่วมกันกับชั้นเรียน

3. กิจกรรมกลุ่ม

3.1 Rotating Chair Discussion: เวียนกันอภิปราย เป็นเทคนิคที่เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้เสนอความคิดเห็นอย่างเปิดเผยโดยไม่ถูกแทรกแซง โดยใช้เทคนิคการพูดทีละคน โดยผู้อื่นต้องตั้งใจฟัง ผู้ที่ต้องการพูดเป็นคนต่อไปควรให้สัญญาณ เช่น ยกมือขึ้น ผู้ที่พูดอยู่จะเลือกว่าจะให้ใครเป็นผู้พูดคนถัดไป ผู้พูดคนถัดไปจะต้องสรุปประเด็นของผู้พูดคนก่อนหน้าก่อนพูด แต่แต่ละคนจะต้องพูดอย่างสั้นและกระชับ

3.2 Roundtable: โต๊ะกลม เป็นเทคนิคการให้แต่ละกลุ่มเขียนคำถามบนกระดาษเปล่า กลุ่มละ 1 แผ่น โดยสมาชิกคนแรกเขียนคำตอบของตนเอง จากนั้นให้เวียนกระดาษแผ่นนั้นไปให้เพื่อน คนถัดไปเพื่อเพิ่มเติมหรือแก้ไขคำตอบของเพื่อน หรืออาจเขียนประเด็นใหม่ ๆ ขึ้นมา จนครบทุกคน ผู้เรียนคนสุดท้ายหาหน้าที่สรุปความคิดของกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนกับชั้นเรียน

3.3 Number Heads Together: สุมหัวคิด เป็นเทคนิคที่ให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดประเด็นหรือคำตอบของกลุ่ม โดยผู้สอนให้เวลาแต่ละกลุ่มในการคิดและ

อภิปรายร่วมกัน สุดท้ายผู้สอนจะสุ่มเรียกสมาชิกบางคนตอบคำถามซึ่งต้องตอบให้ตรงกับคำตอบหรือความคิดเห็นของกลุ่ม และจะได้คะแนนกับคนทั้งกลุ่ม

3.4 Quiz/Test questions: ออกข้อสอบ เป็นเทคนิคที่เหมาะสมสำหรับการสอนในช่วงท้ายของบทเรียนหรือก่อนสอบ จะช่วยให้ผู้เรียนได้ทบทวนเรื่องที่เรียน โดยใช้คำถามที่เน้นความคิดขั้นสูง จากนั้นให้ผู้เรียนช่วยกันจัดหมวดหมู่ของคำถาม โดยผู้สอนอาจบอกว่าคำถามเหล่านี้อาจเป็นส่วนหนึ่งของข้อสอบเพื่อเป็นแรงจูงใจในการเรียน

4. เทคนิคการถามคำถาม

4.1 Wait time: การให้เวลา เป็นเทคนิคการที่ผู้สอนให้เวลาประมาณ 15 วินาทีก่อนตอบคำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้คิด โดยขณะที่รอคำตอบไม่ให้ผู้เรียนคนใดตอบคำถามออกมาเพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนได้คิดคำตอบไปพร้อมๆ กัน

4.2 The fish bowl: อ่างปลา เป็นเทคนิคที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนเขียนคำถามลงบนกระดาษเกี่ยวกับสิ่งที่ยังสงสัย อยากรู้คำอธิบายเพิ่มเติม และให้ผู้เรียนส่งกระดาษเหล่านั้นในกล่องหรือโหลด้านหน้าห้องเรียนในช่วงเวลาพัก จากนั้นผู้สอนจะสุ่มเลือกกระดาษขึ้นมาเพื่ออภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน

ไพฑูริย์ สีนารัตน์ (2557) เสนอรูปแบบหรือเทคนิคการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ระดับอุดมศึกษา ไว้ดังนี้

1. เทคนิคการสอนหลัก ได้แก่ การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบอภิปราย การสอนแบบฝึกปฏิบัติและการสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

2. เทคนิคการสอนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบด้วย

2.1 การสอนแบบเน้นวิจัย (Research-based Instruction) ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเองโดยตรง

2.2 การสอนแบบเน้นปัญหา (Problem-based Instruction) เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียน ได้ศึกษาทำความเข้าใจกับปัญหาที่เผชิญอยู่ตามเนื้อหาในรายวิชานั้น ๆ พร้อมทั้งสามารถที่จะนำข้อค้นพบไปใช้ในการแก้ปัญหของสังคมได้ด้วย ในขณะที่เดียวกันกระบวนการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบทางเลือกใหม่ ๆ ในระหว่างกระบวนการแก้ปัญหานั้น ๆ อีกด้วย

2.3 การสอนแบบเน้นการคิดวิจาร์ณญาณ (Critical Thinking-based Instruction) เป็นการสอนแบบเน้นการนำตนเอง เป็นกระบวนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนได้คิดพิจารณาแยกแยะไตร่ตรองเกี่ยวกับสถานการณ์หรือข้อมูลต่าง ๆ อย่างครบถ้วน รอบด้าน และมีเหตุผล ผล จนสามารถตัดสินใจประเมินหาข้อสรุปและนำไปใช้ได้หรือแก้ปัญหานั้นได้

2.4 การสอนแบบเน้นการนำตนเอง (Self-Directed Instruction) เป็นการสอนที่ผู้สอนจัดสภาพการณ์และบรรยากาศให้ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ที่มาจาก

ความต้องการของตนเอง มีแนวทางการทำงานและความรับผิดชอบในงานของตนเอง มีการจัดการ ปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามเป้าหมายและแนวทางของตนเอง

วัชรีย์ เกษพิชัยณรงค์ และน้ำค้าง ศรีวัฒนาโรทัย (2559) ได้เสนอรูปแบบหรือวิธีการ สอนที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้

1. การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการอ่าน (Active Reading) เป็นวิธีที่ให้แต่ละคน อ่านบทความแล้วแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้อ่านกับเพื่อน นำมาเขียนแผนผัง มโนทัศน์ (Concept Map) ลงในกระดาษโปสเตอร์เพื่อทำกิจกรรม Walk Gallery ต่อไป
2. การเรียนรู้โดยใช้การระดมสมอง (Brainstorming) กำหนดหัวข้อและเวลา จากนั้นแบ่งกลุ่มผู้เรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปของกลุ่ม แล้วทุกคนนำเสนอแนวคิดของตนและ บันทึกทุกแนวคิดที่มีผู้นำเสนอ
3. การเรียนรู้โดยใช้การแสดงความคิดเห็น (Agree and Disagree Statement) จากการตั้งคำถามโดยผู้สอน ซึ่งมีตัวเลือกให้ผู้เรียนว่าเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร เช่น อาจใช้ไม้ปิงปองที่มีสี 2 ด้าน ต่างกันเป็นอุปกรณ์ช่วยตอบ แล้วเลือกผู้ตอบในแต่ละกลุ่มให้อธิบาย หลังจากนั้นจึง อภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันทั้งชั้นเรียน
4. การเรียนรู้โดยใช้รูปแบบหมุนเวียน (Carousel) กำหนดหัวข้อเรื่อง แล้วแบ่งเป็น หัวข้อย่อยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แบ่งกลุ่มผู้เรียนให้ได้จำนวนกลุ่มเท่ากับจำนวนหัวข้อย่อย จากนั้นเขียนหัวข้อย่อย ๆ ลงบนกระดาษโปสเตอร์ แล้วติดไว้รอบ ๆ ห้อง แต่ละกลุ่มระดมความคิด และเขียนลงในกระดาษโปสเตอร์ เมื่อครบ 2-3 นาที เปลี่ยนไประดมความคิดหน้าโปสเตอร์ถัดไป โดยอ่านแนวคิดของกลุ่มก่อนหน้า ถ้าเห็นด้วยให้ใส่เครื่องหมายถูกและเพิ่มสิ่งที่คิดเห็นแตกต่าง จากนั้นสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน
5. การเรียนรู้โดยใช้แบบแผนผังความคิด (Concept Map) การเขียนแผนผัง มโนทัศน์มีลักษณะคล้ายการเขียนแผนที่ความคิด (Mind Map) แต่การเขียนแผนผังมโนทัศน์จะแสดง แนวคิดและใช้คำเชื่อมโยงระหว่างแนวคิด
6. การเรียนรู้แบบเดินชมผลงาน (Gallery Walk) กำหนดหัวข้อเรื่อง เขียนแนวคิด วิธีการ ลงบนกระดาษโปสเตอร์ แล้วติดไว้รอบ ๆ ห้อง เพื่อให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างการเดินชมผลงาน
7. การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมแบบต่อภาพ (Jigsaw) ผู้สอนเลือกเนื้อหาที่แบ่งเป็น ส่วน ๆ 3-4 ชิ้น แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ โดยมีสมาชิกในกลุ่มเท่า ๆ กันกับเนื้อหา (Home group) สมาชิกแต่ละคนเลือกเนื้อหาที่ตนสนใจ แล้วไปร่วมกับสมาชิกจากกลุ่มอื่น (Expert group) เพื่อศึกษาทำความเข้าใจหรือหาคำตอบร่วมกันในกลุ่ม จากนั้นกลับไปสอนที่กลุ่มเดิมของตนจน ครบถ้วน

8. การเรียนรู้โดยใช้ปัญหา/โครงการเป็นฐาน หรือกรณีศึกษา

(Problem/Project-based Learning หรือ Case Study) ใช้เรื่องจริงหรือปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ในชุมชน บ้าน โรงเรียน หรือที่เกิดขึ้นกับบุคคลใด บุคคลหนึ่ง เพื่อให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ และหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการบูรณาการความรู้ที่ได้เรียนกับประสบการณ์ตรงหรือสืบเสาะหาความรู้เพิ่มเติม

9. การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมบทบาทสมมติ (Role Playing) การแสดงบทบาท

สมมติ เป็นวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกการแสดงออกตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ เพื่อเป็นประสบการณ์ที่จะนำไปแก้ไขปัญหาและสถานการณ์จริงในชีวิต ผู้เรียนได้เรียนรู้การแสดงออก ฝึกวางแผนการทำงานร่วมกัน เข้าใจความรู้สึกและพฤติกรรมทั้งของตนเองและของผู้อื่น เช่น การทำกิจกรรม “ฟ้าครามรีสอร์ท” ผู้สอนจะกำหนดบทบาทแล้วเขียนไว้ในกระดาษ ให้ผู้เรียน 6 คน จับฉลากเลือกว่าจะแสดงบทบาทใด โดยไม่ให้ปรึกษากัน แล้วให้แสดงบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนเองได้รับ หลังจากนั้นจะตั้งคำถามและให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นว่า ผู้แสดงแต่ละคนทำหน้าที่อะไร และทำหน้าที่นั้นได้ดีหรือไม่ มีจุดใดต้องแก้ไขหรือปรับปรุง เป็นต้น

10. การเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Think-Pair-Share) ผู้สอนเป็นผู้ตั้ง

คำถามให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบด้วยตนเอง หลังจากนั้นจึงอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันกับเพื่อนในชั้นเรียน

11. การเรียนรู้โดยการทำนาย สังเกต และอธิบาย (Predict -Observe -

Explain) จำลองสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะเรียนรู้ โดยผู้เรียนเขียนทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้น สังเกตและบันทึกผล อธิบายสิ่งที่สังเกตได้ อาจทำการทดลอง สืบหาหรือค้นคว้าเพิ่มเติมได้ เช่น กิจกรรมพลังงานเพื่ออนาคต ผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มจะได้รับอุปกรณ์การทดลอง ได้แก่ แผ่นโซลาเซลล์ 2 ชนิด มัลติมิเตอร์ ไม้บรรทัด กระดาษสีดำ และโคมไฟ เพื่อให้แต่ละกลุ่มทำการทดลองเพื่อวิเคราะห์ว่าแผ่นโซลาเซลล์ชนิดใดมีประสิทธิภาพดีกว่ากัน และให้ออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ นำเสนอผลงานกลุ่มหน้าชั้นเรียน เป็นต้น

12. การเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนตกผลึกความคิด (Clarification Pause)

เมื่อผู้สอนอธิบายถึงประเด็นสำคัญ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม หากต้องการคำอธิบายเพิ่มเติม (ผู้สอนควรจะได้เดินไปรอบ ๆ ห้อง เพราะผู้เรียนมักไม่กล้าถามหน้าชั้นเรียน)

13. การเรียนรู้โดยใช้บัตรคำหรือบัตรภาพ (Card Sorts) เพื่อให้ผู้เรียนจัดกลุ่ม

บัตรภาพนั้น ๆ และต้องอธิบายเกณฑ์ที่ใช้จัดกลุ่มให้เพื่อนและผู้สอนฟัง และอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน

14. การเรียนรู้โดยใช้ข้อความพิมพ์บนกระดาษ (Chain Note) ผู้สอนเตรียม

คำถาม/ข้อความที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ต้องการไว้ โดยอาจพิมพ์ลงบนกระดาษ A4 แล้วให้ผู้เรียนแต่

ละคนตอบคำถามหรือข้อความนั้นๆ เพียง 1-2 ประโยค จากนั้นส่งต่อกระดาษแผ่นนั้นให้เพื่อนที่นั่งถัดไป เพื่อช่วยกันตอบคำถามนั้นให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถใช้ก่อนเรียนหรือหลังเรียนได้ และควรส่งกระดาษแผ่นนั้นกลับในทิศทางเดิม เพื่อให้ผู้ที่เขียนก่อนได้อ่านความเห็นทั้งหมดด้วย

15. การเรียนรู้แบบสะท้อนความคิดของผู้เรียน (Students' Reflection)

เป็นการให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิด อาจจะให้ผู้เรียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ในคาบเรียน เสนอแนะเกี่ยวกับการเรียน ถามคำถามที่ยังสงสัย หรือให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2559) ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สามารถจัดกิจกรรมได้หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวิชาหรือลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินการ เช่น กิจกรรมบูรณาการ หรือกิจกรรมเฉพาะเรื่อง กิจกรรมที่สนองนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ดังนี้

1. เชื่อมโยงตัวชีวิต สอดคล้องและเชื่อมโยงกับมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชีวิต ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. เน้นจัด 4H การจัดกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมาย 4H ได้แก่ กิจกรรมพัฒนาสมอง (Head) กิจกรรมพัฒนาทักษะปฏิบัติ (Hand) กิจกรรมพัฒนาจิตใจ (Heart) และกิจกรรมพัฒนาสุขภาพ (Health)
3. ผู้เรียนเป็นสุข เป็นการเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยใช้วิธีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายอย่างเหมาะสม ตอบสนองความสนใจ ความถนัด ความต้องการ และความแตกต่างของผู้เรียน
4. สนุกการคิดขั้นสูง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผน คิดวิเคราะห์ ค้นคว้า ถกเถียง สร้างความคิดเชิงเหตุผล อภิปราย สรุปความรู้ นำเสนอ จุดประกายความคิด สร้างแรงบันดาลใจ สร้างความมุ่งมั่นเพื่อแสวงหาความรู้ การแก้ปัญหาและสร้างสรรค์นวัตกรรม
5. มุ่งทำงานเป็นกลุ่ม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ทำงานอย่างเป็นระบบ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ช่วยเหลือเกื้อกูล มีความสามัคคี และเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี
6. ลุ่มลึกแหล่งเรียนรู้ ใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้
7. สู่การประเมิน P&A ประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) โดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย เน้นการประเมินการปฏิบัติ (P : Performance Assessment) และการประเมินคุณลักษณะ (A : Attribute Assessment)

McKinney (2008) ได้เสนอรูปแบบหรือเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ดังนี้

1. การเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนความคิด (Think-pair-share) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนคิดเกี่ยวกับประเด็นที่กำหนดคนละ 2-3 นาที (Think) จากนั้นให้แลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อนอีกคน 3-5 นาที (Pair) และนำเสนอความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด (Share)
2. การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative learning group) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยจัดกลุ่ม ๆ ละ 3-6 คน
3. การเรียนรู้แบบทบทวนโดยผู้เรียน (Student-led review sessions) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้และพิจารณาข้อสงสัยต่าง ๆ ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้สอนจะคอยช่วยเหลือกรณีที่มีปัญหา
4. การเรียนรู้แบบใช้เกม (Games) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนนำเกมเข้ามาบูรณาการในการเรียนการสอน ซึ่งใช้ได้ทั้งในชั้นการนาเข้าสู่ทเรียน การสอน การมอบหมายงาน และการประเมินผล
5. การเรียนรู้แบบวิเคราะห์วิดีโอ (Analysis or reactions to videos) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ดูวิดีโอ 5-20 นาที แล้วให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นหรือสะท้อนความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ดู อาจโดยวิธีการพูดโต้ตอบกัน การเขียน หรือการร่วมกันสรุปเป็นรายกลุ่ม
6. การเรียนรู้แบบโต้เถียง (Student debates) คือ การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์และการเรียนรู้ เพื่อยืนยันแนวคิดของตนเองหรือกลุ่ม
7. การเรียนรู้แบบผู้เรียนสร้างแบบทดสอบ (Student generated exam questions) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสร้างแบบทดสอบจากสิ่งที่ได้เรียนรู้อแล้ว
8. การเรียนรู้แบบกระบวนกรวิจัย (Mini-research proposals or project) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่อิงกระบวนกรวิจัย โดยให้ผู้เรียนกำหนดหัวข้อที่ต้องการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ตามแผน สรุปความรู้หรือสร้างผลงาน และสะท้อนความคิดในสิ่งที่ได้เรียนรู้ หรือเรียกว่า การสอนแบบโครงงาน (Project-based learning) หรือ การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning)
9. การเรียนรู้แบบกรณีศึกษา (Analyze case studies) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านกรณีตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จากนั้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแนวทางแก้ปัญหาภายในกลุ่ม แล้วนำเสนอความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด
10. การเรียนรู้แบบการเขียนบันทึก (Keeping journals or logs) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจดบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน รวมทั้งเสนอความคิดเพิ่มเติมเกี่ยวกับบันทึกที่เขียน

11. การเรียนรู้แบบการเขียนจดหมายข่าว (Write and produce a newsletter) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนร่วมกันผลิตจดหมายข่าว ประกอบด้วย บทความ ข้อมูลสารสนเทศ ข่าวสาร และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วแจกจ่ายไปยังบุคคลอื่น ๆ

12. การเรียนรู้แบบแผนผังความคิด (Concept mapping) คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนออกแบบแผนผังความคิด เพื่อนำเสนอความคิดรวบยอด และความเชื่อมโยงกันของกรอบความคิด โดยการใช้เส้นเป็นตัวเชื่อมโยง อาจจัดทำเป็นรายบุคคลหรืองานกลุ่ม แล้วนำเสนอผลงานต่อผู้เรียนอื่นๆ จากนั้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคนอื่นได้ซักถามและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

จากการศึกษารูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งต้องอาศัยเทคนิควิธีและกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการฝึกปฏิบัติในสภาพจริง มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาศักยภาพทางสมอง ให้สามารถคิดแก้ปัญหาและนำความรู้ไปประยุกต์ได้ รวมทั้งสามารถพัฒนาความรู้ได้ด้วยตนเองมากกว่าการจำเนื้อหาของบทเรียน ซึ่งผู้สอนมีบทบาทสำคัญมากในการสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจที่จะร่วมกิจกรรม ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในกลุ่ม มีวิธีการสอนที่หลากหลายไม่ใช่บรรยายอย่างเดียว วางแผนเรื่องของเวลาให้ชัดเจน เนื่องจากการเรียนรู้เชิงรุกจำเป็นต้องใช้เวลาการจัดกิจกรรมมากกว่าการบรรยาย ที่สำคัญต้องยอมรับการแสดงออกและความคิดเห็นของผู้เรียน

4. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

จากการศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ ดังนี้

บัญญัติ ชำนาญกิจ (2549) ได้เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ครูพยายามกระตุ้นให้นักเรียนตั้งประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยง หรืออธิบายประสบการณ์ หรือเหตุการณ์ใหม่แล้วนำไปสู่การคิด เพื่อให้ได้ข้อสรุปหรือองค์ความรู้ใหม่แล้วแบ่งปันประสบการณ์ของตนกับผู้อื่น เป็นการรวบรวมประสบการณ์ที่หลากหลายจากแต่ละคน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ร่วมกัน

2. การสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน เน้นการตั้งประเด็นให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดหรือบอกความคิดเห็นของตนเองให้ผู้อื่นได้รับรู้ และได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดระหว่างกัน จนเกิดความเข้าใจชัดเจน และได้ข้อสรุปหรือองค์ความรู้ใหม่

3. การนำเสนอความรู้ นักเรียนจะได้รับความรู้และเนื้อหา โดยครูเป็นผู้จัดการให้เพื่อใช้ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่หรือช่วยให้การเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งทำได้โดย คู่มือทัศน์ ฟังแถบเสียง อ่านเอกสาร ใบความรู้หรือตำราเรียน

4. การประยุกต์ใช้หรือลงมือกระทำ เป็นขั้นตอนที่ทำให้นักเรียนได้นำความคิดรวบยอด ข้อสรุปหรือองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นไปประยุกต์ใช้หรือทดลองใช้ ซึ่งครูสามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รู้จักการนำไปใช้ในชีวิตจริง

วทัญญู วุฒิวรณ (2553) ได้เสนอขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นสนใจเรียนรู้ เตรียมความพร้อม สร้างแรงจูงใจในการเรียน ด้วยกิจกรรมที่น่าสนใจ ทำทหายความรู้ความสามารถ และการกระตุ้นความคิด ด้วยสถานการณ์ การใช้สื่อการสอน รูปภาพ หรือเกม

1.1 จุดประสงค์ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้น สนใจในบทเรียนจากสื่อและเทคนิคต่าง ๆ

1.2 บทบาทของครู กระตุ้นความสนใจ ความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียน โดยการนำเสนอสถานการณ์ด้วยการซักถาม สนทนา โดยใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบการจัดการบรรยายภาคในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้

1.3 บทบาทนักเรียน ตีความสถานการณ์ที่ครูนำเสนอ ซักถาม ตอบคำถาม แสดงความคิดเห็นด้วยความสนใจ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นลงมือกระทำ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นให้นักเรียนคิดวางแผน ลงมือกระทำอย่างอิสระเพื่อค้นหาคำตอบ โดยใช้เทคนิคหลากหลายเช่นการเรียนแบบร่วมมือ การเรียนแบบสืบสอบ การใช้สถานการณ์จำลอง การระดมพลังสมอง เป็นต้น

2.1 จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน ผ่านการร่วมมือกระทำ กิจกรรมจนเกิดความรู้ใหม่

2.2 บทบาทครู จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์สื่อและแหล่งการเรียนรู้ให้เพียงพอ และตรงกับความสนใจของนักเรียน ส่งเสริมและให้คำปรึกษาในเรื่องที่นักเรียนสงสัย

2.3 บทบาทนักเรียน รับผิดชอบหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย แสดงความคิดเห็น และเปลี่ยนความคิดภายในกลุ่ม ลงมือปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 สรุปและสะท้อนความรู้ นักเรียนร่วมกันสรุปมโนทัศน์ โดยนำเสนอผลที่ได้จากการลงมือกระทำในรูปแบบต่างๆ เช่น ผังมโนทัศน์ แบบฝึกหัด การวาดรูป คู่ตรวจสอบ เพื่อให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิด สะท้อนความรู้ และซักถามข้อสงสัยร่วมกัน โดยครูอธิบายกฎนิยาม และหลักการเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง

3.1 จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนได้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในกลุ่ม ใช้ทักษะ และความคิดเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและชัดเจนขึ้น

3.2 บทบาทของครู อธิบายความรู้ ตอบข้อสงสัยของนักเรียน จัดหาตัวอย่างเพิ่มเติม กระตุ้นให้นักเรียนสรุปความรู้ของกลุ่มและของตนเอง

3.3 บทบาทของนักเรียน สะท้อนความคิด ความรู้ใหม่ รายงาน นำเสนอผลงานของกลุ่ม รับฟังการนำเสนอของเพื่อน ดูการสาธิตและตัวอย่างเพิ่มเติมจากครู และบันทึกสรุปผลการทำงาน

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนประยุกต์ใช้ความรู้ ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนนำโมโนทัศน์ที่เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ เพื่อขยายโมโนทัศน์ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4.1 จุดประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน นำความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดแก่ผู้อื่น

4.2 บทบาทของครู เตรียมสถานการณ์ชวนสงสัย คำถาม ปัญหาจากสถานการณ์ใหม่ๆ เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้

4.3 บทบาทของนักเรียน นำความรู้ ทักษะ ข้อความ หรือแนวคิดที่ได้ไปประยุกต์ใช้ และแลกเปลี่ยนกับเพื่อนอื่นๆ

วาสนา เจริญไทย (2557) ได้เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นสนใจและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นการเตรียมความพร้อมนักเรียนโดยการสร้างแรงจูงใจในการเรียนด้วยวิธีต่างๆ เช่น ใช้กิจกรรมที่น่าสนใจ การตั้งคำถามที่ท้าทายความรู้และกระตุ้นความคิดเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจและเริ่มมีส่วนร่วมในการเรียนพร้อมที่จะรับข้อมูลความรู้ แนวคิด ทฤษฎีหรือหลักการสำคัญของเรื่องขั้นๆ

ขั้นที่ 2 ขั้นสร้างประสบการณ์ หรือเป็นการจัดกิจกรรมเรียนรู้ให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลข้อมูล ความคิดเห็น หรือลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม เพื่อเป็นการฝึกทักษะกระบวนการคิดและเป็นการเปิดโอกาสให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับนักเรียน และนักเรียนกับครูระหว่างที่ทำกิจกรรมนั้น ๆ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย ทำให้นักเรียนกล้าคิด กล้าแสดงความคิดเห็น ระหว่างนี้ครูผู้สอนจะเป็นผู้คอยให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่ต้องการตรวจสอบความคิดเห็น หรือเป็นผู้ตั้งคำถามให้นักเรียนได้ทบทวนความคิดเห็นของตนเอง

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปและสะท้อนความรู้ เป็นขั้นตอนที่นักเรียนร่วมกันสรุปเพื่อสร้างความคิดรวบยอดหลังจากทำกิจกรรมในขั้นที่ 2 โดยมีเพื่อนร่วมชั้นและคุณครูร่วมตรวจสอบเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิด และซักถามในข้อสงสัย จากนั้นครูจะเป็นผู้สรุปความคิดรวบยอดในเรื่องดังกล่าวอีกครั้งหนึ่งเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องครบถ้วนตามหลักการทางคณิตศาสตร์

ขั้นที่ 4 ขั้นตอนประยุกต์ใช้ความรู้ เป็นขั้นตอนที่ครูจัดกิจกรรม หรือให้นักเรียน ค้นหาคำตอบ ส่งเสริมการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจที่ ชัดเจนยิ่งขึ้นอีกทั้งเป็นการขยายความรู้ของนักเรียนอีกด้วย

Hazzan, Lapidot และ Ragonis (2011) ได้เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning Based Teaching Model) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 จุดประกาย (Trigger) เป็นการนำเสนอหัวข้อที่กำลังจะเรียนโดยใช้ คำถามปลายเปิด หรือคำถามที่มีลักษณะเป็นข้อขัดแย้ง เพื่อกระตุ้นความสนใจและให้ความหมายกับ สิ่งที่กำลังจะเรียน ครูผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญหากับปัญหาที่จะใช้ในขั้นนี้ให้มากเนื่องจาก เป็นขั้นแรกของกิจกรรมทั้งหมด โดยให้นักเรียนร่วมกันคิดแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมาทบทวน ปรับแก้ จัดการเพื่อให้ได้วิธีในการแก้ไขปัญหาและได้คำตอบของปัญหาในที่สุด

ขั้นที่ 2 กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activity) เป็นขั้นตอนในการเตรียม นำเสนอวิธีการใช้การแก้ปัญหาจากขั้นที่ 1 ในขั้นตอนนี้อาจจะใช้เวลามาก หรือน้อยตามแต่ความสำคัญ ของหัวข้อที่เรียน โดยครูผู้สอนจะต้องทำการสังเกตในแต่ละกลุ่มย่อย ตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนเกิด การทบทวนวิธีการแก้ไขปัญหาของกลุ่มตนเองให้ลึกซึ้ง หรือพิจารณาทางเลือกอื่น ๆ ในการแก้ไข ปัญหา

ขั้นที่ 3 อภิปราย (Discussion) เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอ แนวคิดในการแก้ไขปัญหาให้กับเพื่อนร่วมชั้น ครูจะเป็นผู้รวบรวมวิธีการแก้ไขปัญหาคำสำคัญเชื่อมโยง สู่หลักการ สัญลักษณ์ ให้กลายเป็นวิธีการที่สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาคำอื่น ๆ ทั่วไปได้ ในขั้นตอนนี้ ครูผู้สอนจะต้องเป็นผู้ฟังที่ดีกระตุ้นให้นักเรียนให้คำอธิบายวิธีการแก้ไขปัญหาคำให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นด้วย คำถามว่า “ทำไม” หรือ “อย่างไร” ไม่ตัดสินวิธีการหรือแนวคิดของนักเรียน ในขณะที่ด้วยกันอาจจะ มีเพื่อนร่วมชั้นขอคำอธิบายเพิ่มเติมหรือแสดงความคิดเห็นต่อวิธีการแก้ไขปัญหาคำของเพื่อนได้แต่ต้อง แสดงออกด้วยความเคารพความคิดเห็นของเพื่อน ซึ่งการอภิปรายจะเกิดขึ้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การออกแบบปัญหาจากขั้นที่ 1

ขั้นที่ 4 สรุป (Summary) ในขั้นตอนนี้ครูผู้สอนจะมีบทบาทมากที่สุดในการสรุป เน้นจุดสำคัญ เพื่อสร้างความคิดรวบยอดให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน เชื่อมโยงกระบวนการทั้งหมดจาก 3 ขั้นตอนแรกไม่ว่าจะเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาคำของนักเรียนแต่ละกลุ่ม แนวคิดของนักเรียนที่เกิดขึ้นใน การอภิปรายสู่ทฤษฎีและหลักการสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหัวข้อและตามที่ได้วางแผนเอาไว้

จากการศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ 2) การสร้าง องค์ความรู้ร่วมกัน 3) การนำเสนอความรู้ 4) การประยุกต์ใช้หรือลงมือปฏิบัติ

5. องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ ดังนี้

สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (2552) ได้นำเสนอองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีดังต่อไปนี้

1. การออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้
2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ
3. การเลือกใช้พัฒนาและผลิตสื่อการสอน
4. การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับผู้เรียน
5. การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล
6. การแสวงหาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ได้นำเสนอองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีดังต่อไปนี้

1. การสร้างและพัฒนาหลักสูตร
2. ความรู้ ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้
3. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้
5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

นนทลี พรธาดาวิทย์ (2559) องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning มีดังต่อไปนี้

1. ผู้สอนควรกำหนด เป้าประสงค์ (Purposive) โดยเป้าหมายนั้นควรสัมพันธ์กับกิจกรรม/งานที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาทักษะผู้เรียนมากกว่าการเนื้อหา เน้นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิด การวางแผนการเรียนรู้ การยอมรับ การประเมินผล และการนำเสนอผลงาน
3. วิธีการจัดการเรียนรู้สามารถสะท้อน สิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากกิจกรรม และสามารถผู้เรียนได้รับข้อมูลสะท้อนกลับจากผู้สอนทันทีทันใดในการทำกิจกรรม
4. ควรมีกิจกรรมการเจรจาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน
5. ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิพากษ์วิจารณ์ ในสิ่งที่ผู้เรียนชื่นชอบ และไม่ชอบ รวมทั้งวิจารณ์เกี่ยวกับเนื้อหาในการเรียนรู้

6. ผู้สอนต้องออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสนใจ และความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกิจกรรมที่ต้องมีความหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง แก้ปัญหาได้ตามสภาพจริง (Authentic Situation)

7. การจัดการเรียนรู้ที่มีการสร้างสถานการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดในระดับสูง (Higher Order Thinking) ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา หรือสถานการณ์นั้น

8. การจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่เรียน กับชีวิตจริง หรือสถานการณ์จริง รวมถึงการบูรณาการวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตจริงได้

9. การจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเรียนเหมือนไม่เรียน สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น ใช้กระบวนการกลุ่ม และมีการประเมินผลที่หลากหลายทั้งตัวผู้เรียน เพื่อนและผู้สอน

10. การจัดการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเฉพาะการเรียนรู้ภายในห้องเรียน สามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน ที่บ้าน และสามารถเรียนรู้ได้จากบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้องทำให้ความรู้ไม่มีขอบเขตจำกัด

จिरภา อรรถพร (2556) ได้นำเสนอองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีดังต่อไปนี้

1. บทบาทผู้สอน (Teacher Roles) หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้ชี้แนะในกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เตรียมเนื้อหาในการเรียนการสอน เตรียมแผนการจัดการเรียนรู้ คอยตอบคำถามข้อสงสัยของผู้เรียน และเป็นผู้คอยสังเกตพฤติกรรม การเรียนรู้ของผู้เรียนจากระบบบริหารจัดการเรียนรู้เท่านั้น

2. บทบาทผู้เรียน (Student Roles) หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุกที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติและเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรม คือ การค้นคว้าหาความรู้ การระดมสมอง การสรุปความคิดรวบยอดการสะท้อนคิด และเน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. ระบบจัดการเรียนรู้ (Learning Management System: LMS) หมายถึง โปรแกรมจัดการเรียนรู้ที่ทำหน้าที่ เป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก เพื่อใช้ในการบันทึก และสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งนี้จะช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนจะเข้าถึงเนื้อหาและใช้งานได้ง่าย โดยมีเครื่องมือทางการจัดการ การปรับปรุงการควบคุม การสำรองข้อมูล การสนับสนุนข้อมูล การบันทึกสถิติผู้เรียนและการประเมินผล ซึ่งผู้เรียนต้องทำการเข้าสู่ระบบในการเรียนการสอน

ทุกครั้ง โดยผู้สอนมีหน้าที่ดูแลระบบ และตรวจสอบร่องรอยพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ผ่านระบบจัดการเรียนรู้

4. เนื้อหาของบทเรียน (Content) หมายถึง การออกแบบที่เน้นกลยุทธ์การให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน ผู้เรียน และเพื่อนร่วมชั้นเรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ มีแบบฝึกหัดให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมตามคำสั่ง และสามารถตรวจสอบความเข้าใจและความสนใจในบทเรียนของผู้เรียนได้

5. การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Teaching) หมายถึง การจัดการเรียนการสอนการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองผู้สอนจะเป็นเพียงผู้คอยสังเกตการณ์และคอยชี้แนะผู้เรียน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นประการสำคัญ เพื่อเน้นให้ผู้เรียนได้ปรับพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ที่มีอยู่เดิมไปสู่พฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ที่พึงประสงค์

6. การติดต่อสื่อสารผ่านเทคโนโลยี (Communication Technology) หมายถึง การติดต่อสื่อสารกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้เรียนและผู้เรียน ซึ่งเป็นการสนทนาทั้งแบบประสานเวลา (Synchronous Discussions) และแบบไม่ประสานเวลา (Asynchronous Discussions) อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือช่วยในการนำเสนอเนื้อหาเพื่อให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

7. กระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ (Behavior Modification Process) หมายถึง กระบวนการในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนจากการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายตั้งรับเพียงอย่างเดียว (Passive Learner) ให้เป็นผู้เรียนที่มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Active Learner)

8. การสะท้อนการเรียนรู้ของผู้เรียน (Learning Reflection) หมายถึง การจัดกิจกรรมการสอนให้ผู้เรียนได้สะท้อนคิดเกี่ยวกับองค์ความรู้ทั้งหมดหลังจากได้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดในสิ่งที่ได้เรียนรู้

9. การวัดและประเมินผล (Measurement and Evaluation) หมายถึง การประเมินผลการปรับพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนหลังการเรียนโดยรูปแบบการสอนเชิงรุก และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียนด้วยรูปแบบการสอนเชิงรุก ผู้เรียนมีการประเมินพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ของตนเองหลังจากได้เรียนผ่านรูปแบบการสอนเชิงรุก เพื่อปรับพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้

Meyers และ Jones (1993) ได้กำหนดองค์ประกอบของการจัดการเรียนเชิงรุก เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการจัดการเรียนการสอนไว้ว่า ประกอบด้วยปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกัน 3 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยพื้นฐาน (Basic Element)
 - 1.1 การพูดและการฟัง (Talking and listening)
 - 1.2 การเขียน (Writing)
 - 1.3 การสะท้อนความคิด (Reflecting)
2. กลวิธีในการเรียนรู้ (Learning Strategies)
 - 2.1 กลุ่มขนาดเล็ก (Small groups)
 - 2.2 การทำงานร่วมกัน (Cooperation work)
 - 2.3 กรณีศึกษา (Case studies)
 - 2.4 สถานการณ์จำลอง (Simulations)
 - 2.5 การอภิปราย (Discussions)
 - 2.6 การแก้ปัญหา (Problem solving)
 - 2.7 การเขียนบทความ (Journal writing)
3. ทรัพยากรทางการสอน (Teaching Resources)
 - 3.1 การอ่าน (Reading)
 - 3.2 การกำหนดการบ้าน (Homework assignments)
 - 3.3 วิทยากรภายนอก (Outside speakers)
 - 3.4 การใช้เทคโนโลยีในการสอน (Teaching technology)
 - 3.5 การเตรียมอุปกรณ์การศึกษา (Prepared educational materials)
 - 3.6 โทรทัศน์ทางการศึกษา (Commercial and educational television)

การพูด และการฟังมีความสำคัญเพราะจะทำให้ผู้สอนทราบถึงความคิดของผู้เรียน ผู้สอนต้องสร้างตัวอย่างของการพูดที่ดีโดยการสอน ขณะเดียวกันผู้สอนควรฟังความคิดเห็นของผู้เรียนด้วย และหากผู้เรียนไม่เข้าใจในเรื่องใดผู้สอนต้องให้ความช่วยเหลือโดยการอธิบายเพิ่มเติม ในด้านการเขียน การเขียนจะช่วยให้ความคิดของผู้เรียนชัดเจนขึ้นและเป้าหมายของการเขียนในการเรียนรู้เชิงรุก คือ ช่วยให้ผู้เรียนได้สำรวจความคิดของตนเองเกี่ยวกับบมโนทัศน์ หรือประเด็นที่ได้ศึกษา เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทางสติปัญญา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จากเอกสารหนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ

ดังตาราง 1

ตาราง 1 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

องค์ประกอบ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก นักวิชาการ	สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากร ทางการศึกษา (2552)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน (2553)	นนทลี พรธาดาวิทย์ (2559)	จิรภา อรรถพร (2556)	Meyers และ Jones (1993)	ความถี่
1. การออกแบบการเรียนรู้	√	√	√	√	√	5
2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ	√		√	√		3
3. การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้	√	√		√	√	4
4. การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับผู้เรียน	√			√		2
5. การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล	√		√			2
6. การแสวงหาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น	√		√			2
7. การสร้างและพัฒนาหลักสูตร		√				1
8. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง		√	√	√		3

จากตาราง 1 พบว่า ความถี่ของการออกแบบการเรียนรู้ มีค่าสูงสุด รองลงมาคือ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล การแสวงหาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างและพัฒนาหลักสูตร สำหรับการพิจารณาองค์ประกอบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้วิจัยใช้หลักการพิจารณาจากความถี่ใน 3 ลำดับแรก คือ 1) การออกแบบการเรียนรู้

2) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ 3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ส่วนองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่ำกว่าเกณฑ์การพิจารณา ผู้วิจัยได้นำมาจัดหมวดหมู่เข้ากับองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ใกล้เคียงกัน

จากการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การออกแบบการเรียนรู้ 2) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ 3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถอธิบายได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การออกแบบการเรียนรู้

1. ความหมายของการออกแบบการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีผู้ให้ความหมายของการออกแบบการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

ชนาธิป พรกุล (2551) ให้ความหมายไว้ว่า การออกแบบการเรียนรู้ หมายถึง การวางแผนการวางเค้าโครงของการสอนของครู ที่ทำให้เห็นภาพรวมของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนถือเป็นขั้นตอนในการเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนการสอน วิธีการสอน เทคนิคการสอน เพื่อใช้เป็นแนวทางกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะปรากฏในแผนการจัดการเรียนรู้

Gagne และคณะ (2005) ให้ความหมายไว้ว่า การออกแบบการเรียนรู้ หมายถึง การนำหลักการเรียนรู้ไปออกแบบเหตุการณ์ ที่ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นอย่างมีเป้าหมายชัดเจน หรือที่เรียกว่า การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่คาดหวัง

Smith และ Ragan (2005) ให้ความหมายไว้ว่า การออกแบบการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเชิงระบบและกระบวนการสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลง การแปลความหมายของการเรียนรู้และการสอนไปสู่แผนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล

Sims และ Koszalka (2008) ให้ความหมายไว้ว่า การออกแบบการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมที่มีความสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมกันของยุทธศาสตร์การสอน กิจกรรมการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

จากการศึกษาความหมายของการออกแบบการเรียนรู้สรุปได้ว่า การออกแบบการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยการวางแผน วิเคราะห์สถานการณ์หรือเงื่อนไขในการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการวางแผนการสอนของผู้สอน ซึ่งจะทำให้เห็นภาพรวมของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถระบุวิธีสอน รูปแบบการสอน

เทคนิคการสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งแนวทางการวัดและประเมินผลเหมาะสมกับบริบทมากที่สุด จนนำไปสู่การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน ต่อเนื่อง และเหมาะสม อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักการออกแบบการเรียนรู้

จากการศึกษาการออกแบบการเรียนรู้ มีผู้อธิบายหลักการออกแบบการเรียนรู้ไว้ดังนี้

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข (2557) ได้เสนอหลักการออกแบบการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งควรกำหนดให้ครบทั้งด้านความรู้ (K) กระบวนการ (P) และเจตคติ (A)
2. กำหนดเนื้อหา/สาระ ให้สอดคล้องหรือล้าไปกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมในแต่ละวัตถุประสงค์ สาระที่ระบุอาจเป็นข้อเท็จจริง (Fact) มโนทัศน์ (Concept) คำนิยาม/คำจำกัดความ (Definition) หลักการ (Principle) กฎ (Law) และทฤษฎี (Theory)
3. กำหนดยุทธศาสตร์การสอนว่า ต้องการให้หรือเน้นทฤษฎีการเรียนรู้ หลักการเรียนรู้หรือ แนวคิดใดๆ ที่พิจารณาแล้วเหมาะสมกับเนื้อหา เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนรวมทั้งบริบทของแหล่งที่จัดการเรียนรู้ อาจจัดการเรียนรู้โดยเน้นครูเป็นศูนย์กลางบ้าง สื่อเป็นศูนย์กลางบ้างและพยายามจัดเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ในการจัดการเรียนรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญหรือเป็นหลัก จากนั้นจึงเลือกใช้รูปแบบการสอน วิธีสอนต่าง ๆ เทคนิคการสอนหรือใช้แบบผสมผสานด้วยหลากหลายวิธีสอน และเทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและบริบท นอกจากนี้ครูยังต้องเตรียม รวมทั้งระบุแหล่งข้อมูลที่เป็นแหล่งเรียนรู้ให้ผู้เรียนไปสืบค้นเพื่อตอบปัญหาที่สงสัยด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เป็นการสร้างความรู้ใหม่
4. กำหนดวิธีวัดผลการเรียนรู้ด้วยหลากหลายวิธี กำหนดเครื่องมือผู้วัด เป็นการวัดผลที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

Morrison และคณะ (2011) ได้เสนอหลักการออกแบบการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. กระบวนการออกแบบการเรียนรู้ ต้องให้ความสนใจทั้งขั้นตอนที่เป็นระบบ ทั้งการระบุสภาพปัญหา กระบวนการในการพัฒนา การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องตามเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนโดยรวม และรายละเอียดที่เฉพาะเจาะจงภายในแต่ละแผนที่ต้องสอดคล้องกันในทุกองค์ประกอบ
2. กระบวนการออกแบบการเรียนรู้ มักจะเริ่มต้นที่การระบุปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยต้องพิจารณาว่าปัญหานั้นสามารถแก้ได้โดยใช้กระบวนการเรียน

การสอนที่จะออกแบบและพัฒนาหรือไม่ และจำเป็นต้องใช้สื่อการเรียนรู้ ความรู้และทักษะที่จำเป็นอะไรบ้าง

3. แผนการออกแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นในเบื้องต้นจะเป็นประโยชน์สำหรับนักออกแบบการเรียนการสอนหรือครูผู้สอนและทีมวางแผน เนื่องจากแผนที่ถูกออกแบบไว้นั้นในบางครั้งยังไม่สามารถนำไปใช้กับผู้เรียนได้โดยตรง ดังนั้นครูผู้สอนหรือผู้ที่จะนำแผนดังกล่าวไปใช้จะต้องปรับและเตรียมสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการใช้จริง

4. ในขณะวางแผนการออกแบบการเรียนรู้ ควรพยายามใช้ทุกวิถีทางเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ทั้งหมด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการทดสอบแผนก่อนที่จะนำไปใช้จริงว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากน้อยเพียงใด

5. ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้นั้นขึ้นอยู่กับความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับในระหว่างการออกแบบการเรียนรู้ โดยข้อมูลที่ได้รับนั้นจะมาจากการระบุปัญหาความต้องการหรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รวมทั้งการวิเคราะห์เป้าหมาย เพื่อให้สามารถออกแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสม เลือกใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่เหมาะสม

6. กระบวนการออกแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นที่ผู้เรียนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนมากกว่าการมุ่งเน้นที่เนื้อหาสาระที่จะให้กับผู้เรียน

7. ไม่มีทางไหนที่ดีที่สุดในการออกแบบการเรียนรู้ ดังนั้นผู้สอนจึงต้องออกแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับตนเองในฐานะผู้สอนและให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันไป รวมทั้งเหมาะสมกับช่วงเวลาหรือบริบทที่จะใช้แผนนั้น

จากการศึกษาหลักการออกแบบการเรียนรู้ข้างต้น สรุปได้ว่า หลักการออกแบบการเรียนรู้ที่ดีควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งจะทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้และส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

3. ตัวบ่งชี้การออกแบบการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีผู้เสนอตัวบ่งชี้ของการออกแบบการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ชนาธิป พรกุล (2551) ได้เสนอตัวบ่งชี้ของการออกแบบการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ศึกษาหน่วยการเรียนรู้ในเรื่องเนื้อหาและผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
2. ศึกษาผู้เรียนในเรื่องวิธีการเรียนรู้และความแตกต่างระหว่างบุคคล
3. ศึกษารูปแบบการเรียนการสอน วิธีการสอน และเทคนิค การสอนที่

สอดคล้องกับเนื้อหาและทำให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้ตามที่คาดหวัง

4. เลือกรูปแบบการเรียนการสอน หรือวิธีการสอน หรือเทคนิคการสอนใน 1 หน่วยการเรียนรู้มักใช้รูปแบบการเรียนการสอน 1 รูปแบบร่วมกับหลายวิธีการสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ

5. กำหนดสื่อและแหล่งการเรียนรู้

6. เลือกวิธีและเครื่องมือวัดผล และตั้งเกณฑ์การประเมินผล การออกแบบการเรียนการสอนควรทำในแผนระดับหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้ครูสามารถเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ได้ถูกต้องเหมาะสม ในแผนระดับรายชั่วโมงหรือครั้ง สำหรับครูที่มีความชำนาญอาจออกแบบการเรียนการสอนไปพร้อมกับเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ และเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ระดับรายชั่วโมงหรือรายครั้ง แต่การออกแบบการเรียนการสอนลักษณะนี้อาจทำให้ครูใช้วิธีสอนหรือกิจกรรมการเรียนรู้ไม่หลากหลาย เพราะไม่ได้มองภาพรวมของหน่วยการเรียนรู้

Briggs (1997) ได้เสนอตัวบ่งชี้ของการออกแบบการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. ระบุเป้าหมายการเรียนรู้
2. จัดหลักสูตรหรือรายวิชา
3. เขียนจุดประสงค์
4. เตรียมการประเมินผลความสามารถของผู้เรียน
5. วิเคราะห์จุดประสงค์
6. ออกแบบยุทธศาสตร์การสอน
7. ออกแบบการเรียนการสอนหรือโมดูล
8. วัดผลและสรุป

Smith และ Ragan (2005) ได้เสนอตัวบ่งชี้ของการออกแบบการเรียนรู้ ได้แก่ การวิเคราะห์การสอน การกำหนดยุทธศาสตร์การสอน และการประเมินผล ภารกิจของนักออกแบบการเรียนการสอนจะอยู่ในขอบข่ายของคำถามหลัก 3 ประการ คือ

1. เราจะไปที่ไหน : เป้าหมายของการสอนคืออะไร
2. เราจะไปถึงจุดนั้นได้อย่างไร : อะไรคือยุทธศาสตร์และสื่อกลางของการสอน
3. เราจะทราบได้อย่างไรว่าบรรลุจุดหมายที่ต้องการแล้ว : ควรใช้แบบทดสอบใดจะวัดผลและปรับปรุงการสอนอย่างไร

Morrison และคณะ (2011) ได้เสนอตัวบ่งชี้ของการออกแบบการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. ระบุปัญหาในการเรียนการสอนและระบุเป้าหมายสำหรับการออกแบบโปรแกรมการเรียนการสอน

2. ตรวจสอบคุณลักษณะของผู้เรียนที่ควรให้ความสนใจในระหว่าง
การวางแผน
3. ระบุสาระการเรียนรู้และวิเคราะห์องค์ประกอบของงานที่เกี่ยวข้อง
กับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้
4. กำหนดวัตถุประสงค์การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน
5. จัดลำดับเนื้อหาสาระในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เพื่อการเรียนรู้
อย่างเป็นลำดับ
6. การออกแบบยุทธศาสตร์การเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคน
จะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้
7. วางแผนการสื่อสารในการจัดการเรียนรู้
8. พัฒนาเครื่องมือการวัดและประเมินผลตามวัตถุประสงค์
9. เลือกทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและ
กิจกรรมการเรียนรู้
- Dick และคณะ (2015) ได้เสนอตัวบ่งชี้ของการออกแบบการเรียนรู้ ไว้
ดังนี้
1. การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อกำหนดเป้าหมายในการ
จัดการเรียนรู้ (Assess needs to identify goal(s) คือ การพิจารณาว่าเราต้องการให้ผู้เรียนสามารถ
ทำอะไรได้หลังจากการจัดการเรียนการสอน เป้าหมายในการจัดการเรียนการสอนอาจได้มาจาก
การประเมินความต้องการจำเป็นของผู้เรียนจากประสบการณ์การสอนของตนเองเกี่ยวกับปัญหา
อุปสรรคในการเรียนรู้ของผู้เรียน การวิเคราะห์จากผลการปฏิบัติงานของผู้อื่น หรือจากความต้องการ
อื่น ๆ ที่จะนำมาออกแบบการเรียนการสอน
 2. การดำเนินการวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอน (Conduct
instructional analysis) คือ การพิจารณาว่าทักษะ ความรู้ หรือเจตคติอะไรทำเป็นสำหรับผู้เรียน
เพื่อจะสามารถเริ่มต้นในการจัดการเรียนการสอนหลังจากการกำหนดเป้าหมายในการจัดการ
เรียนการสอน
 3. การวิเคราะห์ผู้เรียนและบริบทในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Analyze
learners and contexts) เป็นการวิเคราะห์ผู้เรียนและบริบทในการเรียนรู้ของผู้เรียน ที่ซึ่งผู้เรียนจะ
เรียนรู้ทักษะและในบริบทใดที่ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะดังกล่าว ทักษะและเจตคติของผู้เรียนจะ
ถูกกำหนดโดยบริบทในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดยุทธศาสตร์
การสอน/กิจกรรมการเรียนรู้

4. การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรม (Write performance objectives) คือการระบุว่าผู้เรียนจะสามารถทำอะไรได้ภายหลังจากเสร็จสิ้นการเรียนการสอน ทักษะใดที่จำเป็นต้องเรียนรู้ และจะแสดงออกซึ่งทักษะนั้นภายใต้บริบทในการจัดการเรียนการสอนแบบใด

5. การพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (Develop assessment instruments) เป็นการพัฒนาเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อที่จะตรวจสอบความสามารถของผู้เรียนซึ่งแสดงออกเป็นพฤติกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด

6. การพัฒนายุทธศาสตร์การสอน (Develop instructional strategy) เป็นการกำหนดยุทธศาสตร์การสอนที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อที่จะบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้โดยคำนึงทฤษฎีในการเรียนการสอน ผลจากการศึกษาวิจัย สื่อการเรียนการสอน เนื้อหาที่จะสอนคุณลักษณะของผู้เรียน ซึ่งจะนำมาใช้พัฒนาหรือเลือกยุทธศาสตร์การสอนที่ส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน

7. การพัฒนาและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ (Develop and select instructional materials) เป็นการกำหนดและ หรือเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของวิธีสอน และสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่และที่จะพัฒนาขึ้น

8. การออกแบบและดำเนินการประเมินผลระหว่างเรียน (Design and conduct the formative evaluation of instruction) ภายหลังจากที่ได้ร่างการออกแบบการเรียนการสอนจะต้องมีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อจะนำมาใช้ในการประเมินเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การประเมินดังกล่าวมี 3 ลักษณะ ได้แก่ การประเมินผลแบบตัวต่อตัว (One-to-one evaluation) การประเมินผลแบบกลุ่มย่อย (Small group evaluation) และการประเมินผลแบบภาคสนาม (Field trial evaluation) โดยการประเมินผลที่แตกต่างกันในแต่ละรูปแบบสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

9. การปรับปรุงการออกแบบการเรียนการสอน (Revise instruction) เป็นการปรับปรุงการออกแบบการเรียนการสอนจากข้อมูลที่ได้รับในการประเมินผลหลังการจัดการเรียนการสอน เป็นการนำผลการประเมินมาสรุปและตีความเกี่ยวกับอุปสรรคปัญหาในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ไม่สามารถบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ ข้อมูลที่ได้รับจากการประเมินหลังการจัดการเรียนการสอนไม่เพียงแต่นำมาปรับปรุงการออกแบบการเรียนการสอนเท่านั้น แต่ยังถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอน พฤติกรรมและคุณลักษณะของผู้เรียน การตรวจสอบจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และการวัดและประเมินผล การทบทวนยุทธศาสตร์การสอน องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกนำมาปรับปรุงการออกแบบการเรียนการสอน เพื่อที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

10. การออกแบบและดำเนินการประเมินผลสรุป (Design and conduct summative evaluation) เป็นการประเมินประสิทธิภาพการออกแบบการเรียนการสอน ทั้งระบบ ภายหลังจากการประเมินและปรับปรุงการออกแบบการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ตัวบ่งชี้ของการออกแบบการเรียนรู้จาก เอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการเรียนรู้ออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของ นักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ ดังตาราง 2

ตาราง 2 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ของการออกแบบ การเรียนรู้

นักวิชาการ	ชนาธิป พรกุล (2551)	Briggs (1997)	Smith และ Ragan (2005)	Morrison และคณะ (2011)	Dick และคณะ (2015)	ความถี่
ตัวบ่งชี้ของ การออกแบบการเรียนรู้						
1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการ เรียนรู้ของผู้เรียน	√	√	√	√	√	5
2. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้	√	√	√	√	√	5
3. จัดหลักสูตรหรือรายวิชา		√				1
4. จัดลำดับเนื้อหาสาระในแต่ละหน่วยการเรียนรู้	√			√		2
5. การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงพฤติกรรม		√			√	2
6. การออกแบบยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิด และปฏิบัติ	√	√	√	√	√	5
7. การพัฒนาและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียน	√		√	√	√	4
8. การออกแบบการเรียนการสอนหรือโมดูล	√	√			√	3
9. การออกแบบเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ตามสภาพจริง	√	√	√	√		3
10. เลือกทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				√		1

จากตาราง 2 พบว่า ความถี่ของศึกษาสภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้ การออกแบบยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ มีค่าสูงสุด รองลงมาคือ การพัฒนาและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน การออกแบบการเรียนการสอนหรือโมดูล การออกแบบเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง สำหรับการศึกษาพิจารณาตัวบ่งชี้ของการออกแบบการเรียนรู้ ผู้วิจัยใช้หลักการพิจารณาจากความถี่สูงสุด 3 ลำดับแรก คือ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้ 3) การออกแบบยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ 4) การพัฒนาและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน 5) การออกแบบการเรียนการสอนหรือโมดูล และ 6) การออกแบบเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ส่วนตัวบ่งชี้ที่มีความถี่ต่ำกว่าเกณฑ์การพิจารณา ผู้วิจัยได้นำมาจัดหมวดหมู่เข้ากับตัวบ่งชี้ของการออกแบบการเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกัน

จากการศึกษาตัวบ่งชี้ของการออกแบบการเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่ 1 การออกแบบการเรียนรู้ มี 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้
3. การออกแบบยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ
4. การพัฒนาและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน
5. การออกแบบการเรียนการสอนหรือโมดูล
6. การออกแบบเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

องค์ประกอบที่ 2 การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้

1. ความหมายของการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีผู้ให้ความหมายของการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (2531) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการสอน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของครูกับนักเรียน และให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดหมายที่ผู้สอนได้กำหนดไว้เป็นอย่างดี

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2537) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการที่ใช้เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้เจตคติและทักษะไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิดานันท์ มลิทอง (2543) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการสอน หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทปบันทึกเสียง สไลด์ วิทยู โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ฯลฯ ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ทางกายภาพที่นำมาใช้ในเทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนส่งไปยังผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี

อาจกล่าวได้ว่าสื่อการเรียนการสอน (Instructional Media) หมายถึง สื่อชนิดใดก็ตามที่บรรจุเนื้อหาสาระการเรียนรู้ซึ่งผู้สอนและผู้เรียนใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ เนื้อหาหรือสาระนั้น ๆ และ สื่อการเรียนรู้ จึงหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่รอบตัวไม่ว่าจะเป็นวัสดุของจริง บุคคล สถานที่ เหตุการณ์ หรือความคิดเห็นก็ตามถือเป็นสื่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับว่าเราเรียนรู้จากสิ่งนั้น ๆ หรือนำสิ่งนั้น ๆ เข้าสู่การเรียนรู้ของเราหรือไม่สื่อการเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่เพียงเฉพาะหนังสือเรียนเท่านั้น ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเรียนรู้จากสื่อทุกประเภท สามารถจำแนกตามลักษณะได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึงหนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่แสดงหรือเรียบเรียงสาระความรู้ต่าง ๆ โดยตัวหนังสือที่เป็นตัวเขียน และตัวพิมพ์ เป็นสื่อในการแสดง ความหมาย สื่อสิ่งพิมพ์มีหลายชนิด เช่น เอกสาร หนังสือเรียน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร บันทึก รายงาน เป็นต้น
2. สื่อเทคโนโลยี หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่ผลิตขึ้นขึ้นใช้ควบคู่กับเครื่องมือ โสตทัศนวัสดุ หรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ ๆ และยังหมายรวมถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ เช่น อินเทอร์เน็ตเพื่อการเรียนรู้ การศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม
3. สื่ออื่น ๆ นอกเหนือจากสื่อ 2 ประเภทที่กล่าวมา ยังมีสื่ออื่น ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าสื่อที่กล่าวมาแล้ว ได้แก่
 - 3.1 บุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ ซึ่งสามารถถ่ายทอดสาระความรู้ แนวคิดและประสบการณ์ไปสู่บุคคลอื่น เช่น บุคลากรในท้องถิ่น แพทย์ ตำรวจ นักธุรกิจ เป็นต้น
 - 3.2 ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ตัวผู้เรียน เช่น พืชผัก ผลไม้ ปรากฏการณ์ ห้องปฏิบัติการ เป็นต้น
 - 3.3 กิจกรรม/กระบวนการ หมายถึง กิจกรรมหรือกระบวนการที่ผู้สอนและผู้เรียน กำหนดขึ้นเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ ใช้ในการฝึกทักษะซึ่งต้องใช้กระบวนการคิด การปฏิบัติ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้ของผู้เรียน เช่น บทบาทสมมติ การสาธิต การจัดนิทรรศการ การทำโครงการ เกม เพลง เป็นต้น

3.4 วัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุที่ประดิษฐ์ขึ้น

ใช้เพื่อประกอบการเรียนรู้ เช่น หุ่นจำลอง แผนภูมิ แผนที่ ตาราง สถิติ รวมถึงสื่อประเภทเครื่องมือ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เช่น อุปกรณ์ทดลองวิทยาศาสตร์ เครื่องมือช่าง เป็นต้น

นวัตกรรมการศึกษา (Educational Innovation) หมายถึง การนำเอาสิ่งใหม่ ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของความคิดหรือการกระทำ รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ก็ตามเข้ามาใช้ในระบบการศึกษา เพื่อมุ่งหวังที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ระบบการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียน สามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วเกิดแรงจูงใจในการเรียน และช่วยให้ประหยัดเวลาในการเรียน เช่น การสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การใช้วีดิทัศน์เชิงโต้ตอบ (Interactive Video) สื่อหลายมิติ (Hypermedia) และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

สมบูรณ์ สงวนญาติ (2534) ได้ให้ความหมายไว้ว่า นวัตกรรมการศึกษา หมายถึง แนวความคิดหรือวิธีการหรือ เครื่องมือ ซึ่งเป็นสิ่งแปลกใหม่ยังไม่เคยนำมาใช้ในวงการศึกษา มาก่อนแต่ได้ถูกนำมาทดลองใช้เพื่อดูผลว่าให้ผลดีเพียงใด ถ้าได้ผลดีก็จะได้รับการยอมรับและ เผยแพร่ให้รู้จักและนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางต่อไป

สรุปได้ว่า สื่อและนวัตกรรมการศึกษา หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ แนวความคิด หรือเทคนิควิธีการใหม่ ๆ ที่ผู้สอนนำมาใช้เป็นตัวกลางในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียน เข้าใจสิ่งที่ถ่ายทอดได้ดีและรวดเร็วยิ่งขึ้น รวมทั้งได้ผลตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน

2. ความสำคัญของสื่อและนวัตกรรมการศึกษา

ยุพิน พิพิธกุล และอรพรรณ ต้นบรรจง (2531) กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

1. สื่อการเรียนการสอนจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้แจ่มแจ้งยิ่งขึ้น
2. ช่วยในการสอนนักเรียนที่มีความสามารถแตกต่างกัน เช่น นักเรียนบางคนซึ่งเรียนอ่อน อาจจะต้องใช้รูปภาพ สื่อรูปธรรม หรือชุดการเรียนการสอนรายบุคคลช่วยให้เขาบรรลุจุดประสงค์ในการเรียน
3. ช่วยสร้างเสริมความสนใจของนักเรียน
4. ประหยัดเวลาในการสอน บางคนกล่าวว่าทำให้เสียเวลา ความจริงนั้นไม่เสียเวลาเลย คนที่ว่าเสียเวลาเพราะใช้สื่อการเรียนการสอนไม่เป็น
5. เพื่อช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจะนำไปสู่นามธรรม และทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและจำได้นาน
6. ใช้สื่อการเรียนการสอนนั้นเพื่อช่วยในการอธิบายขยายข้อความและสรุปข้อความได้
7. เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีแก่นักเรียน

8. เพื่อเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

สมคิด พรหมจ้อย (2547) อธิบายความสำคัญของสื่อการสอนไว้ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่จะเอื้อให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้บรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรต้องการได้ง่ายยิ่งขึ้น
2. การเรียนรู้ด้วยสื่อจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและมีความยั่งยืน
3. ผู้เรียนสามารถสัมผัส แต่ะต้องจากของจริงซึ่งหมายถึงการลงมือปฏิบัติกิจกรรมโดยมีสื่อ อุปกรณ์เป็นเครื่องมือช่วย
4. สื่อการเรียนการสอนเร้าความสนใจ อยากรู้ อยากเรียน อยากดู อยากเห็น
5. ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
6. สื่อ สามารถย่อขนาด ย่นระยะทาง และเวลา
7. สื่อสามารถเปลี่ยนนามธรรมเป็นรูปธรรม ง่ายแก่การเข้าใจ
8. ทำสิ่งยากเป็นสิ่งง่าย

สรุปได้ว่า สื่อและนวัตกรรมการศึกษา มีความสำคัญต่อทั้งผู้เรียนและผู้สอน เพราะเป็นเครื่องมือที่เอื้อให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายตามที่หลักสูตรต้องการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและมีความยั่งยืน เสริมสร้างเจตคติที่ดีแก่ผู้เรียน

3. การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ เรียนรู้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ สื่อที่จะนำมาใช้ เพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรควรมีลักษณะดังนี้

1. เน้นสื่อเพื่อการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองทั้งของผู้เรียนและผู้สอน
 2. ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำหรือพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง
- รวมทั้งนำสื่อที่มีอยู่รอบตัวมาใช้ในการเรียนรู้
3. รูปแบบของสื่อการเรียนรู้ควรมีความหลากหลาย เพื่อส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องตลอดเวลา

อย่างไรก็ตาม สื่อที่จะนำมาใช้จัดการเรียนรู้ควรมีความสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้และศักยภาพผู้เรียน

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2548) กำหนดให้ครูมีการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ดังนี้

1. สามารถเลือกใช้ออกแบบสร้างและปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี

2. สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

3. สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. สามารถใช้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐานได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานในการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษา สำรวจ วิเคราะห์สภาพปัญหา การจัดการ การเลือก การใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อใช้จัดการเรียนการสอนและการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สำหรับเด็กปกติและเด็กพิการเรียนร่วม

2. จัดหาสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างหลากหลายเพื่อใช้ในการเรียนการสอนและการพัฒนางานด้านวิชาการ

3. เลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ผ่านการประเมินคุณภาพทางวิชาการจากคณะกรรมการของสถานศึกษา คณะกรรมการของเขตพื้นที่และ/หรือ กระทรวงศึกษาธิการแล้ว โดยดำเนินการคัดเลือกในรูปของคณะกรรมการและประเมินการใช้สื่ออย่างสม่ำเสมอ

4. ส่งเสริม สนับสนุนให้พัฒนาครูเพื่อผลิต พัฒนาสื่อ นวัตกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งประเมินคุณภาพสื่อฯ เพื่อเลือกใช้ประกอบการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

5. จัดให้มีศูนย์สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในสถานศึกษา

6. ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดหา พัฒนาและแลกเปลี่ยนการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาที่ทันสมัย สำหรับใช้จัดการเรียนการสอนและการพัฒนางานด้านวิชาการกับสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา ผู้ปกครอง องค์กรปกครองท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานอื่น ๆ

7. กำกับติดตาม ประเมินผล การผลิต จัดหา พัฒนาและใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

8. เผยแพร่ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่ครูผลิตและพัฒนาให้สถาบันการศึกษา ทั้งภายในและภายนอกเขตพื้นที่การศึกษาได้ใช้ประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและการพัฒนาวิชาชีพครู

สรุปได้ว่า การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการเลือกใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสม สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถออกแบบและสร้าง นวัตกรรมทางการศึกษา การผลิตสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวิจรรย์ญาณ ในการเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ ใช้ และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสมในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสม ดังตาราง 3

ตาราง 3 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนรู้

นักวิชาการ ตัวบ่งชี้ของ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้	ยุพิน พิพิธกุล และอรพรรณ บรรจง (2531)	สมคิด พรหมจ้อย (2547)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2548)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (2553)	ความถี่
1. ใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	4
2. สามารถเลือกใช้พัฒนาและสร้างสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	4
3. สืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้			✓	✓	2
4. ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการผลิตสื่อ นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้			✓	✓	2

ตาราง 3 (ต่อ)

นักวิชาการ ตัวบ่งชี้ของ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้	ยุพิน พิพิธกุล และอรพรรณ บรรจง (2531)	สมคิด พรมजूย (2547)	สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2548)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (2553)	ความถี่
5. สามารถเลือกใช้ออกแบบสร้างและปรับปรุงนวัตกรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี		✓	✓	✓	3
6. สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้			✓	✓	2
7. สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน	✓	✓	✓	✓	4

จากตาราง 3 พบว่า คะแนนความถี่ของการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถเลือกใช้พัฒนาและสร้างสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และสามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน มีค่าสูงสุด รองลงมาคือ สามารถเลือกใช้ออกแบบสร้างและปรับปรุงนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี สำหรับการเลือกตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาจากความถี่ในระดับสูงสุด 3 ลำดับแรก และนำตัวบ่งชี้ที่มีคะแนนความถี่ต่ำมารวมกับตัวบ่งชี้ที่มีความคล้ายคลึงกัน ได้ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 6 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้

2. สามารถเลือกใช้ ออกแบบสร้างและพัฒนาสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้

3. สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. สืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้

5. ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการผลิตสื่อ นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

6. สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี
องค์ประกอบที่ 3 การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ

1. ความหมายของการคิด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ให้ความหมายของคำว่า “คิด” ว่าหมายถึง ทำให้ปรากฏเป็นรูป หรือประกอบให้เป็นรูปหรือ เป็นเรื่องขึ้นในใจ ใคร่ครวญ ไตร่ตรอง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) ให้ความหมายของการคิดว่า หมายถึง กิจกรรมทางความคิดที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง เรารู้ว่ากำลังคิดเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง และสามารถควบคุมให้คิดจนบรรลุเป้าหมายได้ กล่าวคือ การคิดเป็นการจัดการข้อมูลที่ได้รับให้อยู่ ในรูปแบบเหมาะสม โดยแปลงข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ สู่รูปแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งในขณะใช้ ความคิดสมองจะนำเอาข้อมูล ความรู้ อารมณ์ และความต้องการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ใฝ่หวังไว้ใน สิ่งที่ปรารถนาจะได้รับ เช่น ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการตอบคำถามหรือการแก้ปัญหา หรือช่วยนำไปสู่เป้าหมายที่ใฝ่หวัง

ณรงค์ กาญจนะ (2553) ให้ความหมายของการคิดว่า หมายถึง การทำให้ปรากฏ เป็นรูป หรือเป็นเรื่องขึ้นในใจ

สรุปได้ว่า การคิด หมายถึง กระบวนการที่เกิดขึ้นในสมองที่ใช้สัญลักษณ์หรือ ภาพแทนสิ่งของ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีการจัดระบบความรู้ ข้อมูล ข่าวสารซึ่งเป็น ประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่หรือสิ่งเร้าใหม่ ที่ไปได้ ทั้งใน รูปแบบ ธรรมดาและสลับซับซ้อน ผลจากการจัดระบบสามารถ แสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น การให้เหตุผลการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพราะฉะนั้นการสอนแบบเน้นกระบวนการคิดจึงเป็นส่วนสำคัญที่สามารถให้นักเรียน เรียนรู้ความรู้ โดยผ่านกระบวนการคิดของตนเองเป็นสำคัญ

2. วัตถุประสงค์ของการสอนการคิด

ความนัยหนึ่งของการสอน คือ การพัฒนาทักษะกระบวนการของผู้เรียน หากคนเรารู้จักวิธีคิด หรือคิดเป็นก็จะแก้ไขปัญหาหรือดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่า มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชน เป็นกำลังของชาติ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป ในอนาคต ต้องได้รับการฝึกฝนในการคิด จนก่อเป็นทักษะสำหรับการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถประกอบอาชีพในอนาคตได้

ณรงค์ กาญจนะ (2553) ได้เสนอวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการคิดของนักเรียน ได้แก่

1. มุ่งให้นักเรียนรู้จักคิด และคิดเป็น คิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking)

2. มุ่งให้นักเรียนรู้จักฝึกหัดใช้การพิจารณาสังเกตเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และประสบการณ์เบื้องต้น ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการสร้างความเข้าใจข้อเท็จจริง และการกำหนดข้อสมมติฐานในขั้นต่อไป

3. มุ่งให้นักเรียนรู้จักวิธีการจำแนกองค์ประกอบที่สำคัญ และรายละเอียดปลีกย่อยที่ไม่สำคัญของข้อเท็จจริง ความรู้ และประสบการณ์ซึ่งนำไปสู่การกำหนดความคิดได้อย่างถูกต้อง

4. มุ่งให้นักเรียนรู้จักความคิดอย่างมีระบบในรูปของการสร้างความคิดรวบยอด หรือมโนทัศน์และหลักการ

5. มุ่งให้นักเรียนรู้จักวิธีการ และฝึกตัดสินใจอย่างมีระบบ โดยอาศัยแนวความคิด และหลักการที่ถูกต้องเหมาะสม

6. มุ่งให้นักเรียนมีความสามารถแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อนโดยอาศัยหลักการที่ถูกต้อง

7. มุ่งให้นักเรียนสามารถแสดงออกซึ่งแนวความคิด และหลักการสิ่งต่าง ๆ ทั้งเป็นรูปธรรม และนามธรรมได้อย่างถูกต้อง มีเหตุผล

8. มุ่งให้นักเรียนรู้วิธีการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเพื่อสรุปแนวความคิดจำแนกความต่าง

9. มุ่งให้นักเรียนรู้จักวิธีการสังเคราะห์ข้อเท็จจริง เพื่อสรุปแนวความคิดหลักการ

10. มุ่งให้นักเรียนรู้จักวิธีการประเมินค่าข้อเท็จจริง เพื่อสรุปแนวความคิดหลักการ

11. มุ่งให้นักเรียนฝึกหัด และมีความคิดสร้างสรรค์

12. มุ่งให้นักเรียนฝึกหัด และค้นพบประสบการณ์ด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า การสอนคิดมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น แก้ไขปัญหาได้ และดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณค่า มีประสิทธิภาพ นำประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถประกอบอาชีพในอนาคตได้

3. ประโยชน์ของการสอนการคิด

ณรงค์ กาญจนะ (2553) อธิบายประโยชน์ของการสอนเพื่อการพัฒนากระบวนการคิด หรืออีกนัยหนึ่งคือการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด โดยแบ่งเป็น ประโยชน์ต่อนักเรียน และประโยชน์ต่อครูผู้สอน ดังนี้

ประโยชน์ต่อนักเรียน

1. นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น

2. นักเรียนสามารถแก้ปัญหาของตนเองได้ดี
3. นักเรียนสามารถคิดได้ถูกต้องเหมาะสม ก่อประโยชน์ต่อการพัฒนา

ตนเอง

4. นักเรียนคิดได้อย่างเป็นระบบ เข้าใจและจำเนื้อหาอย่างเป็นระบบ ทำให้ความรู้คงทน และการเรียนเป็นสิ่งที่ไม่น่าเบื่ออีกต่อไป

ประโยชน์ต่อครู

1. เมื่อนักเรียนมีทักษะการคิด ครูสามารถสอนได้ง่ายขึ้น ใช้เวลาน้อยลง ในการอธิบายให้นักเรียนเข้าใจ
2. ทำให้บรรยากาศการเรียนน่าสนใจ ปัญหาด้านการจัดชั้นเรียนน้อยลง
3. เมื่อนักเรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ปัญหาด้านพฤติกรรมนักเรียนก็จะมีย่น้อยทำให้สอนได้อย่างสนุก
4. ครูเหนื่อยน้อยลง ทำให้มีพลังเหลือที่จะพัฒนาและออกแบบกิจกรรม การเรียนการสอนให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ

4. องค์ประกอบของกระบวนการคิด

สุวิทย์ มูลคำ (2547) เสนอการดำเนินการด้านการจัดกระบวนการคิดมี

องค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการได้แก่

1. สิ่งเร้า เป็นสื่อและองค์ประกอบแรกที่เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลเกิดการรับรู้ สิ่งเร้าทำให้เกิดปัญหา ความสงสัย หรือความขัดแย้ง อันอาจจะก่อให้เกิดการคิด ซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ สิ่งของ ภาพเสียงข้อมูล สัญลักษณ์ กิจกรรม หรือสถานการณ์ต่าง ๆ
2. การรับรู้ บุคคลสามารถรับรู้ได้โดยประสาททั้ง 5 คือ หู ตา จมูก ลิ้น และผิวหนังระดับการรับรู้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับคุณภาพของสิ่งเร้าและความสามารถรับรู้ของแต่ละบุคคล เมื่อรับรู้แล้วเกิดปัญหา หรือข้อสงสัยจะกระตุ้นให้เกิดการคิด
3. จุดมุ่งหมายในการคิด ผู้คิดจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในการคิด แต่ทุกครั้งที่ต้องการเหตุผลเพื่ออะไร เช่น เพื่อแก้ปัญหา ตัดสินใจ หรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ จะช่วยให้เลือกใช้วิธีคิดได้ถูกต้อง และได้ตรงตามความต้องการ
4. วิธีคิด การคิดแต่ละครั้งจะต้องเลือกวิธีที่ตรงกับจุดมุ่งหมายในการคิดนั้น ๆ เช่น คิดเพื่อตัดสินใจ ควรใช้วิธีคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดแก้ปัญหาควรใช้วิธีคิดแบบต่าง ๆ
5. ข้อมูลหรือเนื้อหาประกอบกรคิดประกอบด้วยข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคม และสิ่งแวดล้อม และข้อมูลวิชาการซึ่งเป็นความรู้ประสบการณ์เดิม ข้อมูลใหม่ที่มาจากการศึกษาค้นคว้า

6. ผลการคิด เป็นผลที่ได้จากการปฏิบัติงานทางสมองหรือกระบวนการคิดของสมองการสอนคิดในชั้นเรียน ครูผู้สอนเป็นผู้คอยกระตุ้น สร้างบรรยากาศสถานการณ์เข้าใจตลอดจนอำนวยความสะดวกทุกอย่างแก่ผู้เรียน คอยชี้แนะชักนำให้ผู้เรียนเกิดความคิดขึ้น ครูช่วยทุกอย่างแต่เด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ คิดเองทำเอง กระบวนการที่ครูต้องสร้างให้เกิดทุกครั้งในการสอนคิด คือ กระบวนการ จีพาส (G P A S) ได้แก่

6.1 การรวบรวมข้อมูล (Gathering: G) เป็นการกำหนดประเด็นในการรวบรวมข้อมูล กำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์การคิด การสังเกตด้วยประสาทสัมผัส การรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตนั้นพร้อมการเลือกข้อมูลมาใช้ประกอบการคิด บันทึกข้อมูลเป็นประสบการณ์ของตนเอง แล้วดึงข้อมูลเดิมมาใช้เป็นความคิดรวบยอด

6.2 การจัดกระทำข้อมูล (Processing: P) เป็นการจำแนกเปรียบเทียบ จัดกลุ่ม จัดลำดับ สรุปเชื่อมโยงต่อความสัมพันธ์การไตร่ตรองด้วยเหตุผล วิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล

6.3 การนำไปประยุกต์ใช้ (Applying : A) เป็นการเลือกข้อมูลการประเมินทางเลือก เลือทางเลือก การวิเคราะห์การสังเคราะห์งาน การนำความรู้ที่ค้นพบหรือที่ได้มาแล้วไปใช้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งนำไปปรับใช้ในสถานการณ์จริง เช่น การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การวิเคราะห์วิจารณ์การคิดสร้างสรรค์งานใหม่

6.4 การกำกับตนเอง (Self-regulating: S) เป็นการจัดกระทำตนเองให้เกิดเป็นนิสัย พฤติกรรมที่ถาวรในด้านการตรวจสอบและควบคุมการคิด การรู้จักสร้างค่านิยมการคิดให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ การสร้างนิสัยการคิดให้เกิดขึ้นตามสภาวะการณ์และสภาวะจริง ดังนั้นการสร้างทักษะกระบวนการคิดซึ่งเป็นนามธรรม และครูผู้สอนมองเห็นว่า เป็นสิ่งที่ดำเนินการอยู่แล้วนั้น การหลอมเนื้อหาและทักษะกระบวนการคิดสู่บทเรียนให้ผสมกลมกลืนกัน จนเป็นวัฒนธรรมของการสอนของครูยุคใหม่นั้น การออกแบบบทเรียน จึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญเนื่องจากบทเรียนที่พัฒนามาจากทักษะกระบวนการคิด จะเป็นตัวกำหนด รูปแบบการสอนคิด การจัดกระบวนการการสอนคิดและพฤติกรรมความคิดของนักเรียนได้ตรงตามความต้องการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) เสนอว่าทักษะการคิดสู่การพัฒนาผู้เรียน ให้สอดคล้องตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ใช้กรอบด้านกระบวนการที่ใช้ในการคิด ซึ่งได้แก่ ความสามารถในการคิดขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยทักษะการคิดที่ใช้ในการสื่อสาร และทักษะการคิดที่เป็นแกน และความสามารถในทักษะการคิดขั้นสูง ประกอบด้วยทักษะการคิดซับซ้อน ทักษะพัฒนาลักษณะการคิด และทักษะกระบวนการคิด ซึ่งประกอบไปด้วย ทักษะกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะกระบวนการคิดตัดสินใจ ทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา ทักษะกระบวนการวิจัย และทักษะกระบวนการคิดสร้างสรรค์

สรุปได้ว่า การพัฒนาความคิดของนักเรียนนั้น มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หลายประการที่สำคัญ ได้แก่ มุ่งให้นักเรียนรู้จักคิด และคิดเป็น กล่าวคือ นักเรียนได้พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ และรูปแบบการคิดแบบอื่น ๆ เพื่อใช้ในการตัดสินใจอย่างมีระบบ มีความถูกต้อง นำไปสู่การค้นพบที่เป็นประโยชน์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนรู้ ดำเนินชีวิตประจำวัน และประกอบอาชีพต่อไปในอนาคต

5. การลงมือปฏิบัติ

วิจารณ์ พานิช (2555) เสนอว่า การลงมือปฏิบัติเป็นแนวคิดหรือความเชื่อที่สนับสนุนให้คนเราปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองตามความสนใจ ตามความถนัดและศักยภาพ ด้วยการศึกษาค้นคว้า ฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะจนถึงการเรียนรู้ด้วยตนเองเพราะเชื่อว่าหากคนเราได้กระทำ จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นเป็นแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ ใฝ่เรียน ผู้เรียนจะสนุกสนานที่จะสืบค้นหาความรู้ต่อไป มีความสุขที่จะเรียน มีลักษณะดังนี้

1. การเรียนรู้ผ่านการทำงาน (Work-based Learning) การเรียนรู้แบบนี้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดพัฒนาการทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้เนื้อหาสาระ การฝึกปฏิบัติจริง ฝึกฝนทักษะทางสังคม ทักษะชีวิต ทักษะวิชาชีพการพัฒนาทักษะการคิด โดยสถาบันศึกษามักร่วมมือกับแหล่งงานในชุมชน รับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดเนื้อหากิจกรรม และวิธีการประเมิน

2. การเรียนรู้ผ่านโครงการ (Project-based Learning) การเรียนรู้ด้วยโครงการเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญรูปแบบหนึ่ง ที่เป็นการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในลักษณะของการศึกษา สืบค้น ทดลอง ประดิษฐ์คิดค้น โดยครูเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ให้ความรู้ (Teacher) เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) หรือผู้ให้คำแนะนำ (Guide) ทำหน้าที่ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม กระตุ้น แนะนำ และให้คำปรึกษา เพื่อให้โครงการสำเร็จลุล่วง ประโยชน์ของการเรียนรู้ด้วยโครงการ สิ่งที่ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ด้วย PBL จึงมิใช่ตัวความรู้ (Knowledge) หรือวิธีการหาความรู้ (Searching) แต่เป็นทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and innovation skills) ทักษะชีวิตและประกอบอาชีพ (Life and Career skills) ทักษะด้านข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารและเทคโนโลยี (Information Media and Technology Skills) การออกแบบโครงการที่ตึงกระตุ้นให้เกิดการค้นคว้าอย่างกระตือรือร้น และผู้เรียนจะได้ฝึกการใช้ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และแก้ปัญหา (Critical thinking & problem solving) ทักษะการสื่อสาร (Communicating) และทักษะการสร้างความร่วมมือ (Collaboration) ประโยชน์ที่ได้สำหรับครู นอกจากจะเป็นการพัฒนาคุณภาพด้านวิชาชีพแล้ว ยังช่วยให้เกิดการทำงานแบบร่วมมือกับเพื่อนครูด้วยกัน รวมทั้งโอกาสที่จะได้สร้างสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนด้วย ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ

ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม ครูเตรียมมอบหมายโครงการโดยระบุในแผนการสอน ในชั้นเรียนครูอาจกำหนดขอบเขตของโครงการอย่างกว้าง ๆ ให้สอดคล้องกับรายวิชาหรือความถนัดของนักเรียน และเตรียมแหล่งเรียนรู้ ข้อมูลตัวอย่าง เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม สามารถใช้เว็บไซต์ หรือโปรแกรม Moodle ในการ update ข้อมูลแหล่งเรียนรู้ และการกำหนดนัดหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินโครงการได้

ขั้นที่ 2 การคิดและเลือกหัวข้อ ให้นักเรียนเป็นผู้สร้างทางเลือกในการออกแบบโครงการเอง เพื่อเปิดโอกาสให้รู้จักการค้นคว้าและสร้างสรรค์ความรู้เชิงนวัตกรรม ครูอาจให้ผู้เรียนทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกหัวข้อ การทำงานเป็นทีม กระตุ้นให้เกิด brain storm จะทำให้เกิดทักษะ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการสร้างความร่วมมือ

ขั้นที่ 3 การเขียนเค้าโครง การเขียนเค้าโครงของโครงการ เป็นการสร้าง mind map แสดงแนวคิด แผน และขั้นตอนการทำโครงการ เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องมองเห็นภาระงาน บทบาท และระยะเวลาในการดำเนินงาน ทำให้สามารถปฏิบัติโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติโครงการ นักเรียนลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ในเค้าโครงของโครงการ ถ้ามีการวางเค้าโครงเอาไว้แล้ว นักเรียนจะรู้ได้เองว่าจะต้องทำอะไรในขั้นตอนต่อไปโดยไม่ต้องรอถามครู ในระหว่างการดำเนินการครูผู้สอนอาจมีการให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดหรือร่วมแก้ปัญหาไปพร้อม ๆ กับนักเรียน

ขั้นที่ 5 การนำเสนอโครงการ นักเรียนสรุปรายงานผล โดยการเขียนรายงาน หรือการนำเสนอในรูปแบบอื่นๆเช่น แผ่นพับ โปสเตอร์จัดนิทรรศการ รายงานหน้าชั้นส่งงานทางเว็บไซต์หรืออีเมล ถ้ามีการประกวดหรือแข่งขันด้วยจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นมากขึ้น

ขั้นที่ 6 การประเมินผลโครงการ การประเมินโครงการควรมีการประเมินผลการเรียนรู้โดยหลากหลาย เช่น นักเรียนประเมินตนเอง ประเมินซึ่งกันและกัน ประเมินจากบุคคล ภายนอก การประเมินจะไม่วัดเฉพาะความรู้หรือผลงานสุดท้ายเพียงอย่างเดียว แต่จะวัดกระบวนการที่ได้มาซึ่งผลงาน ด้วยการประเมินโดยครูหลายคนจะเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูด้วยกันอีกด้วย

3. การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม (Activity-based Learning) ในการยึดหลักการให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง “Child Centered” การเรียนโดยการปฏิบัติจริง Learning by Doing และปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแก้ปัญหาได้ Doing by Learning จึงถูกนำมาใช้อย่างจริงจังในการปฏิรูปการศึกษาของไทย การเรียนรู้ชนิดนี้เอง ที่มีผู้ตั้งฉายาว่า “สอนแต่น้อย ให้เรียนมากๆ Teach less Learn More” การเรียนแบบ Learning by Doing นั้นใช้ “กิจกรรม Activity”

เป็นหลักในการเรียนการสอน โดยการ “ปฏิบัติจริง Doing” ในเนื้อหาทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทุกคนในกลุ่มเป็นผู้ปฏิบัติ คุณครูเป็นพี่เลี้ยงและเทรนเนอร์ แต่กิจกรรมที่นำมาใช้นี้ต้องมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้เนื้อหานั้น ๆ มีจุดมุ่งหมาย สนุก และน่าสนใจ ไม่ซ้ำซากจนก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้น คุณครูจึงเป็น “นักออกแบบกิจกรรม Activity Designer” มีอาชีพที่สามารถ “มองเห็นภาพกิจกรรม” ได้ทันที

4. การเรียนรู้ผ่านการแก้ปัญหา (Problem-based Learning) เป็นรูปแบบการเรียนอีกรูปแบบหนึ่งที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมของผู้เรียน โดยผู้สอนมีส่วนร่วมน้อยแต่ก็ทำทนายผู้สอนมากที่สุด กระบวนการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จะจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อย ขนาดประมาณ 8-10 คน โดยมีครูหรือผู้สอนประจำกลุ่ม 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (Facilitator) ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

4.1 เมื่อผู้เรียนได้รับโจทย์ปัญหา ผู้เรียนจะทำความเข้าใจหรือทำความเข้าใจในคำศัพท์ที่อยู่ในโจทย์ปัญหานั้น เพื่อให้เข้าใจตรงกัน

4.2 การจับประเด็นข้อมูลที่สำคัญหรือระบุปัญหาในโจทย์

4.3 ระดมสมองเพื่อวิเคราะห์ปัญหา อภิปรายหาคำอธิบาย แต่ละประเด็นปัญหาว่าเป็นอย่างไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ความเป็นมาอย่างไร โดยอาศัยพื้นความรู้เดิมเท่าที่ผู้เรียนมีอยู่

4.4 ตั้งสมมติฐานเพื่อหาตอบปัญหาประเด็นต่าง ๆ พร้อมจัดลำดับ

ความสำคัญของสมมติฐานที่เป็นไปได้ต้องมีเหตุผล

4.5 จากสมมติฐานที่ตั้งขึ้น ผู้เรียนจะประเมินว่าเขามีความรู้เรื่องอะไรบ้าง มีเรื่องอะไรที่ยังไม่รู้หรือขาดความรู้ และความรู้อะไรจำเป็นที่จะต้องใช้เพื่อพิสูจน์สมมติฐาน ซึ่งเชื่อมโยงกับโจทย์ปัญหาที่ได้ ขั้นตอนนี้กลุ่มจะกำหนดประเด็นการเรียนรู้ (Learning issue) หรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้ (Learning objective) เพื่อจะไปค้นคว้าหาข้อมูลต่อไป

4.6 ค้นคว้าหาข้อมูลและศึกษาเพิ่มเติมจากทรัพยากรการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น หนังสือตำรา วารสาร สื่อการเรียนสอนต่าง ๆ การศึกษาในห้องปฏิบัติการ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน อินเทอร์เน็ต หรือปรึกษาอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาสาขาเฉพาะ พร้อมทั้งประเมินความถูกต้อง

4.7 นำข้อมูลหรือความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์ อธิบาย พิสูจน์สมมติฐานและประยุกต์ให้เหมาะสมกับโจทย์ปัญหา พร้อมสรุปเป็นแนวคิดหรือหลักการทั่วไป

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ หมายถึง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ในเชิงทักษะต่าง ๆ เช่น กระบวนการคิดขั้นสูง การทดลอง การสำรวจตรวจสอบ ผู้เรียนต้องหาความหมาย และทำความเข้าใจด้วยตนเอง หรือร่วมกันกับเพื่อน เช่น ร่วมสืบค้นหาคำตอบ ร่วมอภิปราย ร่วมนำเสนอและสรุปกรอบความคิดร่วมกัน นำเสนอความรู้ประยุกต์ใช้หรือลงมือปฏิบัติ โดยผู้สอน

จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย จัดบรรยากาศที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิด
ความกระตือรือร้นในการเรียน

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและ
การลงมือปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบด้านการจัดการ
เรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติดังตาราง 4

ตาราง 4 การสังเคราะห์ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการ
ลงมือปฏิบัติ

นักวิชาการ	ตัวบ่งชี้ของ การจัดการเรียนรู้ผ่าน กระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ	เกียรติกิต์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546)	สุวิทย์ มูลคำ (2547)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (2552)	ณรงค์ กาญจนนะ (2553)	วิจารณ์ พานิช (2555)	ความถี่
	1. จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ			✓	✓	✓	3
	2. จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา		✓		✓	✓	3
	3. จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ วิเคราะห์		✓	✓	✓		3
	4. จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดด้วยการ ตั้งคำถาม	✓	✓	✓	✓	✓	4
	5. จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผล และนำเสนอผลงาน	✓	✓	✓	✓	✓	5
	6. จัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง		✓	✓	✓	✓	4
	7. จัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปรายอย่าง กว้างขวาง		✓		✓	✓	3

จากตาราง 4 พบว่า คะแนนความถี่ของการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด
วางแผน ประเมินผล และนำเสนอผลงานมีค่าสูงสุด รองลงมาคือ จัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิด
ทักษะการคิดขั้นสูง จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดด้วยการตั้งคำถาม สำหรับการเลือก

ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาจากความถี่ในระดับสูงสุด 3 ลำดับแรก และนำตัวบ่งชี้ที่มีคะแนนความถี่ต่ำมารวมกับตัวบ่งชี้ที่มีความคล้ายคลึงกัน ได้ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบด้านการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ 6 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน
2. จัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง
3. จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา
4. จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดด้วยการตั้งคำถาม
5. จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ
6. จัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง

องค์ประกอบที่ 4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

1. แนวคิดของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพ

จริงไว้ดังนี้

สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรณ (2545) ได้ให้ความคิดเห็นว่า แนวคิดและหลักการประเมินผลตามสภาพจริง คือ การวัดและประเมินผลต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนรู้และการจัดกระบวนการเรียนการสอนตามสภาพจริงประกอบด้วยหลักการต่าง ๆ ดังนี้

1. มุ่งเน้นความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีความหมายได้หลากหลาย มิได้มีความหมายเดียวสำหรับทุกคนในทุกโอกาส
2. การเรียนรู้เป็นเรื่องของกระบวนการที่เป็นธรรมชาติ มีบูรณาการและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เป็นผลจากการปฏิบัติจริงมากกว่าการทำซ้ำหรือทำตามคำบอกกล่าวเท่านั้น
3. มุ่งเน้นกระบวนการ และผลผลิตที่เกิดขึ้นโดยพิจารณาว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรเรียนรู้อย่างไร และทำไมจึงเรียนรู้เช่นนั้น
4. มุ่งเน้นการสืบสวนสอบสวน กล่าวคือ เน้นการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาตามสภาพที่เป็นจริงในชีวิตประจำวัน
5. มีจุดหมายเพื่อกระตุ้น และอำนวยความสะดวกต่อการเรียนของผู้เรียน
6. เน้นการเชื่อมโยงระหว่างพุทธพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย เมื่อผู้เรียนให้ความสำคัญของกิจกรรมการเรียน ผู้เรียนย่อมเกิดความสนใจและเกิดความพยายามที่จะศึกษาซึ่งส่งผลให้สามารถเรียนรู้สิ่งนั้น ๆ ได้อย่างดี
7. มีความเชื่อว่าการตัดสินใจในสิ่งที่จะสอนและสิ่งที่จะวัดเป็นเรื่องอัตนัย และเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณค่า

8. เน้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยผู้สอนควรร่วมมือกับผู้เรียน ในการตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน และใช้กระบวนการตัดสินใจเชิงประชาธิปไตย

9. ผู้เรียนและผู้สอนต้องร่วมมือกัน มีอิสระที่จะแสดงออกมาทางความคิด และทดสอบความคิดซึ่งกันและกัน

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546) ได้ให้ความคิดเห็นว่า แนวคิดและหลักการ ประเมินตามสภาพจริงประกอบด้วย

1. การแสดงความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยเน้นการใช้ เครื่องมือวัดผลเพื่อสะท้อนให้เห็นพฤติกรรม ระดับความสามารถ และทักษะที่จำเป็นของผู้เรียนใน สถานการณ์ที่เป็นจริงในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน และต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง

2. การบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างแท้จริง ซึ่งผู้สอนต้องสังเกตจด บันทึกลงและรวบรวมข้อมูลจากผลงาน และวิธีการเรียนรู้วิธีการปฏิบัติของผู้เรียนตลอดเวลาโดยยึดถือ พฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน และการประเมินการเรียนรู้ตาม พฤติกรรมที่คาดหวัง จะต้องกระทำไปพร้อม ๆ กัน โดยไม่แยกการสอนและการประเมินออกจากกัน

3. การบูรณาการวิธีการและเครื่องมือในการประเมินอย่างหลากหลายโดย เน้นผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนนำไปประยุกต์ใช้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเองแทน การจดจำความรู้ตามที่ผู้สอนคอยป้อนให้

4. การสะท้อนความสามารถด้านต่าง ๆ และการประเมินระดับ ความสามารถที่เป็นจริงซึ่งมุ่งการประเมินผลงานที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ และเป็นงานที่มีความหมายที่ แท้จริงสอดคล้องสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของผู้เรียน โดยอาศัยทักษะเชิงวิชาชีพ และองค์ความรู้ ถูกต้องสมบูรณ์

5. ส่งเสริมการเรียนรู้จากสภาพจริง โดยประเมินทั้งจากการปฏิบัติและ พฤติกรรมการทำงานของผู้เรียนในบริบทของความเป็นจริงในชีวิตประจำวันซึ่งเน้นการประเมินผล ระหว่างเรียนของผู้เรียนแต่ละคน

สรุปได้ว่า แนวคิดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง คือ ให้สถานศึกษาจัดการ ประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ

2. ความหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นการประเมินสรุปผล การเรียนรู้ (Summative Assessment) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้ก้าวหน้า

สูงสุดเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุขได้เต็มตามศักยภาพ ซึ่งมีนักวิชาการและหน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ (2545) ได้ให้ความหมายว่า การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินที่ออกแบบมาเพื่อสะท้อนให้เห็นพฤติกรรม และทักษะที่จำเป็นของนักเรียนในสถานการณ์ที่เป็นจริงแห่งโลกปัจจุบัน และวิธีการประเมินที่เน้นงานที่นักเรียนแสดงออกในภาคปฏิบัติเน้นกระบวนการเรียนรู้ ผลผลิตและแฟ้มสะสมงาน

สุวิทย์ มูลคำ (2549) ได้ให้ความหมายว่า การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินจากการปฏิบัติงานที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ภาระงาน บริบท (สถานการณ์/เหตุการณ์จำลองใกล้เคียงกับลักษณะงานที่เป็นจริง) และเกณฑ์การประเมินผู้เรียน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2559) ได้ให้ความหมายว่า การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) หมายถึง การประเมินที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติงานในชีวิตจริง มีเวลาเพียงพอสำหรับวางแผนการลงมือทำงาน จนได้งานที่เสร็จสมบูรณ์ มีโอกาสประเมินผลการทำงานด้วยตนเองและมีการปรึกษาร่วมกับผู้เรียน

สุนีย์ คล้ายนิล และคณะ (2550) ได้ให้ความหมายว่า การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) หมายถึง การประเมินความรู้ที่แท้จริงที่อยู่ในบริบทของโลกจริง (Real-world) หรืออยู่ในบริบทของชีวิต

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Assessment) หมายถึง กระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร ในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน เพื่อนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนบรรลุผลตามที่กำหนดไว้ และใช้เป็นข้อมูลสำหรับตัดสินผลการเรียน

3. ความสำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

สำนักงานนิเทศและการพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2542) ได้สรุปว่า การประเมินตามสภาพที่แท้จริง เป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับการวัดและประเมินผล ซึ่งเข้ามามีบทบาททดแทนในส่วนที่แบบทดสอบมาตรฐาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแบบทดสอบเลือกตอบไม่สามารถวัดและประเมินผลได้ ลักษณะ สำคัญของการประเมินตามสภาพที่แท้จริง คือ

1. งานที่ปฏิบัติเป็นงานที่มีความหมาย (Meaningful Task) เป็นงานที่ให้นักเรียนปฏิบัติ ต้องสอดคล้องกับชีวิตจริงในชีวิตประจำวัน เป็นเหตุการณ์จริงมากกว่ากิจกรรมที่จำลองขึ้น

2. เป็นการประเมินรอบด้านด้วยวิธีการที่หลากหลาย (Multiple Assessment) เป็นการประเมินนักเรียนทุกด้าน ทั้งความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะนิสัย โดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ และพัฒนาการของนักเรียน เน้นให้นักเรียนตอบสนองด้วยการแสดง สร้างสรรค์ ผลิตหรือทำงาน ในการประเมินต้องประเมินหลาย ๆ ครั้งด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม เน้นการลงมือปฏิบัติมากกว่าการประเมินความรู้

3. ผลผลิตที่มีคุณภาพ (Quality Products) นักเรียนมีการประเมินตนเองตลอดเวลา และพยายามแก้ไขจุดด้อยของตนเอง จนกระทั่งได้ผลงานที่ผลิตขึ้นอย่างมีคุณภาพ นักเรียนเกิดความพึงพอใจในผลงานของตนเอง มีการแสดงผลงานของนักเรียนต่อสาธารณชน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้เรียนรู้และชื่นชมจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4. ใช้ความคิดระดับสูง (Higher – order Thinking) ต้องพยายามให้นักเรียนแสดงออก หรือผลิตผลงานชิ้นใหม่ ซึ่งเป็นผลงานที่เกิดจากการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินทางเลือก ลงมือกระทำ ตลอดจนการใช้ทักษะการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

5. มีปฏิสัมพันธ์ทางบวก (Positive Interaction) นักเรียนต้องไม่รู้สึกเครียดหรือเบื่อหน่ายต่อการประเมิน ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนต้องเกิดความร่วมมือที่ดีต่อกันในการประเมิน และการใช้ผลประเมินมาแก้ไข

6. งานและมาตรฐานต้องชัดเจน (Clear Tasks and Standard) งานและกิจกรรมที่จะให้นักเรียนปฏิบัติต้องมีขอบเขตที่ชัดเจน สอดคล้องจุดหมาย หรือสภาพที่คาดหวังที่ต้องการให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าว

7. มีการสะท้อนตนเอง (Self Reflections) ต้องมีการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นหรือเหตุผลต่อการแสดงออก การกระทำ หรือผลงานของตนเองว่าทำมาถึงปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติ ทำไมถึงชอบ ทำไมถึงไม่ชอบ

8. มีความสัมพันธ์กับชีวิตจริง (Transfer Into Life) ปัญหาที่เป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนได้ตอบสนองต้องเป็นปัญหาที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน พฤติกรรมที่ประเมินต้องเป็นพฤติกรรมที่แท้จริง ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน ดังนั้น ผู้ปกครองนักเรียนจึงนับว่ามีบทบาทเป็นอย่างยิ่งในการประเมินตามสภาพที่แท้จริง

9. เป็นการประเมินอย่างต่อเนื่อง (Ongoing or Formative) ต้องประเมินนักเรียนตลอดเวลา และทุกสถานที่อย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งจะช่วยให้เห็นพฤติกรรมที่แท้จริงเห็นพัฒนาการ ค้นพบจุดเด่นและจุดด้อยของนักเรียน

10. เป็นการบูรณาการความรู้ (Integration of Knowledge) งานที่นักเรียนลงมือปฏิบัตินั้น ควรเป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถและทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ในสหสาขาวิชา ลักษณะสำคัญดังกล่าวจะช่วยแก้ไขจุดอ่อนของการวัดและประเมินผลแบบเดิม

ที่พยายามแยกย่อย จุดประสงค์ออกเป็นส่วน ๆ เรียนรู้ และประเมินเป็นเรื่อง ๆ ดังนั้น นักเรียนจึงขาดโอกาสการบูรณาการความรู้และทักษะจากวิชาต่าง ๆ

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546) ได้ให้ความคิดเห็นว่า ลักษณะสำคัญของการประเมินตามสภาพจริง มีดังนี้

1. เป้าหมายและกระบวนการจัดการศึกษาของชาติ ที่มุ่งเสริมสร้างเยาวชนไทยให้เป็นคนเก่ง คือสามารถค้นพบจุดเด่นจุดด้อยของตนเองและพยายามพัฒนาตนเองให้จุดด้อยน้อยลงส่งเสริมจุดเด่นให้พัฒนาสู่ศักยภาพสูงสุด
2. กระบวนการปฏิบัติในสภาพจริง (Performance in the Field) เนื่องจากการประเมินตามสภาพจริงเป็นการออกแบบเครื่องมือเพื่อประเมินการปฏิบัติในสภาพจริงของผู้เรียนงานที่มอบหมายให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติควรเป็นงานที่ทำหาย กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถสูงสุดและสัมพันธ์กับชีวิตจริง ใช้สติปัญญาสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามวัยและระดับชั้นเรียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียนและที่สำคัญต้องคำนึงถึงทักษะทางปัญญาและความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านต่าง ๆ
3. กระบวนการวัดและประเมินผล ต้องสอดคล้องกับเป้าหมายและความคาดหวังของหลักสูตรและสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยระบบการวัดผลจะต้องเน้นกระบวนการ (Process) และผลการกระทำ (Product) เน้นความสามารถจริงที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
4. เกณฑ์ที่ใช้สำหรับการประเมิน (Criteria) การประเมินตามสภาพจริงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ แก่จุดด้อย เสริมจุดเด่นของผู้เรียน และเป็นการประเมินสาระสำคัญของการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ชัดเจนจากการปฏิบัติจริง จึงต้องมีการกำหนดเกณฑ์ที่จะใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ให้ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับของผู้เรียน ผู้ปกครอง รวมทั้งผู้ที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง
5. การประเมินตนเอง เป็นหลักการสำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการประเมินตามสภาพจริง เพราะผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติภาระงานที่มอบหมายให้บรรลุตามเกณฑ์ที่กำหนดกระบวนการประเมินตนเองปฏิบัติระหว่างปฏิบัติภาระงานจึงเป็นภารกิจจริงที่ผู้เรียนต้องรับผิดชอบต่อตนเองในการพัฒนาความสามารถงานนั้นได้สำเร็จตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร
6. การนำเสนอผลงาน หลักสำคัญอีกอย่างหนึ่งของกระบวนการประเมินตามสภาพจริง คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำเสนอผลงานที่เป็นผลงานที่เป็นผลการเรียนรู้ของตนเองหรือของกลุ่มส่วนใหญ่นิยมการนำเสนอด้วยปากเปล่า (Oral Presentation) ประกอบด้วยการจัดแสดง ผลงานที่สำคัญ ๆ ให้ผู้ปกครอง เพื่อนนักเรียน ผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบผลการเรียนรู้สามารถตรวจสอบคุณภาพที่เกิดขึ้นจริง หรือเสนอแนวทางปรับปรุงสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ใช้ประเมิน

คุณภาพที่เกิดขึ้นจริง หรือเสนอแนวทางปรับปรุงสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ใช้ประเมินคุณภาพตามมาตรฐานผู้เรียน

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง เป็นการประเมินนักเรียนทุกด้าน ทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ด้วยวิธีการที่หลากหลายโดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้และพัฒนาการของนักเรียน

4. วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

มีนักวิชาการได้กล่าวถึงวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงไว้ดังนี้ อารีย์ วชิรวารการ (2542) ได้กล่าวถึงวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงไว้ว่าเป็นการประเมินผลสำเร็จจากการเรียนรู้ของนักเรียน (Learning Outcomes) ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เป็นการประเมินที่เป็นระบบ เป็นกระบวนการ และสามารถดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้

1. การสังเกต ซึ่งสามารถทำได้ในทุกสถานการณ์ อาจจะมีหรือไม่มีเครื่องมือในการสังเกตก็ได้
2. การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการตั้งคำถามอย่างง่าย ๆ สามารถสัมภาษณ์ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
3. บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง ด้วยการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับนักเรียนในด้านความรู้ ความสามารถ การแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ
4. แบบทดสอบวัดความสามารถจริง (Authentic Test) ด้วยการสร้างคำถามเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ หรือสร้างความรู้ใหม่จากความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เดิมจากสถานการณ์จำลองที่คล้ายคลึง หรือเลียนแบบสภาพจริง
5. การรายงานตนเอง ด้วยการใช้นักเรียนสามารถพูดหรือเขียนบรรยายความรู้สึนึกคิด ความเข้าใจ ความต้องการ วิธีการ และผลงานของนักเรียน
6. แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นตัวอย่างผลงานที่มีการเก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบในช่วงหนึ่งเพื่อเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความรู้ความเข้าใจ ความสามารถทักษะ ความสนใจความถนัด ความพยายาม ความก้าวหน้า ความสำเร็จ

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546) ได้กล่าวว่า วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงประกอบด้วย

1. การสังเกต เป็นวิธีการที่กระทำได้ทุกสถานการณ์และทุกสถานที่ผู้สอนอาจกำหนดเครื่องมือและเกณฑ์ในการสังเกตหรืออาจไม่มีเครื่องมือในการสังเกตก็ได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับประเด็นที่ต้องการประเมินผู้เรียนว่า มีความจำเป็นต้องใช้การสังเกตระดับความสามารถหรือ

พฤติกรรมที่แสดงออกมาน้อยเพียงใด และวิธีการสังเกตสามารถใช้ประเมินผลการเรียนรู้ทั้งในด้าน ความรู้ความเข้าใจด้านทักษะกระบวนการ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์ของ ผู้เรียน

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการประเมินโดยตั้งคำถามง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนเกินไม่ สามารถสัมภาษณ์ผู้เรียนแต่ละคนได้ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ นิยมใช้ประเมินผล การเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจในระดับที่สูงกว่าความรู้ความจำ และด้านความรู้สึกรู้สึกนึกคิดที่สะท้อน ให้เห็นถึงการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ เป็นต้น

3. บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับตัว ผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ความคิด ความสามารถพิเศษ ความถนัด ความสนใจ และการแสดงออกของ พฤติกรรมลักษณะต่าง ๆ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวางแผน การเรียนรู้ และแนวทางพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรต่อไป

4. แบบทดสอบวัดความสามารถที่เป็นจริง (Authentic Test) เป็นวิธีการ สร้างข้อสอบโดยใช้คำถามที่เกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือการสร้างความรู้ใหม่ จากความเข้าใจและประสบการณ์เดิม หรือจากสถานการณ์จำลองที่กำหนดขึ้นให้คล้ายคลึงกับ สถานการณ์ต่าง ๆ ข้อสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในสถานการณ์ที่กำหนดเป็นต้น เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจ การฝึกทักษะและกระบวนการ รวมทั้งเจตคติต่อ การเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

5. การรายงานตนเอง เป็นวิธีการประเมินด้วยการให้ผู้เรียนเขียนบรรยาย ความรู้สึกหรือพูดแสดงความคิดเห็นออกมาโดยตรง เพื่อประเมินความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ ความต้องการการใช้วิธีการต่าง ๆ และการสร้างผลงานของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้สอนเข้าใจผู้เรียน แต่ละคนมากยิ่งขึ้นและสามารถประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะกระบวนการ รวมทั้งเจตคติต่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

6. การใช้แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) เป็นการจัดเก็บตัวอย่างผลงานที่ ต้องการรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ และกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชั้นของหลักสูตรเพื่อใช้เป็น หลักฐานแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้เรียนในด้านความรู้ความเข้าใจ และทักษะต่าง ๆ ที่ผู้เรียน พัฒนาได้สำเร็จ รวมทั้งความถนัด ความสนใจ ความพยายาม แรงจูงใจและความก้าวหน้าทางการ เรียนที่สามารถนำมาประกอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนแต่ละคนให้ความเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงเป็นการประเมินผล สำเร็จจากการเรียนรู้ของนักเรียน (Learning Outcomes) ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียน การสอนโดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หัวข้อขององค์ประกอบด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ดังตาราง 5

ตาราง 5 การสังเคราะห์หัวข้อขององค์ประกอบด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

นักวิชาการ ตัวบ่งชี้ของ การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ตามสภาพจริง	อารีย์ วชิรวารการ (2542)	สมศักดิ์ ภูวิภาดาการรณ์ (2545)	เอกรินทร์ สีมหาศาล (2546)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน (2553)	ความถี่
1. มีความรู้ความเข้าใจหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	✓		✓	✓	3
2. สามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด	✓	✓	✓	✓	4
3. สามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	4
4. สร้างและนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม	✓	✓	✓	✓	4
5. ประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง	✓	✓	✓	✓	4
6. สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้	✓		✓	✓	3
7. สามารถสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล การเรียนรู้	✓			✓	2

จากตาราง 5 พบว่า คะแนนความถี่ของความสามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด สามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ สร้างและนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม ประเมินผลจากการปฏิบัติจริง และผู้เรียนได้ประเมินตนเอง มีค่าสูงสุด รองลงมาคือ มีความรู้ความเข้าใจหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ สำหรับการเลือกตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ผู้วิจัยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาจากความถี่ในระดับสูงสุด 3 ลำดับแรก และนำตัวบ่งชี้ที่มีคะแนนความถี่ต่ำมารวมกับตัวบ่งชี้ที่มีความคล้ายคลึงกัน ได้ตัวบ่งชี้ขององค์ประกอบด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง 6 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
2. สามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้
3. สามารถสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล และนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม
4. สามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด
5. ประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง
6. สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ

McClelland (1973) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสมรรถนะว่า เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1973 โดยศาสตราจารย์เดวิด ซี แมคเคลแลน (David, C. McClelland) นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ซึ่งได้ทำการพัฒนาแบบทดสอบทางบุคลิกภาพเพื่อศึกษา พบว่าบุคคลที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพนั้นควรต้องมีทัศนคติและนิสัยอย่างไรเพื่อกำหนดเป็นสมรรถนะของการปฏิบัติงาน McClelland ได้ใช้ความรู้ในเรื่องเหล่านี้ช่วยแก้ไขปัญหาคัดเลือกบุคลากรให้แก่หน่วยงานของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ได้แก่ ปัญหากระบวนการคัดเลือกที่เน้นการวัดความถนัดที่ทำให้คนผิวดำและชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ไม่ได้รับการคัดเลือก (ซึ่งผิดกฎหมาย) และปัญหาผลการทดสอบความถนัดที่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานน้อยมาก (ซึ่งแสดงว่าการทดสอบความถนัดไม่สามารถทำนายผล

การปฏิบัติงานได้) McClelland ได้เก็บข้อมูลของกลุ่มผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานโดดเด่น และผู้ที่ไม่ได้มีผลงานโดดเด่นด้วยการสัมภาษณ์พบว่าสมรรถนะเกี่ยวกับความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงาน ไม่ใช่การทดสอบด้วยแบบทดสอบความถนัดและจากบทความเรื่อง Testing for Competence rather than for Intelligence ของ McClelland ที่ตีพิมพ์ ในปี 1973 ได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางจากนักวิชาการทั้งที่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วย อย่างไรก็ตาม McClelland ก็ได้ทำให้เรื่องสมรรถนะได้รับความสนใจศึกษา และใช้กันต่อ ๆ มา จนถึงทุกวันนี้ ซึ่งแนวคิดเรื่องสมรรถนะสามารถอธิบายด้วยโมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model) ซึ่งอธิบายได้ว่า ความแตกต่างระหว่างบุคคลเปรียบเทียบกับภูเขาน้ำแข็งโดยมีส่วนที่เห็นได้ง่าย และพัฒนาได้ง่าย คือ ส่วนที่ลอยอยู่เหนือน้ำ นั่นคือ องค์ความรู้ และทักษะต่าง ๆ ที่บุคคลมีอยู่ และส่วนใหญ่มองเห็นได้ยากอยู่ใต้น้ำ ได้แก่ แรงจูงใจ อุปนิสัย ภาพลักษณ์ภายใน และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม ส่วนที่อยู่ใต้น้ำนี้มีผลต่อพฤติกรรมในการทำงานของบุคคลอย่างมากและ เป็นส่วนที่พัฒนาได้ยาก การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมในการทำงานอย่างใดขึ้นอยู่กับคุณลักษณะที่บุคคลมีอยู่ซึ่งอธิบายด้วยโมเดลภูเขาน้ำแข็ง คือ ทั้งความรู้ ทักษะ/ความสามารถ (ส่วนที่อยู่เหนือน้ำ) และคุณลักษณะอื่นๆ (ส่วนที่อยู่ใต้น้ำ) ของบุคคลนั้น ๆ สำหรับส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่อยู่ใต้น้ำนั้นเป็นส่วนที่มีปริมาณมากกว่า สังเกตและวัดได้ยากกว่า และเป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลมากกว่าส่วนต่างๆ นี้ ได้แก่ บทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (Social Role) คือ บทบาทที่บุคคลแสดงออกต่อผู้อื่น ภาพลักษณ์ภายใน (Self-image) คือ ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์และคุณค่าของตนอุปนิสัย (Traits) คือ ความเคยชินพฤติกรรมซ้ำๆ ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งและแรงผลักดันเบื้องต้น (Motives) คือ จินตนาการ แนวโน้มวิธีคิดวิธีปฏิบัติตนอันเป็นไปโดยธรรมชาติของบุคคล

2. ความหมายของสมรรถนะ

สมรรถนะ เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าขีดความสามารถมีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า Competency หรือ Competence ซึ่งได้มีองค์กรและนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมายไว้ว่า สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถ (ใช้แก่เครื่องยนต์) เช่นรถยนต์แบบนี้มีสมรรถนะดีเยี่ยมเหมาะสำหรับเดินทางไกล

চারঙ্গศ์ คังคาสวัสดิ์ (2553) ให้ความหมายไว้ว่า สมรรถนะ หมายถึง ทักษะ ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ แรงจูงใจ หรือคุณลักษณะที่เหมาะสมของบุคคลที่จะสามารถปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ

พชรวิทย์ จันท์ศิริสิริ (2554) ให้ความหมายไว้ว่า สมรรถนะ หมายถึง กลุ่มพฤติกรรมในการทำงานของบุคคลที่เกิดจากความรู้เจตคติหรือคุณลักษณะเฉพาะตัวของ

แต่ละบุคคลอันเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดในตำแหน่งงานนั้น ๆ

ซูซีย์ สมितिไกร (2556) ให้ความหมายไว้ว่า สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของบุคคล ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ เช่น อุปนิสัย ทักษะคิด บุคลิกภาพ เป็นต้น ซึ่งสามารถวัดได้และต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ค่านิยมและเป้าหมายองค์กร เพื่อให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ของบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด รวมถึงต้องจำแนกความแตกต่างระหว่างบุคคลที่มีผลการปฏิบัติงานสูงจากบุคคลที่มีผลการปฏิบัติงานต่ำได้

McClelland (1973) ให้ความหมายไว้ว่า สมรรถนะ หมายถึง บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายใต้ปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้น สร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบ ความสามารถตามกรอบแนวคิดเรื่องขีดความสามารถ

จากความหมายสมรรถนะข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะความสามารถของบุคคลที่แสดงออกมาในเชิงพฤติกรรมที่ส่งผลให้บุคลากรปฏิบัติงานหรือกระทำการต่าง ๆ ได้ตามมาตรฐานและส่งผลให้องค์กรดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามวัตถุประสงค์ ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ ซึ่งสามารถวัดและสังเกตเห็นได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทักษะและลักษณะอื่นๆ ที่โดดเด่นกว่าบุคคลอื่น ๆ ในองค์กร

2. องค์ประกอบของสมรรถนะ

สมรรถนะเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะอื่นที่ทำให้บุคคลสร้างผลงานได้โดดเด่นในองค์กร จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของสมรรถนะ นักวิชาการหลายท่านได้สรุปไว้ ดังนี้

ณรงค์วิทย์ แสนทอง (2550) ได้จำแนกองค์ประกอบของสมรรถนะสามารถแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่

1. แรงขับเคลื่อนภายใน (Motive) หมายถึง พลังภายในซึ่งอยู่ในส่วนลึกของคนที่มีส่วนช่วยให้คนเกิดแรงจูงใจในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความมุ่งมั่นและทุ่มเท ซึ่งพลังภายในนี้อาจจะมีเหตุปัจจัยหรือเกิดแรงบันดาลใจแตกต่างกัน เช่น บางคนมีแรงจูงใจในการต่อสู้ชีวิตเพราะลูกบางคนมีแรงจูงใจในชีวิตเพราะต้องการการยอมรับจากคนอื่น ฯลฯ พลังภายในเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมากของสมรรถนะเพราะเปรียบเสมือนขุมพลังงานที่บ่งชี้ว่าคนอยากทำงานหรือไม่ และคนแต่ละคนมีไม่เท่ากันแต่เป็นส่วนที่สามารถสร้างได้

2. อุปนิสัย (Trait) หมายถึง ลักษณะนิสัยใจคอของคนซึ่งลักษณะนิสัยใจคอนี้ มักจะเป็นสิ่งที่เกิดและอยู่กับคนมานานเป็นสิ่งที่ค่อย ๆ สะสมมาเรื่อย ๆ จนกลายเป็นนิสัยประจำตัวของคนๆ นั้นไปโดยอัตโนมัติ เช่น นิสัยไม่โห่ร้าย นิสัยใจอ่อน ฯลฯ องค์ประกอบในส่วนนี้เป็นส่วนที่มี

ความสำคัญต่อการบริหารคน เพราะเป็นส่วนที่พัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงยากมาก ดังนั้นต้องอาศัยการควบคุมหรือป้องกันไม่ให้คนได้มีโอกาสนำเอานิสัยที่ไม่ดีออกมาใช้เท่านั้น

3. การรับรู้ตนเอง (Self-Image) หมายถึง ความเชื่อและทัศนคติที่มีต่อตัวเอง องค์ประกอบข้อนี้เป็นตัวกำหนดลักษณะพฤติกรรมของคนว่าควรแสดงออกอย่างไร เช่น บางคนชอบคิดว่าตนเองไม่เก่ง ทำให้เกิดพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มักจะยกย่องคนอื่นและดูถูกตัวเอง ฯลฯ องค์ประกอบนี้ถึงแม้ว่าบางเรื่องจะอยู่กับคนมานานแต่ก็พอที่จะปรับเปลี่ยนได้

4. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ข้อมูล ข้อเท็จจริง ที่คนมีอยู่ และสามารถนำมาเชื่อมโยงกันออกมาเป็นองค์ความรู้ในเรื่องต่างๆ ได้เช่น ความรู้ในงาน ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ฯลฯ ซึ่งความรู้ถือเป็นองค์ประกอบที่สามารถเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการต่างๆ ดังนั้นองค์ประกอบในส่วนนี้จึงไม่จริงยั่งยืนเพราะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

5. ทักษะ (Skill) หมายถึง ความสามารถในการลงมือปฏิบัติหรือแสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญหรือความชำนาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเช่น ทักษะด้านภาษาต่างประเทศ ฯลฯ ซึ่งทักษะถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการทำงานเพราะบางงานต้องการทักษะเฉพาะด้าน และทักษะมักจะต้องอาศัยเวลาในการเรียนรู้และฝึกฝนมากกว่าองค์ประกอบเรื่องความรู้

ชูชัย สมितिไกร (2556) ได้จำแนกองค์ประกอบของสมรรถนะไว้ 5 ด้าน ดังนี้

1. ตัวแบบสมรรถนะ (Competency Model) เป็นกรอบแนวคิดที่จะแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงและเหตุผลของการจัดทำระบบสมรรถนะของหน่วยงานซึ่งจะเริ่มจากการนำเอา วิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ วัฒนธรรมองค์กร และปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นตัวตั้งเพื่อนำไปเป็นหลักในการพิจารณาเพื่อให้ตอบสนองต่อวิสัยทัศน์ พันธกิจกลยุทธ์และเป้าหมายดังกล่าว

2. ประเภทของสมรรถนะ (Competency Categories) ประกอบด้วยสมรรถนะ 3 ประเภท ได้แก่ สมรรถนะหลัก สมรรถนะตามสายงาน และสมรรถนะตามบทบาท

3. ชื่อและนิยามของสมรรถนะ (Competency Name and Definition) สมรรถนะแต่ละด้านจะต้องมีชื่อเรียกและคำนิยามหรือความหมายที่ชัดเจนเพื่อที่จะสื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนมีความเข้าใจตรงกัน

4. ระดับความเชี่ยวชาญ (Proficiency Scale) คือระดับความสามารถหรือระดับพฤติกรรมของสมรรถนะในแต่ละด้านซึ่งนำไปใช้เป็นหลักในการกำหนดว่าบุคลากรในองค์กรจะเป็นต้องมีความเชี่ยวชาญในสมรรถนะแต่ละด้านมากน้อยเพียงไรซึ่งโดยทั่วไปจะกำหนดระดับของพฤติกรรมไว้ 4-6 ระดับ

5. ตัวชี้วัดเชิงพฤติกรรม (Behavioral Indicators) คือสิ่งที่จะบ่งบอกว่าบุคลากรแต่ละคนมีระดับของเชี่ยวชาญหรือระดับของพฤติกรรมอยู่ในระดับที่ต้องการหรือไม่

McClelland (1973) ได้จำแนกองค์ประกอบสมรรถนะไว้ 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นความรู้ (Knowledge) และทักษะ (Skills) นั้น ถือว่าเป็นส่วนที่คนแต่ละคนสามารถพัฒนาให้มีขึ้นได้ไม่ยากนัก ด้วยการศึกษาค้นคว้า (ทำให้เกิดความรู้ Knowledge) และการฝึกฝนปฏิบัติ (ทำให้เกิดทักษะ Skills) ในส่วนนี้ นักวิชาการบางท่านเรียกว่า “Hard Skills” ในขณะที่องค์ประกอบส่วนที่เหลือ คือ Self-concept (เจตคติ ค่านิยม และความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนเอง) รวมทั้ง Trait (บุคลิกลักษณะประจำของแต่ละบุคคล) และ Motive (แรงจูงใจหรือแรงขับภายในของแต่ละบุคคล) เป็นสิ่งที่พัฒนายาก เพราะเป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายใน ตัวบุคคล ส่วนนี้นักวิชาการบางท่านเรียกว่า “Soft Skills” แนวคิดดังกล่าวอธิบายด้วยโมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model) ได้ว่า ความแตกต่างระหว่างบุคคลเปรียบได้กับภูเขาน้ำแข็ง ส่วนที่เห็นได้ง่ายและพัฒนาได้ง่าย คือ ส่วนที่ลอยอยู่เหนือน้ำ นั่นคือ องค์ความรู้และทักษะต่างๆ ที่บุคคลมีอยู่ และส่วนที่มองเห็นได้ยาก อยู่ใต้น้ำ ได้แก่ แรงจูงใจ อุปนิสัย ภาพลักษณ์ภายในและบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม ส่วนที่อยู่ใต้น้ำมีผลต่อ พฤติกรรมในการทำงานของบุคคลและเป็นส่วนที่พัฒนาได้ยาก ซึ่ง McClelland ได้อธิบายความหมายของ องค์ประกอบทั้ง 5 ส่วน ไว้ดังนี้

1. ทักษะ (Skills) คือ สิ่งที่คุณคนกระทำได้ดีและฝึกปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดความชำนาญ เช่น ทักษะของหมอฟันในการอุดฟันโดยไม่ทำให้คนไข้รู้สึกเสียวเสี้ยนประสาท หรือเจ็บ
2. ความรู้ (Knowledge) คือ ความรู้เฉพาะด้านของบุคคล เช่น ความรู้ภาษาอังกฤษ ความรู้ด้าน การบริหารต้นทุน เป็นต้น
3. เจตคติ ค่านิยม และความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน หรือสิ่งที่คุณคนเชื่อว่าตนเองเป็น (Self-concept) เช่น Self-concept ของคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงจะเชื่อว่าตนเองสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ เป็นต้น
4. บุคลิกลักษณะประจำของแต่ละบุคคล (Trait) เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลนั้น เช่น เขาเป็นคนที่น่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจ หรือเขามีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น
5. แรงจูงใจหรือแรงขับภายใน (Motive) เป็นพลังที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อมุ่งไปสู่สิ่งที่เป้าหมายของเขา เช่น บุคคลที่มุ่งผลสำเร็จ (Achievement Orientation) มักชอบตั้งเป้าหมายที่ท้าทายและ พยายามทำงานให้สำเร็จตามเป้าที่ตั้งไว้ ตลอดจนพยายามปรับปรุงวิธีการทำงานของตนเองตลอดเวลา

Spencer และ Spencer (1993) ได้จำแนกองค์ประกอบสมรรถนะไว้ 5 ประการ ได้แก่

1. แรงขับ (Motives) คือ สิ่ง que กระตุ้นให้คนคิดหรือแสดงพฤติกรรมออกมา สิ่งที่จะผลักดัน ชี้ทาง และเลือกที่จะให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2. คุณลักษณะ (Traits) เป็นคุณลักษณะทั้งทางกายภาพและคุณลักษณะภายใน เช่น การควบคุมอารมณ์

3. การรับรู้ตนเอง (Self-concept) ประกอบด้วย ทศนคติ ค่านิยมและ ภาพลักษณ์ที่แต่ละคนรับรู้เกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน หรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็น

4. ความรู้ (Knowledge) เป็นข้อมูลที่คนแต่ละคนรวบรวมและสะสมเอาไว้ คนที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ หรือเขามีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น

5. ทักษะ (Skills) คือ ความสามารถในการทำงาน ทั้งงานที่ต้องใช้ทักษะทางกาย และทักษะทางความคิด

Rylatt และ Lohan (1995) ได้จำแนกองค์ประกอบของแต่ละของสมรรถนะ ไว้ดังนี้

1. บทบาทหลัก (Key Role) อธิบายถึงกิจกรรมอย่างกว้าง ๆ ตามข้อผูกพันที่แต่ละบุคคลมีต่อองค์กรในระหว่างที่ทำงานอยู่

2. หน่วยของสมรรถนะ (Unit of Competency) อธิบายถึงหน้าที่หลัก หรือกลุ่มของทักษะของงานอย่างกว้าง ๆ

3. ส่วนประกอบของสมรรถนะ (Element of Competency) เป็นการอธิบายถึง รายละเอียดเพิ่มเติมมากขึ้นจากหน่วยย่อยนั้น ๆ โดยกล่าวถึงการกระทำหรือผลลัพธ์ที่แสดงให้เห็นหรือวัดได้ซึ่งอาจจะระบุออกมาในลักษณะของปัจจัยนำเข้า (Input) หรือผลลัพธ์ (Output) ก็ได้

4. เกณฑ์การปฏิบัติงาน (Performance Criteria) เป็นระดับความต้องการหรือ มาตรฐานของผลการปฏิบัติงานในแต่ละส่วนประกอบของสมรรถนะซึ่งต้องระบุให้เชื่อมโยงกัน ระหว่างสมรรถนะและความชัดเจนของผลสำเร็จ

5. เงื่อนไข (Condition) เป็นความคาดหวังในการปฏิบัติงาน

6. คำแนะนำ (Evidence Guide) อธิบายครอบคลุมถึงเนื้อหาและกลยุทธ์ของการประเมินปัญหาต่าง ๆ ของแต่ละหน่วยสมรรถนะและความสัมพันธ์ไปยังหน่วยอื่น ๆ และให้ความชัดเจนเกี่ยวกับสมรรถนะซึ่งอาจจะทำเป็นคู่มือหรือเอกสารประกอบ

จากองค์ประกอบของสมรรถนะข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของ สมรรถนะ ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ ทศนคติหรือความคิดเห็น บุคลิกลักษณะ และแรงขับภายใน ซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้พฤติกรรมของแต่ละบุคคลภายในองค์การ

3. ประเภทของสมรรถนะ

จากการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะ มีนักการศึกษาได้จำแนกประเภทของสมรรถนะที่ จำเป็นต่อการปฏิบัติงานไว้หลายท่าน ดังนี้

กิริติ ยศยิ่งยง (2558) ได้จำแนกสมรรถนะออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. สมรรถนะหลัก (Core competency and capabilities) เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าจะมีขีดความสามารถอะไรในการดำเนินงาน หรือปฏิบัติงานในเชิงที่เกี่ยวข้องกับเครื่องมือ (Technical Knowledge and Skills) หรือคำตอบว่าองค์กรนี้ดำเนินธุรกิจอะไรและใช้ความรู้ความสามารถอย่างไร

2. สมรรถนะด้านความรู้ และทักษะในการทำงาน (Technical Knowledge and Job Skills) เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า บุคลากรในองค์กรจำเป็นต้องมีขีดความสามารถในเรื่องเกี่ยวกับความรู้หรือทักษะที่ต้องใช้ในการดำเนินการกับเครื่องมือ (Technical Knowledge and Job Skills) อุปกรณ์ (Tools) หรือบริการ (Service) ขององค์กรอย่างไร และจำเป็นต้องทำนองเดียวกันกับสมรรถนะหลัก

3. สมรรถนะด้านทักษะ และความสามารถในการแสดงออก (Performance Skill and Competencies) เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า องค์กรต้องการบุคคลที่มีลักษณะบุคลิกภาพการมีปฏิสัมพันธ์อย่างไร จึงจะเป็นไปในรูปแบบเดียวกับที่องค์กรต้องการ หรือเป็นไปตามวัฒนธรรม ค่านิยม หรือความเชื่อขององค์กร

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2553) ได้จำแนกสมรรถนะออกเป็น 2 ประเภทไว้ ดังนี้

1. สมรรถนะองค์การ (Organization Core Competency) เป็นสมรรถนะหรือขีดความสามารถโดยรวมขององค์การ เกิดจากการรวมความสามารถบุคคล และความสามารถขององค์การผสมผสานทั้งทักษะและเทคโนโลยีทั้งหมดขององค์การเข้าไว้ด้วยกัน เป็นแนวทางให้องค์การสามารถนำไปสู่การสร้างหรือการมีโอกาสนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต ชื่อสมรรถนะองค์การที่กำหนดขึ้น เป็นรากฐานสำคัญที่สามารถนำไปสู่ ผลลัพธ์ (ผลผลิต + บริการ) ขององค์การ

2. สมรรถนะหลักของบุคคล (Personal Core Competency) หมายถึง สมรรถนะหรือขีดความสามารถที่เป็นคุณสมบัติของบุคลากรทุกคนในองค์การเดียวกันต้องมีร่วมกัน เพื่อให้บรรลุความสำเร็จขององค์การ นอกจากสมรรถนะหลักที่ทุกคนต้องมีเหมือนกันแล้ว บุคลากรทุกคนยังต้องมีสมรรถนะในงานหรือสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับงาน (Functional Competency) ซึ่งเป็นสมรรถนะหรือขีดความสามารถของบุคคลที่ปฏิบัติงานในแต่ละด้านเพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จ และได้ผลผลิตตามที่องค์กรต้องการ สมรรถนะหลักของบุคคล แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

2.1 สมรรถนะร่วมกลุ่มงาน (Common Functional Competency)

เป็นคุณลักษณะหรือขีดความสามารถร่วมของบุคลากรทุกตำแหน่งในกลุ่มงานหรือในกลุ่มตำแหน่งเดียวกันที่จะต้องมี เช่น กลุ่มงานบริหารทั่วไป ประกอบด้วยตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป เจ้าพนักงานธุรการเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เหมือนกันในด้านความรู้พื้นฐานด้านงานธุรการและสารบรรณ เป็นต้น

2.2 สมรรถนะเฉพาะตำแหน่งงาน (Specific Functional Competency)

เป็นคุณลักษณะหรือขีดความสามารถเฉพาะของแต่ละตำแหน่งในกลุ่มงานนั้นๆ เช่น กลุ่มงาน
ทรัพยากรบุคคลตำแหน่งนักพัฒนาทรัพยากรบุคคล ต้องมีความสามารถในการประเมินความจำเป็น
ในการฝึกอบรม เป็นต้น

พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ (2554) ได้จำแนกสมรรถนะออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. สมรรถนะหลัก (Core Competency) ซึ่งหมายถึง สมรรถนะที่ทุกคนใน
องค์กรจะต้องมีเพื่อช่วยสนับสนุนให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์
2. สมรรถนะประจำสายงาน (Job Competency) หมายถึง สมรรถนะที่จำเป็น
สำหรับบุคคลที่จะช่วยส่งเสริมให้สามารถสร้างผลงานในการปฏิบัติงานในตำแหน่งนั้น ๆ
ได้สูงกว่ามาตรฐาน
3. สมรรถนะส่วนบุคคล (Personal Competency) หมายถึง บุคลิกลักษณะ
ของคนที่สะท้อนให้เห็นถึงความโดดเด่นกว่าคนทั่วไป

ชูชัย สมितिไกร (2556) ได้จำแนกสมรรถนะออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. สมรรถนะหลัก (Core Competency) คือ สมรรถนะที่บุคลากรในองค์กร
ทุกที่จำเป็นต้องมีเหมือนกันทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสายงานใด หรือระดับตำแหน่งใดก็ตาม
 2. สมรรถนะตามสายงาน (Functional Competency) คือ สมรรถนะที่เป็น
ความรู้ และความสามารถ เป็นทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามสายงานในองค์กร
 3. สมรรถนะตามบทบาท (Role Competency) คือ สมรรถนะที่บุคคลในระดับ
บริหารจำเป็นต้องมี เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่การเป็นผู้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด
- จากประเภทของสมรรถนะข้างต้นสรุปได้ว่าสมรรถนะมี 3 ประเภท คือ 1)
สมรรถนะหลัก (Core Competency) 2) สมรรถนะตามสายงาน (Functional Competency) และ
3) สมรรถนะส่วนบุคคล (Individual Competency)

4. สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้

สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ เป็นความสามารถในการออกแบบกระบวนการ
จัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวคิดไว้หลากหลาย ดังนี้

Parson (1996) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า
ครูควรมีทักษะ ความรู้ เจตคติและความสามารถที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. มีสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอน (Teaching and Learning Styles)
 - 1.1 ใช้หลักการการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ
 - 1.2 ใช้หลักการสร้างแรงจูงใจ
 - 1.3 ใช้ทฤษฎีทางการเรียนการสอนเป็นฐาน

- 1.4 ใช้นวัตกรรมใหม่
 - 1.5 เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - 1.6 มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอน
 - 1.7 จัดการเรียนการสอนโดยยึดเป้าหมายที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ
 2. มีสมรรถภาพทางการวางแผนและการประเมินหลักสูตร (Curriculum Planning and Assessment)
 - 2.1 วางแผนการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นกระบวนการมุ่งสู่เป้าหมายและตรวจสอบได้
 - 2.2 ทำหลักสูตรแฝงให้เป็นหลักสูตรที่ชัดเจนได้
 - 2.3 พัฒนาหลักสูตรที่สร้างพลังใจ (Empowering Curriculum)
 - 2.4 ประยุกต์การวิจัยด้วยการประเมินผล
 - 2.5 ความสามารถทางด้านความสัมพันธ์ การสื่อสารและการรู้จักเข้าใจระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication and Relationship Skills)
 - 2.6 มีความรู้ระดับปริญญา
 - 2.7 มีความสามารถทางการสื่อสาร
 - 2.8 มีความมั่นใจสูง
 - 2.9 มีส่วนร่วมในการฝึกอบรมและการให้คำปรึกษาหารือ
 - 2.10 ประสานและร่วมมือกับชุมชนและผู้ปกครอง
 - 2.11 มีสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ได้สังเคราะห์สมรรถนะครูของประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย แคนาดา และอังกฤษได้ 15 ด้าน 1) สมรรถนะด้านความรู้ในเนื้อหาวิชา 2) สมรรถนะด้านการสื่อสารการใช้ภาษา 3) สมรรถนะด้านการพัฒนาหลักสูตร 4) สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ 5) สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ 6) สมรรถนะด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน 7) สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมทางการศึกษา 8) สมรรถนะด้านการวัดและประเมินผล 9) สมรรถนะด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน 10) สมรรถนะด้านจิตวิทยาสำหรับครู 11) สมรรถนะด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 12) สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ 13) สมรรถนะด้านภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม 14) สมรรถนะด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ 15) สมรรถนะด้านการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียน ซึ่งด้านที่ 5 สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีดังนี้
1. เข้าใจความเป็นปัจเจกบุคคลของนักเรียนและบริบทของแต่ละบุคคล
 2. สนับสนุนความต้องการการเรียนรู้ของนักเรียนรายบุคคล

3. ส่งเสริมให้นักเรียนแต่ละคนเกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนรู้
 4. ให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและมีอิสระในการเรียนรู้และการทำงาน
 5. เข้าใจความแตกต่างทางการเรียนรู้ของนักเรียนและปรับวิธีการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของนักเรียน
 6. จัดโอกาสให้นักเรียนแต่ละคนประกันความสำเร็จตามความต้องการในการเรียนรู้ส่วนบุคคล
 7. สร้างบทบาทของตนเองในการเป็นผู้อำนวยการความสะดวกและแนะนำการเรียนรู้ให้นักเรียน
 8. จัดโปรแกรมการศึกษารายบุคคลเพื่อพัฒนานักเรียนที่มีความต้องการเฉพาะด้าน
- สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ (2552) การประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ระดับภูมิภาคว่าด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาของซีมีโอ (SEAMEO INNOTECH) ครั้งที่ 52 ระหว่างวันที่ 29 กันยายน ถึง 1 ตุลาคม 2552 ได้เห็นชอบกรอบสมรรถนะครูแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในศตวรรษที่ 21 กำหนดให้มีสมรรถนะหลัก (Core Competency) ของครูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย 11 ด้าน ได้แก่ 1) การเตรียมแผนการสอนที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียน 2) การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 3) การพัฒนาและใช้ทรัพยากรสำหรับการเรียนการสอน 4) การพัฒนาทักษะการจัดการลำดับการคิดระดับสูง 5) การอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ 6) ส่งเสริมค่านิยมด้านศีลธรรมและจริยธรรม 7) ส่งเสริมการพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน 8) การวัดและประเมินพฤติกรรมของผู้เรียน 9) การพัฒนาด้านวิชาชีพ 10) การสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ปกครองนักเรียน 11) การจัดสวัสดิการและภารกิจแก่นักเรียนด้านการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านที่ 7 เสริมการพัฒนาชีวิตและทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน มีดังนี้
1. ให้ความรู้ สร้างทักษะและความถนัด รวมถึงค่านิยมของศตวรรษที่ 21
 2. ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในด้านการเรียนเพื่อให้รู้จัก ความสำเร็จ ทักษะ ความถนัดและค่านิยม
 3. ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในด้านการเรียนเพื่อใช้ ความสำเร็จ ทักษะ ความถนัดและค่านิยม
 4. ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนเพื่อเป็นผู้มีความรู้ ทักษะ ความถนัดและค่านิยม
 5. ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนให้อยู่อย่างมีความรู้ ทักษะ ความถนัดและค่านิยม (ความฉลาดทางอารมณ์)
 6. ประเมินนักเรียนในด้านความรู้ ทักษะ ค่านิยมและความถนัดทางการศึกษา

ทั้ง 4 ด้าน

สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (2552) ได้จัดทำโครงการสร้างระบบการพัฒนาครูเพื่อเป็นแนวทางและข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูให้มีแนวทางในการพัฒนาครูอย่างเป็นระบบโดยยึดหลักการพัฒนาสมรรถนะของครูในด้านการจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญและพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูเพื่อให้ครูเพิ่มพูนสมรรถนะในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องสามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพระดับสูงและมีความก้าวหน้าในวิชาชีพจากการดำเนินการดังกล่าวสถาบันพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาได้สมรรถนะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของครู 14 ด้าน ได้แก่ 1) ความสามารถในการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร 2) ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการแสวงหาความรู้ 3) ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการแสวงหาความรู้ 4) ความสามารถในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร 5) ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 6) ความสามารถในการจัดการชั้นเรียน 7) ความสามารถในการพัฒนาและการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ 8) ความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้ 9) ความสามารถในการทำการวิจัยในชั้นเรียน 10) ความสามารถในการแนะแนวและให้คำปรึกษา 11) ความสามารถในการสร้างความร่วมมือกับชุมชน 12) ความสามารถในการปฏิบัติตนเป็นครูผู้นำ 13) การปฏิบัติตนให้มีคุณธรรมจริยธรรมสอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพ 14) ความสามารถในการวิเคราะห์และพัฒนาตนเอง ซึ่งด้านที่ 5 ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีดังนี้

1. การออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้
2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ
3. การเลือกใช้พัฒนาและผลิตสื่อการสอน
4. การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับผู้เรียน
5. การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล
6. การแสวงหาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) กำหนดสมรรถนะครูแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ สมรรถนะหลัก (Core Competency) และสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) ดังนี้

1. สมรรถนะหลัก (Core Competency) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดสมรรถนะหลัก ประกอบด้วย 5 สมรรถนะ ได้แก่ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (Working Achievement Motivation) 2) การบริการที่ดี (Service Mind) 3) การพัฒนาตนเอง (Self- Development) 4) การทำงานเป็นทีม (Team Work) 5) จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู (Teacher's Ethics and Integrity)

2. สมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดสมรรถนะประจำสายงาน ประกอบด้วย 6 สมรรถนะ ได้แก่ 1) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (Curriculum and Learning Management) 2) การพัฒนาผู้เรียน (Student Development) 3) การบริหารจัดการชั้นเรียน (Classroom Management) 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน (Analysis & Synthesis & Classroom Research) 5) ภาวะผู้นำครู (Teacher Leadership) 6) การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ (Relationship & Collaborative for Learning) ซึ่งสมรรถนะที่ 1 การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (Curriculum and Learning Management) ตัวบ่งชี้ที่ 3 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีดังนี้

2.1 จัดทำฐานข้อมูลเพื่อออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2 ใช้รูปแบบ/เทคนิควิธีการสอนอย่างหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มตาม

ศักยภาพ

2.3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปลูกฝัง/ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์และ

สมรรถนะของผู้เรียน

2.4 ใช้หลักจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข

และพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

2.5 ใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนในการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ข้างต้น สรุปได้ว่า สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ เป็นความสามารถในการจัดกระบวนการของครูผู้สอน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์อันก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามและพัฒนาการทั้งทางกายและทางสมอง อารมณ์และสังคม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ จากเอกสารหนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ของนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ ดังตาราง 6

พูนุ ปณุกิตโต ชิว

ตาราง 6 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้

นักวิชาการ สมรรถนะครู ด้านการจัดการเรียนรู้	นักรวิชาการศึกษา					ความถี่
	Parson (1996)	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551)	สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ (2552)	สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (2552)	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553)	
1. การออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้	✓			✓	✓	3
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ	✓	✓	✓	✓	✓	5
3. การเลือกใช้พัฒนาและผลิตสื่อการสอน	✓			✓	✓	3
4. การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับผู้เรียน	✓	✓		✓	✓	4
5. การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล	✓	✓	✓	✓		4
6. การแสวงหาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น				✓	✓	2
7. มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอน	✓					1
8. จัดการเรียนการสอนโดยยึดเป้าหมายที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ	✓	✓	✓		✓	4

จากตาราง 6 พบว่า ความถี่ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ มีค่าสูงสุด รองลงมาคือ การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดการเรียนการสอนโดยยึดเป้าหมายที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ การออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้ การเลือกใช้พัฒนาและผลิตสื่อการสอน การแสวงหาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยใช้หลักการพิจารณาจากความถี่ใน 3 ลำดับแรก คือ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ 2) การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับผู้เรียน 3) การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่าง

ระหว่างบุคคล 4) จัดการเรียนการสอนโดยยึดเป้าหมายที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ 5) การออกแบบกิจกรรม และจัดทำแผนการเรียนรู้ 6) การเลือกใช้พัฒนาและผลิตสื่อการสอน ส่วนความถี่ที่ต่ำกว่าเกณฑ์ การพิจารณา ผู้วิจัยได้นำมาจัดหมวดหมู่เข้ากับสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่ใกล้เคียงกัน

กลยุทธ์การพัฒนา

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ใช้กลยุทธ์การพัฒนาดังต่อไปนี้

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการ

1.1 ความหมายของการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การประชุมเชิงปฏิบัติการ มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า Workshop ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ชาญชัย อาจินสมัจจาร (2535) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการศึกษาเป็นหมู่คณะเกิดจากความ ต้องการและวัตถุประสงค์ที่ถูกตั้งขึ้น เป็นที่ทราบกัน โดยทั่ว ๆ ไปว่า ความต้องการทางวิชาชีพของ ผู้เข้าร่วมของแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไป ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้นำทางการศึกษาที่จะช่วยให้ สมาชิกของกลุ่มมีความรู้สึกต้องการร่วมกัน

ชารี มณีสรี (2538) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการว่า เป็นการฝึกอบรมระหว่างการทำงานที่ดีที่สุดแบบหนึ่ง เป็นวิธีการที่ผู้เข้าประชุมได้ลงมือปฏิบัติงาน แก้ปัญหา ด้วยกันเป็นกลุ่มแทนการนั่งฟัง หรือการประชุมแบบอื่น ๆ ซึ่งผู้ประชุมฟังหรืออภิปราย ปัญหาแต่ ฝ่ายเดียวผลของการประชุมปฏิบัติการจะได้ผลงานหรือคำตอบต่อปัญหา และสมาชิกได้ พัฒนา ความสามารถในการแก้ปัญหาร่วมกัน รูปแบบของการประชุมเชิงปฏิบัติการมีหลายชนิดและ ใช้เวลา ต่างกัน อาจจะเป็นเวลาชั่วระยะหนึ่ง หรือจัดระยะยาวทั้งภาคเรียนหรือทั้งปีแล้วแต่ประเภท ของปัญหา

สมเกียรติ ศรีจักรวาล (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การจัดประชุมขึ้นเพื่อเพิ่มหรือเสริมทักษะ บางเรื่องให้แก่ผู้เข้าประชุมโดยเฉพาะ วิธีการอาจประกอบด้วยการบรรยายหรืออภิปรายเนื้อหาต่างๆ ติดตามด้วยการลงมือปฏิบัติภายใต้ การดูแลและให้คำแนะนำของที่ปรึกษา

การจากศึกษาความหมายของการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการข้างต้น สรุปได้ว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือ Workshop หมายถึง การประชุมร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อเพิ่มหรือเสริมทักษะ โดยเน้นการร่วมกันทำงานเพื่อฝึกการแก้ปัญหาโดยผู้เข้าประชุมทุกคนจะต้องมีส่วนร่วม

ในการลงมือปฏิบัติหรือร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 ขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การประชุมเชิงปฏิบัติการ มีผู้นำเสนอขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้
 ชาญชัย อาจินสมาจาร (2535) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการไว้ดังนี้

1. การวางแผนประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการศึกษาเป็นหมู่คณะเกิดจากความ ต้องการและวัตถุประสงค์ที่ถูกต้องขึ้น เป็นที่ทราบกันโดยทั่ว ๆ ไปว่า ความต้องการทางวิชาชีพของ ผู้เข้าร่วมของแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไป ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้นำทางการศึกษาที่จะช่วยให้สมาชิกของกลุ่มมีความรู้สึกต้องการร่วมกันการเขียนชั้นเรียนและคุยกันอย่างไม่เป็นทางการ สามารถช่วยให้ผู้รู้ถึงความต้องการร่วมของสมาชิกทุกคน หลังจากกำหนดความต้องการร่วมแล้ว ควรช่วยเหลือหมู่คณะในการวิเคราะห์สิ่งดังกล่าว โดยตั้งวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการร่วมงานของหมู่คณะขึ้นและให้หมู่คณะได้ข้อสรุปที่น่าพึงพอใจ โดยก่อนจะเริ่มศึกษาเป็นหมู่คณะหรือการประชุมเชิงปฏิบัติการควรเตรียมการก่อนการวางแผนเป็นสิ่งจำเป็น ผู้นำจะต้องรู้ถึงปัญหา เวลา สถานที่ ระยะเวลา และจำนวนครั้งของการประชุมที่จะมีขึ้น

2. การกำหนดปัญหา หลังจากที่ได้วางแผนการประชุมเชิงปฏิบัติการแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการกำหนดปัญหาซึ่งผู้ร่วมงานจะได้ปฏิบัติงานกันต่อไป ปัญหาที่กำหนดควรเป็น ปัญหาของครู การอภิปรายเป็นหมู่คณะควรนำไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ตลอดจน การวางแผนและวิธีการที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการแก้ปัญหา การตัดสินใจในการแก้ปัญหาควรเป็น การตัดสินใจที่เห็นพ้องกัน ปัญหาที่กำหนดควรมีลักษณะดังนี้ คือ ปัญหาจะต้องตั้งอยู่ในขอบเขต อำนาจของผู้บริหารและครู ปัญหาที่อยู่นอกขอบเขตย่อมไม่ได้รับความสนใจ การดำเนินการ ย่อมทำให้เสียเวลาและทรัพยากร เพราะข้อสรุปของปัญหาดังกล่าวจะไม่ได้รับการยอมรับจาก บุคลากรภายนอกโรงเรียน

ชาวี มณีศรี (2538) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการ ไว้ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างชัดเจน
2. เวลาที่ใช้ควรเพียงพอ
3. มีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นเพียงพอ
4. มีวิทยากรหลายประเภทที่จะเป็นวิทยากรและเป็นผู้มีความสามารถ
5. มีเจ้าหน้าที่เพียงพอ
6. มีสถานที่พอที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้
7. นำปัญหาเฉพาะอย่างของผู้เข้าประชุมเข้าร่วมกันอยู่ด้วย

8. จัดกลุ่มที่คล่องตัวตามปัญหา
 9. ผู้เข้าประชุมให้ความร่วมมืออย่างดีตลอดเวลา
 10. มีวัสดุอุปกรณ์หลายชนิดที่ทำให้กิจกรรมต่างๆ ได้
- สมเกียรติ ศรีจักรวาล (2542) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการ ไว้

ดังนี้

1. ขั้นการวางแผนการดำเนินงาน

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการที่ดีและมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างละเอียดในทุกขั้นตอนโดยอาศัยหลัก 7 ประการ ดังนี้

1. การแจกแจงรายละเอียดของงานในฐานะผู้ดำเนินการประชุมจำเป็นต้องแจกแจงรายละเอียดของงานทั้งหมดที่จำเป็นต้องดำเนินการในการจัดประชุม นั้นๆ การแจกแจงงานต่าง ๆ ได้มากและละเอียดเท่าไรก็ช่วยให้การวางแผนจัดการและกำกับติดตามงานได้มากเท่านั้น
2. การจัดอันดับก่อนหลังของงานเมื่อทำการแจกแจงงานต่างๆ ที่จะต้องดำเนินงานแล้วจึงนำงานเหล่านี้มาจัดลำดับก่อนหลังเพื่อจะได้ทราบว่าจะจำเป็นต้องดำเนินการก่อนงานใดสามารถดำเนินการไปพร้อมปฏิบัติงานใดและงานใดจำเป็นต้องรอให้งานอื่นเสร็จเรียบร้อย ก่อนจึงดำเนินการได้ เพื่อความสะดวกในการเตรียมงานและการกำกับติดตามของผู้รับผิดชอบ
3. การประมาณการเวลาที่ใช้ในแต่ละงานนอกจากการจัดลำดับก่อนหลัง ของแต่ละงานแล้วยังต้องทำการประมาณการเวลาที่ใช้ในแต่ละงานรวมทั้งกำหนดเวลาเริ่มต้นและ แล้วเสร็จด้วย
4. การจัดทำกรอบความรับผิดชอบหากเป็นการทำงานเพียงคนเดียวการ จัดทำกรอบความรับผิดชอบประมาณการก็ไม่มีคามหมายอะไรเพราะผู้รับผิดชอบต้องทำทุกอย่างอยู่แล้วแต่หากเป็นการทำงานที่มีผู้รับผิดชอบหลายคนหรือหลายคณะในแต่ละงานหรือกิจกรรมที่ มอบหมายให้ทำควรมีกรอบความรับผิดชอบที่แน่นอนจะได้ไม่ทำงานซ้ำซ้อน
5. การมอบหมายผู้รับผิดชอบเมื่อสามารถแยกแยะงานจัดทำกรอบความรับผิดชอบประมาณการเวลาและกำหนดก่อนหลังของกิจกรรมต่าง ๆ แล้วก็สามารถมอบงานนั้น ๆ ให้แก่ผู้รับผิดชอบหรือคณะทำงานเพื่อดำเนินงานต่อไปได้
6. การจัดทำแผนการดำเนินงานเพื่อให้การทำงานมีระบบมากขึ้นควรทำ แผนการดำเนินงานโดยเรียงงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตามลำดับพร้อมกำหนดระยะเวลาในการทำงาน นั้นแล้วจัดทำเป็นแผนภูมิเพื่อสะดวกในการกำกับและติดตามงานต่อไป

7. การกำกับและติดตามงานการจัดการและการดำเนินงานใดที่มีหลายคน เกี่ยวข้องจะประสบผลสำเร็จหรือมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้นการกำกับและติดตามงานมีความสำคัญ และจำเป็นมากในการวางแผนและจัดการประชุมเพื่อตรวจสอบดูว่างานต่าง ๆ ที่มอบหมายให้แต่ละ ฝ่ายหรือแต่ละคนรับผิดชอบนั้นทำเสร็จเรียบร้อยหรือไม่มีปัญหาและอุปสรรคอะไรจะต้องแก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงอย่างไรบ้าง

2. ขั้นการเตรียมงาน

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการจะประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากน้อย เพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับการเตรียมงานที่ดีเป็นสำคัญในขั้นตอนของการเตรียมงานนั้นมีกิจกรรมต่างๆ มากมายเริ่มตั้งแต่การประเมินความต้องการ การจัดทำโครงการ การติดต่อสถานที่ การติดต่อวิทยากรและประธานพิธีเปิด-ปิดการประชุมให้ผู้เข้ารับการประชุมมีสิทธิในการเบิกจ่าย ค่าลงทะเบียนและสิทธิอื่นๆ การจัดดูงานนอกสถานที่ การประชาสัมพันธ์การจัดเตรียมเอกสารและวัสดุการติดต่อจัดเตรียมอาหารและอาหารว่างการติดต่อยืนยันการมอบหมายงานระหว่างการประชุมทางวิชาการและการประเมินผลกิจกรรมที่กล่าวมานี้ไม่ได้หมายความว่าในการจัดประชุมทุกครั้งจะต้อง มีกิจกรรมดังกล่าวทั้งหมดการจัดประชุมในหน่วยงานองค์การหรือบริษัทหลายกิจกรรมอาจไม่มีความ จำเป็นแต่หากเป็นการจัดประชุมทางวิชาการระดับภูมิภาคหรือระดับโลกยังมีกิจกรรมต่างๆ อีกมากมายที่จะต้องเตรียมและดำเนินการ

3. ขั้นการปฏิบัติงาน

ในขั้นการปฏิบัติงานนั้นนับว่าเป็นช่วงที่มีความสำคัญมากนอกจากการบริหารและจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. การประชุมซักซ้อมความเข้าใจและความพร้อมของทุกฝ่าย ตลอดจน วางตัวผู้รับผิดชอบในทุกด้านหากมีสิ่งใดไม่เรียบร้อยจะได้จัดหาหรือแก้ไขได้ทันเวลาที่
2. การตรวจสอบความเรียบร้อยของสถานที่เครื่องมือและอุปกรณ์ ก่อน เปิดการประชุมทั้งห้องประชุมโต๊ะเก้าอี้โต๊ะหมู่บูชาชุดรับแขก อักษรบนเวทีควรอยู่ในสภาพที่ต้องใช้งานได้ทันนอกจากนี้จำเป็นต้องตรวจสอบเครื่องมืออุปกรณ์ไฟฟ้าว่าทำงานได้ตามปกติหรือไม่ อุปกรณ์ การเขียนเครื่องเขียนพร้อมหรือไม่
3. การต้อนรับการต้อนรับที่ดีและเป็นกันเองย่อมเป็นจุดกำเนิดของ สัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เข้าประชุมและผู้จัดการประชุมสร้างความอบอุ่นและประทับใจให้แก่ผู้เข้ารับการประชุมซึ่งสามารถดำเนินการได้ก่อนการประชุมอาจเป็นการตอบรับในโบสถ์ก็ได้

4. ขั้นหลังการปฏิบัติงาน

ขั้นหลังการปฏิบัติงานซึ่งถือว่าเป็นขั้นสุดท้ายของการจัดประชุม กิจกรรมต่างๆ มีน้อยเมื่อเทียบกับขั้นเตรียมและขั้นปฏิบัติงานแต่มีความสำคัญไม่น้อยกว่ากันเพราะ

ครอบคลุมถึง เรื่องการสรุปผลการประชุมซึ่งรวมไปถึงการสรุปค่าใช้จ่ายกระบวนการประชุมแนวทางในการพัฒนา และปรับปรุงต่อไปรวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานและส่งจดหมายขอบคุณวิทยากรและผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ การดำเนินการจัดประชุมที่ดีผู้จัดการประชุมจะต้องดำเนินการทุกขั้นตอนให้ เหมาะสมอำนวยความสะดวกให้การประชุมบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้นับตั้งแต่การวางแผนการเตรียมการประชุมและ ดำเนินการประชุมได้เหมาะสม ให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการประชุมและหลังจากการประชุมควร มีการประเมินผลเพื่อจะเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากการศึกษาขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการข้างต้น สรุปได้ว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นเทคนิคการพัฒนาความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของบุคลากรในหน่วยงาน ผู้เข้าร่วมประชุมจะได้ทั้งความรู้ภาคทฤษฎี และการลงมือในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ มีขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการเตรียมงาน ขั้นตอนการปฏิบัติงานขั้นหลังการปฏิบัติงาน

2. การนิเทศการนิเทศภายใน

2.1 ความหมายของการนิเทศภายใน

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการนิเทศภายใน ไว้ดังนี้

จันทรานี สงวนนาม (2544) ได้ให้ความหมายของการนิเทศภายในไว้ว่าเป็นการนิเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งดำเนินการโดยผู้บริหารและครู ตลอดจนบุคลากรภายในสถานศึกษาร่วมมือกันปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน อันจะนำมาซึ่งคุณภาพของสถานศึกษาและของผู้เรียนให้อยู่ในระดับที่น่าพอใจ ซึ่งผู้รับการนิเทศ ได้แก่ ครูผู้สอนและบุคลากรภายในสถานศึกษา

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2545) ได้ให้ความหมายของการนิเทศภายในไว้ว่าเป็นการส่งเสริมสนับสนุนหรือการให้ความช่วยเหลือผู้บริหารสถานศึกษาหรือครูผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำกระบวนการวิจัยในสถานศึกษามาใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหาการทำงาน ในสถานศึกษา เพื่อให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตามความเหมาะสมและเต็มศักยภาพ โดยการนิเทศอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546) ได้ให้ความหมายการนิเทศภายในไว้ว่าเป็นขบวนการจัดการบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือความร่วมมือกับครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครูและเพิ่มคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตาม เป้าหมายการศึกษา

จากความหมายของการนิเทศภายในข้างต้นสรุปได้ว่า การนิเทศภายใน หมายถึง ขบวนการหรือ วิธีการที่จะช่วยเหลือหรือให้คำชี้แนะในการปฏิบัติงานด้านการสอนของ

บุคลากรในสถานศึกษาหรือ การสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านของผู้เรียนให้เต็มตามวัยและศักยภาพ โดยความร่วมมือของบุคลากร ในสถานศึกษา

2.2 ความสำคัญของการนิเทศภายใน

มีนักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอความสำคัญของการนิเทศภายใน ไว้ดังนี้
 รัชณี ไชยสิทธิ์ (2544) ได้เสนอความสำคัญของการนิเทศภายในไว้ว่า
 ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศภายในโรงเรียน ได้แก่ การนิเทศจากภายนอกไม่มีกำลังพอและไม่ทั่วถึง บุคลากรภายในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถ มากขึ้น และความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของ สิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ทำให้ครูต้องพัฒนาตนเอง ซึ่งทำให้สามารถแก้ไขปัญหาของการนิเทศได้ตรง จุดและตรงกับความต้องการของโรงเรียนกระบวนการ นิเทศภายในในการปฏิบัติงานทุกอย่าง เพื่อให้ได้งานที่ดีและมีคุณภาพ ไม่ล้าสน ทั้งเป็นระเบียบและ ประสบผลสำเร็จ โดยมีความมั่นใจใน การปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ผู้ทำงานมีความภาคภูมิใจในผลงาน

สุทธนู ศรีไสย์ (2545) ได้เสนอความสำคัญของการนิเทศภายในไว้ว่า
 การนิเทศภายในสามารถเป็นประโยชน์ต่อครูได้ ดังนี้

1. การนิเทศช่วยให้ครูมีความเชื่อมั่นในตนเอง ถ้าครูยังมีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในห้องเรียน ครูก็จะเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ได้สมบูรณ์แบบและจะมีความเข้มแข็งในการปฏิบัติงานทุกด้าน
2. การนิเทศสนับสนุนให้ครูสามารถประเมินผลการทำงานได้ด้วยตนเอง ครูสามารถมองเห็นด้วยตนเองว่าตนเองประสบผลสำเร็จในการสอนได้มากน้อยเพียงใด
3. การนิเทศช่วยครูได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ครูผู้สอนแต่ละคนสามารถสังเกตการทำงานหรือการสอนของครูคนอื่น ๆ เพื่อปรับปรุงการสอนของตน นอกจากนี้ จะมีการแลกเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์การสอนและรับเอาวิธีการใหม่ ๆ จากครูคนอื่นไปทดลองใช้ รวมทั้งเรียนรู้วิธีการช่วยเหลือให้การสนับสนุนแก่ครูคนอื่น ๆ ด้วย
4. การนิเทศช่วยกระตุ้นครูให้มีการวางแผนจัดทำจุดมุ่งหมาย และแนวปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน ครูแต่ละคนสามารถให้ความช่วยเหลือเพื่อนครูด้วยกันเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาการสอนอย่างกว้าง ๆ ภายในโรงเรียนการวางแผนฝึกหรือให้บริการเสริมวิชาการ การพัฒนาหลักสูตร และการกระตุ้นให้ครูผู้สอนทำงานวิจัยเกี่ยวกับชั้นเรียน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของครูกับกลุ่ม และชี้ให้เห็นความสามารถในการควบคุมและจัดการ ความน่าเชื่อถือ และความเป็นวิชาการของครูคนนั้นได้เป็นอย่างดี
5. การนิเทศจะเป็นกระบวนการที่ทำทลายความสามารถของครูให้มีความคิดเชิงนามธรรมสูงขึ้นในขณะที่ปฏิบัติงาน ครูผู้สอนจะได้รับข้อมูลย้อนกลับซึ่งเป็นผลมาจากผลการประเมินข้อมูลเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นข้อดีและข้อเสียของการปฏิบัติงาน รวมทั้งแนวคิด

หลายแนวทางที่จะใช้เปลี่ยนแปลงการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำนายและช่วยพัฒนาแนวคิดเชิงนามธรรมของครูให้สูงขึ้นด้วย

กรองทอง จิระเดชากุล (2550) ได้เสนอความสำคัญของการนิเทศภายในไว้ว่าเป็นการส่งเสริมคุณภาพด้านการเรียนการสอนภายในโรงเรียน ครูควรได้รับการนิเทศเพื่อพัฒนาความเจริญด้านการสอนและทาง วิชาการ โรงเรียนจะต้องมีการนิเทศเพราะโครงการที่ประกอบด้วยข้อมูลจากการนิเทศจะช่วยในการ จำแนกคุณภาพของครู และสามารถช่วยในการตัดสินใจปัญหาบางอย่างในโรงเรียนได้ดีกว่า การนิเทศ สามารถกระตุ้นนำความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับครูภายในโรงเรียนโดยเฉพาะกรณีที่น่าเอาเทคนิคและ วิธีการใหม่ ๆ ตลอดจนการวิจัยมาใช้จะเป็นการช่วยในการเก็บข้อมูลในการนิเทศการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องให้ครูได้ทำและถือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องกัน เพราะไม่มีหลักประกันว่าครูที่ผ่านสถาบันฝึกหัดครูแล้วจะเป็นครูที่มีประสิทธิภาพได้ตลอดไปโดยที่ไม่ ต้องมีการนิเทศเพราะเนื่องจากว่าความก้าวหน้าทางวิทยาการมีเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ เพื่อเป็นการให้ครู เข้าใจวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยทั่วไปปรัชญาของโรงเรียนวัตถุประสงค์ของโรงเรียน เพื่อที่จะ ช่วยในการดำเนินการสอนบรรลุวัตถุประสงค์และเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของคณะครูและ ก่อให้เกิดความรู้สึกลอดภัยในการทำงานเพื่อจะได้ร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุ เป้าหมายเดียวกัน มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันมีความรักและภูมิใจในอาชีพครูที่ตนปฏิบัติอยู่

จากความสำคัญของการนิเทศภายในข้างต้น สรุปได้ว่า การนิเทศภายในมีความจำเป็นอย่างมากในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพราะการนิเทศจากบุคคลภายนอกไม่สามารถที่จะปฏิบัติได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากว่าจำนวนศึกษานิเทศก์ที่มียังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ดังนั้นการนิเทศภายในโรงเรียนจึงมีความจำเป็นมากต่อการปฏิบัติโดยความร่วมมือจากบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและตรงตามวัตถุประสงค์ได้มากกว่านำไปสู่ การแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด เพื่อจะได้ร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน

2.3 กระบวนการนิเทศภายใน

มีนักวิชาการหลายท่านได้กำหนดกระบวนการนิเทศภายใน ไว้ดังนี้
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้อธิบายไว้ว่า กระบวนการนิเทศภายใน เป็นขบวนการที่ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันปรับปรุงงานด้านต่างๆ ส่งเสริมและเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีคุณภาพ โดยดำเนินการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ

2. การวางแผนและกำหนดทางเลือก
3. การสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการ
4. การปฏิบัติการนิเทศภายใน
5. การประเมินผลและการรายงานผล

สุรศักดิ์ ปาเฮ (2545) ได้อธิบายไว้ว่ากระบวนการนิเทศภายใน เป็นขั้นตอน

3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

การปฏิรูปการเรียนรู้

เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานร่วมกัน

ใหม่ๆ

ทุกครั้ง

1. ขั้นการเตรียมการ

- 1.1 ผู้บริหารแต่งตั้งคณะทำงานนิเทศภายในโรงเรียน
- 1.2 ร่วมศึกษาวิเคราะห์รายละเอียดต่าง ๆ ที่เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของ
- 1.3 ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนร่วม (Stakeholder)
- 1.4 จัดเตรียมความพร้อมด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับงานนิเทศ
- 1.5 สร้างความรู้ความเข้าใจให้ครูอาจารย์ และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นดำเนินการนิเทศภายใน อาจกำหนดได้ 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

- 2.1 การนิเทศภายในเป็นกลุ่ม สามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี เช่น
 - 2.1.1 การประชุมชี้แจงให้ทราบถึงความเคลื่อนไหวต่าง ๆ
 - 2.1.2 การประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเทคนิคนวัตกรรมการสอน
 - 2.1.3 การจัดอบรมเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูให้ก้าวหน้า
 - 2.1.4 การร่วมมือสัมมนาลักษณะสมาคมหรือเครือข่ายวิชาชีพ
- 2.2 การนิเทศเป็นรายบุคคล สามารถทำได้หลายวิธีเช่นเดียวกัน เช่น
 - 2.2.1 การตรวจบันทึกการสอนเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนสอน
 - 2.2.2 การเยี่ยมชั้นเรียน สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้สอนในโรงเรียน
 - 2.2.3 การสังเกตการณ์สอน
 - 2.2.4 การให้คำปรึกษา

3. ขั้นประเมินผล สรุปผล เป็นการประเมินผลและสรุปผลการดำเนินงาน

นิเทศภายในโรงเรียน จากการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ตามกรอบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่
ครู อาจารย์นำไปจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การประเมินผล

อาจทำได้ หลายวิธี เช่น ประเมินโครงการ วิเคราะห์ วิจัย ฯลฯ เพื่อนำผลสรุปที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนางานการนิเทศภายในโรงเรียนในโอกาสต่อไป

3. การนิเทศภายในแบบพี่เลี้ยง

การนิเทศระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) เป็นลักษณะหนึ่งของการนิเทศ (Supervision) ซึ่งผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ ต้องเป็นผู้มีความรู้ประสบการณ์ในวิชาชีพนั้นๆ สูงกว่าผู้รับการนิเทศ ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องช่วยเหลือแนะนำให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การปฏิบัติงานในวิชาชีพนั้น ๆ เป็นไปตามที่คาดหวังโดยรายละเอียดการใช้ระบบพี่เลี้ยงในการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำ มีดังนี้

1. ความหมายของการนิเทศแบบพี่เลี้ยง

การนิเทศแบบพี่เลี้ยง (Mentoring) มีนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

สุเดือนเพ็ญ คงคะจันทร์ และคณะ (2550) ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศแบบพี่เลี้ยง หมายถึง ผู้มีความสามารถหรือเป็นที่ยอมรับหรือผู้บริหารในหน่วยงานให้คำปรึกษาและแนะนำช่วยเหลือรุ่นน้องหรือผู้อยู่ในระดับที่ต่ำกว่า เกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน เพื่อให้มีศักยภาพสูงขึ้น

สุจิตรา ธนานันท์ (2551) ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศแบบพี่เลี้ยง หมายถึง แนวทางในการให้คำแนะนำ สอนงาน และอบรมในการสร้างปฏิสัมพันธ์ในการปฏิบัติงาน โดยรุ่นพี่หรือผู้ที่อยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่า

อัญชลี ธรรมะวิสิกุล (2552) ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศแบบพี่เลี้ยง หมายถึง พี่เลี้ยงที่เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเป็นที่ยอมรับ ที่สามารถให้คำปรึกษาและแนะนำช่วยเหลือครูให้พัฒนาศักยภาพสูงขึ้น เพื่อสามารถจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ พี่เลี้ยงหรือ Mentor จะดูแลครู ดังนั้นครูจะได้รับการดูแลจากพี่เลี้ยง เรียกว่า Mentee บางองค์กรจะเรียกระบบพี่เลี้ยง หรือ Mentoring System นี้ว่า Buddy System เป็นระบบที่พี่จะต้องดูแลเอาใจใส่ คอยให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแนะนำ เมื่อ Mentee มีปัญหา สถานศึกษาสามารถกำหนดให้มีระบบการเป็นพี่เลี้ยงให้กับครูที่เข้ามาทำงานใหม่ผู้ เป็น Mentor จะเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นิเทศภายใน ครูต้นแบบ หรือบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการศึกษา ทั้งนี้ คุณสมบัติหลักที่สำคัญที่บุคคลที่เป็น Mentor ที่ทำหน้าที่พี่เลี้ยงให้แก่ครูใหม่นั้น จะต้องเป็นบุคคลที่มีทัศนคติ หรือความคิดในเชิงบวก (Positive Thinking) มีความประพฤติดี สามารถปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ Mentee ได้บทบาทและหน้าที่ที่สำคัญของ Mentor ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา ให้แก่ครูใหม่ได้รับรู้ รวมถึงจะต้องเป็นผู้ให้คำปรึกษาและชี้แนะแนวทาง

ในการปฏิบัติตนเพื่อปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมองค์กร และการตรวจสอบและติดตามผลการให้ความรู้ ความเข้าใจกับครูใหม่ด้วย

Marlene และ Macherly (2002) ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศแบบพีเลีย็ง หมายถึง การเป็นผู้ฝึกสอน (Coach) การเป็นผู้แนะนำ (Guides) การเป็นแบบอย่าง (Models) เป็นครู (Teachers) และการเป็นผู้ฝึกสอน (Trainers)

จากความหมายของการนิเทศแบบพีเลีย็งข้างต้นสรุปได้ว่า การนิเทศแบบพีเลีย็ง หมายถึง การใช้ระบบพีเลีย็งในการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำ (Mentoring) ซึ่งผู้ที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับ (Mentor) ที่สามารถให้คำปรึกษาและแนะนำช่วยเหลือผู้ที่ต้องการพัฒนา (Mentee) ให้พัฒนาศักยภาพสูงขึ้น เพื่อสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันกับบุคคลสองคนหรือมากกว่าในกระบวนการที่มีการส่งเสริมให้นำไปสู่ความสำเร็จมากกว่าที่จะดำเนินการไปคนเดียว

2. ความสำคัญของการนิเทศแบบพีเลีย็ง

สมชาย วงศ์วิเศษ (2548) ได้เสนอความสำคัญ “Mentor” หรือ “พีเลีย็ง” ในวงการศึกษานี้คำว่า “อาจารย์ที่ปรึกษา” หมายถึงอาจารย์ที่ปรึกษาที่ทำหน้าที่เป็น “พีเลีย็ง” ด้วยเนื้อหาในบทความประกอบด้วย “ความหมาย” “ความสำคัญ” “ภารกิจ” และ “ลักษณะพีเลีย็งที่ดี” โดยได้แบ่งภารกิจของพีเลีย็งในมหาวิทยาลัยเป็นกลุ่มๆ ตามกลุ่มบุคคลที่พีเลีย็งดูแลอยู่ได้แก่ นักศึกษานักวิจัยหลังปริญญาเอกและอาจารย์ใหม่

วัลลภ สุระภาพลธร (2542) ได้เสนอความสำคัญของพีเลีย็งว่าพีเลีย็งมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเป็นที่ปรึกษาและเป็นพีเลีย็ง (Mentor) อยู่มากพอสมควรซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มักเกี่ยวกับการเรียนการสอนการวิจัยหรือการฝึกอบรม มีแนวโน้มว่าปัจจุบันมหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัย ต่างจัดให้มีระบบที่มีที่ปรึกษาเป็นพีเลีย็งคอยดูแลแนะนำเป็นแบบอย่างและให้คำปรึกษาชี้แนะแนวทางไว้คอยช่วยเหลือให้กิจกรรมที่ดำเนินอยู่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จปัจจุบันระบบการเป็นที่ปรึกษา/เป็นพีเลีย็งมีอยู่หลากหลาย รูปแบบทั้งที่เป็นโปรแกรมช่วยเสริมเป็นโปรแกรมที่มีการเรียนการสอนเป็นหลักสูตรโดยเฉพาะหรือเป็นโครงการที่มีไว้เพื่อช่วยเหลือให้การเรียนการสอนในระดับปริญญาตรีโทหรือเอก ตลอดจนเป็นระบบการช่วยเหลืองานวิจัยให้ประสบความสำเร็จ

Power (1993) การนิเทศแบบพีเลีย็งเป็นวิธีการที่นิยมนำมาใช้มากวิธีการหนึ่งในการส่งเสริมหน้าที่ต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้ การเสริมความมั่นใจ และการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคคลนั้น โดยวิธีการเป็นตัวต้นแบบ เพื่อพัฒนาความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองรวมถึงการเพิ่มพูนทักษะต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างพีกับน้องเป็นความสัมพันธ์ทางบวก

มีการแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกัน โดยพี่เลี้ยง จะเป็นผู้คอยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พัฒนาขึ้นพี่เลี้ยง หรือพี่ช่วยน้อง มีคำสำคัญ 3 คำ ดังนี้

1. Mentoring Technique เป็นวิธีการช่วยเหลืออย่างหนึ่งอยู่ในลักษณะของการป้องกันและแก้ไข้ปัญหา

2. Mentor หรือ พี่เลี้ยง เป็นผู้ที่คอยให้คำแนะนำ ปรีกษา ช่วยเหลือปกป้องคุ้มครองสนับสนุนให้กำลังใจ กระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจ ให้ความรู้และทักษะต่างๆ

3. Mentee น้อง เป็นผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือ ดูแลจากพี่เลี้ยง สรุปได้ว่าภารกิจหลักของพี่เลี้ยงคือเป็นผู้สอนอบรมให้ความช่วยเหลือชี้แนะในศาสตร์ต่าง ๆ สร้างคนให้มีความคิดริเริ่ม มีความเชื่อมั่นในตัวเอง และสามารถทำงานได้ด้วยตัวเองอย่างเป็นอิสระ จนประสบความสำเร็จ สำหรับวิธีการดำเนินการนั้น ไม่มีสูตรตายตัวขึ้นกับแต่ละบุคคลแต่หลักการพื้นฐานก็คือทำด้วยความจริงใจและเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งพี่เลี้ยงที่ดีต้องมีทั้งความรู้คุณธรรมและจิตวิทย์ถึงแม้ว่าคำบรรยายที่ปรากฏทั้งหมดในบทความนี้จำกัดเฉพาะในวงการศึกษา แต่เนื้อหาสาระสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับ “พี่เลี้ยง” และ “การทำหน้าที่ของพี่เลี้ยง” ได้ในทุกวงการ

3. กระบวนการและขั้นตอนการนิเทศแบบพี่เลี้ยง

วัชรา เล่าเรียนดี (2553) ได้เสนอกระบวนการหรือรูปแบบเพิ่มพูนสมรรถนะการสอนสำหรับครูใหม่ (Mentoring Model) ดังนี้

1. เตรียมความพร้อม (Preparation) ได้แก่ ด้านความรู้ เทคนิคและทักษะด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เป็นต้น

2. ประชุมวางแผนการนิเทศและแผนการจัดการเรียนรู้ (Planning) ได้แก่ กำหนดปัญหาและประเด็นในการปรับปรุงและพัฒนา และจัดทำแผนการนิเทศและแผนการจัดการเรียนรู้เป็นต้น

3. ประชุมก่อนการสังเกต (Pre-Observation Conference) ได้แก่ การทบทวนแผนการจัดการเรียนรู้ กำหนดประเด็นการสังเกตและบันทึก และเลือกเครื่องมือสังเกตการณ์สอน

4. สังเกตการสอนในชั้นเรียน (Observation) ได้แก่ สังเกตบันทึกพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ และสังเกตบันทึกพฤติกรรมนักเรียนของนักเรียนเป็นต้น

5. ประชุมเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ (Post-Observation Conference) ได้แก่ ทบทวนข้อมูลสังเกตการสอน อภิปราย วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ผู้นิเทศให้ข้อเสนอแนะ และทบทวนแผนการปฏิบัติครั้งต่อไป

Marlene และ Machenry (2002) ได้กำหนดขั้นตอนและกระบวนการให้คำปรึกษาแนะนำแบบพี่เลี้ยง ได้แก่ 1) ประชุมก่อนการให้คำปรึกษา (Preponderance) 2) สังเกต

การสอนในชั้นเรียนและเก็บข้อมูล (Observation and Data Gathering) 3) การร่วมกันวิเคราะห์ และการสะท้อนความคิดและการปฏิบัติ (Collaborative Reflection and Analysis) 4) ประชุม หลังการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำ (Post conference)

Young และคณะ (1950) ได้เสนอกระบวนการของกระบวนการใช้ระบบ พี่เลี้ยงในการดูแลให้คำปรึกษาแนะนำ (Mentoring) คือ 1) ขั้นการเตรียมความพร้อม (Preparation Stage) 2) ขั้นการเจรจาให้คำแนะนำ (Negotiating Stage) 3) ขั้นการแสดงความสามารถ/ขั้นปฏิบัติ (Enabling Stage) 4) ขั้นของการปิดการเจรจา (Closure Stage)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

1. แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีผู้ให้อธิบายหลักการ แนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ไว้ดังนี้

วีระยุทธ ขาตะกายูจน์ (2553) การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีจุดกำเนิดมาจากการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาสังคมของ Kurt Lewin นักจิตวิทยาสังคมชาวอเมริกาที่ต้องการจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และเพื่อปรับปรุงคุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์โดยอาศัยแนวความคิดสำคัญ 2 ประการคือ การรวมกันตัดสินใจของกลุ่ม และความตั้งใจที่จะทำการปรับปรุงในส่วนของวงการศึกษา นั้นอาจกล่าวได้ว่า Stephen M. Corey จากมหาวิทยาลัย Columbia สหรัฐอเมริกา เป็นผู้นำการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาใช้ในการจัดการการศึกษาเป็นบุคคลแรก ในลักษณะของการปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ค.ศ. 1967-1972 Lawrence Stenhouse แห่งมหาวิทยาลัย East Anglia ซึ่งเป็นผู้อำนวยการโครงการ Humanities Curriculum Project ได้กระตุ้นให้ครูผู้สอนนำวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาใช้ในการจัดการศึกษามุ่งเปลี่ยนสภาพของครูจากการเป็นผู้สอนตามปกติให้เป็นครูในฐานะนักวิจัย

ค.ศ. 1973 -1975 John Elliott & Clem Adelman ได้นำวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาใช้ในโครงการ Ford Teaching Project โดยให้ครูได้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนแล้วนำผลการปฏิบัติงานมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่น ๆ โดยใช้วิธีการติดตามผลการกระทำที่เกิดจากช่องว่างระหว่างความคาดหวังกับการปฏิบัติงานจริงของครู สำหรับเป็นแนวทางช่วยเหลือครูให้ได้ทำการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสืบสวนสอบสวนในชั้นเรียน และเน้นการปฏิบัติงานด้วยการควบคุมตนเองหรือด้วยกลุ่มมากกว่าการใช้ผู้ควบคุมคุณภาพที่มาจากภายนอก

ค.ศ. 1982 Stephen Kemmis, Wilf Carr และ Robin McTaggart ได้เสนอ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น และเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในรูปแบบของวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (The Action Research Spiral) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflect) ซึ่งเมื่อครบวงจรหนึ่ง ๆ จะพิจารณาปรับปรุงแผน (Re-planning) เพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรต่อไปจนกว่าจะบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงาน

2. ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า Action Research มีผู้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ไว้ดังนี้

กรมส่งเสริมการเกษตร (2551) ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การวิจัยประยุกต์แบบหนึ่ง เป็นการวิจัยที่สะท้อนผลการปฏิบัติงานของตนเองเป็นวงจรแบบต่อเนื่อง ไม่มีที่สิ้นสุด โดยเริ่มต้นที่ขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติการสังเกต และการสะท้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

ธีรวุฒิ เอกะกุล (2552) ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การรวบรวม และหรือการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยใช้ขั้นตอนกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุป อันนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานในขอบข่ายที่รับผิดชอบ โดยผู้วิจัยมีการปรับปรุง แก้ไข และดำเนินการซ้ำหลาย ๆ ครั้งจนกระทั่งผลการปฏิบัติงานนั้นบรรลุจุดประสงค์หรือแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ได้สำเร็จ

สุวิมล ว่องวาณิช (2557) ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การค้นหาข้อความรู้ที่มีขั้นตอนหลักสำคัญคือ การวิจัยและการปฏิบัติเป็นกระบวนการที่มีการดำเนินงานเป็นวงจรต่อเนื่องและทำเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังมีการสะท้อนผลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเองและผลที่เกิดขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานและผลที่ได้รับ สุดท้ายคือผลที่ได้จากการวิจัยจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการทำงานที่ดีขึ้น

Kemmis และ McTaggart (1988) ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นรูปแบบหนึ่งของการวิจัยที่ไม่ได้แตกต่างไปจากการวิจัยอื่น ๆ ในเชิงเทคนิค แต่แตกต่างในด้านวิธีการ ซึ่งวิธีการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การทำงานที่เป็นการสะท้อนผลการปฏิบัติงานของตนเองที่เป็นวงจรแบบขดลวด (Spiral of Self-Reflecting) โดยเริ่มต้นที่ขั้นตอนการวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observing) และการสะท้อนกลับ (Reflecting) เป็นการวิจัยที่จำเป็นต้องอาศัยผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการสะท้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

Johnson (2008) ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง เป็นการวิจัย ระหว่างการปฏิบัติงานเพื่อแก้ปัญหาที่ผู้ปฏิบัติงานกำลังเผชิญอยู่ โดยเป็นกระบวนการศึกษา สภาพหรือสถานการณ์ที่เป็นจริงของสถานศึกษาเพื่อทำความเข้าใจและพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพของ การปฏิบัติงาน

Holloway (2010) ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การแสวงหาความรู้ภายใต้การดำเนินการของ นักปฏิบัติที่กลายมาเป็นนักวิจัย หรือผู้ซึ่งทำงานเป็น หุ่นส่วนกับนักวิจัย เพื่อตรวจสอบประเด็นและปัญหาในสถานที่ทำงานของตนเองเป็นการนำความคิด ไปปฏิบัติผ่านกระบวนการที่เป็นวงจร ซึ่งแต่ละวงจะขึ้นกับวงก่อนหน้า การวิจัยเชิงปฏิบัติการไม่ใช่ วิธีการวิจัยบริสุทธิ์ แต่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา และนักวิจัยสามารถใช้วิธีการเก็บและรวบรวม ข้อมูลได้หลากหลายวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นทั้งการวิจัยและการปฏิบัติการ

จากการศึกษาความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการข้างต้น สรุปได้ว่า การวิจัยเชิง ปฏิบัติการเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปอันจะนำไปสู่ การแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานในขอบข่ายที่รับผิดชอบ โดยผู้วิจัยสามารถดำเนินการได้หลาย ๆ ครั้ง จนกระทั่งผลการปฏิบัติงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือ แก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่ได้สำเร็จ โดยกำหนดขั้นตอนของการวิจัยประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนกลับ (Reflection)

3. ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้น มีผู้อธิบายลักษณะสำคัญของการวิจัยเชิง ปฏิบัติการ ไว้ดังนี้

องอาจ นัยพัฒน์ (2553) ได้อธิบายลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ 8 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เกี่ยวข้องกับปัญหาทางด้านการปฏิบัติงาน (Practical Problem) ที่ผู้ปฏิบัติงานระดับล่างมักจะประสบในขณะที่ทำงานอยู่ประจำหรือปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในแต่ละวันมากกว่าการเกี่ยวข้องกับปัญหาทางด้านทฤษฎี (Theoretical Problem) ซึ่งได้รับการ นิยามหรือกล่าวถึงโดยนักวิจัยบริสุทธิ์ในสาขาวิชาความรู้ใดๆ โดยเฉพาะ
2. มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อการทำความเข้าใจ (Understanding) ต่อสภาพปัญหา ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครู ผู้บริหารการศึกษาอย่างลุ่มลึกและกระจ่างชัด ภายใต้กระบวนการ ใคร่ครวญตรวจสอบในลักษณะสะท้อนกลับของยุทธวิธีปฏิบัติที่นักวิจัยเชิง ปฏิบัติการได้ลงมือกระทำ ลงไปอย่างวิพากษ์วิจารณ์ (Critically) อันจะนำไปสู่การได้แนวทางปฏิบัติการสำหรับใช้แก้ปัญหาได้ อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทแวดล้อมมากยิ่งขึ้น สำหรับการดำเนินงานในลำดับต่อไป นอกจากนั้นยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อ การปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานรวมทั้งสภาพการณ์เงื่อนไขต่าง ๆ

ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ งานมากกว่าการมีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างสรรค์องค์ความรู้เชิงวิชาการ อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการเฉพาะ

3. มุ่งเน้นการตีความหมายเหตุการณ์ หรือสภาวะการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้น ตามความคิดเห็นหรือทัศนะของผู้ปฏิบัติงานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์หรือสภาวะการณ์ของปัญหาดังกล่าว มากกว่าการอาศัยแนวคิดทฤษฎี กฎหรือหลักการของ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าท่าทาง การกระทำ การติดต่อสื่อสารหรือพฤติกรรมใด ๆ ของมนุษย์ ทั้งที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดหรือไม่เห็นเด่นชัดในเหตุการณ์หรือสภาวะการณ์ ของปัญหาหนึ่ง ๆ สามารถตีความหมายได้ โดยการสรุปอ้างอิง (Inference) จากแรงจูงใจ ความเชื่อ เจตนา หรือจุดมุ่งหมายของผู้แสดง พฤติกรรมประกอบเข้ากับบริบทแวดล้อมที่ ก่อให้เกิดพฤติกรรมหรือการกระทำเหล่านั้นขึ้น เช่น บรรทัดฐาน ค่านิยม และกฎเกณฑ์ต่างๆ ทางสังคมเป็นสำคัญโดยนัยดังกล่าวนี้แสดงว่า นักวิจัยไม่สามารถตีความหมายพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลใด ๆ ได้เลย ถ้าปราศจากการพิจารณา บริบทแวดล้อม พฤติกรรมนั้นๆ มาประกอบด้วย

4. เสนอผลการวิจัยในรูปแบบเรียบง่าย การเสนอรายงานผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบด้วยการเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวนในระดับเดียวกับผู้ปฏิบัติงาน โดยพยายามหลีกเลี่ยงคำศัพท์ เฉพาะสาขาวิชา (technical term) และภาษาที่มีลักษณะค่อนข้างเป็นนามธรรม เพื่อทำให้ง่ายต่อการติดตามทำความเข้าใจของผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้คำอธิบายเกี่ยวกับผลการวิจัยตลอดจน กระบวนการวิจัยอื่นๆ สามารถตรวจสอบความตรง (validity) ได้จากการสนทนาแบบเป็นกันเองกับ ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้มีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในทุกกระยะของกระบวนการวิจัย

5. มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย การดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการใน ทุกขั้นตอนจะต้องอยู่ภายใต้บรรยากาศการมีส่วนร่วม การร่วมมือร่วมใจ การเชื่อถือและไว้วางใจ การเป็นมิตร รวมทั้งความเป็นอิสระและความเสมอภาคในการแสดงความคิดเห็น

6. ผ่อนคลายความเข้มงวดเกี่ยวกับระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย การดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการไม่ยึดติดอยู่ภายใต้กรอบการจัดกระทำทางการทดลองและการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนอย่างเคร่งครัดแบบตายตัวด้วยแบบแผนการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research Design) หรือวิธีการทางสถิติใด ๆ (Statistical Control) แนวคิดพื้นฐานดังกล่าวนี้ไม่ได้หมายความว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการละเลยหรือมองข้ามความสำคัญของการศึกษาค้นคว้าด้วยการอาศัยวิธีการทาง วิทยาศาสตร์ หากแต่ปรับวิธีการศึกษาค้นคว้า ด้วยวิธีการดังกล่าวให้กลมกลืนหรือสอดคล้องกับ ลักษณะของปัญหา สภาวะการณ์ต่างๆ รวมทั้งบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมปัญหาที่ ต้องการแสวงหาความรู้ความจริง ด้วยเหตุนี้การวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยทั่วไปอาจเลือกใช้รูปแบบ การวิจัยเชิงปริมาณที่อาศัย แบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) หรือการวิจัยเชิง คุณภาพ

7. ไม่เน้นการสรุปอ้างอิงผลการศึกษาวิจัยข้ามไปยังบริบทอื่น การสรุปอ้างอิงผลการวิจัยหรือการขยายผลการวิจัยให้ครอบคลุมไปยังห้องเรียน หรือโรงเรียนที่มีทำเลที่ตั้ง หรือบริบทอื่นๆ แตกต่างไปจากทำเลหรือบริบทที่ทำการวิจัยจริง มีลักษณะค่อนข้างจำกัดกว่าการวิจัยเชิงทดลองทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้การสรุปอ้างอิงผลของการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการไม่สามารถอาศัยกฎของความครอบคลุม (Covering law) ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ หรือการอ้างอิงเชิงสาเหตุ (Causal Relationships) ดังนั้นในทางปฏิบัติโดยทั่วไป การสรุปอ้างอิงผลของการวิจัยที่ได้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการ จึงมีแนวโน้มกระทำได้เฉพาะในขอบเขตของสถานที่ บุคคล และเวลาที่ทำการศึกษาวิจัย อย่างไรก็ตามถ้าต้องการขยายผลของการวิจัยให้ครอบคลุมข้ามไปยังขอบเขตอื่นที่นอกเหนือก็สามารถกระทำได้ ถ้าปัจจัยที่เกี่ยวข้องในบริบทเหล่านี้ มีลักษณะคล้ายคลึงหรืออยู่ในสภาวะการณ์ที่ใกล้เคียงกัน รวมทั้งได้รับการยืนยันจากผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ประกอบด้วย

8. สร้างดุลยภาพและความเสมอภาคระหว่างทัศนคติของบุคคลภายในและภายนอก นักวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เป็นบุคคลภายใน (Insider) และบุคคลภายนอก (Outsider) ของสถานที่ทำการศึกษาวิจัย มีบทบาทสำคัญ 2 ประการ คือ บุคคลภายในมีบทบาทเป็นทั้งผู้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ปกติและเป็นนักวิจัยปฏิบัติการในสถานที่ทำงานของตนเอง ในขณะที่บุคคลภายนอกมีบทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ให้คำปรึกษาทางวิชาการให้กับบุคคลภายใน และเป็นนักวิจัยเชิงปฏิบัติการเช่นเดียวกับบุคคลภายใน นักวิจัยเชิงปฏิบัติการทั้งที่เป็นบุคคลภายในและบุคคลภายนอกจะต้องปรับบทบาทของตนเองให้มีดุลยภาพทางแนวความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติอยู่เสมอในแต่ละสภาวะการณ์ นอกจากนี้จะต้องสร้างความเสมอภาคทางความคิดเห็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมการวิจัยเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดหรือความสับสนระหว่างบทบาทเหล่านั้น ในขณะที่ปฏิบัติงานวิจัย

4. กระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษากระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีนักวิชาการวิชาการศึกษามากมายท่านได้สรุปไว้ ดังนี้

วีระยุทธ ชาติตะกาศกุล (2558) เสนอไว้ว่า กระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีดังนี้

1. ขั้นวางแผน (Planning) เริ่มด้วยการสำรวจปัญหาร่วมกันระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อให้ได้ปัญหาที่สำคัญที่ต้องการแก้ไข ตลอดจนการแยกแยะรายละเอียดของปัญหานั้น เกี่ยวกับลักษณะของปัญหา เกี่ยวข้องกับใคร แนวทางแก้ไขอย่างไรและจะต้องปฏิบัติอย่างไร

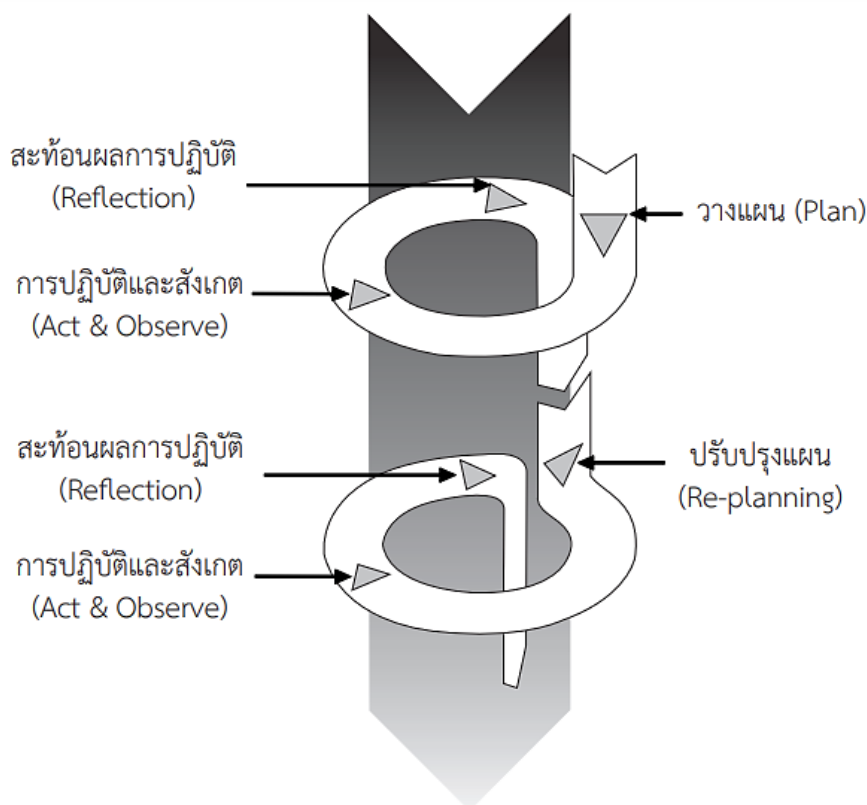
2. ขั้นปฏิบัติการ (Action) เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในชั้นวางแผนมาดำเนินการ โดยวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันของทีมงานประกอบไปด้วย เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงแผน ฉะนั้นแผนที่กำหนดควรจะต้องมีความยืดหยุ่นปรับได้

3. ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยความรอบคอบ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยต้องอาศัยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เข้าช่วย

4. ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection) ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของวงจรการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยทำการประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหาหรือสิ่งที่เป็นข้อจำกัดอันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจะต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และระบบการศึกษาของโรงเรียนที่ประกอบกันอยู่ โดยผ่านการร่วมมืออภิปรายปัญหาและการประเมินโดยกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ได้แนวทางของการพัฒนาและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่การปรับปรุงและวางแผนการปฏิบัติต่อไป

Kemmis และ McTaggart (1988) เสนอกระบวนการดำเนินการการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยกิจกรรมการวิจัยที่สำคัญ 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การวางแผนเพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (Planning) 2) ลงมือปฏิบัติการตามแผน (Action) 3) สังเกตการณ์ (Observation) และ 4) สะท้อนกลับ (Reflection) กระบวนการและผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และปรับปรุงแผนการปฏิบัติงาน (Re-planning) โดยดำเนินการเช่นนี้ต่อไปเรื่อย ๆ ดังภาพประกอบ 1

ที่มา : Kemmis และ McTaggart (1988)

ภาพประกอบ 2 วงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis และ McTaggart

ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการวิจัยหลักที่หมุนเคลื่อนไปเป็นวัฏจักรของกระบวนการ วิจัยดังกล่าว จึงเป็นเสมือนแหล่งที่ก่อให้เกิดความรู้เชิงปฏิบัติการและกลไกการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้แก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นการดำเนินงานวิจัยที่ไม่แยกกิจกรรมการสืบค้น หาความรู้ ความจริงออกจากกิจกรรมสะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) วางแผน (Plan) ปรับปรุงแผน (Re-planning) การปฏิบัติและสังเกต (Act & Observe) สะท้อนผลการปฏิบัติ (Reflection) การปฏิบัติและสังเกต (Act & Observe) ซึ่งกิจกรรมการวิจัยหลักแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ประกอบกับการระลึกถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของผู้วางแผน ภายใต้การไตร่ตรองถึงปัจจัยสนับสนุนขัดขวางความสำเร็จในการแก้ไข ปัญหาการต่อต้าน รวมทั้งสถานการณ์เงื่อนไขอื่น ๆ ที่แวดล้อมปัญหา

อยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต

2. การปฏิบัติการ (Action) เป็นการลงมือดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้อย่าง รมัดระวังและควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในแผน อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงการ ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดของสถานการณ์เวลานั้นได้ ด้วยเหตุนี้แผนปฏิบัติการที่ดีจะต้องมีลักษณะเป็นเพียงแผนชั่วคราว ซึ่งเปิดช่องให้ผู้ปฏิบัติการ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขและปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น การปฏิบัติการที่ดีจะต้องดำเนินไป อย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตรภายใต้การใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจ

3. การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ กระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป รวมทั้งสังเกตการณ์ปัจจัย สนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ระหว่างปฏิบัติการตามแผนว่ามีสภาพหรือลักษณะเป็นอย่างไรการสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการ วางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างคร่าวๆ โดยจะต้องมีขอบเขตไม่แคบหรือจำกัดจนเกินไป เพื่อจะได้เป็น แนวทางสำหรับการสะท้อนกลับกระบวนการและผลการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นตามมา

4. การสะท้อนกลับ (Reflection) เป็นการให้ข้อมูลถึงการกระทำตามที่บันทึก ข้อมูลไว้จากการสังเกตในเชิงวิพากษ์กระบวนการและผลการปฏิบัติงานตามที่วางแผนไว้ตลอดจน การวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การสะท้อนกลับโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มในลักษณะ วิพากษ์วิจารณ์ หรือประเมินผลการปฏิบัติงานระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในการวิจัย จะเป็นวิธีการ ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางดั้งเดิมไปเป็นการปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ ซึ่งใช้เป็นข้อมูล พื้นฐานสำหรับการทบทวนและปรับปรุงวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือ เกลียต่อไป

Lewin (1946) ได้เสนอแบบจำลองการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Model of action research) ว่ามีลักษณะเป็นวงจรของการศึกษาข้อมูล การวางกรอบแนวคิด การวางแผนปฏิบัติการ ปฏิบัติ การประเมินผลการปฏิบัติ โดยอาจเป็นวงจรซ้ำ ๆ จนกว่าจะแก้ปัญหาได้ ซึ่งมี องค์ประกอบพื้นฐาน คือ P-A-O-R ดังนี้

1. Plan ศึกษาสภาพการณ์ปัญหา และวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลง
2. Act ปฏิบัติ
3. Observe สังเกตผลการปฏิบัติ
4. Reflect สะท้อนคิด เป็นการทบทวนอย่างพินิจพิเคราะห์ร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่ การปรับแผน และปฏิบัติใหม่อีกครั้ง

จากการศึกษากระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการข้างต้น สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ ความจริงโดยการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มาใช้ในการแสวงหาข้อมูล ข้อเท็จจริง หรือข้อสรุปที่ต้องการ จากนั้นจึงนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางานที่ปฏิบัติอยู่ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การลดช่องว่างระหว่างการนำทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติงานในสถานการณ์ที่เป็นจริง รวมทั้งมุ่งพัฒนาประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานที่หน่วยงานหรือบุคลากรนั้นๆ ได้รับผิดชอบอยู่ มีกระบวนการดำเนินการวิจัยเป็นวงจรหรือเกลียว (Spiral) มีความเป็นพลวัต

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการจากเอกสารหนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงปฏิบัติของนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ ดังตาราง 7

ตาราง 7 ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

นักวิชาการ	วีระยุทธ์ ชาติตะกานัญญ์ (2558)	Kemmis and McTaggart (1988)	Lewin (1946)	ความถี่
กระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ				
1. การวางแผน (Planning)	√	√	√	3
2. การปฏิบัติการ (Action)	√	√	√	3
3. การสังเกตการณ์ (Observation)	√	√	√	3
4. การสะท้อนกลับ (Reflection)	√	√	√	3

จากตาราง 7 พบว่า ความถี่ของการวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนกลับ (Reflection) มีค่าเท่ากัน ผู้วิจัยจึงพิจารณาเลือกทั้งหมด คือ 1) การวางแผน (Planning) 2) การปฏิบัติการ (Action) 3) การสังเกตการณ์ (Observation) และ 4) การสะท้อนกลับ (Reflection) ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart มีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดแนวทางปฏิบัติการไว้ก่อนล่วงหน้า โดยอาศัยการคาดคะเนแนวโน้มของผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามที่วางไว้ประกอบกับการระลึกถึงเหตุการณ์หรือเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขตามประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของผู้วางแผน ภายใต้การไตร่ตรองถึงปัจจัยสนับสนุนขีดขวางความสำเร็จในการแก้ไข ปัญหาการต่อต้าน รวมทั้งสถานการณ์เงื่อนไขอื่น ๆ ที่แวดล้อมปัญหาอยู่ในเวลานั้น โดยทั่วไปการวางแผนจะต้องคำนึงถึงความยืดหยุ่น ทั้งนี้เพื่อจะสามารถปรับเปลี่ยนให้เข้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต

2. การปฏิบัติการ (Action) หมายถึง การลงมือดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้อย่างระมัดระวังและควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามที่ระบุไว้ในแผน อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้มีโอกาสแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและข้อจำกัดของสถานการณ์เวลานั้นได้ด้วยเหตุนี้แผนปฏิบัติการที่ดีจะต้องมีลักษณะเป็นเพียงแผนชั่วคราว ซึ่งเปิดช่องให้ผู้ปฏิบัติการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขและปัจจัยที่เป็นอยู่ในขณะนั้น การปฏิบัติการที่ดีจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตรภายใต้การใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจ

3. การสังเกตการณ์ (Observation) หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ได้ลงมือกระทำลงไป รวมทั้งสังเกตการณ์ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ตลอดจนประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติการตามแผนว่ามีสภาพหรือลักษณะเป็นอย่างไรการสังเกตการณ์ที่ดีจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างคร่าว ๆ โดยจะต้องมีขอบเขตไม่แคบหรือจำกัดจนเกินไป เพื่อจะได้เป็นแนวทางสำหรับการสะท้อนกลับกระบวนการและผลการปฏิบัติที่จะเกิดขึ้นตามมา

4. การสะท้อนกลับ (Reflection) หมายถึง การให้ข้อมูลถึงการกระทำตามที่บันทึกข้อมูลไว้จากการสังเกตในเชิงวิพากษ์กระบวนการและผลการปฏิบัติงานตามที่วางแผนไว้ตลอดจนการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรคการพัฒนา รวมทั้งประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การสะท้อนกลับโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์ หรือประเมินผลการปฏิบัติงานระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในการวิจัย จะเป็นวิธีการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานตามแนวทางดั้งเดิมไปเป็นการปฏิบัติงานตามวิธีการใหม่ ซึ่งใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการทบทวนและปรับปรุงวางแผนปฏิบัติการในวงจรกระบวนการวิจัยในรอบหรือเกลียวต่อไป

5. ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ สามารถอธิบายวิธีการดำเนินการตามวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ได้ดังนี้

วีระยุทธ์ ชาตะกาญจน์ (2558) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในเชิงการนำไปใช้เพื่อพัฒนา และปรับปรุงการปฏิบัติงานในโรงเรียน สามารถอธิบายวิธีการดำเนินการตามวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ดังนี้

1. การจำแนกหรือพิจารณาปัญหาที่ประสงค์จะศึกษา ผู้วิจัยและกลุ่มที่ทำการวิจัยจะต้องศึกษารายละเอียดของปัญหาที่จะศึกษาอย่างชัดเจน ปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนที่จะทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการจะต้องศึกษาค้นคว้า แสวงหาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ๆ ให้กว้างขวางพอสมควร
2. เลือกปัญหาสำคัญที่เป็นสาระควรแก่การศึกษาวิจัย โดยอาศัยพื้นฐานจากหลักการและทฤษฎีมาใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะของปัญหา แล้วสร้างวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย ในรูปแบบของข้อความที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของปัญหากับหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
3. เลือกเครื่องมือดำเนินการวิจัยที่จะช่วยให้ได้คำตอบของปัญหาตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัยมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองปฏิบัติ หรือการฝึกหัดตามวิธีการ และเครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นผลจากการปฏิบัติการ เช่น แบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น
4. บันทึกเหตุการณ์อย่างละเอียดในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ทั้งส่วนที่เป็นความก้าวหน้าและที่เป็นอุปสรรคตามวงจรของการปฏิบัติการทั้ง 4 ขั้นตอน โดยจะต้องเก็บสะสมข้อบันทึกต่าง ๆ ไว้เพื่อใช้ในการปรับปรุงวงจรปฏิบัติในรอบต่อไป และเพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลสำหรับใช้วิเคราะห์หาคำตอบของสมมติฐาน
 - 4.1 ขั้นวางแผน (Planning) เริ่มด้วยการสำรวจปัญหาร่วมกันระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน เพื่อให้ได้ปัญหาที่สำคัญที่ต้องการแก้ไข ตลอดจนการแยกแยะรายละเอียดของปัญหานั้น เกี่ยวกับลักษณะของปัญหา เกี่ยวข้องกับใคร แนวทางแก้ไขอย่างไรและจะต้องปฏิบัติอย่างไร
 - 4.2 ขั้นปฏิบัติการ (Action) เป็นการนำแนวคิดที่กำหนดเป็นกิจกรรมในขั้นวางแผนมาดำเนินการ โดยวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกันของทีมงานประกอบไปด้วย เพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงแผน ฉะนั้นแผนที่กำหนดควรจะมีคามยืดหยุ่นปรับได้
 - 4.3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยความรอบคอบ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่คาดหวังและไม่คาดหวัง โดยต้องอาศัยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เข้าช่วย
 - 4.4 ขั้นสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection) ซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายของวงจรการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยทำการประเมินหรือตรวจสอบกระบวนการแก้ปัญหาหรือสิ่งที่เป็น

ข้อจำกัดอันเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติการ ผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจะต้องตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม และระบบการศึกษาของโรงเรียนที่ประกอบกันอยู่ โดยผ่านการร่วมอภิปรายปัญหาและการประเมินโดยกลุ่ม ซึ่งจะทำได้แนวทางของการพัฒนาและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานที่นำไปสู่การปรับปรุงและวางแผนการปฏิบัติต่อไป

5. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ของข้อมูลที่ได้รวบรวมไว้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการตรวจสอบรายละเอียดของข้อมูลเพื่อให้เห็นใจในความถูกต้อง แสดงรายละเอียดในการอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ จัดหมวดหมู่และแยกประเภทของกลุ่มข้อมูลตามหัวข้อที่เหมาะสม เปรียบเทียบข้อแตกต่างและความคล้ายคลึงของข้อมูลแต่ละประเภทโดยการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งร่วมกับกลุ่มผู้วิจัย

6. ตรวจสอบข้อมูลที่กลุ่มผู้วิจัยได้ร่วมกันพิจารณาไว้แล้วอีกครั้งหนึ่ง เพื่อสรุปหาคำตอบที่เป็นสาเหตุ วิธีการแก้ปัญหา และผลที่ได้รับ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดหากผู้วิจัยสามารถทำการประมวลและสรุปเป็นหลักการ (Principle) รูปแบบ (Model) ของการปฏิบัติ ข้อเสนอเชิงทฤษฎี (Proposition) หรือทฤษฎี (Theory) ของปฏิบัติการแก้ปัญหานั้นๆ ได้ ทั้งนี้ต้องอาศัยหลักตรรกวิทยาโดยวิธีอุปนัย (Induction) และความรู้เชิงทฤษฎีของผู้วิจัยเป็นสำคัญ

การศึกษาความต้องการจำเป็น

1. ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็น

การประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการประเมินความต้องการจำเป็นไว้ ดังนี้

ทิพวรรณ ประเสริฐอำไพสกุล (2544) ให้ความหมายไว้ว่า ความต้องการจำเป็น หมายถึง ความแตกต่างระหว่างสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่คาดหวัง ซึ่งผลการประเมินความต้องการจำเป็นจะชี้สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันที่ต้องได้รับการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข ตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล

Mckillip (1987) ให้ความหมายไว้ว่า ความต้องการจำเป็น หมายถึง การตัดสินใจคุณค่าของกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่งเกี่ยวกับปัญหาที่พบและพยายามในการแก้ปัญหา 4 ประการ ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็น เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับคุณค่า แตกต่างกันแต่ละบุคคล
2. ความต้องการจำเป็น เป็นเรื่องเฉพาะของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
3. ความต้องการจำเป็น อยู่ในรูปของปัญหาเมื่อผลผลิตไม่เพียงพอ

4. ความต้องการจำเป็น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจหรือการแก้ปัญหา

Kaufman และ English (1981) ให้ความหมายไว้ว่า ความต้องการจำเป็น หมายถึง ความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสิ่งที่ปรารถนาจะเกิดขึ้นหรือต้องการให้เกิดขึ้น

จากการศึกษาความหมายของความต้องการจำเป็นข้างต้น สรุปได้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็น หมายถึง กระบวนการในการประเมินความแตกต่างระหว่าง สภาพจริงที่เป็นอยู่ กับสภาพที่ควรจะเป็น แล้วนำความแตกต่างที่ได้จากการประเมินมาจัดลำดับ ความสำคัญ เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับวางแผนแก้ไขปัญหาและดำเนินงานต่อไป

2. ประเภทของความต้องการจำเป็น

ประเภทความต้องการจำเป็น มีนักวิชาการ นักประเมินได้จัดประเภทความต้องการจำเป็นไว้หลากหลายที่สำคัญ มีดังนี้

ถนอมจิตต์ ขุฑทะกะพันธุ์ (2546) ได้จำแนกประเภทของความต้องการจำเป็นโดยใช้หลักการจัดประเภทตามคุณลักษณะดังนี้

1. ระดับความต้องการจำเป็น ได้แก่ ความต้องการจำเป็นของสังคม (Mega Needs, Social Needs) ความต้องการจำเป็นขององค์กร (Macro Needs, Organizational Needs) ความต้องการจำเป็นของกลุ่มบุคคล (Group Needs) ความต้องการจำเป็นของบุคคล (Micro Needs, Personal Needs) ความต้องการจำเป็นด้านปัจจัยและกระบวนการ (Quasi Needs)
2. สิ่งที่ถูกประเมิน ได้แก่ ความต้องการจำเป็นด้านผลลัพธ์ (Outcome Needs) ความต้องการจำเป็นด้านผลผลิต (Output Needs) ความต้องการจำเป็นด้านผลผลิตและความต้องการ (Product Needs, Input Needs) ความต้องการจำเป็นด้านการแก้ปัญหา (Solution Needs)

3. เจ้าของความต้องการจำเป็น แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ความต้องการจำเป็นปฐมภูมิ (Primary Needs) เป็นความต้องการจำเป็นของผู้รับบริการ ความต้องการจำเป็นทุติยภูมิ (Secondary Needs) เป็นความต้องการจำเป็นของผู้ให้บริการ ความต้องการจำเป็นตติยภูมิ (Tertiary Needs) เป็นความต้องการจำเป็นด้านทรัพยากร (Resources) และการแก้ไขปัญหา

Kaufman, Rojas และ Mayer (1993) ได้จำแนกความจำเป็นใหม่ตามแนวคิดเชิงระบบได้เป็น 4 ประเภท คือ ความต้องการจำเป็นด้านปัจจัย (Input Needs) ความต้องการจำเป็นด้านกระบวนการ (Process Needs) ความต้องการจำเป็นด้านผลลัพธ์ (Outcome Needs) ความต้องการจำเป็นด้านการแก้ปัญหา (Solution Needs) ตามความคิดของ Kaufman และคณะ ความต้องการจำเป็นด้านผลลัพธ์ถือเป็นความต้องการจำเป็นที่แท้จริง (Needs) ส่วนความต้องการ

จำเป็นด้านปัจจัยและกระบวนการ ถือเป็นความต้องการจำเป็นเทียม (Quasi Needs) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความต้องการจำเป็นที่แท้จริง (Needs) ความต้องการจำเป็นนี้ ต้องมีการจำแนกเป็น

1.1 ความต้องการจำเป็นระดับจุลภาค เน้นการวัดผลผลิต

1.2 ความต้องการจำเป็นระดับมหภาค เน้นการผลิตผล

1.3 ความต้องการจำเป็นระดับเมกะ เน้นการวัดผลลัพธ์ โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นจริง กับสภาพที่ควรจะเป็นด้านผลผลิต (Product Gap) ผลิตผล (Output Gap) และผลลัพธ์ (Outcome Gap) ตามลำดับ

2. ความต้องการจำเป็นเทียม (Quasi Needs) ความต้องการจำเป็น จำแนกเป็นความต้องการจำเป็นด้านกระบวนการ และปัจจัยโดยการเปรียบเทียบความแตกต่างของสภาพที่เป็นอยู่จริงกับสภาพที่ควรจะเป็นด้านกระบวนการ (Process Gap) และด้านปัจจัย (Input Gap)

Witkins (1984) ได้จำแนกความต้องการจำเป็นตามองค์กรผู้รับและผู้ให้บริการ ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ความต้องการจำเป็นระดับปฐมภูมิ (Primary Needs) เป็นความต้องการจำเป็นของผู้รับบริการ (Service Receivers) หรือ ลูกศิษย์ในทางการศึกษา ส่วนใหญ่เป็นความต้องการจำเป็นของนักเรียน ความต้องการจำเป็นระดับทุติยภูมิ (Secondary Needs) เป็นความต้องการจำเป็นของผู้ให้บริการ (Service Providers) เช่นความต้องการจำเป็นของบุคลากรในหน่วยงาน ความต้องการจำเป็นของผู้บริหาร และความต้องการจำเป็นระดับตติยภูมิ (Tertiary Needs) เป็นความต้องการจำเป็นด้านทรัพยากรและการแก้ปัญหา (Resources Solution) ซึ่งช่วยในการดำเนินงานของหน่วยงาน ในบรรดาความต้องการจำเป็นทั้งหมด Witkins เห็นว่า ความต้องการที่มีความสำคัญที่สุดคือ ความต้องการจำเป็นเป็นระดับปฐมภูมิเนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายที่องค์กรต้องรับใช้

สุวิมล ว่องวานิช (2550) ได้จำแนกความต้องการจำเป็นตามช่วงเวลาที่ต้องการกำหนดความต้องการจำเป็น ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ความต้องการจำเป็นในปัจจุบัน (Present หรือ Current Needs) เช่น ความต้องการจำเป็นของครูในปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน

2. ความต้องการจำเป็นในอนาคต (Future Needs) เป็นความต้องการจำเป็นกำหนดล่วงหน้าว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นบ้าง เพื่อเตรียมการรับมือหรือป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิด เช่น ความต้องการจำเป็นในการผลิตบัณฑิตศึกษาในอีก 10 ปีข้างหน้าจะมีลักษณะเช่นใด หากประเทศ

ไทยจะเปลี่ยนผ่านตนเองเข้าสู่สังคมฐานความรู้ในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาบุคลากรระดับช่างฝีมือเพื่อสร้างขีดสมรรถนะในการแข่งขันของประเทศ นอกจากนี้ สุวิมล ว่องวานิช ยังแบ่งประเภทความต้องการจำเป็นตามขอบเขตการวิจัย ดังนี้ การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ (Complete Needs Assessment) มีกิจกรรมต้องดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ 1) การระบุความต้องการจำเป็นที่มีความสำคัญที่สุด (Needs Identification) 2) การวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) และ 3) การกำหนดทางเลือกของการแก้ปัญหา (Needs Solution)

จากการศึกษาประเภทของความต้องการจำเป็นข้างต้น สรุปได้ว่า ประเภทของความต้องการจำเป็น พบว่ามีการแบ่งประเภทความต้องการจำเป็นไว้หลากหลายขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้วิจัยว่าต้องการข้อมูลประเภทใด ซึ่งจะช่วยในการออกแบบการวิจัย การเก็บข้อมูลได้ตรงตามความต้องการหรือจุดมุ่งหมาย ในการประเมินความต้องการจำเป็นครั้งนี้ ผู้วิจัยประเมินความต้องการจำเป็นตามนิยามความแตกต่าง และความต้องการจำเป็นของผู้ให้บริการ

3. ขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็น

การประเมินความต้องการจำเป็น เป็นการวางแผนการดำเนินงานเพื่อขจัดปัญหาที่เกิดจากความต้องการจำเป็น มีนักวิชาการได้กล่าวถึงขั้นตอนการประเมินไว้ ที่สำคัญมีดังนี้

มยุรีย์ เขียวฉะอ่อน (2541) ได้จำแนกขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็นโดยทั่วไปไว้ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการประเมินความต้องการจำเป็นให้ชัดเจน โดยขั้นตอนต่าง ๆ จะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กัน
2. ออกแบบประเมินความต้องการจำเป็น โดยทำการกำหนดรายการที่จะศึกษาให้ชัดเจนซึ่งรวมถึงจุดมุ่งหมายเฉพาะในการศึกษา ขอบเขตเนื้อหาของความต้องการจำเป็นที่จะประเมินและชนิดของความต้องการจำเป็นที่ต้องการจำแนก จุดมุ่งหมายที่ชัดเจนและตรงเป้าหมายจะนำไปสู่การเก็บรวบรวมการวิเคราะห์ข้อมูลและกระบวนการรายงานผลที่ดี ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลอาจรวมถึงการจัดการเรื่องการสำรวจ การสัมภาษณ์ และการจัดลำดับ
3. ประเมินความต้องการจำเป็นโดยการหาความแตกต่างระหว่างสถานะที่เป็นเป้าหมายกับสถานะที่เป็นจริง จากนั้นจึงศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่างซึ่งเป็นปัญหา
4. จัดลำดับความต้องการจำเป็นหรือการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ซึ่งควรทำในรูปแบบของความจำเป็นสูงสุดและต่ำสุดโดยการวางขั้นตอนการเชิงปริมาณ เพื่อจัดลำดับความสำคัญ รวมทั้งการจัดหมวดหมู่ของความต้องการจำเป็นมีความสมบูรณ์สามารถใช้ในการวางแผนปฏิบัติการได้

5. การรายงานผลและการใช้ผล ผลที่ได้จากการประเมินความต้องการจำเป็นจะทำให้เราทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่จะต้องแก้ไข ทำให้เราสามารถกำหนดเป้าหมายของโครงการหรือการวางแผนโครงการต่าง ๆ ตลอดจนสามารถตัดสินใจเลือกหนทางแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์กร ซึ่งคุณลักษณะเฉพาะประการหนึ่งของการประเมินความต้องการจำเป็นคือการใช้ผลเพื่อการวางแผน การแก้ปัญหา การกำหนดเกณฑ์สำหรับการวัดผลสัมฤทธิ์หรือการยกระดับมาตรฐานและการตรวจสอบมาตรฐานการศึกษา ดังนั้นในขั้นสุดท้ายของกระบวนการ คือ การนำผลที่ค้นพบไปใช้ให้เกิดประโยชน์ แนะนำว่า การใช้ประโยชน์จากการศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นต้องใช้การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ในช่วงเวลาที่จำกัดคือสามารถส่งข่าวสารไปยังผู้รับสารได้เหมาะสมในช่วงเวลาที่มีอยู่

สุวิมล ว่องวานิช (2550) ได้จำแนกขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็นออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาที่มุ่งหวัง (What should be?)
2. การศึกษาสภาพที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบัน (What is?)
3. การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 และ ข้อ 2

และจัดลำดับความสำคัญของผลที่เกิดขึ้น เพื่อกำหนดความต้องการจำเป็น

4. การวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่างในข้อ 3. และจัดลำดับความสำคัญของสาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็น

5. การศึกษากำหนดแนวทางเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดจากสาเหตุที่ทำให้เกิดความต้องการจำเป็นที่วิเคราะห์ได้จากข้อ 4)

นอกจากนี้ สุวิมล ว่องวานิช (2550) ยังได้สังเคราะห์ขั้นตอนการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น จากนักวิชาการด้านการประเมินไว้ โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ

ระยะแรก เป็นระยะก่อนการประเมินประกอบด้วยขั้นตอนการเตรียมการ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือวิสัยทัศน์ที่ต้องการจะให้เกิด กำหนดกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากผลการประเมินความต้องการจำเป็น กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการประเมินความต้องการจำเป็น และขั้นตอนการออกแบบการประเมิน เกี่ยวข้องกับการกำหนดนิยามประเภท ขอบข่ายของการประเมินความต้องการจำเป็น การวางแผนงานด้านทรัพยากรค่าใช้จ่าย และระยะในการดำเนินงาน

ระยะที่สอง เป็นระยะระหว่างการประเมิน มีการกำหนดวิธีการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดความต้องการจำเป็น และการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ระยะที่สาม ระยะหลังการประเมิน มีการนำผลไปใช้ประโยชน์ การเสนอผล หรือรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ กำหนดแนวทางการแก้ไขจัดปัญหาที่เกิดจากความต้องการจำเป็น ในขั้นของการนำผลไปใช้ประโยชน์นี้ แนวคิดของ Witkins และ Altschuld จะแตกต่างจากแนวคิด อื่นตรงที่มีการนำเสนอให้มีการวางแผนการดำเนินงานเพื่อจัดปัญหาที่เกิดจากความต้องการจำเป็น มิได้หยุดแค่ขั้นการกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาเท่านั้น แต่ต้องวางแผนว่าจะนำเอาแนวทางที่ กำหนดไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างไร เพื่อบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์

จากการศึกษาขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็นข้างต้น สรุปได้ว่า ขั้นตอน การประเมินความต้องการจำเป็น มีขั้นตอนการดำเนินงานเหมือนกับการวิจัยโดยทั่วไป กล่าวคือ มี การกำหนดจุดมุ่งหมาย กรอบการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เทคนิควิธีการประเมิน การเก็บ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล การจัดทำรายงานและผลสมบูรณ์ ถ้าในขั้นตอนสุดท้าย มีการ จัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาคือ

4. การจัดลำดับความต้องการจำเป็น

สุวิมล ว่องวานิช (2550) การจัดลำดับความสำคัญ (Priority Setting) ของความ ต้องการจำเป็นเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการระบุความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์หาสาเหตุ และการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา ซึ่งจะทำให้การประเมินความต้องการจำเป็นมีความสมบูรณ์ สามารถนำผลไปใช้ในการวิเคราะห์หาสาเหตุและวิธีการแก้ไขต่อไป การจัดลำดับความสำคัญของ ความต้องการจำเป็น เป็นการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นแต่ละประเด็น จากนั้นนำความต้องการ จำเป็นมาเรียงลำดับ (Sort) ตั้งแต่ความสำคัญมากไปหาน้อย จะช่วยให้ผู้ประเมินความต้องการจำเป็น ทราบถึงความต้องการจำเป็น หรือปัญหาที่แท้จริงที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนก่อนปัญหาอื่น ซึ่งวิธีที่ใช้จัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นนั้น มีหลายวิธีด้วยกัน ผู้ประเมินจะต้อง เลือกใช้และดำเนินการด้วยความระมัดระวังภายในระยะเวลาและทรัพยากรที่จำกัด วิธีการจัดลำดับ ความสำคัญความต้องการจำเป็นมีหลายวิธี แต่ละวิธีจะแตกต่างกันออกไปแต่วิธีการจัดลำดับ ความสำคัญความต้องการจำเป็นโดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) ซึ่งสูตรในการคำนวณ คือ

$$(PNI_{\text{modified}}) = I-D/D$$

โดยการหาค่าผลต่างของ (I-D)หารด้วยค่า (D) เพื่อควบคุมขนาดของความต้องการ จำเป็นให้อยู่ในพิสัยที่ไม่มีช่องกว้างมากเกินไปและให้ความหมายเชิงเปรียบเทียบเมื่อใช้ระดับของ สภาพที่เป็นอยู่เป็นฐานในการคำนวณอัตราการพัฒนาเข้าสู่สภาพที่คาดหวังของกลุ่ม

บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

1. ข้อมูลพื้นฐาน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ตั้งอยู่ที่อำเภอวาปีปทุม ทางตอนใต้จังหวัดมหาสารคาม โดยมีพื้นที่บริการครอบคลุม 5 อำเภอ คือ อำเภอวาปีปทุม อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาเชือก อำเภอนาดูน และอำเภอยางสีสุราช มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ 5 อำเภอ จำนวน 221 แห่ง ซึ่งมีข้อมูลพื้นฐานดังนี้

1. การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ประกอบด้วย 9 กลุ่มงาน และ 1 หน่วยงาน ดังนี้

- 1.1 กลุ่มอำนวยการ
- 1.2 กลุ่มนโยบายและแผน
- 1.3 กลุ่มส่งเสริมการศึกษาทางไกล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- 1.4 กลุ่มบริหารงานการเงินและสินทรัพย์
- 1.5 กลุ่มบริหารงานบุคคล
- 1.6 กลุ่มพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 1.7 กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา
- 1.8 กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา
- 1.9 กลุ่มกฎหมายและคดี
- 1.10 หน่วยตรวจสอบภายใน

2. วิสัยทัศน์ (Vision)

เป็นองค์กรบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สร้างคุณภาพทุนมนุษย์ สู่มาตรฐานสากลบนวิถีพอเพียงที่ยั่งยืน

3. พันธกิจ (Mission)

- 3.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
- 3.2 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรและค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ
- 3.3 พัฒนาระบบบริหารตามแนวทางของศาสตร์พระราชา โดยเน้นการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบ ต่อคุณภาพการศึกษา และบูรณาการการจัดการศึกษา

4. ค่านิยมร่วม (Shared Values)

“First” มุ่งงานเป็นเลิศ เกิดมาตรฐาน งานอำนวย ด้วยเทคโนโลยี

ค่านิยมร่วมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

“มุ่งงานเป็นเลิศ เกิดมาตรฐาน งานอำนวย ด้วยเทคโนโลยี First ”

F = Facilitate อำนวยความสะดวก ให้ผู้รับบริการได้รับความสะดวก

I = Information Communication Technology การนำข้อมูลที

ทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว

R = Responsibility ความรับผิดชอบ การดำเนินงานทุกฝ่าย

รับผิดชอบต่อภาระงาน หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มศักยภาพ

S = Standard/Sufficiency การทำงานมุ่งสู่ความเป็นมาตรฐานสากล

บนวิถีพอเพียง

T = Teamwork การทำงานเป็นทีม ร่วมแรงร่วมใจ มุ่งสู่

ความเป็นหนึ่ง

5. เป้าประสงค์หลัก (Goals)

5.1 นักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีพัฒนาการเหมาะสมตามวัยและมีคุณภาพ

5.2 ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และเสมอภาค

5.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีสมรรถนะตรงตามสายงานและมีวัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

5.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา มีประสิทธิภาพ และเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สู่คุณภาพระดับมาตรฐานสากล

5.5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เน้นการทำงานแบบบูรณาการ มีเครือข่ายการบริหารจัดการ บริหารแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา กระจายอำนาจ และความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา

5.6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 บริหารอย่างมีประสิทธิภาพและมีรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาที่เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่

5.7 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 และสถานศึกษา มีสื่อ เทคโนโลยีและระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

6. กลยุทธ์เชิงนโยบาย

จากวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 จึงกำหนดประเด็นกลยุทธ์เชิงนโยบาย ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 5 ประเด็น ดังต่อไปนี้

นโยบายที่ 1 จัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง

นโยบายที่ 2 พัฒนาคุณภาพผู้เรียน

นโยบายที่ 3 พัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา

นโยบายที่ 4 สร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ

มีมาตรฐาน และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

นโยบายที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

2. กรอบแนวคิดการพัฒนา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 ประจำปีงบประมาณ 2562

2.1 ด้านผู้เรียน

2.1.1 เร่งรัด พัฒนา ส่งเสริม เต็มระดับปฐมวัยด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และ จิตใจ และสังคมให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ในระดับ ประถมศึกษา ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง

2.1.2 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีทักษะและความสามารถในการอ่าน การเขียนและคิดคำนวณ ยังไม่เพียงพอส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ต้องเร่งยกระดับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การอ่าน การเขียน และการคิดคำนวณ โดยการพัฒนาสมรรถนะและ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตรเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้

2.1.3 ปลุกฝังผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมหลักคนไทย 12 ประการ

2.2 ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา

เร่งรัดพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความสามารถในการจัดประสบการณ์ และกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ตามหลักสูตรกำหนด โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และใช้ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มุ่งสู่มาตรฐานวิชาชีพและมีวิทยฐานะสูงขึ้นที่สอดคล้อง กับคุณภาพผู้เรียน ตลอดจนเร่งรัด พัฒนาคุณภาพการบริหารงานบุคคล ให้เอื้อต่อการยกระดับ คุณภาพผู้เรียนตามความต้องการของโรงเรียนอย่างแท้จริง และใช้มาตรการจูงใจเพื่อยกผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนทุกระดับ

2.3 ด้านสถานศึกษา

เร่งรัดสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็ง มีระบบประกันคุณภาพภายในที่ดี ได้รับการตรวจสอบ ติดตามอย่างต่อเนื่อง พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการ

มีการประยุกต์ใช้เทคนิควิธี นวัตกรรม หรือองค์ความรู้เพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษา ส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ส่งเสริมสนับสนุนโรงเรียนขนาดเล็กให้มีความพร้อม มีความหลากหลายวิธีการในการจัดการตามความต้องการของสถานศึกษาและชุมชน โดยแสวงหาความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

2.4 ด้านการบริหารจัดการ

เร่งยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล การบริหารจัดการสมัยใหม่ ตามหลักการบริหารเชิงยุทธศาสตร์และพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาตามมาตรฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อสร้างความเข้มแข็งในการจัดการศึกษาโดยรวมของเขตพื้นที่การศึกษา กระจายอำนาจ และสนับสนุนทรัพยากรการดำเนินงานในระดับศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาและสถานศึกษาได้ร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษามากขึ้น นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการบริการ ให้สะดวกและรวดเร็ว เพื่อให้ครูและผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจหลักที่สถานศึกษาและห้องเรียนเป็นสำคัญ เชื่อมโยงและบูรณาการร่วมกันระหว่างองค์คณะบุคคล โดยยึดคุณภาพผู้เรียนเป็นค่านิยม และเป้าหมายหลักร่วมกัน ตลอดจนส่งเสริม สนับสนุน การสร้างและพัฒนาเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาที่หลากหลาย มีระบบการนิเทศ ติดตามผลที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของเขตพื้นที่การศึกษา

3. นโยบายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มุ่งเน้นพัฒนาประชากรวัยเรียนทุกคนและทุกกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งหมายรวมถึง กลุ่มผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร ในทุกมิติโดยมีเป้าหมาย เพื่อให้ผู้เรียนมีความรักในสถาบันหลักของชาติ ยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง เป็นพลเมืองดีของชาติและเป็นพลโลกที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มีทักษะวิชาชีพ และมีทักษะชีวิตที่ เหมาะสมสอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยมีประเด็นกลยุทธ์ดังนี้

1. ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรทุกระดับการศึกษาให้เอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน เป็นรายบุคคล มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 นำไปสู่การจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ (Career Education)

2. พัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความรักในสถาบันหลักของชาติยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ดีต่อบ้านเมือง มีหลักคิดที่ถูกต้อง เป็นพลเมืองดีของชาติและเป็นพลเมือง โลกที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม

3. พัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความเป็นเลิศด้าน วิชาการ นำไปสู่การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน

4. พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะอาชีพ และทักษะชีวิต มีสุขภาวะ ที่ดีสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

5. การจัดการศึกษาเพื่อการบรรลุเป้าหมายโลกเพื่อการพัฒนา อย่างยั่งยืน (SDGs) เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

6. พัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ

7. นำ Digital Technology มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ ผู้เรียนเป็นรายบุคคล ตามสมรรถนะ ความต้องการ และความถนัด สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

4. โครงการการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา

4.1 หลักการและเหตุผล

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ด้านที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และนโยบายคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการด้านที่ 3 ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพทั้งระบบเชื่อมโยงกับการเลื่อนวิทยฐานะในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น พัฒนาครูรูปแบบครบวงจร ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการปฏิบัติจริง (Active Learning) การพัฒนาด้วยระบบ Online เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นผู้มีความรู้ มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีสมรรถนะสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาดังกล่าว เป็นบทบาทหน้าที่ ทั้งหน่วยงานในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา จึงได้จัดทำโครงการการพัฒนา ศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาขึ้น

4.2 วัตถุประสงค์

4.2.1 เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกประเภท ให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานได้ครบถ้วนตามความจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.2 เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.3 เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีสมรรถนะสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

จากการศึกษาบริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ข้างต้น สรุปได้ว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2 มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ 5 อำเภอ จำนวน 221 แห่ง การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ประกอบด้วย 9 กลุ่มงาน และ 1 หน่วยงาน มีกลยุทธ์เชิงนโยบาย ปีงบประมาณ 2562 จำนวน 5 ประเด็น คือ นโยบายที่ 1 จัดการศึกษาเพื่อความมั่นคง นโยบายที่ 2 พัฒนาคุณภาพผู้เรียน นโยบายที่ 3 พัฒนาผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา นโยบายที่ 4 สร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และนโยบายที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วทัญญู วุฒิวรณ (2553) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์เชิงรุก เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธา อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 44 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนวิทยาศาสตร์เชิงรุก แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์เชิงรุกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ความสามารถในการแก้ปัญหาพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์เชิงรุก หลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์เชิงรุกทำให้นักเรียนเกิดทักษะการคิด คือการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์และคิดแก้ปัญหา เมื่อได้รับการเรียนวิทยาศาสตร์เชิงรุก

เนาวนิตย์ สงคราม (2555) ได้ทำการศึกษาถึงการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อการสร้างองค์ความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนิสิต นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน

การวิจัยเป็นนิสิต จำนวน 40 คน ระดับปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อการสร้าองค์ความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนิสิต นักศึกษาคณะครุศาสตร์บัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบคือ 1) การเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ 2) การมีส่วนร่วมของผู้เรียน 3) วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย 4) ทรัพยากรในการเรียนการสอน 5) กิจกรรมสะท้อนการเรียนรู้ของผู้เรียน 6) การประเมินผล และมี 8 ขั้นตอนคือ 1) การบ่งชี้ปัญหา 2) การระบุประเด็นปัญหา 3) การระบุสาเหตุของปัญหา 4) การค้นหาวิธีแก้ไขที่หลากหลายและสร้างสรรค์ 5) การระบุแนวทางการแก้ปัญหา 6) การค้นหาคำตอบ 7) การคัดเลือกวิธีแก้ปัญหา 8) การระบุถึงการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดแก่ผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมี 6 กิจกรรม ดังนี้ 1) Debate in selected topic 2) Pass the chalk 3) Beyond search engine

4) Modified Delphi Technique 5) Group share และ 6) Writing Journal together จิรภา อรรถพร (2556) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตปริญญาบัณฑิต ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้น มี 9 องค์ประกอบคือ 1) บทบาทครู 2) บทบาทนักเรียน 3) ระบบการจัดการเรียนรู้ 4) เนื้อหาของบทเรียน 5) การสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง 6) การติดต่อสื่อสารผ่านเทคโนโลยี 7) กระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ 8) การสะท้อนการเรียนรู้ของนักเรียน และ 9) การวัดและประเมินผล โดยมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ชั้นศึกษาค้นคว้า (2) ชั้นเชื่อมโยงปัญหา (3) ชั้นระดมสมอง (4) ชั้นสังเกตการณ์และ (5) ชั้นสะท้อนคิด ผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ ของนิสิตปริญญาบัณฑิต พบว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างสูงขึ้นในแต่ละสัปดาห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรวงพร กุศลสง (2558) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมยุทธวิธีการรู้คิดสำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาทักษะการคิดหลังได้รับการจัดการเรียนการสอน โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกจำแนกตามระดับทักษะการคิดก่อนการจัดการเรียนการสอน พบว่า กลุ่มที่มีทักษะการคิดระดับพื้นฐานกับกลุ่มที่มีทักษะการคิดระดับสูงมีทักษะการคิดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาถึงทักษะการคิดหลังการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมทักษะการคิดจำแนกตามระดับทักษะการคิดก่อนได้รับการจัดการเรียน พบว่า กลุ่มที่มีทักษะการคิดระดับพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยของคะแนนน้อยกว่าระดับกลาง และระดับกลางน้อยกว่าระดับสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมทักษะการคิดที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพและจากการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่

ส่งเสริมทักษะการคิด พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก และนักศึกษาสามารถอธิบายเนื้อหาและเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนไป มีการแบ่งการทำงานภายในกลุ่มของตนเอง สามารถนำความรู้ที่ได้จากบทเรียนเดิมมาปรับใช้กับการเรียนในบทเรียนต่อไปได้อย่างเข้าใจมากขึ้น การใช้ทักษะการคิดแก้ปัญหาสถานการณ์ต่างๆ และนักศึกษากลับมาสรุปองค์ความรู้ด้วยแผนผังความคิด (Mind map) และนำเสนองานหน้าชั้นเรียน ทั้งยังมีความเห็นว่าการลงมือปฏิบัติงานจริงมีการวางแผนเป็นลำดับขั้นตอน มีความถี่สูงสุด รองลงมา คือ บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่นและยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น

สาธิตา สกุลรัตน์กุลชัย (2560) ได้ศึกษาอิทธิพลของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อสมรรถนะในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม โดยตัวอย่างคัดเลือกจากอาจารย์ผู้สอนในรายวิชาที่มีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกจาก 3 กลุ่มคณะ จำนวน 9 คน และตัวอย่างนักศึกษาในชั้นเรียนของตัวอย่างอาจารย์ผู้สอน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภทคือ แบบสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอน เพื่อรวบรวมข้อมูลสภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนและแบบประเมินสมรรถนะในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา การวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเมื่อสังเคราะห์แล้วได้ 4 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 การจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบบูรณาการที่อิงมาตรฐาน มีจุดเด่นที่มีการบูรณาการสอนที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนที่มีพื้นฐานและความถนัดแตกต่างกันได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ซึ่งจุดด้อยของรูปแบบนี้คือมีการกำหนดกรอบการประเมินทำให้ผู้เรียนขาดอิสระในการเรียนรู้

รูปแบบที่ 2 การจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบเน้นการคิดวิเคราะห์และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้สอนและผู้เรียนมีบทบาทใกล้เคียงกัน

คมกริช ภูคงกิ่ง (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรูของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ

- 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และตัวชี้วัด สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24
 - 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24
 - 3) เพื่อสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24
- ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ 30 ตัวชี้วัดคือ 1) การสร้างและพัฒนาหลักสูตรมี 5 ตัวชี้วัด 2) การออกแบบการเรียนรู้มี 6 ตัวชี้วัด 3) การจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมี 7 ตัวชี้วัด 4) การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้มี 6 ตัวชี้วัดและ 5) การวัดและประเมินผล การเรียนรู้มี 6 ตัวชี้วัด 2. สภาพที่ปัจจุบันของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับ

ปานกลางส่วนสภาพที่พึงประสงค์สมรรถนะการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก และวิธีเสริมสร้างสมรรถนะมี 5 วิธี คือการประชุมปฏิบัติการ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การสอนงาน การนิเทศ และกระบวนการที่เลี้ยง 3. โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบของโปรแกรม 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) รูปแบบและวิธีการพัฒนา 4) เนื้อหาและสาระสำคัญประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ได้แก่การออกแบบการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และ 5) การวัดและประเมินผลโปรแกรมส่วนรูปแบบ และวิธีการพัฒนามี 4 ขั้นตอน 1) เตรียมการ 2) พัฒนา 3) บูรณาการระหว่างปฏิบัติงาน และ 4) ประเมินผลหลังการพัฒนา

นนทลี พรธาดาวิทย์ (2560) ได้ศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก ในวิชาการจัดการเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการใช้ Active Learning ที่มีต่อนักศึกษาในวิชาการจัดการเรียนรู้ และศึกษาคุณลักษณะผู้สอนในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning กลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาการจัดการเรียนรู้ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ใช้วิธีการสุ่มแบบทั้งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม นักศึกษาจำนวน 67 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แผนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้รูปแบบวิธีการ และกิจกรรมรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ รูปแบบการสอนแบบมโนทัศน์ รูปแบบการสอนแบบอุปนัย รูปแบบการสอนโดยใช้ผังกราฟิก การอภิปรายกลุ่ม กรณีศึกษา เกม การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และการเรียนรู้โดยใช้วิดีโอเป็นฐาน ในวิชาการจัดการเรียนรู้ จำนวน 15 สัปดาห์ บันทึกถึงผู้สอน และแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 ผลการวิจัยพบว่า ผลการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในวิชาการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมพบว่า กิจกรรมที่ผู้สอนจัดให้กับนักศึกษามีความเหมาะสมในระดับมาก โดยนักศึกษาแสดงความคิดเห็นว่าผลที่นักศึกษาได้รับมากที่สุด คือ กิจกรรมที่ผู้สอนจัดส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน รองลงมาคือ ช่วยพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม นักศึกษาสามารถนำกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ในการฝึกสอนได้ในอนาคต ฝึกการนำเสนอหน้าชั้นเรียน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนคุณลักษณะผู้สอนนักศึกษามีความคิดเห็นว่ามีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด คือ ผู้สอนมีความรู้ความสามารถในการสอนมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด รองลงมาคือผู้สอนมีความพร้อมในการสอน ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกและกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้

วัฒนา หงสกุล (2560) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอเนื้อหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยการปฏิรูประบบการศึกษาแบบเดิมที่เน้นการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนโดยตรงให้ เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นการให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นที่สนใจ

ในระบบการศึกษาทุกระดับของประเทศไทย Active Learning เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนได้ ลงมือปฏิบัติเรียนรู้ และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง มีการใช้ความสามารถในการสื่อสารถ่ายทอดความคิดผ่านการเขียน อภิปรายโต้แย้งให้เหตุผลแสดงความคิดเห็นและสามารถแสดงทัศนคติมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในแก้ปัญหาจากสถานการณ์ ปัญหาอย่างหลากหลายจนสามารถสร้างสรรค์ นวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคมกับความเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็วของกระแสยุคไทยแลนด์ 4.0

สิทธิพงษ์ สุพรม (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้เชิงรุกในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความสามารถในการเรียนรู้เชิงรุก 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้เชิงรุก 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้เชิงรุก และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้เชิงรุก ตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสตรีสิริเกศ อำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 70 คน ได้มาจากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 35 คน เรียนด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และกลุ่มควบคุม จำนวน 35 คน ที่เรียนด้วยรูปแบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวัดความสามารถในการเรียนรู้เชิงรุก 2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) แบบวัดความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนส่วนใหญ่ มีความสามารถในการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับพอใช้ 2) รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 83.27/81.73 เปอร์เซนต์ 3) นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความสามารถในการเรียนรู้เชิงรุก และมีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมาก

ไพศาล บรรจสุวรรณ์ (2561) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก (Active Learning) ในการยกระดับความรู้สู่ความเข้าใจการเมืองและประชาธิปไตยในเชิงเปรียบเทียบ โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนในรายวิชารัฐศาสตร์เบื้องต้นในประเด็นการเมืองและประชาธิปไตยในเชิงเปรียบเทียบ และ 2) เพื่อจัดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกในการยกระดับความรู้สู่ความเข้าใจการเมืองและประชาธิปไตยในเชิงเปรียบเทียบระหว่างประชาธิปไตยแบบไทยกับประชาธิปไตยแบบสากล โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ เชิงลึกและการวิจัยเชิงปริมาณโดยแบบสอบถาม กับนักศึกษา รายวิชารัฐศาสตร์เบื้องต้นมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ภาคการศึกษาที่ 1/2559 ดำเนินการวัดระดับความรู้ความเข้าใจผู้เรียนทั้งก่อนและภายหลังการจัดการเรียนการสอน

แบบเชิงรุกใน 4 รูปแบบ คือ 1) การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน 2) การสอนแบบมอบหมายการจัดทำรายงานค้นคว้าศึกษาในประเด็นทางด้านการเมืองและประชาธิปไตยเป็นรายกลุ่ม 3)กรณีศึกษาจากคลิปวิดีโอเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองและประชาธิปไตย และ 4) การระดมสมองและการเปิดอภิปรายในชั้นเรียนอย่างเปิดกว้างสร้างสรรค์ ผลการวิจัย พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกทั้ง 4 รูปแบบต่างสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างประชาธิปไตย แบบไทยกับประชาธิปไตยแบบสากล โดยรูปแบบกรณีศึกษาจากคลิปวิดีโอเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุกที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการยกระดับความรู้ความเข้าใจ สะท้อนให้เห็นจากการที่ผู้เรียนเข้าใจถึงเส้นแบ่งระหว่างประชาธิปไตยทั้งสองแบบได้ดีซึ่งจำแนกความแตกต่างระหว่างประชาธิปไตยทั้งสองแบบด้วยแนวคิดเรื่องการรัฐประหารกับการเลือกตั้งโดยมองว่าการทำรัฐประหารเป็นสิ่งเลวร้าย สำหรับประชาธิปไตยแบบสากลที่ให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งในฐานะเงื่อนไขอันจำเป็น และเห็นว่าเพียงแค่มิมีการเลือกตั้งอย่างเดียวยังไม่ใช่เงื่อนไขที่เพียงพอสำหรับประชาธิปไตยแบบสากล ขณะที่ในมุมมองประชาธิปไตยแบบไทย การรัฐประหารกลับกลายเป็นสิ่งที่ยอมรับกันได้และกลายเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นของประชาธิปไตยแบบไทย

งานวิจัยต่างประเทศ

Van Housen (2013) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน พบว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงล่าสุดในกฎหมายการศึกษาและการจัดห้องเรียนแบบใหม่ มีโอกาสที่นักเรียนจะขยันขันแข็งในการเรียนมากขึ้น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติในชั้นเรียนมีน้อย เพราะต้องใช้ความเต็มใจในการควบคุมและให้นักเรียนแสดงตัวตน ซึ่งจะต้องมีความกล้าเช่นเป็นพรสวรรค์ “ในขณะที่การศึกษางานวิจัย ได้สรุปเรื่อง วินัย และการตอบสนองทางการสอน การจัดการโปรแกรม หรือ ทฤษฎีมาสนับสนุนให้ครูจัดการเรียนร่วมกันกับนักเรียนในแบบที่เน้นผู้เรียนเชิงรุก เมื่อนักเรียนจะได้รับผิดชอบงานในการเรียน นักเรียนจะรู้สึกว่าคุณค่าและมีผลทางบวกต่อความรู้สึกต่อพฤติกรรมนักเรียน ครูมีผลต่อชีวิตของนักเรียน และความสำเร็จของนักเรียนจะเริ่มต้นในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในชั้นเรียน การศึกษานี้มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและวิถีสถานะของครุรวมไปถึงข้อมูลและการใช้อิเล็กทรอนิกส์ของครู จะถูกถ่ายทอดโดยความหลากหลายของครูที่ระดับประถมศึกษา ในเขตชานเมือง

Niemia และ Nevigib (2014) ได้ทำการศึกษาการวิจัยและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งเสริมความสามารถระดับมืออาชีพในการศึกษาของฟินแลนด์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาวิธีที่นิสิตครูได้รับประโยชน์จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่แท้จริงเป็นส่วนหนึ่งในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ในมหาวิทยาลัยของฟินแลนด์ 2 แห่ง โปรแกรมการศึกษาวิชาชีพครูจะนำทางให้นิสิตครูใช้และทำการวิจัยในการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่านิสิตครูมีประสบการณ์ในการทำวิจัยส่งเสริมความสามารถระดับมืออาชีพและ

สนับสนุนการเติบโตของนักเรียนในการปฏิบัติตามทักษะในศตวรรษที่ 21 ประสบการณ์จากการเรียนรู้เชิงรุกช่วยเสริมให้เกิดผลดี

Killian และ Bastas (2015) ได้ศึกษาผลของการใช้การเรียนรู้เชิงรุกแบบเป็นทีมกับเจตคติของนักเรียนและการแสดงของนักศึกษาในชั้นเรียนสังคมวิทยาเบื้องต้น การออกแบบการวิจัยเป็นการเปรียบเทียบคะแนนในการสอบครั้งสุดท้ายและการสำรวจทัศนคติระหว่าง 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ผู้เรียนแบบเป็นทีมกับกลุ่มที่เรียนแบบบรรยายของมหาวิทยาลัยสาขาของมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่กลางตะวันตกวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้เรียนที่เรียนแบบเป็นทีมมีทัศนคติเชิงบวกมากขึ้นต่อวินัย นอกจากนี้นักเรียนที่เรียนเป็นทีมยังมีคะแนนสอบปลายภาคเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 แตกต่างจากกลุ่มที่เรียนแบบบรรยาย แต่ไม่ได้แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลนี้เกิดจากความแปรปรวนของคะแนนสอบปลายภาค ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการสอบคะแนนในชั้นเรียนแบบบรรยายมีค่ามากกว่าค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนสอบในชั้นเรียนแบบทีม ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามีความแปรปรวนมากเกินไประหว่างคะแนนสอบของ 2 กลุ่มนี้ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่านักเรียนในชั้นเรียนที่เรียนแบบทีมชอบวิธีการสอนที่ใช้ในชั้นเรียนมากกว่านักเรียนในชั้นเรียนของการบรรยาย แสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่ดีต่อการเรียนแบบทีม กระบวนการ ทัศนคติเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากการตอบสนองของนักเรียนในการสำรวจทัศนคติ นักเรียนที่เรียนแบบทีมมีประสบการณ์เชิงบวกในการทำงานเป็นทีมร้อยละ 100

Daouk, Bahous และ Bacha (2016) ได้ศึกษาการรับรู้ถึงประสิทธิผลของกลยุทธ์การเรียนรู้เชิงรุกที่ใช้งาน ซึ่งวัตถุประสงค์ของงานวิจัยคือ การศึกษาความเข้าใจของนักเรียนและอาจารย์ผู้สอนเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการใช้กลยุทธ์การเรียนรู้เชิงรุกในหลักสูตรอุดมศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาในประเทศเลบานอน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการตอบแบบสอบถามการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนและมีการสังเกตการสอน ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่และอาจารย์ผู้สอนนิยมใช้การเรียนรู้เชิงรุกและเป็นผู้สนับสนุนที่แข็งแกร่งในการวางแผนทางนี้ในทุกหลักสูตร ผลการวิจัยเหล่านี้แสดงถึงการรับรู้ในเชิงบวกต่อกลยุทธ์การเรียนรู้ที่ใช้งานและผลกระทบที่เป็นไปได้ที่การรับรู้เหล่านี้มีต่อผลการปฏิบัติงานและการเรียนรู้ของนักเรียน

Hyun (2017) ได้ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อกระบวนการเรียนรู้ในการเรียนรู้แบบเชิงรุกกับห้องเรียนแบบดั้งเดิม ผลการศึกษาพบว่าห้องเรียนการเรียนรู้แบบเชิงรุกช่วยเพิ่มความปฏิสัมพันธ์ของนักเรียนและปรับปรุงประสิทธิภาพของนักเรียนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงห้องเรียนแบบดั้งเดิมทั้งหมดให้เป็น แบบเชิงรุกต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ดังนั้นคำถามที่จำเป็นสำหรับสถานศึกษาคือการเรียนการสอนแบบเชิงรุกนั้นสามารถปรับปรุงผลลัพธ์การเรียนรู้ได้หรือไม่เมื่อทรัพยากรในห้องเรียนมีอยู่มีจำนวนจำกัด ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้

ตรวจสอบความพึงพอใจของนักเรียนต่อกระบวนการเรียนรู้แบบเชิงรุกกับห้องเรียนดั้งเดิม พบว่า กิจกรรมการสอนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความพึงพอใจให้ของนักเรียนทั้งกระบวนการเรียนรู้รายบุคคลและกลุ่ม นอกจากนี้ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนรู้แบบเชิงรุกไปในทิศทางด้านบวก

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกทั้งในประเทศและต่างประเทศข้างต้น สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เน้นให้ผู้เรียนมีพื้นฐานและความถนัดแตกต่างกันได้มีปฏิสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยการเชื่อมโยงความรู้เดิมและความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน การจัดการเรียนรู้เชิงรุกทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้มากขึ้น ผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทจากหน้าที่ผู้บรรยายเป็นผู้อำนวยความสะดวก แนะนำช่วยเหลือ สนับสนุนการเรียนรู้ ส่งผลทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดีขึ้น ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning จึงช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียน สนใจ และเพิ่มแรงจูงใจให้กับผู้เรียนในการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรม วิธีการ หรือรูปแบบการสอน ทำให้ผู้เรียนสนใจบทเรียน และทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามผู้สอนควรใช้หลักการการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ออกแบบรูปแบบการสอนต่างๆ ให้เหมาะกับเนื้อหาที่ ผู้เรียน และชั้นเรียน จะส่งผลให้ผู้สอนเป็นลักษณะผู้สอนเชิงรุก (Active Teacher) ไม่ใช่เป็นเพียงผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเนื้อหาเท่านั้น แต่เป็นผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านเนื้อหาและผู้สอนเชิงรุก เตรียมโอกาสให้กับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่น และเป็นนักคิดที่ไม่หยุดนิ่ง เมื่อการเรียนมีบรรยากาศเชิงรุก ย่อมทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้นาน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ในขอบเขตที่กว้าง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

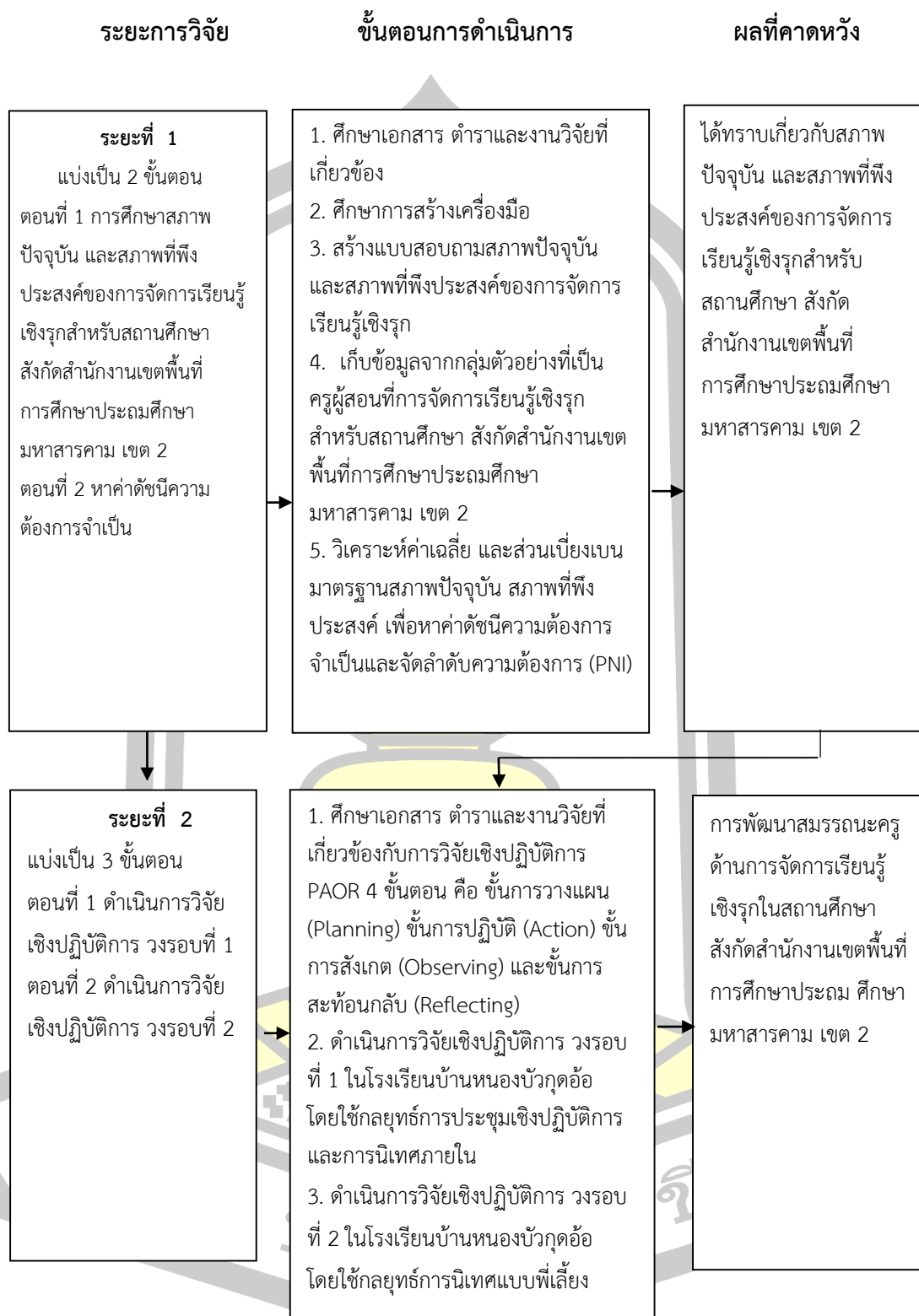
ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ตอนที่ 2 หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ระยะที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research Principle) ตามแนวคิด Kemmis & McTaggart (องอาจ นัยพัฒน์, 2553) โดยดำเนินการ 2 วงรอบ (Spiral) แต่ละวงรอบประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการวางแผน (Planning) ขั้นการปฏิบัติ (Action) ขั้นการสังเกต (Observing) และขั้นการสะท้อนกลับ (Reflecting)

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ทั้ง 2 ระยะ สรุปลงได้ดังภาพประกอบ 3

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 2 แสดงระยะการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการ และผลที่คาดหวัง

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับองค์ประกอบแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

2. นำผลการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้องค์ประกอบแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และสร้างแบบสอบถาม สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในการวิจัยต่อไป

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร ได้แก่ ครูผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 1,954 คน จาก 221 โรงเรียน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 322 คน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางสำเร็จรูปของ Krejcie และ Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 322 คน

3.2.2 คำนวณหาค่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรที่ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบชั้น (Stratified Random Sampling) ได้จำนวนครบตามสัดส่วนที่กำหนด ดังตาราง 8

ตาราง 8 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ขนาดสถานศึกษา	ประชากร (N)	กลุ่มตัวอย่าง (n)
สถานศึกษาขนาดเล็ก	933	154
สถานศึกษาขนาดกลาง	861	142
สถานศึกษาขนาดใหญ่	65	11
สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ	95	15
รวม	1,954	322

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 ลักษณะของเครื่องมือ

แบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของสำหรับในศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ วุฒิ การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และระดับชั้นที่สอน เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยใช้องค์ประกอบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และได้กำหนดน้ำหนักคะแนนตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) คือ

5 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.2 วิธีการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถาม ตามขั้นตอนดังนี้

4.2.1 นำองค์ประกอบมาสร้างเป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน

และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

4.2.2 สร้างแบบสอบถามโดยยึดความมุ่งหมายและจากนิยามศัพท์

เป็นหลัก

4.2.3 นำเครื่องมือเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อหาค่าความเที่ยงตรง

ด้านเนื้อหาโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม ซึ่งกำหนดค่าตั้งแต่ .05 ขึ้นไป ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยวิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ใช้เทคนิค IOC (Index of Congruence) หรือดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามได้ค่าความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง .80-1.00 โดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน มีเกณฑ์การเลือกผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

- 1) วุฒิต่างการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป
- 2) อาจารย์มหาวิทยาลัย/ผู้บริหารสถานศึกษา/ศึกษานิเทศก์
- 3) ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์/ความเชี่ยวชาญ และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป

โดยผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย 5 ท่าน ดังนี้

- 1) รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ ตำแหน่ง อาจารย์ ภาควิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วุฒิการศึกษา กศ.ด. การบริหารการศึกษา เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา
- 2) นายชูสง่า นัยวัฒน์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านขาดฝางหัวเรือ อำเภอลำปุม จังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 กศ.ม. การบริหารการศึกษา เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา
- 3) นายวีระชาติ ชมภูหลง ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองข่า อำเภอลำปุม จังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 วุฒิการศึกษา : ค.ม. การบริหารการศึกษา เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา
- 4) นายณวัฒน์ จันทเขต ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 วุฒิการศึกษา กศ.ม. บริหารการศึกษา เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

5) นางสาวปราณี วรรณปะเก ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ วิทยาลัยอาชีวศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 วุฒิการศึกษา
ค.ม. สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

4.2.4 นำเครื่องมือไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4.2.5 นำเครื่องมือที่ได้ไปทดลองใช้ กับครูผู้สอน ในสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ที่เป็นกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่ม
ตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด แล้ววิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย
ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ตามวิธี Item Total
Correlation (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ระหว่างคะแนนรายข้อคำถามกับคะแนนรวมโดยการ
คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ .20 ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
พบว่าค่าอำนาจจำแนกรายข้อของสภาพปัจจุบัน อยู่ระหว่าง .279-.706 และค่าอำนาจจำแนกรายข้อ
ของสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ระหว่าง .237-.646

4.2.6 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม

4.2.7 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวม

ข้อมูล

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
เพื่อนำไปส่งถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาในการขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลในสถานศึกษา
ของกลุ่มตัวอย่าง

5.2 ผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการตอบ
แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างโดยการส่งทางไปรษณีย์พร้อมซองติดแสตมป์ส่งกลับคืน

5.3 กลุ่มตัวอย่างส่งแบบสอบถามคืนทางไปรษณีย์ จำนวน 322 ฉบับ
คิดเป็นร้อยละ 100

ตอนที่ 2 หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของ
การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม
เขต 2 ดำเนินการ ดังนี้

1. การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามตามลำดับ ดังนี้

1.1 การจัดกระทำข้อมูล

ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาจากกลุ่มตัวอย่างจากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในตอนต้นที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในตอนต้นที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และได้กำหนดน้ำหนักคะแนนตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) คือ

คะแนนเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51–4.50 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51–3.50 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51–2.50 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00–1.50 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1.1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) โดยใช้สูตรของเพียร์สัน (Pearson)

1.2 การหาค่าความตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสอบถามโดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence: IOC)

2. สถิติพื้นฐาน

2.1 ร้อยละ (Percentage)

2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 การวิเคราะห์ความต้องการความจำเป็น (Need Assessment) ได้นำข้อมูลผลการศึกษ สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ในระยะที่ 1 มาหาดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) เพื่อจัดลำดับความต้องการความจำเป็น โดยการคำนวณสูตรดังต่อไปนี้ (สุวิมล ว่องวานิช, 2550)

$$PNI_{\text{modified}} = (I-D) / D$$

I = สภาพการดำเนินการที่คาดหวัง

D = สภาพการดำเนินการปัจจุบัน)

ระยะที่ 2 พัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

1. กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
2. ขั้นตอนดำเนินการศึกษาค้นคว้า
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

1. กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จำนวน 6 คน ประกอบด้วย
 - 1.1 ผู้ศึกษาค้นคว้า จำนวน 1 คน
 - 1.2 ครูผู้สอน ที่ได้มาด้วยความสมัครใจ จำนวน 5 คน
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 23 คน ประกอบด้วย
 - 2.1 วิทยากร จำนวน 1 คน

2.2 ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ จำนวน 1 คน

2.3 หัวหน้างานวิชาการ จำนวน 1 คน

2.4 กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จำนวน 5 คน

2.5 ตัวแทนนักเรียนชั้นประถมศึกษา ห้องที่มีการจัดการเรียนรู้โดยครูกลุ่มเป้าหมาย ห้องละ 3 คน รวมจำนวน 15 คน

ขั้นตอนดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าดำเนินการพัฒนาตามองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4 องค์ประกอบ คือ การออกแบบการเรียนรู้ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research Principle) ตามแนวคิด Kemmis & McTaggart (องอาจ นัยพัฒน์, 2553) ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observing) และการสะท้อนกลับ (Reflecting) โดยดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning - P)

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติ (Action - A)

ขั้นที่ 3 การสังเกต (Observation - O)

ขั้นที่ 4 การสะท้อนผล (Reflection - R)

วงรอบที่ 1 มีการดำเนินการระหว่างวันที่ 25 มีนาคม 2563 ถึง วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2563 มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. การวางแผน (Planning)

1.1 คณะครูและบุคลากรโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อร่วมการประชุมระดมสมองเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอกาบัง จังหวัดมหาสารคาม โดยนำผลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2 มาประกอบการพิจารณาว่าปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ที่พบในโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อสอดคล้องกับปัญหาที่พบจากกลุ่มตัวอย่างหรือไม่ โดยการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมระดมสมองทุกคนอภิปราย และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เกิดขึ้น และสะท้อนผลการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอกาบัง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีความสอดคล้อง

กับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2 ซึ่งประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ

- 1) การออกแบบการเรียนรู้
- 2) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้
- 3) การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติ
- 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ตามสภาพจริง

1.2 ผู้ศึกษาค้นคว้าร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนา เพื่อกำหนด แนวทางการพัฒนาให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ และใช้เทคนิควิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ด้วยการมีส่วนร่วมของครูกลุ่มเป้าหมายโดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ดังนี้

1.2.1. ให้ครูมีความรู้และความเข้าใจ เรื่องการออกแบบการเรียนรู้ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด และการลงมือปฏิบัติ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

1.2.2 ครูสามารถเขียนแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้

1.2.3 ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกตามแผนการจัดการเรียนรู้

เชิงรุก

1.3 การพัฒนาสมรรถนะครูครั้งนี้ ได้กำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาเป็น

2 กลยุทธ์ คือ

1.3.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ

1.3.2 การนิเทศภายใน

1.4 แผนปฏิบัติการ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ และกลุ่มผู้ร่วม ศึกษาค้นคว้า วางแผนร่วมกันในการระบุงิจกรรมที่ต้องดำเนินการ เป้าหมายของกิจกรรม ระยะเวลา ผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรม วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล แหล่งและ ผู้ให้ข้อมูล ดังตาราง 9

พูน ปณ ทัโต ชีเว

ตาราง 9 แผนปฏิบัติการการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัว
กุตุ้อ อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม วนรอบที่ 1

กลยุทธ์/ กิจกรรม	เป้าหมาย ที่มุ่งบรรลุ	ระยะเวลา ในการดำเนิน กิจกรรม	ผู้เกี่ยวข้องกับ การดำเนิน กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ใน การเก็บรวบรวม ข้อมูล	แหล่งข้อมูล/ ผู้ให้ข้อมูล
1. การ ประชุมเชิง ปฏิบัติการ	1. เพื่อให้ กลุ่มเป้าหมายมี ความรู้ ความ เข้าใจด้านการ จัดการเรียนเชิง รุกได้ 2. เพื่อให้ กลุ่มเป้าหมาย สามารถเขียน แผนการจัดการ เรียนรู้เชิงรุกได้	25-26 กุมภาพันธ์ 2563	- ผู้ศึกษาค้นคว้า - กลุ่มเป้าหมาย - วิทยากร - ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้าน หนองบัวกุตุ้อ	- แบบสังเกต ฉบับที่ 1 - แบบสัมภาษณ์ ฉบับที่ 1 - แบบประเมิน แผนการจัดการ เรียนรู้ - แบบทดสอบ ก่อนและหลังการ ประชุมเชิง ปฏิบัติการ	- ผู้ศึกษาค้นคว้า - กลุ่มเป้าหมาย - วิทยากร
2. การ นิเทศ ภายใน	เพื่อให้ กลุ่มเป้าหมาย สามารถ ดำเนินการจัด กิจกรรมการ เรียนรู้ตาม แผนการเรียนรู้ เชิงรุกได้	2-3 มีนาคม 2563	- ผู้ศึกษาค้นคว้า - กลุ่มเป้าหมาย - ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้าน หนองบัวกุตุ้อ - หัวหน้างาน วิชาการ - นักเรียน	- แบบสังเกต ฉบับที่ 2 - แบบสัมภาษณ์ ฉบับที่ 2 - แบบบันทึกการ นิเทศ - แบบประเมิน การจัด กิจกรรมการ เรียนรู้ - แบบสอบถาม ความพึงพอใจ ของนักเรียน	- ผู้ศึกษาค้นคว้า - กลุ่มเป้าหมาย - ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้าน หนองบัวกุตุ้อ - นักเรียน

2. การปฏิบัติ (Action)

กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์ 2 กลยุทธ์ คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ ระหว่างวันที่ 25-26 กุมภาพันธ์ 2563 และการนิเทศภายใน ระหว่างวันที่ 2-3 มีนาคม 2563 ดำเนินการดังนี้

2.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ ดำเนินการดังนี้

2.1.1 ประชุมกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 เวลา 15.00-17.00 น. เพื่อจัดทำรายละเอียดขั้นตอนการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง แจ้งวัตถุประสงค์ ประสานงาน มอบหมายงานตามหน้าที่ และเตรียมเอกสารอุปกรณ์และสถานที่

2.1.2 ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการตามแผนปฏิบัติการ ระหว่างวันที่ 25-26 กุมภาพันธ์ 2563 เป็นเวลา 2 วัน มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- 1) ทดสอบก่อนการประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 20 ข้อ เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมาย
- 2) การบรรยายโดยวิทยากร เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ ทฤษฎี รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) การออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก 2) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง
- 3) ฝึกปฏิบัติ โดยกลุ่มเป้าหมายฝึกเขียนแผนจัดการเรียนรู้เชิงรุก
- 4) กลุ่มเป้าหมายนำเสนอแผนจัดการเรียนรู้เชิงรุก นำเสนอทีละคน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เก็บข้อมูลโดยการประเมินแผนจัดการเรียนรู้ โดยมีวิทยากรให้คำแนะนำความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ถูกต้องอีกครั้ง
- 5) การทดสอบหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 20 ข้อ เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
- 6) การใช้แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นในการนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

2.2 การนิเทศภายใน ดำเนินการดังนี้

หลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการแล้ว ผู้ศึกษาค้นคว้าและกลุ่มเป้าหมายได้กำหนดวันในการนิเทศภายใน ระหว่างวันที่ 2-3 มีนาคม 2563 โดยมีเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้ โดยนำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาและผ่านการประเมินว่าถูกต้องสมบูรณ์แล้ว

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการที่ผ่านมาเน้นสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียน เพื่อสร้างความมั่นใจ ความเชื่อมั่นและช่วยเหลือให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่กลุ่มเป้าหมายให้สามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ โดยมีคณะกรรมการนิเทศประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือแบบสังเกตการสอน แบบบันทึกการนิเทศ แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบสอบถามความพึงพอใจของ นักเรียน แบบสัมภาษณ์ครู

3. การสังเกต (Observation) ดำเนินการดังนี้

3.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ การใช้แบบสังเกต ฉบับที่ 1 ทำการสังเกต พฤติกรรมของเป้าหมายเกี่ยวกับการร่วมกิจกรรม ความสนใจ การซักถาม ใช้แบบประเมินแผนการจัดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังจากฝึกปฏิบัติเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแล้ว ใช้แบบสัมภาษณ์ ฉบับที่ 1 ทำการสัมภาษณ์เป้าหมายในช่วงเวลาหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการแล้วเสร็จเกี่ยวกับ ความรู้สึก ความรู้ที่ได้รับมีประโยชน์หรือไม่ และใช้แบบทดสอบก่อนและหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล อย่างละเอียดและมีระบบเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในรอบต่อไป

3.2 การนิเทศภายใน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถดำเนินการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้ โดยการนำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เขียนขึ้นนั้นไปใช้จัด กิจกรรมในชั้นเรียนได้จริง โดยใช้แบบสังเกต ฉบับที่ 2 เพื่อสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู การใช้แบบบันทึกการนิเทศ สำหรับบันทึกผลการปฏิบัติการนิเทศกลุ่มเป้าหมายหลังสอนแล้ว ใช้แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกของครู ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินการสอนของ ครู และใช้แบบสัมภาษณ์ ฉบับที่ 2 ในการสัมภาษณ์ครูหลังการสอน

4. การสะท้อนผล (Reflection)

กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าอภิปรายผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการ เรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ตรวจสอบข้อมูลด้านเทคนิค 3 มิติ (Triangulation Technique) สามารถสะท้อนผล วงรอบที่ 1 ได้ดังนี้

กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ ระหว่างวันที่ 25–26 กุมภาพันธ์ 2563 ผลปรากฏว่า กลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 คน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบการเรียนรู้ การใช้ และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะ การคิดและปฏิบัติ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ดังจะเห็นได้จากผลการ เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมและรายบุคคล มีคะแนนเพิ่มขึ้น และจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทุกคนหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ สรุปได้ว่า

กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ที่เชิงรุกเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกัน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายทุกคนมีความเห็นตรงกัน และมีความมั่นใจว่าสามารถนำความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ได้รับจากการพัฒนาครั้งนี้ไปใช้ในการจัดทำแผนการเรียนรู้เชิงรุกและจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้ และกลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 คน มีความสามารถในการเขียนแผนการเรียนรู้เชิงรุกหลังจากได้รับการพัฒนาโดยวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความสามารถในการจัดทำแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้และมีองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ คือ สารระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล และบันทึกผลหลังสอน ดังจะเห็นได้จากการประเมินความเหมาะสมของแผนการเรียนรู้ที่เชิงรุกของกลุ่มเป้าหมายทุกคน และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ สรุปได้ว่า กลุ่มเป้าหมายโดยรวมและรายบุคคลมีความสามารถในการจัดทำแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้ และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

กลยุทธ์การนิเทศภายใน ระหว่างวันที่ 2-3 มีนาคม 2563 พบว่าจากการนิเทศการสอน โดยการสังเกตพฤติกรรมการสอนของกลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกตามแผนการเรียนรู้ และจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและนักเรียน สรุปได้ว่ากลุ่มเป้าหมายทุกคนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้ครบทุกรายการ และปฏิบัติการสอนสรุปโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ถ้าพิจารณารายชื่อ พบว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับ มากที่สุด 2 รายการ และมีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับ มาก 8 รายการ รายการที่มีค่าเฉลี่ยสรุปโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด คือ ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้ และรายการที่มีค่าเฉลี่ยสรุปโดยรวมอยู่ในระดับ น้อยที่สุด คือ ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง เมื่อพิจารณากลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด 2 คน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก 2 คน และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง 1 คน ซึ่งต้องปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา การจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง การออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด และการประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง ซึ่งจะได้ดำเนินการพัฒนาในรอบที่ 2 ต่อไป

วงรอบที่ 2 มีการดำเนินการระหว่างวันที่ 4 มีนาคม 2563 ถึง วันที่ 6 มีนาคม 2563
มีรายละเอียดการดำเนินการดังนี้

1. การวางแผน (Planning)

1.1 ผู้อำนวยการโรงเรียนและกลุ่มเป้าหมายร่วมกันศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูล และประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะครูในวงรอบที่ 1 ที่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาสมรรถนะครู คือ ขั้นตอนการนิเทศภายใน พบว่ากลุ่มเป้าหมายจำนวน 1 ท่าน ยังไม่สามารถนำแผนการจัดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุก จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาต่อไป

1.2 กลยุทธ์ในการพัฒนา ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ในวงรอบที่ 2 เพื่อให้เป้าหมายที่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในวงรอบที่ 1 สามารถจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้ การพัฒนาสมรรถนะครูครั้งนี้ ได้กำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนา คือ

การนิเทศแบบพี่เลี้ยง มีเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถดำเนินการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้ โดยให้กลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในวงรอบที่ 1 ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ กำกับ ติดตามตลอดการฝึกปฏิบัติการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุก

1.3 แผนปฏิบัติการ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ และกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าร่วมกันกำหนดกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ เป้าหมายของกิจกรรม ระยะเวลา ผู้เกี่ยวข้อง ในการดำเนินกิจกรรม วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล แหล่งและผู้ให้ข้อมูล
ดังตาราง 10

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ตาราง 10 แผนปฏิบัติการการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัว
กุตุ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 2

กลยุทธ์/ กิจกรรม	เป้าหมาย ที่มุ่งบรรลุ	ระยะเวลา ในการดำเนิน กิจกรรม	ผู้เกี่ยวข้องกับ การดำเนิน กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ใน การเก็บรวบรวม ข้อมูล	แหล่งข้อมูล/ ผู้ให้ข้อมูล
การนิเทศ แบบพี่ เลี้ยง	เพื่อให้ กลุ่มเป้าหมาย สามารถดำเนินการ จัดกิจกรรมการ เรียนรู้ตาม แผนการเรียนรู้เชิง รุกได้	2-3 มีนาคม 2563	- ผู้ศึกษา คั่นคว่า - กลุ่มเป้าหมาย - ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้าน หนองบัวกุตุ้อ - หัวหน้างาน วิชาการ - นักเรียน	- แบบสังเกต ฉบับที่ 2 - แบบสัมภาษณ์ ฉบับที่ 2 - แบบบันทึกการ นิเทศ - แบบประเมิน การจัด กิจกรรมการ เรียนรู้ - แบบสอบถาม ความพึงพอใจของ นักเรียน	- ผู้ศึกษาคั่นคว่า - กลุ่มเป้าหมาย - ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านหนอง บัวกุตุ้อ - นักเรียน

2. การปฏิบัติ (Action)

กลุ่มผู้ร่วมศึกษาคั่นคว่าได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการการพัฒนาสมรรถนะ
ครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุตุ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม
วงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศแบบพี่เลี้ยง วันที่ 6 มีนาคม 2563 ดำเนินการดังนี้

การนิเทศแบบพี่เลี้ยง ดำเนินการดังนี้

ผู้ศึกษาคั่นคว่าและกลุ่มเป้าหมายได้กำหนดวันในการนิเทศแบบพี่เลี้ยง
วันที่ 6 มีนาคม 2563 โดยมีเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
ตามแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้ โดยนำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่พัฒนาและผ่านการประเมินว่า
ถูกต้องสมบูรณ์แล้ว นำไปสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียน เพื่อสร้างความมั่นใจ ความเชื่อมั่นและ
ช่วยเหลือให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่กลุ่มเป้าหมายให้สามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ โดยมี
คณะกรรมการนิเทศประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือแบบสังเกตการสอน

แบบบันทึกการนิเทศ แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน แบบสัมภาษณ์ครู

3. การสังเกต (Observation) ดำเนินการดังนี้

การนิเทศแบบพี่เลี้ยง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้ โดยให้นำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เขียนขึ้นนั้นไปใช้จัดกิจกรรมในชั้นเรียนได้จริง โดยใช้แบบสังเกต ฉบับที่ 2 เพื่อสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู การใช้แบบบันทึกการนิเทศ สำหรับบันทึกผลการปฏิบัติการนิเทศกลุ่มเป้าหมายหลังสอนแล้ว ใช้แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกของครู ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินการสอนของครู และใช้แบบสัมภาษณ์ ฉบับที่ 2 ในการสัมภาษณ์ครูหลังการสอน

4. การสะท้อนผล (Reflection)

กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าอภิปรายผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ตรวจสอบข้อมูลด้านเทคนิค 3 มิติ (Triangulation Technique) สามารถสะท้อนผลวงรอบที่ 2 ได้ดังนี้

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศแบบพี่เลี้ยง วันที่ 6 มีนาคม 2563 ผลปรากฏว่า ครูเป้าหมายสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และมีพฤติกรรมการสอนดีขึ้นตามลำดับโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และจากการสัมภาษณ์ครูเป้าหมายและนักเรียนสรุปได้ว่า ครูเป้าหมายสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้ดีขึ้น สามารถใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน สามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา สามารถจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ สามารถจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง สามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด และสามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง โดยสรุป การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 2 วงรอบ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้ ครูมีความรู้ ความเข้าใจด้านการจัดการ

เรียนรู้ที่เชิงรุก มีความสามารถในการเขียนแผนการเรียนรู้ และสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาค้นคว้าวางแผนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยมีเนื้อหาครอบคลุมทุกขั้นตอนในการดำเนินการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ 1) การออกแบบการเรียนรู้ 2) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนรู้ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ซึ่งประกอบด้วย

1. ประเภทเครื่องมือ มี 6 ชนิด ได้แก่
 - 1.1 แบบสังเกต จำนวน 2 ฉบับ
 - 1.1.1 ฉบับที่ 1 แบบสังเกตพฤติกรรมในการประชุมเชิงปฏิบัติการ
 - 1.1.2 ฉบับที่ 2 แบบสังเกตการสอน
 - 1.2 แบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ฉบับ
 - 1.2.1 ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในการประชุมเชิงปฏิบัติการ
 - 1.2.2 ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์หลังการสอน
 - 1.3 แบบทดสอบ จำนวน 2 ฉบับ
 - 1.3.1 ฉบับที่ 1 แบบทดสอบก่อนการประชุมเชิงปฏิบัติการ
 - 1.3.2 ฉบับที่ 2 แบบทดสอบหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ
 - 1.4 แบบประเมิน
 - 1.4.1 ฉบับที่ 1 แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้
 - 1.4.2 ฉบับที่ 2 แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 1.5 แบบบันทึกการนิเทศ จำนวน 1 ฉบับ
 - 1.6 แบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียน จำนวน 1 ฉบับ
2. ลักษณะของเครื่องมือ
 - 2.1 แบบสังเกต
 - 2.1.1 ฉบับที่ 1 แบบสังเกตพฤติกรรมในการประชุมเชิงปฏิบัติการของ

กลุ่มเป้าหมาย ใช้สังเกตการแสดงออกด้านความสามารถในการตอบคำถามวิทยากร การอธิบายขั้นตอนการออกแบบการเรียนรู้ ความสามารถในการอธิบายกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

มีลักษณะเป็นแบบสังเกตแบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด แบบสังเกตฉบับนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 รายการสังเกต

2.1.2 ฉบับที่ 2 แบบสังเกตการสอน ใช้สังเกตการสอนของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก มีลักษณะเป็นแบบสังเกตแบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิด แบบสังเกตฉบับนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 รายการสังเกต

2.2 แบบสัมภาษณ์

2.2.1 ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในการประชุมเชิงปฏิบัติการ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่กำหนดเนื้อหาสำหรับการสัมภาษณ์ไว้ก่อนแล้ว แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 รายการสัมภาษณ์

2.2.2 ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์หลังการสอน มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่กำหนดเนื้อหาสำหรับการสัมภาษณ์ไว้ก่อนแล้ว แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 รายการสัมภาษณ์

2.3 แบบทดสอบ

2.3.1 ฉบับที่ 1 แบบทดสอบก่อนการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของกลุ่มเป้าหมาย ก่อนการประชุมเชิงปฏิบัติการ

2.3.2 ฉบับที่ 2 แบบทดสอบหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ เพื่อวัดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของกลุ่มเป้าหมาย หลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ

2.4 แบบประเมิน

2.4.1 ฉบับที่ 1 แบบประเมินการออกแบบการเรียนรู้ ใช้ประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีลักษณะเป็นแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 รายการประเมิน ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2.4.2 ฉบับที่ 2 แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ใช้ประเมินความถูกต้อง ตามลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการสอนของครู เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก มีลักษณะเป็นแบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 รายการประเมิน ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2.5 แบบบันทึกการนิเทศ ใช้บันทึกการนิเทศในการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามขั้นตอนการสอนเชิงรุก ขณะปฏิบัติกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของกลุ่มเป้าหมาย มีลักษณะเป็นแบบ

บันทึกการนิเทศชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 รายการการนิเทศ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2.6 แบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียน ใช้สอบถามความพึงพอใจของนักเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 รายการสอบถามความพึงพอใจ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3. วิธีการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. แบบสังเกต มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1.1 ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสังเกตของ บุญชม ศรีสะอาด (2552)

1.2 ดำเนินการสร้างแบบสังเกตฉบับร่างให้ครอบคลุมประเด็นการศึกษาค้นคว้า

1.3 นำแบบสังเกตทั้ง 2 ฉบับ ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข

1.4 ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.5 นำแบบสังเกตทั้ง 2 ฉบับ เสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสังเกตกับจุดมุ่งหมาย IOC (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยเลือกข้อสังเกตที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน โดยมีเกณฑ์การเลือกผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1.5.1 วุฒิต่างการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป

1.5.2 อาจารย์มหาวิทยาลัย/ผู้บริหารสถานศึกษา/ศึกษานิเทศก์

1.5.3 ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์/ความเชี่ยวชาญ และมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป โดยผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย 5 ท่าน ดังนี้

1) รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิวัฒน์ จุลสุวรรณ ตำแหน่ง อาจารย์ ภาควิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วุฒิการศึกษา: กศ.ด. การบริหารการศึกษา เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

2) นายชูสง่า นัยวัฒน์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านชาติผางหัวเรือ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 กศ.ม. การบริหารการศึกษา เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

3) นายวีรชาติ ชมภูหลง ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองข่า อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 วุฒิการศึกษา ค.ม. การบริหารการศึกษา เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

4) นายณวัฒน์ จันทเขต ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 วุฒิการศึกษา กศ.ม. บริหารการศึกษา เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

5) นางสาวปราณี วรรณปะเก ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 วุฒิการศึกษา ค.ม. สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

1.6 ปรับปรุงแก้ไขแบบสังเกตทั้ง 2 ฉบับ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

1.7 นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

1.8 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

1.9 จัดพิมพ์แบบสังเกตฉบับสมบูรณ์เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. แบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

2.1 ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง

แบบสัมภาษณ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2552)

2.2 สร้างแบบสัมภาษณ์ทั้ง 2 ฉบับ ให้ครอบคลุมประเด็นการศึกษาค้นคว้า

2.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาค้นคว้า เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข

2.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.5 นำแบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ (ชุดเดิม) ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์กับจุดมุ่งหมาย IOC (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยเลือกข้อสัมภาษณ์ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60–1.00

2.6 ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ทั้ง 2 ฉบับ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.7 นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

2.8 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.9 จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. แบบทดสอบ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

3.1 ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง

แบบทดสอบของบุญชม ศรีสะอาด (2552)

3.2 สร้างแบบทดสอบก่อนและหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการให้ครอบคลุม

ประเด็นการศึกษาค้นคว้า เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก รวม 20 ข้อ

3.3 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาค้นคว้า เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะปรับปรุง

3.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.5 นำแบบทดสอบเสนอผู้เชี่ยวชาญ (ชุดเดิม) ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ของแบบทดสอบกับจุดมุ่งหมาย IOC (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยใช้เกณฑ์การประเมินดังนี้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามตรงกับวัตถุประสงค์

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นตรงกับวัตถุประสงค์หรือไม่

-1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่ตรงกับวัตถุประสงค์

3.6 นำแบบทดสอบที่มีค่า IOC ที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00

3.7 ปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3.8 นำแบบทดสอบเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

3.9 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.10 จัดพิมพ์แบบทดสอบฉบับสมบูรณ์เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. แบบประเมิน มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

4.1 ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินของบุญชม ศรีสะอาด (2552)

4.2 สร้างแบบประเมินให้ครอบคลุมประเด็นการศึกษาค้นคว้า แบบประเมินเป็นแบบชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งมี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย ระดับความรู้ความเข้าใจ

4.50 – 5.00 มีความเหมาะสมมากที่สุด

3.50 – 4.49 มีความเหมาะสมมาก

2.50 – 3.49 มีความเหมาะสมปานกลาง

1.50 – 2.49 มีความเหมาะสมน้อย

1.00 – 1.49 มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

4.3 นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข

4.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

4.4 นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ (ชุดเดิม) ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบประเมินกับจุดมุ่งหมาย IOC (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยเลือกข้อแบบประเมินที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60-1.00

4.7 ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4.8 นำแบบประเมินเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

4.9 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

4.10 จัดพิมพ์แบบประเมินฉบับสมบูรณ์เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. แบบบันทึกการนิเทศ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

5.1 ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบบันทึกการนิเทศของบุญชม ศรีสะอาด (2552)

5.2 กำหนดกรอบการนิเทศที่สัมพันธ์กับกรอบการศึกษาค้นคว้า

5.3 สร้างแบบบันทึกการนิเทศให้ครอบคลุมประเด็นการศึกษาค้นคว้า

5.4 นำแบบบันทึกการนิเทศที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข

5.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบบันทึกการนิเทศตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

5.6 นำแบบบันทึกการนิเทศที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ (ชุดเดิม) ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ(ชุดเดิม) ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบนิเทศกับจุดมุ่งหมาย IOC (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยเลือกข้อนิเทศที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งได้ค่า IOC = 1.00

5.7 ปรับปรุงแก้ไขแบบบันทึกการนิเทศตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

5.8 นำแบบบันทึกการนิเทศเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

5.9 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

5.10 จัดพิมพ์แบบบันทึกการนิเทศฉบับสมบูรณ์เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

6. แบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียน มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

6.1 ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียนของบุญชม ศรีสะอาด (2552)

6.2 กำหนดขอบข่ายที่ต้องการจะทราบถึงความรู้สึก และตั้งหัวข้อประเด็นการสอบถาม

6.3 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียนให้ครอบคลุมประเด็นการศึกษา
ค้นคว้า

6.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียนที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา
ค้นคว้าเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข

6.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียนตามคำแนะนำของ
อาจารย์ที่ปรึกษา

6.6 นำแบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียนที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ (ชุดเดิม)
ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบประเมิน
ความพึงพอใจของนักเรียนกับจุดมุ่งหมาย IOC (Index of Item Objective Congruence : IOC)
โดยเลือกข้อประเมินความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งได้ค่า IOC
ระหว่าง 0.60-1.00

6.7 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียนตามข้อเสนอแนะ
ของผู้เชี่ยวชาญ

5.8 นำแบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียนเสนออาจารย์ที่ปรึกษา
เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

5.9 ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

5.10 จัดพิมพ์แบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียนฉบับสมบูรณ์เพื่อดำเนินการ
เก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาค้นคว้าดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ระยะเวลาในการดำเนินการ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2562 ถึงวันที่ 6 มีนาคม
2563

1.1 การสังเกต ใช้การบันทึกการสังเกตในระหว่างการทำงานของ
กลุ่มเป้าหมายในขณะปฏิบัติงานจริง

1.2 การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลบุคคล โดยใช้แบบ
สัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ระหว่างปฏิบัติงาน และเมื่อจบการปฏิบัติงานของแต่ละ
กิจกรรมที่ ดำเนินการ

1.3 แบบทดสอบ ใช้วัดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของ
กลุ่มเป้าหมาย ก่อนและหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ

1.4 แบบประเมิน ใช้ประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสมของการจัดการ
เรียนรู้เชิงรุก

1.5 แบบบันทึกการนิเทศ ใช้บันทึกการนิเทศในการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตาม
ขั้นตอนการสอนเชิงรุก ขณะปฏิบัติกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของกลุ่มเป้าหมาย

1.6 แบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียน ใช้สอบถามความพึงพอใจของ
นักเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

2. เก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบหลายมิติเพื่อเป็นการตรวจสอบความเที่ยงตรง
และความน่าเชื่อถือ และจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าในการพัฒนาสมรรถนะ
ครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

3. นำผลการศึกษาค้นคว้าที่ได้ ไปหาข้อสรุป และปรับปรุงเป็นข้อมูลในการ
พัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ต่อไป

4. สรุปผลการศึกษาค้นคว้าและเขียนรายงาน
การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาค้นคว้านำเสนอข้อมูลมาจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ผู้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และแบบบันทึก
การนิเทศมาตรวจสอบคุณภาพโดยใช้เทคนิคแบบสามเส้า (Triangulation Technique)
จากการดำเนินกิจกรรมของการประชุมระดมสมอง การประชุมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศภายใน
ซึ่งประกอบด้วยมิติข้อมูลด้านผู้ศึกษาค้นคว้า ด้านวิทยากร และด้านผู้ให้ข้อมูล มาจัดหมวดหมู่ตาม
กรอบการศึกษาค้นคว้าจำแนกข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์เป็นหมวดหมู่หรือเป็นกลุ่ม ๆ
เพื่อให้ง่ายต่อการวิเคราะห์แล้วทำการวิเคราะห์โดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)
ในการบรรยายผล

2. ศึกษาและสร้างความเข้าใจวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสังเกต
สัมภาษณ์และการนิเทศหลาย ๆ รอบ เพื่อกำหนดทิศทาง สร้างข้อสรุป พร้อมนำมาอ้างอิงข้อสรุป
บางส่วนเป็นที่มาของข้อสรุปนั้น และนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามกรอบการศึกษาค้นคว้าในลักษณะ
การบรรยายเชิงพรรณนาวิเคราะห์

3. ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้นำข้อมูลจากแบบทดสอบ แบบประเมินการออกแบบ
การจัดการเรียนรู้ แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และแบบสอบถามความพึงพอใจของ
นักเรียนมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ โดยกำหนดเกณฑ์ในการแปลผล ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์และการแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด และคณะ,
2553) ผลการทดสอบประเมินความรู้ความเข้าใจก่อนและหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อวัดความรู้
ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

3.2 การวิเคราะห์และการแปลความหมายตามแนวคิดของเบส (John W. Best) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) ผลประเมินการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และผลการวัดความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก

วิธีการให้คะแนนและผลการตอบ

5 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

4 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

3 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

2 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

1 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย

4.50 – 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด

3.50 – 4.49 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก

2.50 – 3.49 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง

1.50 – 2.49 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย

1.00 – 1.49 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติดังต่อไปนี้

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

1.1 ค่าความเที่ยงของเนื้อหา (Validity) ของแบบสอบถามกับจุดมุ่งหมาย โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง (IOC) (สมนึก ภัททิยธนี (2544)

1.2 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) การคำนวณจะใช้สูตรสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (r_{xy}) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554)

1.3 หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้วิธีหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของเพียร์สัน (บุญชม ศรีสะอาด, 2554)

2. สถิติพื้นฐาน

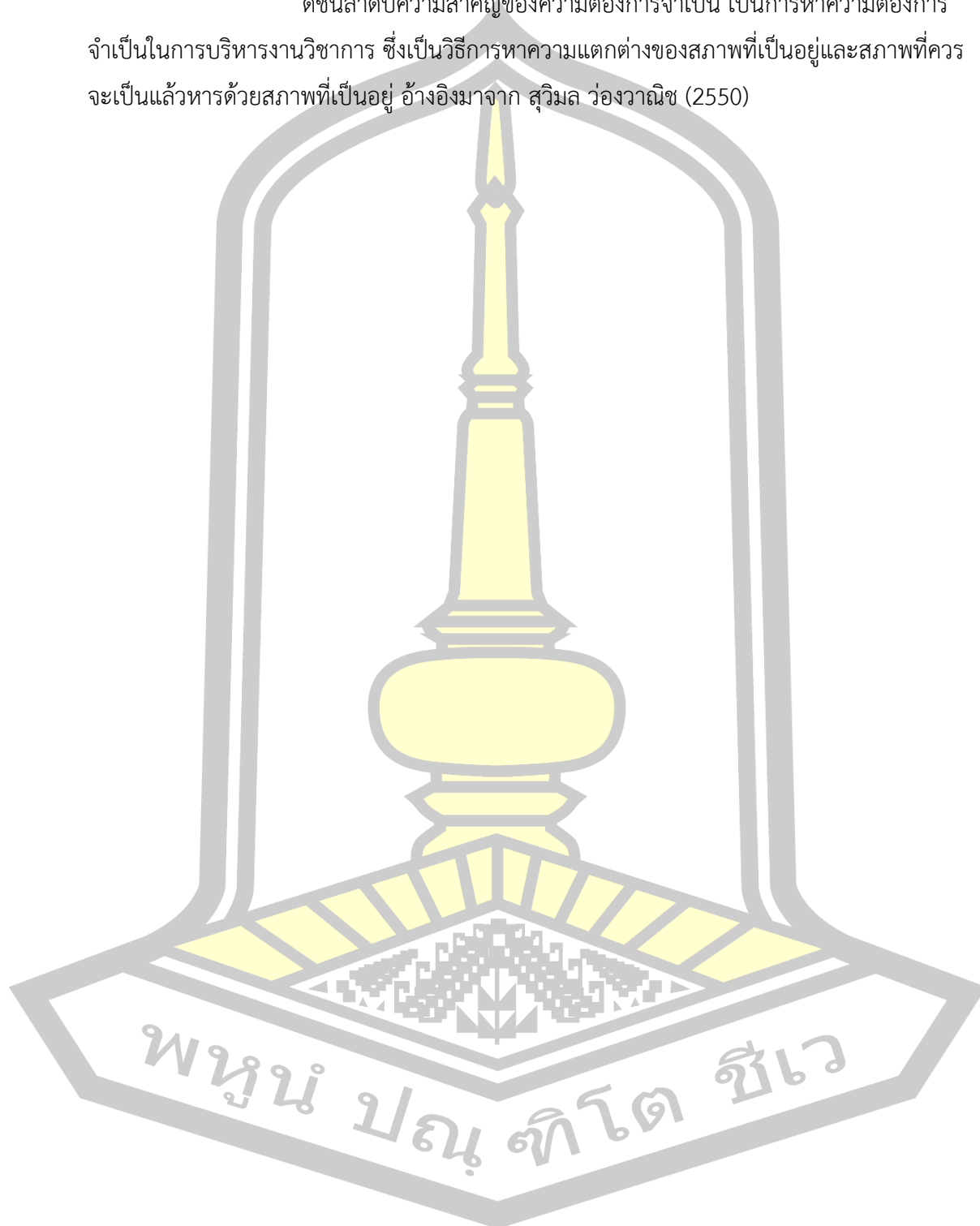
2.1 ค่าร้อยละ (Percentage) อ้างอิงมาจาก บุญชม ศรีสะอาด (2554)

2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) อ้างอิงมาจาก บุญชม ศรีสะอาด (2554)

2.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.) อ้างอิงมาจาก บุญชม ศรีสะอาด (2554)

3. สถิติที่ใช้ตามความมุ่งหมายของการวิจัย

ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น เป็นการหาความต้องการจำเป็นในการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นวิธีการหาความแตกต่างของสภาพที่เป็นอยู่และสภาพที่ควรจะเป็นแล้วหารด้วยสภาพที่เป็นอยู่ อ้างอิงมาจาก สุวิมล ว่องวานิช (2550)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ลำดับการนำเสนอ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์แทนความหมายต่างๆ ดังนี้

\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
N	แทน	จำนวนคนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
D	แทน	ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน
I	แทน	ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์
PNI_{modified}	แทน	ดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม โดยกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามเป็นครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 322 คน ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์และการจัดทำข้อมูลตามลำดับ ดังตาราง 11

ตาราง 11 ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ข้อมูลเบื้องต้น	ครู (n = 322)	
	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	139	43.17
หญิง	183	56.83
รวม	322	100
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	217	67.39
ปริญญาโท	96	29.81
ปริญญาเอก	9	2.79
รวม	322	100
ประสบการณ์การทำงาน		
1-5 ปี	57	17.70
6-10 ปี	112	34.78
มากกว่า 10 ปี	153	47.51

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อมูลเบื้องต้น	ครู (n = 322)	
	จำนวน	ร้อยละ
รวม	322	100
ระดับชั้นที่สอน		
ประถมศึกษาปีที่ 1	56	17.39
ประถมศึกษาปีที่ 2	28	8.69
ประถมศึกษาปีที่ 3	32	9.94
ประถมศึกษาปีที่ 4	45	13.97
ประถมศึกษาปีที่ 5	72	22.36
ประถมศึกษาปีที่ 6	89	27.64
รวม	322	100
ขนาดของสถานศึกษา		
ขนาดเล็ก	154	47.83
ขนาดกลาง	142	44.10
ขนาดใหญ่	11	3.42
ขนาดใหญ่พิเศษ	15	4.66
รวม	322	100

จากตาราง 11 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 56.83 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 217 คน คิดเป็นร้อยละ 67.39 มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 47.51 สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 89 คิดเป็นร้อยละ 27.64 และปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 47.83

1.2 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 322 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 แสดงดังตาราง 12-16

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการ
เรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม
เขต 2

องค์ประกอบสมรรถนะครู ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. การออกแบบการเรียนรู้	2.71	0.84	ปานกลาง	4.71	0.52	มากที่สุด
2. การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้	2.73	0.90	ปานกลาง	4.69	0.49	มากที่สุด
3. การจัดการเรียนรู้ผ่าน กระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ	2.75	0.85	ปานกลาง	4.64	0.53	มากที่สุด
4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามสภาพจริง	2.81	0.87	ปานกลาง	4.67	0.57	มากที่สุด
รวม	2.75	0.86	ปานกลาง	4.67	0.53	มากที่สุด

จากตาราง 12 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง
($\bar{X} = 2.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด
คือ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิง
รุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก
ที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ย
สูงสุด คือ การออกแบบการเรียนรู้

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ตาราง 13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการออกแบบการเรียนรู้

การออกแบบการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ผู้สอนศึกษาสภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน	2.66	0.86	ปานกลาง	4.68	0.50	มากที่สุด
2. ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้	2.70	0.96	ปานกลาง	4.71	0.53	มากที่สุด
3. ผู้สอนออกแบบยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ	2.57	0.79	ปานกลาง	4.64	0.57	มากที่สุด
4. ผู้สอนพัฒนาและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน	2.79	0.87	ปานกลาง	4.76	0.46	มากที่สุด
5. ผู้สอนออกแบบการเรียนการสอนหรือโมดูล	2.75	0.77	ปานกลาง	4.72	0.52	มากที่สุด
6. ผู้สอนออกแบบเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	2.80	0.80	ปานกลาง	4.74	0.52	มากที่สุด
รวม	2.71	0.84	ปานกลาง	4.71	0.52	มากที่สุด

จากตาราง 13 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการออกแบบการเรียนรู้ จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.71$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกตัวบ่งชี้ ส่วนสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการออกแบบการเรียนรู้ จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกตัวบ่งชี้

ตาราง 14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ผู้สอนใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	2.66	0.91	ปานกลาง	4.66	0.47	มากที่สุด
2. ผู้สอนเลือกใช้ ออกแบบ สร้างและพัฒนาสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้	2.71	0.86	ปานกลาง	4.66	0.54	มากที่สุด
3. ผู้สอนแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน	2.76	0.86	ปานกลาง	4.61	0.55	มากที่สุด
4. ผู้สอนสืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้	2.80	0.94	ปานกลาง	4.77	0.42	มากที่สุด
5. ผู้สอนใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการผลิตสื่อ นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้	2.75	0.90	ปานกลาง	4.71	0.49	มากที่สุด
6. ผู้สอนพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี	2.68	0.90	ปานกลาง	4.71	0.46	มากที่สุด
รวม	2.73	0.90	ปานกลาง	4.69	0.49	มากที่สุด

จากตาราง 14 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.73$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกตัวบ่งชี้ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของ

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกตัวบ่งชี้

ตาราง 15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ

การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผล และนำเสนอผลงาน	2.82	0.92	ปานกลาง	4.77	0.42	มากที่สุด
2. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง	2.68	0.83	ปานกลาง	4.63	0.58	มากที่สุด
3. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา	2.73	0.88	ปานกลาง	4.67	0.53	มากที่สุด
4. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดด้วยการตั้งคำถาม	2.80	0.82	ปานกลาง	4.53	0.56	มากที่สุด
5. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ	2.68	0.82	ปานกลาง	4.54	0.56	มากที่สุด
6. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง	2.77	0.82	ปานกลาง	4.68	0.50	มากที่สุด
รวม	2.75	0.85	ปานกลาง	4.64	0.53	มากที่สุด

จากตาราง 15 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.75$)

และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกตัวบ่งชี้ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกตัวบ่งชี้

ตาราง 16 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามสภาพจริง	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1. ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	2.86	0.88	ปานกลาง	4.64	0.59	มากที่สุด
2. ผู้สอนสามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	2.83	0.87	ปานกลาง	4.69	0.54	มากที่สุด
3. ผู้สอนสามารถสร้างและหาคูณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล และนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม	2.80	0.82	ปานกลาง	4.61	0.61	มากที่สุด
4. ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรกำหนด	2.81	0.86	ปานกลาง	4.66	0.63	มากที่สุด
5. ผู้สอนสามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง	2.79	0.87	ปานกลาง	4.73	0.52	มากที่สุด
6. ผู้สอนสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้	2.77	0.89	ปานกลาง	4.66	0.54	มากที่สุด
รวม	2.81	0.87	ปานกลาง	4.67	0.57	มากที่สุด

จากตาราง 16 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.81$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกตัวบ่งชี้ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวบ่งชี้ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกตัวบ่งชี้

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบสอบถามตอนที่ 3 เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเรียงลำดับความคิดเห็น แสดงดังตาราง 17

ตาราง 17 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

สภาพปัจจุบัน	สภาพที่พึงประสงค์
1. โรงเรียนขนาดเล็กมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการดำเนินการ	1. จัดสรรงบประมาณกระจายลงมายังโรงเรียนขนาดเล็กให้เพียงพอและทั่วถึง
2. ครูยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	2. ดำเนินการจัดอบรมเพื่อพัฒนาครูด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัย
3. ห้องเรียนไม่เอื้อต่อการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี	3. ครูจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อ และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
4. บรรยากาศในชั้นเรียนไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน	4. ครูควรศึกษาสภาพปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนก่อนการออกแบบการเรียนรู้
5. ครูขาดความรู้ความสามารถด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย	5. ครูควรวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
6. โรงเรียนยังขาดความพร้อมในด้านวัสดุอุปกรณ์	

1.3 การประเมินความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยได้ทำการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อจัดลำดับความสำคัญ และเป็นข้อมูลเพื่อวางแผนในการกำหนดโปรแกรมหรือกิจกรรมในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผลการวิเคราะห์การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามวิธี Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) แสดงดังตาราง 18-22

ตาราง 18 ค่าเฉลี่ยดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) โดยรวม

องค์ประกอบสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	D	I	PNI_{modified}	ลำดับ
1. การออกแบบการเรียนรู้	2.71	4.71	0.738	1
2. การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้	2.73	4.69	0.718	2
3. การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ	2.75	4.64	0.687	3
4. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	2.81	4.67	0.661	4

จากตาราง 18 พบว่า ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การออกแบบการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.738$) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.718$) การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ ($PNI_{\text{modified}} = 0.687$) และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ($PNI_{\text{modified}} = 0.661$) ตามลำดับ

ตาราง 19 ค่าเฉลี่ยดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ของการพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้

สมรรถนะ การออกแบบการเรียนรู้	D	I	PNI_{modified}	ลำดับ
1. ผู้สอนศึกษาสภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน	2.66	4.68	0.759	2
2. ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้	2.70	4.71	0.744	3
3. ผู้สอนออกแบบยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ	2.57	4.64	0.805	1
4. ผู้สอนพัฒนาและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน	2.79	4.76	0.706	5
5. ผู้สอนออกแบบการเรียนการสอนหรือโมดูล	2.75	4.72	0.716	4
6. ผู้สอนออกแบบเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	2.80	4.74	0.693	6

จากตาราง 19 พบว่า ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 สมรรถนะการออกแบบการเรียนรู้ เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ผู้สอนออกแบบยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ ($PNI_{\text{modified}} = 0.805$) ผู้สอนศึกษาสภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ($PNI_{\text{modified}} = 0.759$) และผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.744$) ตามลำดับ

พูน ปรนุ ทิโต ชเว

ตาราง 20 ค่าเฉลี่ยดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ของการพัฒนาสมรรถนะการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

สมรรถนะการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้	D	I	PNI_{modified}	ลำดับ
1. ผู้สอนใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	2.66	4.66	0.752	2
2. ผู้สอนเลือกใช้ ออกแบบ สร้างและพัฒนาสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้	2.71	4.66	0.720	3
3. ผู้สอนแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน	2.76	4.61	0.670	6
4. ผู้สอนสืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้	2.80	4.77	0.704	5
5. ผู้สอนใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการผลิตสื่อ นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้	2.75	4.71	0.713	4
6. ผู้สอนพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี	2.68	4.71	0.757	1

จากตาราง 20 พบว่า ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 สมรรถนะการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ผู้สอนพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี ($PNI_{\text{modified}} = 0.757$) ผู้สอนใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.752$) และผู้สอนเลือกใช้ ออกแบบ สร้างและพัฒนาสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.720$) ตามลำดับ

ตาราง 21 ค่าเฉลี่ยดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ของการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ

สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ	D	I	$PNI_{modified}$	ลำดับ
1. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิดวางแผน ประเมินผล และนำเสนอผลงาน	2.82	4.77	0.691	4
2. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง	2.68	4.63	0.728	1
3. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา	2.73	4.67	0.711	2
4. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดด้วยการตั้งคำถาม	2.80	4.53	0.618	6
5. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ	2.68	4.54	0.694	3
6. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง	2.77	4.68	0.690	5

จากตาราง 21 พบว่า ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง ($PNI_{modified} = 0.728$) ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา ($PNI_{modified} = 0.711$) และผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ($PNI_{modified} = 0.694$) ตามลำดับ

พูน ปณ ทิโต ชิว

ตาราง 22 ค่าเฉลี่ยดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ของการพัฒนาสมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

สมรรถนะ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	D	I	PNI_{modified}	ลำดับ
1. ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	2.86	4.64	0.622	6
2. ผู้สอนสามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	2.83	4.69	0.657	4
3. ผู้สอนสามารถสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล และนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม	2.8	4.61	0.646	5
4. ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด	2.81	4.66	0.658	3
5. ผู้สอนสามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง	2.79	4.73	0.695	1
6. ผู้สอนสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้	2.77	4.66	0.682	2

จากตาราง 22 พบว่า ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 สมรรถนะการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ ประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง ($PNI_{\text{modified}} = 0.695$) ผู้สอนสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.682$) และผู้สอนสามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ($PNI_{\text{modified}} = 0.658$) ตามลำดับ

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

2.1 การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนา 2 กลยุทธ์คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน ตามลำดับดังต่อไปนี้

2.1.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูให้มีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถนำความรู้ความเข้าใจนั้นไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทั้งด้านการออกแบบการเรียนรู้ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ผู้ศึกษาค้นคว้าและกลุ่มเป้าหมายได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 เวลา 15.00-17.00 น. ที่หอประชุมโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม เพื่อจัดเตรียมความพร้อมด้านเอกสารวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการประสานงานวิทยากรให้การอบรม โดยจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ วันที่ 25-26 กุมภาพันธ์ 2563 ณ หอประชุมโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม (ตามแผนการประชุมเชิงปฏิบัติการในตาราง 9) โดยเชิญวิทยากร คือ นางสาวปราณี วรรณปะเก ศิกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2563 เวลา 08.30 – 16.00 น. มีผู้เข้ารับการประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 5 คน เวลา 09.00 น. พิธีเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการโดย นายสมเพชร มัชปะโม ผู้อำนวยการโรงเรียนหนองบัวกุดอ้อ เป็นประธานในพิธี จากนั้นเป็นการทดสอบความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับกลุ่มเป้าหมาย โดยการทำแบบทดสอบก่อนประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นเวลา 20 นาที จากนั้นพิธีกรเชิญวิทยากร คือ นางสาวปราณี วรรณปะเก บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้ 3) การออกแบบยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ 4) การพัฒนาและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน 5) การออกแบบการเรียนการสอนหรือโมดูล และ 6) การออกแบบเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ 2) การเลือกใช้ ออกแบบสร้างและพัฒนาสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 3) การแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน 4) สืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ 5) ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการผลิตสื่อนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ 6) การพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี เมื่อจบการบรรยายให้

ความรู้ในช่วงเช้า วิทยากรได้ให้ผู้ร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการซักถามในหัวข้อที่ยังไม่เข้าใจ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ในช่วงบ่าย วิทยากรทบทวนความรู้จากการบรรยายให้ความรู้ในช่วงเช้า จากนั้นบรรยายเรื่อง การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน 2) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง 3) จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา 4) การจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดด้วยการตั้งคำถาม 5) การจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ 6) การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ วิทยากรได้บรรยายการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ และยกตัวอย่างการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และขั้นที่ 4 ขั้นตอนประยุกต์ใช้ความรู้ และประเด็นสุดท้ายที่วิทยากรใช้บรรยายเป็นเรื่องเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ได้แก่ 1) หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง 2) การออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ 3) การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล และนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม 4) การวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด 5) การประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง 6) การนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ เมื่อจบการบรรยายให้ความรู้ในช่วงบ่าย วิทยากรได้ให้ผู้ร่วมประชุมซักถามในหัวข้อที่ยังไม่เข้าใจ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 กิจกรรมการฝึกปฏิบัติจริง โดยการเขียนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก วิทยากร คือ นางสาวปราณี วรรณปะเก ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการได้ทบทวนความรู้จากการบรรยายให้ความรู้ในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2563 จากนั้นวิทยากรได้แจกใบงานให้ผู้ร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการได้ฝึกปฏิบัติในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้วยการนำสาระการเรียนรู้ที่กลุ่มเป้าหมายรับผิดชอบในการสอนของแต่ละคน มาเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามกรอบการศึกษาค้นคว้า โดยวิทยากรได้ให้กลุ่มเป้าหมายการฝึกเขียนแผนการสอนตามองค์ประกอบของการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยให้กลุ่มเป้าหมายเขียนแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 1 แผน โดยมีวิทยากรคอยแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง จากนั้นจึงให้กลุ่มเป้าหมายนำเสนอผลงานการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ฝึกปฏิบัติเขียนไว้แล้วนั้น โดยให้เป้าหมายแต่ละคนนำเสนอในรูปแบบที่ตนเองถนัด เมื่อเสร็จสิ้นการนำเสนอ กลุ่มเป้าหมายพร้อมด้วยวิทยากรได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มเติมซึ่งกันและกัน จากนั้นให้กลุ่มเป้าหมายได้ทำแบบทดสอบหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ วิทยากรได้ประเมินแผนการสอนที่เขียนขึ้นนั้นโดยใช้แบบประเมินแผนการสอน

หลังเสร็จสิ้นการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้ง 2 วัน กลุ่มเป้าหมายพร้อมด้วยวิทยากร คือ นางสาวปราณี วรรณปะเก ศึกษานิเทศก์ วิทยะฐานะชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 ได้ร่วมกันสรุปผลการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนาสมรรถนะ ครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้ร่วมประชุมครั้งนี้ได้รับความรู้ความเข้าใจ และสามารถเขียน แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 4 ชนิด คือ แบบทดสอบก่อนและ หลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ แบบสังเกตพฤติกรรมในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ฉบับที่ 1 แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ แบบสัมภาษณ์เป้าหมายในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ฉบับที่ 1 ซึ่งได้ทดสอบก่อนและหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ รายละเอียดดังนี้

1.1 ผลวิเคราะห์ข้อมูลการทดสอบก่อนและหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ จากการทดสอบก่อนและหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยวิธีการทดสอบแบบปรนัย เพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 20 ข้อเนื้อหา ได้แก่ 1) การออกแบบการเรียนรู้ 2) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 3) การจัดการเรียนรู้ผ่าน กระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ และ 4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ปรากฏผลตามตาราง 23

ตาราง 23 ผลการทดสอบความรู้ความเข้าใจ ก่อนและหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ วงรอบที่ 1

กลุ่มเป้าหมาย	คะแนนทดสอบ (คะแนนเต็ม 20)				ผลการเปรียบเทียบ	
	ก่อน	ร้อยละ	หลัง	ร้อยละ	เพิ่ม	ลด
คนที่ 1	14	70	20	100	6	-
คนที่ 2	7	35	16	80	9	-
คนที่ 3	9	45	18	90	9	-
คนที่ 4	10	50	17	85	7	-
คนที่ 5	10	50	19	90	9	-
เฉลี่ย	10	50	18	90	8	-

จากตาราง 23 พบว่า กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คน โดยรวมมีคะแนนจากการทำ แบบทดสอบเฉลี่ยหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการมากกว่าก่อนการประชุมเชิงปฏิบัติการ 8 คะแนน และเมื่อพิจารณากลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคลพบว่าเป้าหมายคนที่ 1 มีคะแนนการทดสอบหลังการ ประชุมเชิงปฏิบัติการมากกว่าคะแนนการทดสอบก่อนประชุมเชิงปฏิบัติการ 6 คะแนน

เป้าหมายคนที่ 2 มีคะแนนการทดสอบหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการมากกว่าคะแนนการทดสอบก่อนประชุมเชิงปฏิบัติการ 9 คะแนน เป้าหมายคนที่ 3 มีคะแนนการทดสอบหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการมากกว่าคะแนนการทดสอบก่อนประชุมเชิงปฏิบัติการ 9 คะแนน เป้าหมายคนที่ 4 มีคะแนนการทดสอบหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการมากกว่าคะแนนการทดสอบก่อนประชุมเชิงปฏิบัติการ 7 คะแนน และเป้าหมายคนที่ 5 มีคะแนนการทดสอบหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการมากกว่าคะแนนการทดสอบก่อนประชุมเชิงปฏิบัติการ 9 คะแนน

ผลการสังเกตกลุ่มเป้าหมายในระหว่างการประชุมเชิงปฏิบัติการ ปรากฏ ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีความสนใจในการประชุมเชิงปฏิบัติ เรื่อง การจัดการเรียนรู้เชิงรุกครั้งนี้เป็นอย่างมาก มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา ตั้งใจฟังวิทยากร และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม ร่วมแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความกระตือรือร้นในการประชุมเชิงปฏิบัติการ และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาในระหว่างการประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นอย่างดี

(ผู้ศึกษาค้นคว้า, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 : การสังเกต)

ผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในระหว่างการประชุมเชิงปฏิบัติการ ปรากฏ ดังนี้

“...หลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจหลักการ และกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้น ช่วยปรับเปลี่ยนความคิดและเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับผู้เรียน...”

(เป้าหมายคนที่ 1, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 : การสัมภาษณ์)

“...หลังจากได้เข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิควิธีการที่หลากหลายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดและการลงมือปฏิบัติ และคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก จะช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น...”

(เป้าหมายคนที่ 2, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 : การสัมภาษณ์)

“...หลังจากได้ฟังการบรรยายให้ความรู้เรื่องการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแล้ว มีความมั่นใจว่าจะสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในห้องเรียน...”

(เป้าหมายคนที่ 3, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 : การสัมภาษณ์)

“...ภายหลังการบรรยายให้ความรู้จากวิทยากร เรื่องการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแล้ว ทำให้เข้าใจหลักการออกแบบการเรียนรู้ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงมากยิ่งขึ้น...”

(เป้าหมายคนที่ 4, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 : การสัมภาษณ์)

“...ถ้าคุณนำหลักการจัดการเรียนรู้เชิงรุกนี้ไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนอย่างแท้จริง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดและลงมือปฏิบัติ อันจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ...”

(เป้าหมายคนที่ 5, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 : การสัมภาษณ์)

สรุปผลการสัมภาษณ์ในการทดสอบความรู้พื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ และกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากขึ้น และเสนอแนวคิดที่ว่า ถ้าคุณนำหลักการจัดการเรียนรู้เชิงรุกนี้ไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนอย่างแท้จริง จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดและลงมือปฏิบัติ อันจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การดำเนินการฝึกปฏิบัติเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ จากแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายมีความกระตือรือร้นสนใจในการทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติ มีการซักถามแต่ละขั้นตอนของการปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา ปรากฏผล ดังตาราง 24

พูน ปณ ทัโต ชีเว

ตาราง 24 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 1

รายการประเมิน	กลุ่มเป้าหมาย					สรุปโดยรวม	
	1	2	3	4	5	\bar{X}	ระดับ
1. สารสำคัญ							
1.1 ความคิดรวบยอดชัดเจนสอดคล้องกับเนื้อหา	5	4	4	3	4	4.00	มาก
1.2 สอดคล้องสัมพันธ์จุดประสงค์การเรียนรู้	5	4	4	3	4	4.00	มาก
2. จุดประสงค์การเรียนรู้							
2.1 ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้หลายด้าน	5	4	4	4	4	4.20	มาก
2.2 ระบุพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ประเมินได้	5	4	5	4	4	4.40	มาก
2.3 มีความเหมาะสมกับวัย	5	5	5	4	5	4.80	มากที่สุด
3. เนื้อหาสาระการเรียนรู้							
3.1 ชัดเจนไม่สับสน	5	5	5	4	4	4.60	มากที่สุด
3.2 มีความเหมาะสมกับวัย	5	5	5	4	5	4.80	มากที่สุด
3.3 ครบถ้วนเพียงพอที่จะเป็นองค์ความรู้ที่ต้องการ	5	4	4	4	4	4.20	มาก
4. กิจกรรมการเรียนการสอน							
4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	4	4	4	4	4.20	มาก
4.2 เหมาะสมกับเวลา และสถานที่	5	5	5	4	5	4.80	มากที่สุด
4.3 น่าสนใจ และจูงใจให้อยากเรียนรู้	5	5	5	4	4	4.60	มากที่สุด
4.4 เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	5	4	4	4	4	4.20	มาก
4.5 เป็นกิจกรรมที่ฝึกกระบวนการคิดและลงมือปฏิบัติ	4	4	4	3	4	3.80	มาก
5. สื่อการเรียนรู้							
5.1 สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน	5	5	5	4	4	4.60	มากที่สุด
5.2 มีความเหมาะสม	5	5	5	4	4	4.60	มากที่สุด
6. การวัดผลและประเมินผล							
6.1 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้	5	4	4	4	4	4.20	มาก
6.2 ความยาก ง่าย เหมาะสม	5	5	5	4	4	4.60	มากที่สุด
7. บันทึกผลหลังสอน							
มีบันทึกผลหลังสอน ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงครั้งต่อไป	5	5	5	4	4	4.60	มากที่สุด
โดยรวมเฉลี่ย	4.94	4.50	4.56	3.83	4.17	4.40	มาก

จากตาราง 24 สรุปผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกูด อ้อ อำเภอบึงสามพันจังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 1 พบว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามรูปแบบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเฉลี่ยความเหมาะสม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.40$) ถ้าพิจารณาเป็นรายการ มีความเหมาะสมมากที่สุด 3 องค์ประกอบ ได้แก่ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.53$) สื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.60$) และ บันทึกผลหลังสอน ($\bar{X} = 4.60$) มีความเหมาะสมมาก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ สาระสำคัญ ($\bar{X} = 4.00$) จุดประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.47$) กิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.32$) และ การวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 4.40$) ถ้าพิจารณาเป็นรายการย่อยพบว่า มีความเหมาะสมมากที่สุด 9 รายการ และมีความเหมาะสมมาก 9 รายการ เมื่อพิจารณากลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล พบว่า

เป้าหมายคนที่ 1 สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เชิงรุก โดยรวมเฉลี่ยความเหมาะสม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.94$) ถ้าแยกตามความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละองค์ประกอบ ทั้ง 7 องค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ สาระสำคัญ ($\bar{X} = 5.00$) จุดประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 5.00$) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ ($\bar{X} = 5.00$) กิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.80$) สื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 5.00$) การวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 5.00$) และ บันทึกผลหลังสอน ($\bar{X} = 5.00$)

เป้าหมายคนที่ 2 สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เชิงรุก โดยรวมเฉลี่ยความเหมาะสม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) ถ้าแยกตามความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละองค์ประกอบ ทั้ง 7 องค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 4 องค์ประกอบ ได้แก่ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ ($\bar{X} = 5.00$) สื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 5.00$) การวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 5.00$) และ บันทึกผลหลังสอน ($\bar{X} = 5.00$) ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ สาระสำคัญ ($\bar{X} = 4.00$) จุดประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.33$) กิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.40$)

เป้าหมายคนที่ 3 สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เชิงรุก โดยรวมเฉลี่ยความเหมาะสม อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) ถ้าแยกตามความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละองค์ประกอบ ทั้ง 7 องค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 5 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.67$) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.67$) สื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 5.00$) การวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 4.50$) และ บันทึกผลหลังสอน ($\bar{X} = 5.00$) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2 องค์ประกอบ ได้แก่ สาระสำคัญ ($\bar{X} = 4.00$) และ กิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.40$)

เป้าหมายคนที่ 4 สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เชิงรุก โดยรวมเฉลี่ยความเหมาะสม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.83$) ถ้าแยกตามความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้

แต่ละองค์ประกอบ ทั้ง 7 องค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 6 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.00$) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.00$) กิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.80$) สื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.00$) การวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 4.00$) และ บันทึกผลหลังสอน ($\bar{X} = 4.00$) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง 1 องค์ประกอบ ได้แก่ สาระสำคัญ ($\bar{X} = 3.00$)

เป้าหมายคนที่ 5 สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เชิงรุก โดยรวมเฉลี่ย ความเหมาะสม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.16$) ถ้าแยกตามความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ แต่ละองค์ประกอบ ทั้ง 7 องค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทั้ง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ สาระสำคัญ ($\bar{X} = 4.00$) จุดประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.33$) เนื้อหาสาระการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.33$) กิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.20$) สื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.00$) การวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 4.00$) และ บันทึกผลหลังสอน ($\bar{X} = 4.00$)

ผลการสังเกตกลุ่มเป้าหมายในขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกปรากฏดังนี้ กลุ่มเป้าหมายทุกคนสนใจ ตั้งใจในขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นอย่างดี ชักถามวิทยากรทุกครั้งที่มีข้อสงสัย มีการปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมายคนอื่นในแต่ละขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ เช่น การกำหนดจุดประสงค์ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ไปจนถึงการวัดและประเมินตามสภาพจริง กลุ่มเป้าหมายทุกท่านมีความตั้งใจในการนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ และสามารถนำเสนอได้อย่างเข้าใจและชัดเจน

(ผู้ศึกษาค้นคว้า, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 : การสังเกต)

ผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกปรากฏดังนี้

“...การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอาจจะยากในครั้งแรก เมื่อได้รับการแนะนำจากวิทยากรแล้ว ทำให้เข้าใจและสามารถเขียนขั้นตอน และกระบวนการในแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติได้มากขึ้น...”

(เป้าหมายคนที่ 1, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 : การสัมภาษณ์)

“...การฝึกเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีวิทยากรเป็นผู้คอยชี้แนะชี้แนะ ทำให้เข้าใจวิธีการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากยิ่งขึ้น และสามารถจะนำไปจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนได้จริง...”

(เป้าหมายคนที่ 2, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 : การสัมภาษณ์)

“...เมื่อฟังวิทยากรบรรยายเรื่องการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ก็ยังมีประเด็นที่ยังไม่เข้าใจ แต่เมื่อได้ฝึกปฏิบัติเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิทยากรและครูท่านอื่น ทำให้สามารถเขียนแผนและนำเสนอแผนได้อย่างเข้าใจ...”

(เป้าหมายคนที่ 3, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 : การสัมภาษณ์)

“...การฝึกปฏิบัติการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ทำให้เข้าใจกระบวนการ ขั้นตอน และองค์ประกอบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้มากขึ้น การให้คำแนะนำของวิทยากรทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้น และสามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ มีความมั่นใจในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้มากขึ้นและจะนำไปปฏิบัติจริงในชั้นเรียน...”

(เป้าหมายคนที่ 4, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 : การสัมภาษณ์)

“...การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เป็นหน้าที่ของครูทุกคนที่จะต้องทำ แต่ครูหลายคนยังไม่เข้าใจการเขียนแผนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดและลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง การฝึกปฏิบัติการเขียนแผนในการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ทำให้เข้าใจและสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้จริง...”

(เป้าหมายคนที่ 5, วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563 : การสัมภาษณ์)

สรุปผลการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ ถูกต้องตามขั้นตอนการเขียนแผน สามารถนำแผนไปจัดประสบการณ์ในชั้นเรียนได้จริง และจากการสังเกตผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการทุกคนมีความกระตือรือร้น สนใจ และตั้งใจเขียนแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ ช่วยกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติกิจกรรม การนำเสนอแผนการสอนมีความน่าสนใจ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และมีการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ผลการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ ในวันที่ 25-26 กุมภาพันธ์ 2563 ประกอบด้วยกิจกรรม 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมการบรรยายให้ความรู้ กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การออกแบบการเรียนรู้ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง 2) กิจกรรมการฝึกปฏิบัติจริง เป็นกิจกรรมที่จัดให้กลุ่มเป้าหมายได้ฝึกปฏิบัติจริง ด้วยการนำสาระการเรียนรู้ที่กลุ่มเป้าหมายรับผิดชอบในการสอนมา

เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ตามกรอบการศึกษาค้นคว้า ซึ่งทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้

สรุปผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยการทำแบบทดสอบก่อนและหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ การสังเกต การสัมภาษณ์ การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ถูกต้อง และสามารถนำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้จริง จากการประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มเป้าหมายในวันที่ 25-26 กุมภาพันธ์ 2563 ผลปรากฏว่าสามารถทำให้กลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 คน มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ พร้อมทั้งสามารถจะนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้จริง ทั้งนี้และทั้งนั้นเป็นเพราะกลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอน เอาใจใส่ สนใจใฝ่ศึกษาอย่างจริงจัง ส่วนหนึ่งเพราะได้ลงมือปฏิบัติจริง พบเจอปัญหาด้วยตัวเอง ได้ใช้กระบวนการระดมสมองเพื่อแก้ไขปัญหาอันอย่างมีเหตุผล มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อันหลากหลาย ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ การฝึกปฏิบัติการเขียนแผนจัดการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายเลือกกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด และลงมือปฏิบัติ การเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้ไม่ชัดเจน การเลือกวิธีการวัดและประเมินผลไม่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ วิทยากรและกลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างสมเหตุสมผล นำไปสู่การนิเทศภายในต่อไป

2. การนิเทศภายใน มีเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ ซึ่งผู้นิเทศ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ และหัวหน้างานวิชาการ การนิเทศกลุ่มเป้าหมายดำเนินการ ระหว่างวันที่ 2-3 มีนาคม 2563 โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน 3) แบบบันทึกการนิเทศ 4) แบบสังเกตการณ์สอน 5) แบบสัมภาษณ์หลังการสอน

ผลการปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศภายใน ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ประชุมกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าในวันที่ 3 มีนาคม 2563 เวลา 15.00-16.30 น. ณ หอประชุมโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดมหาสารคาม เพื่อนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน แบบบันทึกการนิเทศ แบบสังเกตการณ์สอน แบบสัมภาษณ์หลังการสอน นำมาจัดหมวดหมู่ตามกรอบการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลการนิเทศภายใน ปรากฏผล ดังตาราง 25

ตาราง 25 ผลการประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 1

รายการประเมิน	กลุ่มเป้าหมาย					สรุปโดยรวม	
	1	2	3	4	5	\bar{X}	ระดับ
1. ผู้สอนศึกษาสภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.50	4.00	4.50	3.50	5.00	4.30	มาก
2. ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้	5.00	5.00	4.50	3.50	5.00	4.60	มากที่สุด
3. ผู้สอนใช้สื่อวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	5.00	5.00	4.00	3.00	5.00	4.40	มาก
4. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน	4.00	4.00	4.00	3.00	4.00	3.80	มาก
5. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา	5.00	4.50	4.00	2.50	4.00	4.00	มาก
6. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ	5.00	4.50	4.00	2.50	4.00	4.00	มาก
7. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง	4.00	4.00	3.50	2.50	4.00	3.60	มาก
8. ผู้สอนสามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	5.00	5.00	4.00	3.00	5.00	4.40	มาก
9. ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด	5.00	4.50	5.00	3.00	5.00	4.50	มากที่สุด
10. ผู้สอนสามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง	4.00	4.00	4.00	3.00	4.00	3.80	มาก
โดยรวมเฉลี่ย	4.65	4.45	4.15	2.95	4.50	4.14	มาก

ตาราง 25 ผลการประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุด้อ อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 1 พบว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ สรุปโดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.14$) ถ้าพิจารณารายข้อพบว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับ มากที่สุด 2 รายการ และมีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับ มาก 8 รายการ รายการที่มีค่าเฉลี่ยสรุปโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด คือ ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.60$) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยสรุปโดยรวมอยู่ในระดับ น้อยที่สุด คือ ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง ($\bar{X} = 3.60$) เมื่อพิจารณากลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล พบว่า

เป้าหมายคนที่ 1 ครูผู้สอนรายวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมเฉลี่ยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$) ถ้าแยกเป็นรายการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 7 รายการ และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 3 รายการ

เป้าหมายคนที่ 2 ครูผู้สอนรายวิชาคณิตศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมเฉลี่ยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.45$) ถ้าแยกเป็นรายการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 6 รายการ และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 4 รายการ

เป้าหมายคนที่ 3 ครูผู้สอนรายวิชาคอมพิวเตอร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมเฉลี่ยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.15$) ถ้าแยกเป็นรายการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 3 รายการ และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 7 รายการ

เป้าหมายคนที่ 4 ครูผู้สอนรายวิชาศิลปะ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมเฉลี่ยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.95$) ถ้าแยกเป็นรายการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2 รายการ และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง 8 รายการ

เป้าหมายคนที่ 5 ครูผู้สอนรายวิชาวิทยาศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมเฉลี่ยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) ถ้าแยกเป็นรายการ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 5 รายการ และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 5 รายการ

ผลการวัดความพึงพอใจของนักเรียนต่อครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ปรากฏดังตาราง 26

ตาราง 26 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 1

รายการประเมิน	กลุ่มเป้าหมาย					สรุปโดยรวม	
	1	2	3	4	5	\bar{X}	ระดับ
1. มีการแจ้งจุดประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.88	4.77	4.68	4.12	4.79	4.65	มากที่สุด
2. มีการทบทวนความรู้เดิมและนำเข้าสู่บทเรียน	4.94	4.86	4.79	4.18	4.79	4.71	มากที่สุด
3. จัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา	4.29	4.18	4.21	3.41	4.36	4.09	มาก
4. ใช้กิจกรรมที่เน้นกระบวนการหรือเทคนิควิธีที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ	4.53	4.59	4.74	3.47	4.71	4.41	มาก
5. จัดกิจกรรมที่เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ทักษะ หรือทัศนคติ ที่ต่างกัน	4.59	4.41	4.42	3.35	4.5	4.25	มาก
6. จัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ วิจัยและอภิปรายอย่างกว้างขวาง	4.29	4.18	4.21	2.47	4.14	3.98	มาก
7. ใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	4.82	4.82	4.95	3.65	4.93	4.63	มากที่สุด
8. จัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน	4.18	4.05	4.00	3.06	4.00	3.74	มาก
9. ใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้	4.82	4.82	4.95	3.47	4.93	4.60	มากที่สุด
10. ผู้สอนสามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง	4.29	4.18	4.21	3.65	4.29	4.12	มาก
โดยรวมเฉลี่ย	4.56	4.49	4.52	3.48	4.54	4.32	มาก

จากตาราง 26 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 1 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสรุปลงโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.44$) ถ้าพิจารณา รายชื่อ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับ มากที่สุด 4 รายการ และอยู่ในระดับ มาก 6 รายการ เมื่อพิจารณากลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล พบว่า

เป้าหมายคนที่ 1 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) ถ้าแยกเป็นรายการ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับ มากที่สุด 6 รายการ และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก 4 รายการ

เป้าหมายคนที่ 2 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมเฉลี่ย อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.49$) ถ้าแยกเป็นรายการ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อยู่ในระดับ มากที่สุด 5 รายการ และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก 5 รายการ

เป้าหมายคนที่ 3 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมเฉลี่ย อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$) ถ้าแยกเป็นรายการ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกอยู่ในระดับ มากที่สุด 5 รายการ และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก 5 รายการ

เป้าหมายคนที่ 4 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมเฉลี่ย อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.48$) ถ้าแยกเป็นรายการ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกอยู่ในระดับ มาก 4 รายการ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับ ปานกลาง 5 รายการ และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ น้อย 1 รายการ

เป้าหมายคนที่ 5 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมเฉลี่ย อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) ถ้าแยกเป็นรายการ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกอยู่ในระดับ มากที่สุด 6 รายการ และมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มาก 4 รายการ

ผลการนิเทศการสอนของครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยผู้บริหาร สถานศึกษาและหัวหน้างานวิชาการ ปรากฏดังนี้

การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียน บ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 1 พบว่า กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 4 คน สามารถจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ดี นักเรียนมีความพึงพอใจต่อ การจัดการเรียนรู้ของครู ส่วนเป้าหมายคนที่ 4 ยังต้องแก้ไขปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตาม แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ วิจัยและอภิปรายอย่างกว้างขวาง

ผลการสังเกตกลุ่มเป้าหมายด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ปรากฏดังนี้ ครูมีการแจ้ง จุดประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ทบทวนความรู้เดิมและนำเข้าสู่บทเรียน ใช้สื่อ นวัตกรรม

และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน ใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นอย่างดี แต่ก็ยังมีครูบางท่านไม่ใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่จัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้กำหนด แนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน ไม่จัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้น สูง และคิดแก้ปัญหาไม่จัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ไม่จัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง ไม่สามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผล การเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่สามารถวัดและ ประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตร กำหนด ไม่สามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง ซึ่งผู้ศึกษาค้นคว้าจะได้ ดำเนินการพัฒนาในวงรอบต่อไป

(ผู้ศึกษาค้นคว้า, วันที่ 3 มีนาคม 2563 : การสังเกต)

ผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกปรากฏดังนี้

“...มีความมั่นใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมากขึ้นหลังจากได้ฝึกปฏิบัติเขียน แผน และได้นำไปใช้ในห้องเรียนจริงยังมีความมั่นใจว่าสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้...”

(เป้าหมายคนที่ 1, วันที่ 3 มีนาคม 2563 : การสัมภาษณ์)

“...ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเหมือนกับการสอนที่ใช้ในการจัดกิจกรรมที่ทำ ประจำ แต่ที่สร้างแรงดึงดูดใจต่อผู้เรียนคือ การใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนชอบมาก...”

(เป้าหมายคนที่ 2, วันที่ 3 มีนาคม 2563 : การสัมภาษณ์)

“...นักเรียนชอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกแบบนี้มากเพราะแตกต่างจากการ สอนทุกครั้ง มีกิจกรรมที่หลากหลาย นักเรียนสนใจตั้งใจเรียนดีขึ้น...”

(เป้าหมายคนที่ 3, วันที่ 3 มีนาคม 2563 : การสัมภาษณ์)

“...การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกดีมาก ถ้ามีการนำไปใช้กับครูนักเรียนทั้งโรงเรียน จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้นแน่นอน...”

(เป้าหมายคนที่ 4, วันที่ 3 มีนาคม 2563 : การสัมภาษณ์)

“...การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เร้าความสนใจของนักเรียนได้ดี ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ สามารถจดจำและเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้เป็นอย่างดี”

(เป้าหมายคนที่ 5, วันที่ 3 มีนาคม 2563 : การสัมภาษณ์)

สรุปผลการสัมภาษณ์ครูต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกพบว่า ครูทุกท่านมีความตั้งใจที่จะนำแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่เขียนขึ้นนั้นไปสู่การปฏิบัติในห้องเรียนจริง นอกจากนี้นักเรียนส่วนมากชอบรูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเนื่องจากมีกิจกรรมที่หลากหลาย นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือทำด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังมีสื่อ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่หลากหลายทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น

ผลการสัมภาษณ์นักเรียนในห้องที่มีการจัดการเรียนรู้โดยครูกลุ่มเป้าหมาย ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ปรากฏผลดังนี้

“...รูปแบบการจัดการกิจกรรมหลากหลาย ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ครูใช้สื่อที่สนุก ทำให้ไม่รู้สึกน่าเบื่อ...”

(นักเรียนของเป้าหมายคนที่ 1, วันที่ 3 มีนาคม 2563 : การสัมภาษณ์)

“...ชอบบรรยากาศการเรียนที่มีความสนุกเพราะครูสอนดี สอนเข้าใจง่าย อยากเรียนแบบนี้ทุกวัน...”

(นักเรียนของเป้าหมายคนที่ 2, วันที่ 3 มีนาคม 2563 : การสัมภาษณ์)

“...ชอบตอนที่ครูให้ทำกิจกรรมกลุ่ม เพราะจะได้ร่วมมือกันทำงานกับเพื่อนในกลุ่ม และชอบที่ครูใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย ทำให้การเรียนไม่น่าเบื่อ...”

(นักเรียนของเป้าหมายคนที่ 3, วันที่ 3 มีนาคม 2563 : การสัมภาษณ์)

“...ครูให้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย ให้ทำงานเป็นกลุ่มทำให้รู้สึกสนุก ทำทายอยากเรียนมากขึ้น...”

(นักเรียนของเป้าหมายคนที่ 4, วันที่ 3 มีนาคม 2563 : การสัมภาษณ์)

“...อยากให้ครูทุกคนสอนแบบนี้ สนุกดี ครูให้นักเรียนทำกิจกรรม ลงมือทำด้วยตัวเอง ทำให้สามารถเข้าใจเนื้อหาได้มากขึ้น ดีกว่านั่งฟังครูพูดฝ่ายเดียว เรียนแบบนี้นักเรียนก็สนุก ครูก็สอนสนุก...”

(นักเรียนของเป้าหมายคนที่ 5, วันที่ 3 มีนาคม 2563 : การสัมภาษณ์)

สรุปผลการสัมภาษณ์นักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อการสอนของครู เข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนต่อการสอนของครู นักเรียนส่วนใหญ่สนใจฟังร่วมทำกิจกรรมอย่างสนุกสนาน มีการทำงานเป็นทีม กล้าแสดงออก

สรุปผลการใช้กลยุทธ์การนิเทศภายใน เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถพัฒนาครูเป้าหมาย ให้มีความมั่นใจในการนำการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนได้จริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติทำให้พบข้อบกพร่องที่ต้องช่วยเหลือ ชี้แนะ แนะนำ ให้คำปรึกษาซึ่งกันและกัน เพื่อนำมาแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาตนเองในการจัดกิจกรรมที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น พร้อมกันนี้ยังส่งเสริมให้ครูมีขวัญและกำลังใจในการจัดการเรียนการสอนยิ่งขึ้น เพราะได้รับการนิเทศ คำแนะนำและคำปรึกษาหารือต่อเนื่องตลอดเวลา แต่ก็ยังมีข้อที่ต้องปรับปรุงแก้ไข พัฒนาต่อไป กลุ่มเป้าหมายบางคนยังไม่ใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่จัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน ไม่จัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา ไม่จัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ไม่จัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง ไม่สามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่สามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด ไม่สามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง ซึ่งจะได้ดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 2 ต่อไป

การสะท้อนผลการพัฒนาในวงรอบที่ 1

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยการทำแบบทดสอบก่อนและหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ การประเมินแผนการสอน การสังเกตและการสัมภาษณ์โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถเขียนแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้ถูกต้อง และสามารถนำแผนการเรียนรู้เชิงรุกไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนในชั้นเรียนได้จริง จากการประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มเป้าหมายในวันที่ 25-26 กุมภาพันธ์ 2563 ผลปรากฏว่าสามารถทำให้กลุ่มเป้าหมาย

ทั้ง 5 คน มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้พร้อมทั้งสามารถจะนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้จริง ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอน เอาใจใส่สนใจใฝ่ศึกษาอย่างจริงจัง ส่วนหนึ่งเพราะได้ลงมือปฏิบัติจริง พบเจอปัญหาด้วยตัวเอง จนสามารถแก้ไขปัญหานั้นอย่างมีเหตุผล มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อันหลากหลาย ปัญหาที่เจอคือการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่หลากหลายการเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน กิจกรรมที่เน้นการคิดวิเคราะห์ไม่ชัดเจน กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้อย่าง สมเหตุสมผล นำไปสู่การนิเทศภายในต่อไป กลยุทธ์การนิเทศภายใน ดำเนินการระหว่างวันที่ 2-3 มีนาคม 2563 เป็นการช่วยเหลือแนะนำ ให้คำปรึกษาแก่กลุ่มเป้าหมายให้จัดกิจกรรมการเรียน การสอนเชิงรุกให้ได้โดยการสังเกตการสอน การนิเทศการสอน การประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน และการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน ผลจากการนิเทศโดย ผู้อำนวยการโรงเรียนและหัวหน้างานวิชาการ ปรากฏว่าครู 4 ท่าน สามารถจัดกิจกรรมการเรียน การสอนเชิงรุกเป็นไปตามขั้นตอนที่วางไว้ได้ดี ยังมีครู 1 ท่านไม่ผ่านการนิเทศการสอนด้านการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรม การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา การจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่าง กว้างขวาง การออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายใน การพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด และการประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมิน ตนเอง ผู้ศึกษาค้นคว้าและกลุ่มเป้าหมายได้ประชุมปรึกษาหารือกันในวันที่ 4 มีนาคม 2563 เวลา 15.00-16.00 น ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ เพื่อวางแผนแนวทางการปรับปรุงพัฒนา เป้าหมาย จำนวน 1 คน โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศแบบพี่เลี้ยงด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ในวงรอบที่ 2 ซึ่งกำหนดขึ้นในวันที่ 6 มีนาคม 2563 ผู้ศึกษาค้นคว้าได้เชิญครูที่มีความรู้ เชี่ยวชาญมี ทักษะประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกอันหลากหลายมาให้ความรู้ให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางที่ถูกต้องแก่กลุ่มเป้าหมาย และให้ศึกษาจากเอกสารเพิ่มเติมนำไปสู่การพัฒนาใน วงรอบที่ 2 ต่อไป

2.2 การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนา

1 กลยุทธ์คือ การนิเทศแบบพี่เลี้ยง ตามลำดับดังต่อไปนี้

การนิเทศแบบพี่เลี้ยง

ผู้ศึกษาค้นคว้าและกลุ่มเป้าหมายได้ประชุมร่วมกันในระหว่างวันที่ 4 มีนาคม 2563 เวลา 15.00–16.00 น ณ ห้องประชุมโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ มีมติให้ดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 2 สำหรับครู 1 ท่านที่ไม่ผ่านการนิเทศภายในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศแบบพี่เลี้ยง ในรูปแบบการสังเกตการสอน เยี่ยมชั้นเรียนการให้คำปรึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ครูเป้าหมายสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้ถูกต้องและสมบูรณ์มากขึ้น โดยกำหนดให้ดำเนินการนิเทศ ในวันที่ 6 มีนาคม 2563 ทำการนิเทศโดยผู้อำนวยการโรงเรียนและหัวหน้างานวิชาการ ในรูปแบบการเยี่ยมชั้นเรียน การสังเกตการสอน การให้คำปรึกษา โดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล 4 ชนิด ได้แก่ คือ แบบสังเกตการณ์สอน แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน แบบสัมภาษณ์นักเรียน และแบบสัมภาษณ์ครู โดยดำเนินการนิเทศ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นตอนการเตรียมการ กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการนิเทศแบบพี่เลี้ยงครั้งนี้ เพื่อให้ครูเป้าหมายสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้ถูกต้องและสมบูรณ์มากขึ้น กำหนดวันนิเทศแบบพี่เลี้ยง คือวันที่ 6 มีนาคม 2563

ขั้นที่ 2 ขั้นการดำเนินการนิเทศแบบพี่เลี้ยง โดยผู้อำนวยการโรงเรียน และหัวหน้างานวิชาการ ดำเนินการนิเทศครูเป้าหมายท่านที่ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งดำเนินการนิเทศแบบพี่เลี้ยงในวันที่ 6 มีนาคม 2563 โดยการให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในห้องเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ วิเคราะห์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง การเยี่ยมชั้นเรียนเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ครูเป้าหมาย และการสังเกตการณ์สอน โดยการให้คำปรึกษาแนะนำ ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง

ขั้นที่ 3 ขั้นการประเมินและสรุปผล กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าได้ประชุมร่วมกันในวันที่ 6 มีนาคม 2563 เวลา 15.00–16.30 น. เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตการณ์สอน แบบการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน มารวบรวมจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์สรุปผล ผลการพัฒนาในวงรอบที่ 2 ด้วยกลยุทธ์การนิเทศแบบพี่เลี้ยงปรากฏว่าผู้ร่วมศึกษาที่ยังไม่ผ่านการนิเทศในวงรอบที่ 1 ท่านมีการพัฒนาตนเองในด้านการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ วิเคราะห์และอภิปรายอย่างกว้างขวางได้ดีขึ้น มีความมั่นใจในการสอนและการปฏิบัติการสอนได้กิจกรรมที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นนักเรียนได้คิด วิเคราะห์และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองทำได้ดีการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนครูมีความยิ้มแย้ม

แจ่มใส ทำให้นักเรียนมีความสุขไปด้วย ดูได้จากนักเรียนมีความสุข สนุกสนานในการเรียน ตั้งใจเรียนมากขึ้น ในส่วนของสื่อที่ไม่ทันสมัย ไม่หลากหลายแก้ปัญหาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยสอน กระตุ้นให้นักเรียนสนใจในบทเรียนดีขึ้น นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ มีปฏิสัมพันธ์กับครู ที่สอนเป็นอย่างดีรายละเอียดดังตาราง 27

ตาราง 27 ผลการประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 2

รายการประเมิน	เป้าหมาย	ระดับ
1. ผู้สอนศึกษาสภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.77	มากที่สุด
2. ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้	4.86	มากที่สุด
3. ผู้สอนใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	4.18	มาก
4. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน	4.59	มากที่สุด
5. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา	4.05	มาก
6. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ	4.18	มาก
7. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์ และอภิปรายอย่างกว้างขวาง	4.82	มากที่สุด
8. ผู้สอนสามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	4.41	มาก
9. ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐาน การเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตร กำหนด	4.82	มากที่สุด
10. ผู้สอนสามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ ประเมินตนเอง	4.18	มาก
โดยรวมเฉลี่ย	4.49	มาก

ตาราง 27 ผลการประเมินการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม ระบุว่า ครูเป้าหมายสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ โดยรวมเฉลี่ยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.49$) ถ้าพิจารณารายข้อพบว่า ครูเป้าหมายสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับ มากที่สุด 5 รายการ และมีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับ มาก 5 รายการ รายการที่อยู่ในระดับ มากที่สุด คือ ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.86$) และรายการที่อยู่ในระดับ น้อยที่สุด คือผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา ($\bar{X} = 3.60$)

ตาราง 28 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม ระบุว่า

รายการประเมิน	เป้าหมาย	ระดับ
1. มีการแจ้งจุดประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	4.59	มากที่สุด
2. มีการทบทวนความรู้เดิมและนำเข้าสู่บทเรียน	4.59	มากที่สุด
3. จัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา	4.35	มาก
4. ใช้กิจกรรมที่เน้นกระบวนการหรือเทคนิควิธีที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ	4.06	มาก
5. จัดกิจกรรมที่เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ทักษะ หรือทัศนคติ ที่ต่างกัน	4.29	มาก
6. จัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ วิจัยและอภิปรายอย่างกว้างขวาง	4.18	มาก
7. ใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	4.82	มากที่สุด
8. จัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิดวางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน	4.35	มาก
9. ใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	4.53	มากที่สุด
10. ผู้สอนสามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง	4.18	มาก
โดยรวมเฉลี่ย	4.39	มาก

จากตาราง 28 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 2 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.39$) ถ้าพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับ มากที่สุด 4 รายการ และอยู่ในระดับ มาก 6 รายการ รายการที่อยู่ในระดับ มากที่สุด คือ ใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.82$) และ รายการที่อยู่ในระดับ น้อยที่สุด คือ ใช้กิจกรรมที่เน้นกระบวนการหรือเทคนิควิธีที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ($\bar{X} = 4.06$)

การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคาม วงรอบที่ 2 พบว่า ครูเป้าหมาย สามารถจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ดี นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ของครู

ผลการสังเกตเป้าหมายด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ปรากฏดังนี้ ครูมีความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากขึ้น มีการแจ้งจุดประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ทบทวนความรู้เดิม และนำเข้าสู่บทเรียน ใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา ใช้กิจกรรมที่เน้นกระบวนการหรือเทคนิควิธีที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการกำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน ใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้เป็นอย่างดี

(ผู้ศึกษาค้นคว้า, วันที่ 6 มีนาคม 2563 : กี่สังเกต)

ผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกปรากฏดังนี้
 “...การใช้กลยุทธ์การนิเทศแบบพี่เลี้ยงช่วยให้มีความมั่นใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมากขึ้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สร้างความสนใจของนักเรียนได้ดี ทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกกระตือรือร้นในการเรียนรู้ สามารถจดจำและเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้เป็นอย่างดี ถ้ามีการนำไปใช้กับครูนักเรียนทั้งโรงเรียนจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้นแน่นอน”

(ครูเป้าหมาย, วันที่ 6 มีนาคม 2563 : การสัมภาษณ์)

ผลการสัมภาษณ์นักเรียนในห้องที่มีการจัดการเรียนรู้โดยครูกลุ่มเป้าหมายต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ปรากฏผลดังนี้

“...เป็นบรรยากาศการเรียนที่มีความสนุกเพราะครูสอนดี สอนเข้าใจง่าย ไม่น่าเบื่อ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันและกัน อยากเรียนแบบนี้ทุกวัน...”

(นักเรียนของครูเป้าหมาย, วันที่ 6 มีนาคม 2563 : การสัมภาษณ์)

“...ครูใช้การจัดกิจกรรมหลากหลาย ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ครูใช้สื่อที่สนุก ทำให้ไม่รู้สึกน่าเบื่อ ชอบตอนที่ครูให้ทำกิจกรรมกลุ่ม เพราะจะได้ร่วมมือกันทำงานกับเพื่อนในกลุ่ม ทำให้การเรียนไม่น่าเบื่อ...”

(นักเรียนของครูเป้าหมาย, วันที่ 6 มีนาคม 2563 : การสัมภาษณ์)

สรุปผลการสัมภาษณ์นักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อการสอนของครู จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนต่อการสอนของครู นักเรียนส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้นในการร่วมทำกิจกรรมอย่างสนุกสนาน มีการทำงานเป็นทีม ให้ความร่วมมือกับครูในการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี ให้ความสนการใช้สื่อและเทคโนโลยีทางการเรียนรู้ และสามารถเรียนรู้ได้อย่างเข้าใจ

สรุปผลการใช้กลยุทธ์การนิเทศแบบพี่เลี้ยง ผู้ศึกษาค้นคว้าและครูเป้าหมายได้ประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ แบบสังเกต มาจัดเป็นหมวดหมู่ตามกรอบการศึกษาค้นคว้า และวิเคราะห์ผลการประชุม สรุปได้ว่า ครูเป้าหมายมีการเตรียมการสอนจัดเนื้อหาสาระได้เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ มีวิธีดำเนินการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ นักเรียนทุกระดับชั้นส่วนมากมีความพึงพอใจและชอบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู เพราะนักเรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น มีความสนุกสนานในการเรียนรู้ และมีสื่อการสอนมากขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นักเรียนมีความสนใจกระตือรือร้น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกลุ่ม กล้าคิด กล้าแสดงออก ครูเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อกระบวนการพัฒนา จากข้อมูลที่ได้จากการสังเกต กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าได้ร่วมกันสังเคราะห์และสรุปว่า หลังจากการนิเทศแบบพี่เลี้ยง การปฏิบัติการสอนในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกพบว่า ครูเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้น

การสะท้อนผลการพัฒนาในวงรอบที่ 2

จากการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในวงรอบที่ 2 โดยใช้กิจกรรมการนิเทศแบบพี่เลี้ยง โดยใช้เครื่องมือแบบสังเกตการสอน แบบบันทึกการนิเทศ แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน แบบสัมภาษณ์ครู พบว่า การนิเทศแบบ

พี่เลี้ยงสามารถพัฒนาครูเป้าหมายให้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้ดีเพิ่มมากขึ้น มีการใช้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนมากขึ้น สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างต่อเนื่องเกิดความมั่นใจในการสอนอย่างเต็มที่ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายส่วนมากมีความพอใจและชอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเพราะได้ลงมือปฏิบัติงานจริง ได้แสดงความคิดเห็น มีความสนุกสนานในการเรียนรู้และมีสื่อการเรียนการสอนมากขึ้น นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นได้ และนำความรู้ทักษะประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีความสนใจกระตือรือร้นต่อการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม ทุกคนมีความรับผิดชอบ กล้าคิด กล้าแสดงออก หลังจากผ่านการพัฒนาในวงรอบที่ 2 ผู้ศึกษาค้นคว้าและครูเป้าหมายสามารถเขียนแผนการสอนเชิงรุกได้และมีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูล มาสรุปผล อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ที่เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2
2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

สรุปผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ที่เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2 พบว่า
 - 1.1 สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

1.2 ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เรียงลำดับ ความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การออกแบบการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.738$) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}} = 0.718$) การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ ($PNI_{\text{modified}} = 0.687$) และการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ($PNI_{\text{modified}} = 0.661$) ตามลำดับ

2. การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

2.1 การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การพัฒนา 2 กลยุทธ์คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน ซึ่งผลการพัฒนาในวงรอบที่ 1 ปรากฏดังนี้

2.1.1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า กลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนา 2 ด้าน ดังนี้

1) ด้านความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลังจากการพัฒนา โดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบการเรียนรู้ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง สรุปได้ว่า กลุ่มเป้าหมายทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จาก ผลการเปรียบเทียบคะแนนการทดสอบความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมและรายบุคคลมีคะแนนเพิ่มขึ้น และจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทุกคนหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ สรุปได้ว่ากลุ่มเป้าหมายทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ที่เชิงรุกเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกัน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายทุกคนมีความเห็นตรงกัน และมีความมั่นใจในความสามารถนำความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ได้รับจากการพัฒนาครั้งนี้ไปใช้ในการจัดทำแผนการเรียนรู้เชิงรุกและจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้

2) ด้านความสามารถในการเขียนแผนการเรียนรู้เชิงรุกหลังจากได้รับการพัฒนาโดยวิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความสามารถในการจัดทำแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้และมืองค์ประกอบ 7 องค์ประกอบ คือ สารระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล และบันทึกผลหลังสอน ดังจะเห็นได้จากการประเมินความเหมาะสมของแผนการเรียนรู้ที่เชิงรุกของกลุ่มเป้าหมายทุกคน และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายหลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ สรุปได้ว่า กลุ่มเป้าหมาย

โดยรวมและรายบุคคลมีความสามารถในการจัดทำแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้ และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทุกแผน

2.1.2 การนิเทศภายใน พบว่า จากการนิเทศการสอน โดยการสังเกตพฤติกรรม การสอนของกลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกตามแผนการเรียนรู้ และจากการ สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและนักเรียน สรุปได้ว่ากลุ่มเป้าหมายทุกคนจะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เชิงรุกได้ครบทุกรายการ และพฤติกรรมการสอนสรุปโดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.14$) ถ้าพิจารณา รายข้อ พบว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับ มากที่สุด 2 รายการ และมีการ จัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับ มาก 8 รายการ รายการที่มีค่าเฉลี่ยสรุปโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด คือ ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.60$) และรายการที่มีค่าเฉลี่ยสรุป โดยรวมอยู่ในระดับ น้อยที่สุด คือ ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และ อภิปรายอย่างกว้างขวาง ($\bar{X} = 3.60$) เมื่อพิจารณากลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล พบว่า มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด 2 คน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ มาก 2 คน และมีการปฏิบัติอยู่ในระดับ ปานกลาง 1 คน ซึ่งต้องปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาด้านการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการ จัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน การจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียน เกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา การจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ การจัดการ เรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง การออกแบบวิธีการวัด และประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและ ประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตร กำหนด และการประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง ซึ่งจะได้ดำเนินการพัฒนา ในวงรอบที่ 2 ต่อไป

2.2 การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศแบบที่ เลี้ยง ซึ่งผลการพัฒนาในวงรอบที่ 2 ปรากฏดังนี้

การนิเทศแบบที่เลี้ยง เพื่อพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ครูเป้าหมาย สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชิงรุกได้ตามแผนการเรียนรู้ และมีพฤติกรรมการสอนดีขึ้นตามลำดับ โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 4.49$) และจากการสัมภาษณ์ครูเป้าหมายและนักเรียนสรุปได้ว่า ครูเป้าหมายสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้ดีขึ้น สามารถใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีใน การจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถจัดการเรียนรู้ ที่ทำให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิดวางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน สามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้น

ให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา สามารถจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ สามารถจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง สามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด และสามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง โดยสรุป การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอกวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 2 วงรอบ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้ ครูมีความรู้ ความเข้าใจด้านการจัดการเรียนรู้ที่เชิงรุก มีความสามารถในการเขียนแผนการเรียนรู้ และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกได้

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 พบว่า

สภาพปัจจุบันของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในการสอนแบบใหม่ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ครูผู้สอนขาดความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังจัดการเรียนรู้ในลักษณะเน้นเนื้อหาความจำ (Passive Learning) มากกว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือกระทำด้วยตนเอง (Active Learning) ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นสาเหตุสำคัญสาเหตุหนึ่งส่งผลให้การศึกษา ไม่ประสบความสำเร็จด้านคุณภาพของผู้เรียนตามที่หลักสูตรต้องการ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2, 2562) ส่งผลให้สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของกษภัทร์ สงวนเครือ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมพล สุปัญญาบุตร (2562) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการ

เรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูมีความต้องการที่จะพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ดังที่ ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2553) ได้กล่าวถึงความสำคัญในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ว่า เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ทั้งการคิด การแก้ปัญหา และการนำไปประยุกต์ใช้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้สูงสุด สร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันและร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน ผู้เรียนได้เรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงานและการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียน อ่าน พุด ฟัง คิด อย่างลุ่มลึก ผู้เรียนจะเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นทักษะการคิดขั้นสูง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศและหลักการสู่การสร้างความคิดรวบยอด ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ส่งผลให้สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นตัวที่สื่อให้เห็นถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมพล สุปัญญาบุตร (2562) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กชภัทร์ สงวนเครือ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวทางสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เมื่อครบ 2 วงรอบแล้ว ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีความสามารถในการเขียนแผนการเรียนรู้เชิงรุก

และมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วันชัย ธรรมวิเศษ (2547) พบว่า วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน ทำให้เป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถเขียนแผนการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุนทร ปัญจิต (2548) พบว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตร เทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การวัดและประเมินผลการ เรียนรู้ และการจัดทำแผนการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อาคม พงษ์อุดม (2548) พบว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำให้ กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ วิเคราะห์หลักสูตร เทคนิควิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และการจัดทำแผนการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อิทธิพล วังคำแหง (2548) พบว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ วิเคราะห์หลักสูตรและวิเคราะห์ผู้เรียน เทคนิควิธีการสอนและออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง และการจัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญเพิ่มขึ้น จากการใช้กลยุทธ์ประชุมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศภายใน และการนิเทศแบบพี่เลี้ยงใน การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่เชิงรุก โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำดวน จังหวัดมหาสารคามให้มีผลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้วนั้นสามารถอภิปรายผลดังนี้

2.1 การใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่อง การออกแบบการเรียนรู้ การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ การจัด กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ซึ่ง สอดคล้องกับหลักการประชุมเชิงปฏิบัติการที่ จันทรานี สงวนนาม (2544) กล่าวว่า การประชุมเชิง ปฏิบัติการ มักใช้กับการฝึกประชุมกลุ่มบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีความสนใจในปัญหาเดียวกันมา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และแสดงวิธีการปฏิบัติงานอย่างละเอียดคล้ายกับเป็นการทำ แบบฝึกหัด หรือเป็นการประชุมในภาคปฏิบัติภายหลังจากผู้เข้ารับการอบรมได้รับฟังการบรรยายใน ภาคทฤษฎีแล้วเพื่อช่วยให้การประชุมบรรลุวัตถุประสงค์มากขึ้น และสอดคล้องกับหลักการประชุม เชิงปฏิบัติการที่ สมเกียรติ ศรีจักรวาล (2542) การจัดประชุมขึ้นเพื่อเพิ่มหรือเสริมทักษะ บางเรื่อง ให้แก่ผู้เข้าประชุมโดยเฉพาะวิธีการอาจประกอบด้วยการบรรยายหรืออภิปรายเนื้อหาต่าง ๆ ติดตาม ด้วยการลงมือปฏิบัติภายใต้การดูแลและให้คำแนะนำของที่ปรึกษา การประชุมในลักษณะที่เป็นการ มุ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านวิชาการ และด้านปฏิบัติอย่างใดอย่าง หนึ่งโดยแท้จริง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมเกิดทักษะในด้านการปฏิบัติงาน รู้จัก แก้ปัญหาและปรับปรุงงานให้ดีขึ้น การประชุมเชิงปฏิบัติการนี้มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การประชุมเชิงปฏิบัติการจึงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ เชิงรุก

2.2 การใช้กลยุทธ์การนิเทศภายใน โดยจัดกิจกรรมการสังเกตการณ์สอน

การกำกับ ติดตามการให้การแนะนำ และการประเมินอย่างใกล้ชิด การวางแผนร่วมกัน ทำให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีการใช้กิจกรรมที่หลากหลายเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการนิเทศที่ กรองทอง จิตรเดชากุล (2550) ได้เสนอความสำคัญของการนิเทศภายในไว้ว่า เป็นการส่งเสริมคุณภาพด้านการเรียนการสอนภายในโรงเรียน ครูควรได้รับการนิเทศเพื่อพัฒนาความเจริญด้านการสอนและทางวิชาการ โรงเรียนจะต้องมีการนิเทศเพราะโครงการที่ประกอบด้วยข้อมูลจากการนิเทศจะช่วยในการ จำแนกคุณภาพของครู และสามารถช่วยในการตัดสินใจปัญหาบางอย่างในโรงเรียนได้ดีกว่า การนิเทศ สามารถกระตุ้นความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับครูภายในโรงเรียนโดยเฉพาะกรณีที่น่าเอาเทคนิคและ วิธีการใหม่ๆ ตลอดจนการวิจัยมาใช้จะเป็นการช่วยในการเก็บข้อมูลในการนิเทศการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องให้ครูได้ทำและถือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องกัน เพราะไม่มีหลักประกันว่าครูที่ผ่านสถาบันฝึกหัดครูแล้วจะเป็นครูที่มีประสิทธิภาพได้ตลอดไปโดยที่ไม่ ต้องมีการนิเทศเพราะเนื่องจากว่าความก้าวหน้าทางวิทยาการมีเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ เพื่อเป็นการให้ครู เข้าใจวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยทั่วไป ปรัชญาของโรงเรียนวัตถุประสงค์ของโรงเรียน เพื่อที่จะ ช่วยในการดำเนินการสอนบรรลุวัตถุประสงค์และเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของคณะครูและ ก่อให้เกิดความรู้สึกปลอดภัยในการทำงาน เพื่อจะได้ร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุ เป้าหมายเดียวกัน มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันมีความรักและภูมิใจในอาชีพครูที่ตนปฏิบัติอยู่

2.3 การใช้กลยุทธ์การนิเทศแบบพี่เลี้ยง โดยจัดกิจกรรมการสังเกตการณ์สอน

การกำกับ ติดตาม การให้การแนะนำ และการประเมินอย่างใกล้ชิด การวางแผนร่วมกัน ทำให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการนิเทศแบบพี่เลี้ยงของ อัญชลี ธรรมะวิสิฎฐ (2552) พี่เลี้ยงที่เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเป็นที่ยอมรับ ที่สามารถให้คำปรึกษาและแนะนำช่วยเหลือครูให้พัฒนาศักยภาพสูงขึ้น เพื่อสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ พี่เลี้ยงหรือ Mentor จะดูแลครู ดังนั้นครูจะได้รับการดูแลจากพี่เลี้ยง เรียกว่า Mentee บางองค์กรจะเรียกระบบพี่เลี้ยง หรือ Mentoring System นี้ว่า Buddy System เป็นระบบที่พี่จะต้องดูแลเอาใจใส่น้อง คอยให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแนะนำ เมื่อ Mentee มีปัญหา สถานศึกษาสามารถกำหนดให้มีระบบการเป็นพี่เลี้ยงให้กับครูที่เข้ามาทำงานใหม่ผู้เป็น Mentor จะเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นิเทศภายใน ครูต้นแบบ หรือบุคลากรทางการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการศึกษา ทั้งนี้คุณสมบัติหลักที่สำคัญที่บุคคลที่เป็น Mentor ที่ทำหน้าที่พี่เลี้ยงให้แก่ครูใหม่นั้น จะต้องเป็นบุคคลที่มีทัศนคติ หรือความคิดในเชิงบวก (Positive Thinking) มีความประพฤติดี สามารถปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ Mentee ได้บทบาทและหน้าที่ที่สำคัญของ Mentor ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ และ

ประสบการณ์ต่างๆ ในการจัดการศึกษา ให้แก่ครูใหม่ได้รับรู้ เพื่อสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 สถานศึกษา ควรจัดให้มีระบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นระยะและต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริหาร สถานศึกษาและครูผู้สอนได้เกิดความตระหนักในด้านมาตรฐานวิชาชีพและพร้อมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจในรูปแบบ เทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้วยการจัดประชุมปฏิบัติการ การศึกษาด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์ และใช้กระบวนการ PLC นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้ครูสามารถเลือกกลยุทธ์การพัฒนาตามความสนใจและความถนัด

1.2 จากการสังเกตการณ์จัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก จุดด้อยที่ควรพัฒนาคือ การให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง คิดแก้ปัญหา และได้ลงมือปฏิบัติ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง

1.3 การพัฒนาสมรรถนะครูในการประชุมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศควรระวังจำนวน ครั้งและเวลา ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อจัดการเรียนรู้ในเวลาเรียนปกติ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เป็นลักษณะของการส่งผลทางตรงและทางอ้อม

2.2 ควรมีการพัฒนาสมรรถนะครูโดยการศึกษาดูงาน การสาธิต ประกอบการพัฒนา ซึ่งจะทำให้ครูได้เห็นตัวอย่างจะทำให้พัฒนาได้เร็วขึ้น

2.3 ควรศึกษาค้นคว้าและพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกควบคู่กับการทำผลงานวิชาการเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งหรือเลื่อนวิทยฐานะ

พูน ปณ ภัโต ชีวะ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กชภัทร์ สงวนเครือ. (2562). *โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวทาง สะเต็มศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2551). *การวิจัยปฏิบัติการ*. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กรองทอง จิระเดชากุล. (2550). *คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : ชารอักษร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *แนวทางปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ : ที.เอส.บี.โปรดักส์.
- กรีียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- กาญจน์ เรืองมนตรี และธรินธร นามวรรณ. (2554). *การบริหารวิชาการและนวัตกรรมการจัดการ เรียนรู้*. มหาสารคาม : อภิชาตการพิมพ์.
- กิดานันท์ มลิทอง (2543). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- กิติมา ปรีดีดีลภ. (2550). *ชี้ความสามารถ: Competency Based Approach*. กรุงเทพฯ : มิสเตอร์ก๊อปปี.
- กิริติ ยศยิ่งยง. (2558). *การจัดการความรู้ในองค์กรและกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ : มิสเตอร์ก๊อปปี (ประเทศไทย)จำกัด.
- คมกริช ภูงค์กิ่ง. (2560). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จรรยา ดาสา. (2552). 15 เทคนิคในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก. *นิตยสาร สสวท.*, 36(163), 72-76.
- จันทรานี สงวนนาม. (2544). *การฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษา*. มหาสารคาม : สาขาวิชาบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิรภา อรรถพร. (2556). *การพัฒนารูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ ของนิสิตปริญญาบัณฑิต*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยี และสื่อสารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิราภรณ์ ยกอินทร์. (2560). *การจัดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย สวนดุสิต.

เฉลิมพล สุปัญญาบุตร. (2562). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*

ชนาธิป พรกุล. (2544). *รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

ชนาธิป พรกุล. (2551). *การออกแบบการสอน การบูรณาการ การอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2537). *เทคโนโลยีทางการศึกษา: ทฤษฎีและการวิจัย. กรุงเทพฯ : โอเอส.*

ชาญชัย อาจินสมาจาร. (2535). *พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือกรุงเทพ.*

ชารี มณีสรี. (2538). *การนิเทศการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โสภณการพิมพ์.*

ชูชัย สมितिไกร. (2556). *การสรรหา การคัดเลือก และการประเมินผล การปฏิบัติงานของบุคลากร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). *Active Learning. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.*

ณรงค์ กาญจนะ (2553). *เทคนิคและทักษะการสอนเบื้องต้น เล่ม 1. กรุงเทพฯ : จรัสสินทวงศ์.*

ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2550). *เทคนิคการจัดทำและนำ Job Competency ไปใช้งาน (ฉบับคนทำงาน). กรุงเทพฯ : เอช อาร์ เซ็นเตอร์.*

ณอมจิตต์ ขุฑทะกะพันธุ์. (2546). *การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความรู้และทักษะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร.*

วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิพวรรณ ประเสริฐอำไพสกุล. (2544). *การเปรียบเทียบผลการประเมินความต้องการจำเป็นและการยอมรับในผลการประเมินของครูคณิตศาสตร์ระหว่างการประเมินความต้องการจำเป็นแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

ทิตนา แคมมณี. (2556). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

ธำรงค์ศักดิ์ คงสาส์น. (2553). *Competency ภาคปฏิบัติ...เขาทำกันอย่างไร?. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินตติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.*

ธีรวัฒน์ เอกะกุล. (2552). *การวิจัยปฏิบัติการ (Action research). อุบลราชธานี : ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป.*

- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2559). *การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning*. กรุงเทพฯ :
 ทริปเพิ้ลเอ็ดดูเคชั่น.
- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2560). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในวิชาการจัดการเรียนรู้.
วารสารวิชาการ, 11(1), 58-94, มกราคม-มิถุนายน.
- เนาวนิตย์ สงคราม. (2555). รายงานผลการวิจัยการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน
 ด้วยการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อการสร้างองค์ความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาเชิง
 สร้างสรรค์สำหรับนิสิต นักศึกษาครุศาสตร์บัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ. กรุงเทพฯ :
 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัญญัติ ชำนาญกิจ. (2549). *ทำไมจึงจำเป็นต้องจัดการเรียนรู้แบบ Active Learn ใน
 ระดับอุดมศึกษา*. นครสวรรค์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2554). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กทม. :
 ประสานการพิมพ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2552). *การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 9 (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ปรัชญา เวสารัชช. (2554). *หลักการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2546). *การบริหารวิชาการ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริม.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *การบริหารวิชาการ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ.
- พรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ. (2554). *การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหาร*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
 มหาสารคาม.
- พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์. (2531). *เทคโนโลยีทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
 รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- พิมพ์พันธ์เดชะคุปต์ และเพยาว์ ยินดีสุข. (2557). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ :
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารักษ์. (2524). *หลักและวิธีสอนระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2557). *หลักและเทคนิคการสอนระดับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ : วี.พรินท์.
- ไพศาล บรรจสุวรรณ. (2561). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเชิงรุก (Active Learning)
 ในการยกระดับความรู้สู่ความเข้าใจการเมืองและประชาธิปไตยในเชิงเปรียบเทียบ.
วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 8(1), 166-190,
 มกราคม-มิถุนายน.
- ภาวดี อนันต์นาวิ. (2551). *หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. ชลบุรี : เสมาธรรม.

- มยุรีย์ เขียวฉะอ้อน. (2541). *การประเมินความต้องการจำเป็นด้านทักษะพื้นฐานของครูอนุบาล โดยใช้การวิเคราะห์งาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหาร การศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและราชการ*. กรุงเทพฯ : บุ๊ค พอยท์.
- ยุพิน พิพิธกุล และอรพรรณ ต้นบรรจง. (2531). *สื่อการเรียนการสอนคณิตศาสตร์*. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วาทัญญู วุฒิวรณ. (2553). *ผลการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก*. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วัชรา เล่าเรียนดี. (2553). *การนิเทศการสอน*. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชร เกษพิชัยณรงค์ และน้ำค้าง ศรีวัฒนาโรทัย. (2559). *การเรียนเชิงรุกและเทคนิควิธีการจัดการ เรียนการสอนที่เน้นการเรียนเชิงรุก*. นครปฐม : สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วัฒนา หงสกุล. (2560). *การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในยุคไทยแลนด์ 4.0. GRADUATE SCHOOL CONFERENCE 2018, 1(2), 479-486.*
- วันชัย ธรรมวิเศษ. (2547). *การพัฒนาครูด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนบ้านสามหนอง อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วาสนา เจริญไทย. (2557). *การศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เศษส่วน ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์ ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี- สฤษดิ์วงศ์.
- วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2553). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการ*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัย นครศรีธรรมราช*, 29(1), 1-7, มกราคม-มิถุนายน.
- วีระยุทธ ชาตะกาญจน์. (2558). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการ*. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 2(1), 34.

- ศิริกาญจน์ โกสมุภ. (2545). *การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา. (2552). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้*.
กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สถาพร พงษ์ภูมิกุล. (2555). *คุณภาพผู้เรียนเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ QUALITY OF STUDENTS
DERIVED FROM ACTIVE LEARNING ROCESS. วารสารการบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยบูรพา, 3(2), 1-13.*
- สมเกียรติ ศรีจักรวาล. (2542). *การวางแผนและการจัดประชุมทางวิชาการ*. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2547). *การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักวิจัย. วารสารสุขโขทัยธรรมมาธิราช,
17(2), 97-103.*
- สมชาย วงศ์วิเศษ. (2548). *ความสำคัญของพี่เลี้ยงและวิธีการเป็นพี่เลี้ยงที่ดี*. ปทุมธานี :
มูลนิธิบัณฑิตยสภาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2544). *การวัดผลการศึกษา*. กทม. : ประสานการพิมพ์.
- สมบูรณ์ สงวนญาติ. (2534). *เทคโนโลยีทางการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : หน้วยศึกษานิเทศก์
กรมฝึกหัดครู.
- สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ. (2545). *การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง*.
กรุงเทพฯ : เดอะโนว์เลจ.
- สรวงพร กุศลสง. (2558). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมยุทธวิธีการรู้คิดสำหรับ
นักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชา
หลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.*
- สาธิตา สกุรัตน์กุลชัย. (2560). *อิทธิพลของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อสมรรถนะในการเรียนรู้
ด้วยตนเองของนักศึกษา. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, 30(2), 229-251.*
- สำนักนิเทศและการพัฒนามาตรฐานการศึกษา. (2542). *แนวทางการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียน
ประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักนิเทศและการพัฒนามาตรฐานการศึกษา.
- สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ. (2552). *นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาของซีมีโอ
(SEAMEO INNOTECH)*. กรุงเทพฯ : สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. (2562). *รายงานผลการปฏิบัติงานการ
นิเทศการศึกษา ปีการศึกษา 2561*. มหาสารคาม : กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการ
จัดการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541). *แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา*.

กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน. (2550). *การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550*.

กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน. (2553). *คู่มือการประเมินสมรรถนะครู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2553*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). *คู่มือการประเมินสมรรถนะครู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2553*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). *ปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ : บุญศิริการพิมพ์.

สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง. (2553). *รายงานเรื่องต้นแบบสมรรถนะของสำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2548). *มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ศุภสภาลาดพร้าว.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2556). *รายงานการวิจัยและพัฒนานโยบายการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *การพัฒนา รูปแบบการพัฒนาครูและผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). *สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2559). *คู่มือบริหารจัดการเวลาเรียน ตามนโยบาย “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สิทธิพงษ์ สุพรหม. (2561). *การพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้เชิงรุกในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. *วารสารวิชาการ*, 7(2), 49-58, กรกฎาคม-ธันวาคม.

สุจิตรา ธนพันธ์. (2551). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ : ทีพีเอ็น เพรส.

สุเดียนเพ็ญ คงคะจันทร์ และคณะ. (2550). เอกสารประกอบการประชุมอบรมหลักสูตรนัก

บริหารงาน ส่งเสริมสุขภาพ ระดับกลาง เรื่อง Coaching and mentoring. สมุทรสาคร :
เซ็นทรัลเพลส.

สุธรรม ธรรมพัฒนานนท์. (2554). *หลักการทฤษฎีและแนวปฏิบัติทางการบริหารการศึกษา*.

มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุนทร ปัญจิต. (2548). *การพัฒนาครูด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียน*

นานกษุมวิทวิทยาควม อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุนีย์ คล้ายนิล และคณะ. (2550). *การวัดผลและประเมินผลเพื่อคุณภาพการเรียนรู้และตัวอย่าง*

ข้อสอบจากโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA). กรุงเทพฯ :

เซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป.

สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2545). การนิเทศภายในหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน. วารสารวิชาการ,

5(8), 25-31

สุวิทย์ มูลคำ. (2549). *การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

สุวิทย์ มูลคำ. (2547). *กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.

สุวิมล ว่องวานิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวานิช. (2557). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom action research)*.

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

องอาจ นัยพัฒน์. (2553). *การออกแบบการวิจัย: วิธีเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ*.

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนูรัตน์ อนันทนาธร. (2559). *หลักการบริหารบ้านเมือง*. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

อมรชัย ตันติเมธ. (2542). *การบริหารสถานศึกษาปฐมวัย*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

อัญชลี ธรรมะวิธีกุล. (2552). *เทคนิคการนิเทศการสอนงาน (Coaching)*. กรุงเทพฯ : อักษรบริการ.

อาคม พงษ์อุดม. (2548). *การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียน*

อุดรธานีพิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อารีย์ วชิรวรการ. (2542). *การวัดและการประเมินผลการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี.

เอกรินทร์ สีมหาศาล. (2546). *แนวปฏิบัติกระบวนการวัดและประเมินผล ตามหลักสูตรการศึกษาขั้น*

พื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : บุ๊ค พอยท์.

- Biech, E. (2015). *101 Ways to Make Learning Active Beyond the Classroom*.
New York : John Wiley & Sons.
- Briggs, M.H. (1997). *Building Early Intervention Teams: Working Together for Children and Families*. Gaithersburg, Maryland : Aspen Publishers.
- Daouk, Z., Bahous, R. and N. Bacha. (2016). Perceptions on the effectiveness of active learning strategies. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 8(3), 360-375.
- Dick, D.M. and others. (2015). Candidate gene-environment interaction research: reflections and recommendations. *Perspect Psychol Sci.*, 10, 37–59.
- Drucker, P.F. (2010). *Management Cases*. Chicago : Harper Business.
- Gagne, R.M. and others. (2005). *Principles of instructional design*. 5th ed. Connecticut : Thomson Wadsworth.
- Gulick, L. and L. Urwick. (1937). *Paper on the Science of Administration*. New York : Institute of Public Administration.
- Hazzan, O. Lapidot, T. and N. Ragonis. (2011). *Guide to Teaching Computer Science an Activity-Based Approach*. London : Springer-Verlag.
- Holloway, I.W. (2010). *Qualitative research in nursing and health care*. India : Laser words Privates.
- Hyun, J. (2017). Students' Satisfaction on Their Learning Process in Active Learning and Traditional Classrooms Teaching. *International Journal of Education and Learning in Higher*, 29(1), 108–118.
- Johnson, A.P. (2008). *A Short Guide to Action Research*. Boston : Pearson Education.
- Kaufman, R. and F.W. English. (1981). *Needs assessment: Concepts and application*. Englewood Cliffs, NJ : Educational Technology Publications.
- Kaufman, R., Rojas, A.M. and H. Mayer. (1993). *Needs assessment: A user's guide*. Englewood Cliffs, NJ : Educational Technology Publications.
- Kemmis, S. and R. McTaggart. (1988). *The Action Research Planer*. 3rd ed. Victoria : Deakin University.

- Killian, M. and H. Batas. (2015). The Effects of an Active Learning Strategy on Students' Attitude and Students' Performances in Introductory Sociology Classes. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 15, 53-67, June.
- Lewin, K. (1946). Action research and minority problems. *Journal of Social Issues*, 2(4), 34-46.
- Marlene, P and M.J. Machenry. (2002). "The Mentor's Handbook: Practical Suggestions For Collaborative Reflection and Analysis. *Christopher-Gordon*, 3(1), 152, January.
- McClelland, C.D. (1973). *Testing for Competence rather than for Intelligence*. New Jersey : American Psychologist.
- McKillip, J. (1987). *Need Analysis : Tools for the Human Services and Education*. Newbury Park : SAGE Publications.
- McKinney, K. (2008). *Sociology through Active Learning*. New York : The United State of America, Pine Forge Press.
- Meyers, C. and T. Jones. (1993). *Promoting active Learning: Strategies for the college classroom*. San Francisco : Jossey-Bass.
- Morrison, H.P. and others. (2011). Intercomparison of cloud model simulations of Arctic mixed-phase boundary layer clouds observed during SHEBA/FIRE-ACE. *J. Adv. Model. Earth Syst.*, 3(2), 186.
- Niemia, H. and A. Nevgib. (2014). Research studies and active learning promoting professional competences in Finnish teacher education. *Journal of Teaching and Teacher Education*, 43(12), 131-142, October.
- Parson, C. (1996). *Developing New Skills in Teachers*. London : Red Books.
- Prince, M. (2004). Does Active Learning Work? A Review of the Research. *Journal of Engineering Education*, 93(3), 223-232.
- Rylatt, A. and K. Lohan. (1995). *Creating Training Miracle*. Sydney : Prentice Hall.
- Sims, R.C. and T.A. Koszalka. (2008). Competencies for the new-age instructional designer. *Handbook of research on educational communications and technology*, 3, 569-575
- Smith, P.L. and T.J. Ragan. (2005). *Instructional Design*. New York : John Wiley & Sons.

Spencer, L.M. and S.M. Spencer. (1993). *Competence at Work: Models for Superior Performance*. New York : Wiley.

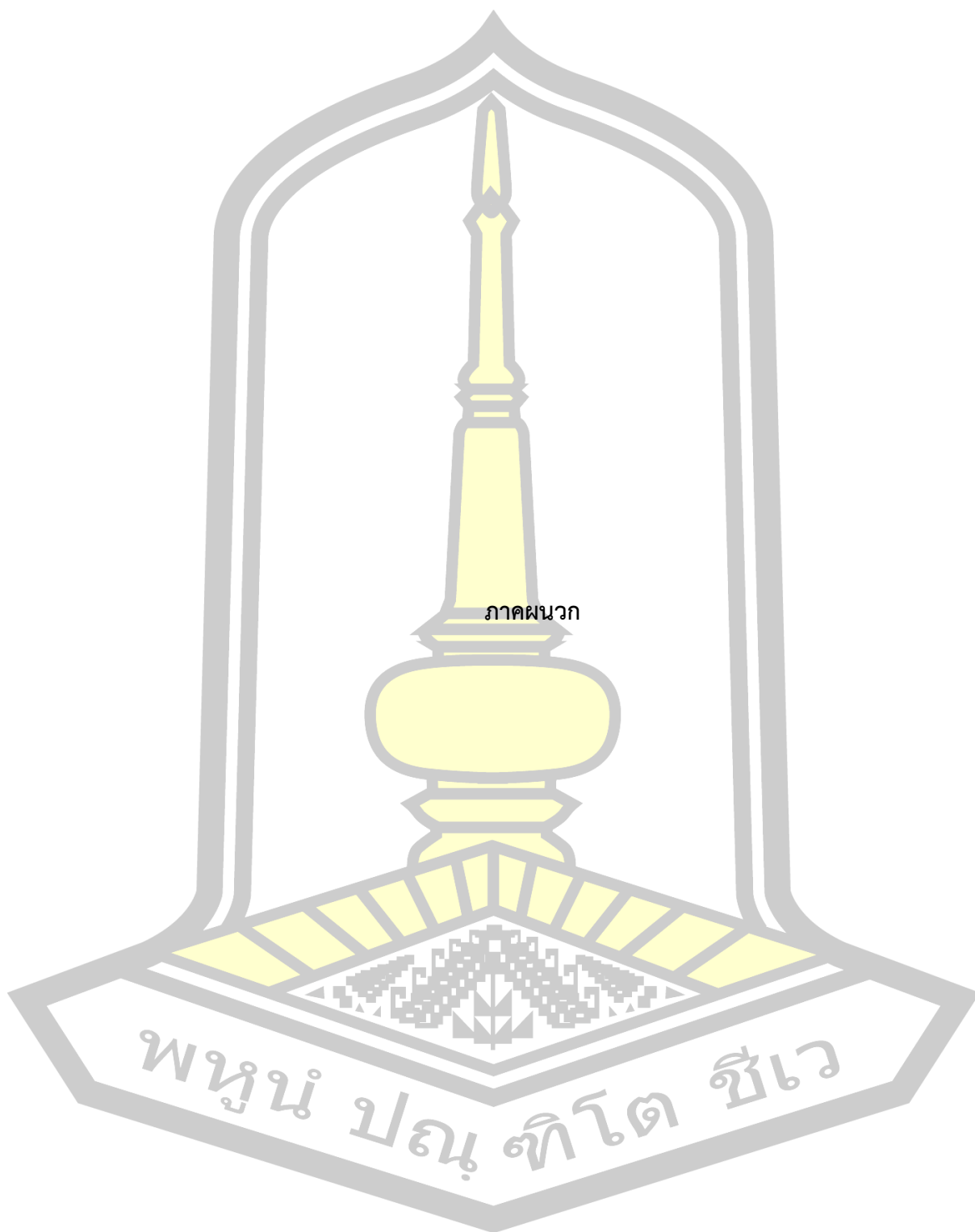
Van Housen, D. (2013). Effective Classroom Management in Student-Centered Classrooms. *Dissertation Abstracts International*, 68(11), 274-A.

Williams, C. (2008). *Effective management: A multimedia approach*. Ohio : Thomson South-Western.

Witkin, B.R. (1984). *Assessing needs in educational and social programs*. San Francisco : Jossey-Bass.

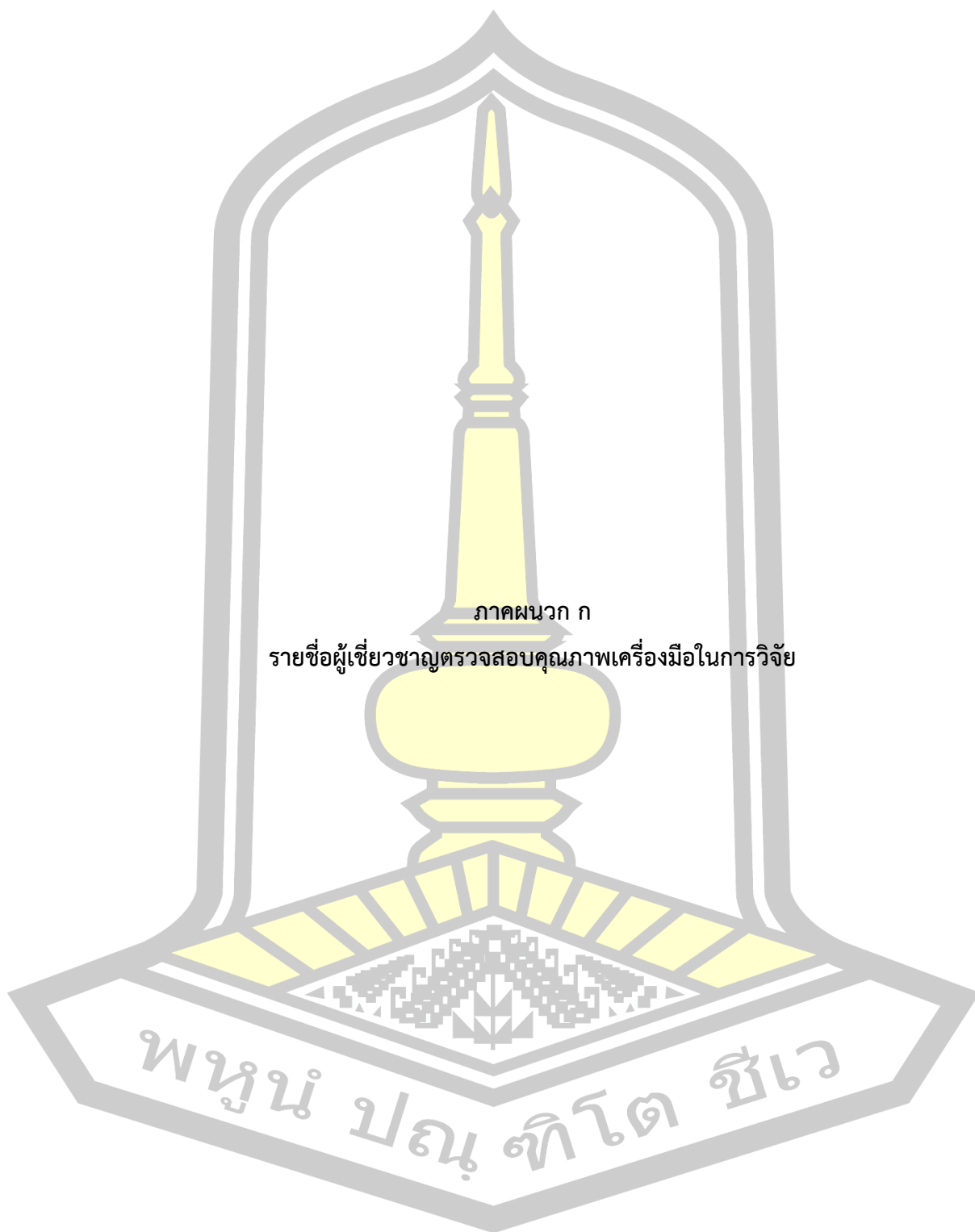
Young, P.G. and others. (1950). *Mentoring principals: frameworks, agendas, tips, and case stories for mentors and mentees*. USA : Sage Publications.

ภาคผนวก

พหุมนุ ปณ ทิโต ชีเว

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

พหุพันธ์ ปณฺ ทิโต ชีเว

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ ตำแหน่ง อาจารย์ ภาควิชาการบริหารและ
พัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วุฒิการศึกษา: กศ.ด. การบริหาร
การศึกษา เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

2. นายชูสง่า นัยวัฒน์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านขาดฝางหัวเรือ อำเภอลำปำ
จังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 กศ.ม.
การบริหารการศึกษา เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

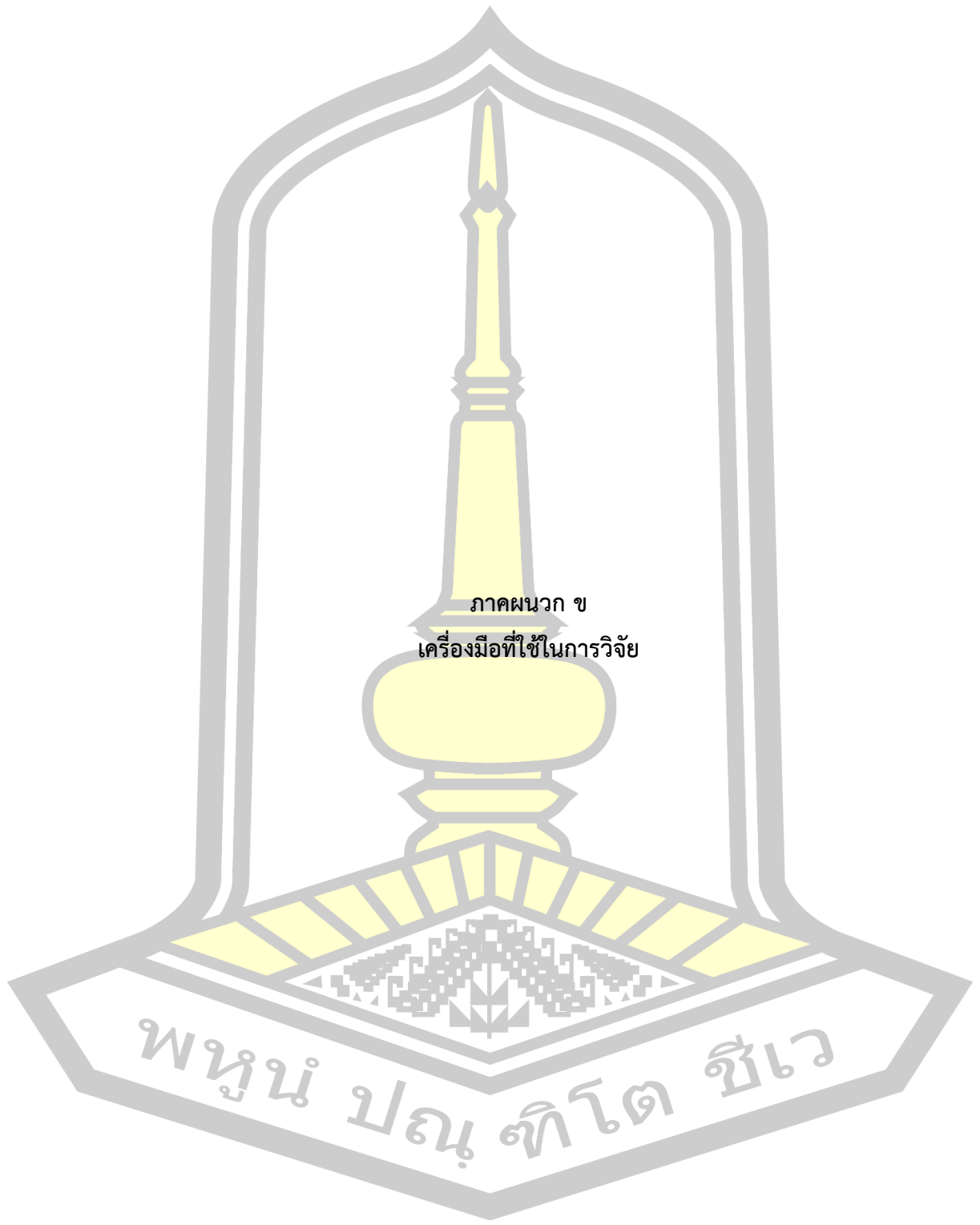
3. นายวีรชาติ ชมภูหลง ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองข่า อำเภอลำปำ
จังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
วุฒิการศึกษา : ค.ม. การบริหารการศึกษา เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

4. นายณวัฒน์ จันทเขต ตำแหน่ง ศึกษาพิเศษ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 วุฒิการศึกษา : กศ.ม.บริหารการศึกษา
เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน

5. นางสาวปราณี วรรณปะเก ตำแหน่ง ศึกษาพิเศษ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 วุฒิการศึกษา : ค.ม.
สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน เชี่ยวชาญหลักสูตรและการสอน

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

พหุณฺ์ ปณฺุ ทิโต ชีเว

รหัสแบบสอบถาม ๐๐๐

แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

วิทยานิพนธ์ : การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

The Development of Enhance Teacher Competency in Active Learning Management for
School under Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
บริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้าน
การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

2. ผู้ตอบแบบสอบถามฉบับนี้ คือ ครูผู้สอน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปี
ที่ 6

ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

3. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการ
เรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและ
ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4. การตอบแบบสอบถาม ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของท่าน
ซึ่งการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ไม่มีผลกระทบต่อท่านและการปฏิบัติงานในหน้าที่ของท่านแต่อย่างใด เพราะ
คำตอบจากแบบสอบถามนี้ใช้เป็นข้อมูลเพื่อการวิจัยเท่านั้น

5. โปรดตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อ แบบสอบถามนี้จะถือว่าสมบูรณ์ และสามารถนำไป
ประมวลผลได้

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

นางสาวยุภาลัย มะลิซ้อน นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

นียมศัพท์ “การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2”

การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้ (สำหรับผู้เชี่ยวชาญ ประกอบการพิจารณาประเด็นข้อคำถามต่างๆ ในแบบสอบถามแต่ละด้าน)

1. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หมายถึง กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ ส่งผลให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้คอยชี้แนะ สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ หรือส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความหมายและนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1.1 การออกแบบการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาการเรียนการสอน โดยการวางแผน วิเคราะห์สถานการณ์หรือเงื่อนไขในการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการวางแผนโครงสร้างของครูสอน ซึ่งจะให้เห็นภาพรวมของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถระบุวิธีสอน รูปแบบการสอน เทคนิคการสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งแนวทางการวัดและประเมินผล เหมาะสมกับบริบทมากที่สุด จนนำไปสู่การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน ต่อเนื่อง และเหมาะสม อันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. ศักยภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้
3. การออกแบบยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ
4. การพัฒนาและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน
5. การออกแบบการเรียนการสอนหรือโมดูล
6. การออกแบบเครื่องมือวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

1.2 การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการเลือกใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถออกแบบและสร้าง นวัตกรรมทางการศึกษา การผลิตสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวิจรรย์ญาณ ในการเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเหมาะสม และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการใช้

และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี ซึ่งจะก่อให้เกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. ใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้

2. สามารถเลือกใช้ ออกแบบสร้างและพัฒนาสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริมการเรียนรู้
3. สามารถแสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน
4. สืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้
5. ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการผลิตสื่อนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้
6. สามารถพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี

1.3 การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่มีกิจกรรมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ในเชิงทักษะต่างๆ เช่น กระบวนการคิดขั้นสูง การทดลอง การสำรวจตรวจสอบ ผู้เรียนต้องทำความเข้าใจและทำความเข้าใจด้วยตนเอง หรือร่วมกันกับเพื่อน เช่น ร่วมสืบค้นหาคำตอบ ร่วมอภิปราย ร่วมนำเสนอและสรุปรอบความคิดร่วมกัน นำเสนอความรู้ประยุกต์ใช้หรือลงมือปฏิบัติ โดยผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย จัดบรรยากาศที่เหมาะสม เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการเรียน ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน

2. จัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง
3. จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา
4. จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดด้วยการตั้งคำถาม
5. จัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ
6. จัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่าง

กว้างขวาง

1.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง หมายถึง กระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้และพัฒนาการต่างๆ ของผู้เรียน ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร ในสภาพที่สอดคล้องกับความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน เพื่อนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนบรรลุผลตามที่กำหนดไว้ และใช้เป็นข้อมูลสำหรับตัดสินผลการเรียน ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีความรู้ความเข้าใจหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

2. สามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย
เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้
 3. สามารถสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล และนำเครื่องมือวัด
และประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม
 4. สามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมาย
ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรกำหนด
 5. ประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง
 6. สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้
2. สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถในการจัดกระบวนการ
ของครูผู้สอน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้มี
ประสบการณ์อันก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามและพัฒนาการ
ทั้งทางกายและทางสมอง อารมณ์และสังคม ประกอบด้วย 6 ตัวบ่งชี้ ได้แก่
- 2.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ
 - 2.2 การสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับผู้เรียน
 - 2.3 การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล
 - 2.4 จัดการเรียนการสอนโดยยึดเป้าหมายที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 2.5 การออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้
 - 2.6 การเลือกใช้พัฒนาและผลิตสื่อการสอน
3. ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
4. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
5. สภาพปัจจุบัน หมายถึง สภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2
6. สภาพที่พึงประสงค์ หมายถึง ความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับครูผู้สอนด้านการ
จัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม
เขต 2

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในข้อที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ 1) ชาย 2) หญิง
2. วุฒิการศึกษา
 - 1) ปริญญาตรี 2) ปริญญาโท 3) ปริญญาเอก
3. ประสบการณ์ในการทำงาน
 - 1) 1 - 5 ปี 2) 6 - 10 ปี 3) มากกว่า 10 ปี
4. ระดับชั้นที่สอน
 - 1) ประถมศึกษาปีที่ 1 2) ประถมศึกษาปีที่ 2
 - 3) ประถมศึกษาปีที่ 3 4) ประถมศึกษาปีที่ 4
 - 5) ประถมศึกษาปีที่ 5 6) ประถมศึกษาปีที่ 6

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

คำชี้แจง กรุณาอ่านข้อคำถามแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าสถานศึกษาของท่าน ได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับใดจาก 5 ระดับ โดยเมื่อท่านเลือกตัดสินใจระดับใด ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

- 5 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง สภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ฯ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

พหุ ประถมศึกษา เขต 2

ข้อ	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	สภาพปัจจุบัน					สภาพที่พึงประสงค์				
		5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
	คิดขั้นสูง										
15	ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหา										
16	ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดด้วยการตั้งคำถาม										
17	ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ										
18	ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง										
องค์ประกอบที่ 4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง											
19	ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง										
20	ผู้สอนสามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้										
21	ผู้สอนสามารถสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล และนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม										
22	ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนด										
23	ผู้สอนสามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง										
24	ผู้สอนสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้										

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

แบบทดสอบก่อนการประชุมเชิงปฏิบัติการ
การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

แบบทดสอบก่อน-หลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นส่วนหนึ่งของการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2” จำนวน 20 ข้อ เวลา 20 นาที

ชื่อ.....สอนรายวิชา.....ระดับชั้น ป.....

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

1. ข้อใดเป็นความหมายของการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก

- ก. เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับการกำหนดองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน การนำไปสู่การปฏิบัติ การประเมินผล และการจัดการ ชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน
- ข. การพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ไปสู่เป้าหมายและมาตรฐานสากลที่ยอมรับได้
- ค. การแสดงถึงความรู้ ความสามารถของครูในการประยุกต์และบูรณาการความรู้ ทักษะ เจตคติ และประสบการณ์ในการสอน
- ง. การจัดกิจกรรมสำคัญของครู ที่ต้องใช้ทั้งความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่สอน การจัดการเรียนรู้ ทฤษฎีสำคัญ การผลิตและการใช้สื่อ

2. การออกแบบการเรียนรู้เชิงรุกมีความสำคัญต่อนักเรียนอย่างไร

- ก. เพื่อกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ของการเรียนการสอนให้เหมาะสม สอดคล้องกับผู้เรียน
- ข. การแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจ พยายามของครูในการพัฒนาตนเองและงานที่ได้รับผิดชอบ
- ค. ช่วยให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจ และเจตคติที่ดีต่อการเรียนเพราะได้เรียนจากกิจกรรมที่ สอดคล้องกับพัฒนาการ ความสนใจ และความถนัด
- ง. การแสดงถึงความรู้ ความสามารถของครูในการประยุกต์และบูรณาการความรู้ ทักษะ เจตคติ และประสบการณ์ในการสอน

3. หลักการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุกที่ดี ควรคำนึงถึงสิ่งใดเป็นอันดับแรก
 - ก. นำเสนอเนื้อหาที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมให้ได้มากที่สุด
 - ข. คำนึงถึงผลที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - ค. ควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทำท่าย สนุกสนาน
อิสระ
 - ง. คำนึงถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้
4. รูปแบบของการออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก แบ่งเป็นกี่ประเภท ได้แก่อะไรบ้าง
 - ก. 2 ประเภท ได้แก่ แบบที่ใช้ในห้องเรียน แบบเน้นผลผลิต
 - ข. 2 ประเภท ได้แก่ แบบเน้นผลผลิต และระบบการเรียนการสอน
 - ค. 3 ประเภท ได้แก่ แบบที่ใช้ในห้องเรียน แบบเน้นผลผลิต และระบบสารสนเทศ
ในชั้นเรียน
 - ง. 3 ประเภท ได้แก่ แบบที่ใช้ในห้องเรียน แบบเน้นผลผลิต และระบบการเรียนการสอน
5. ข้อใดคือความหมายของสื่อการเรียนรู้
 - ก. สิ่งใดก็ตามที่บรรจุข้อมูลเพื่อให้ผู้ส่ง และผู้รับสามารถสื่อสารกันได้ตามวัตถุประสงค์
 - ข. หนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่แสดงหรือเรียบเรียงสาระความรู้ต่างๆ
 - ค. สิ่งที่เกิดขึ้นใช้ควบคู่กับเครื่องมือสื่อดัดทัศนวัสดุ หรือเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีใหม่ๆ
 - ง. ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่รอบตัวไม่ว่าจะเป็นวัสดุ ของจริง บุคคล สถานที่ เหตุการณ์
หรือความคิดเห็น
6. สื่อการเรียนรู้จำแนกตามลักษณะได้กี่ประเภท อะไรบ้าง
 - ก. 2 ประเภท ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี
 - ข. 3 ประเภท ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี สื่ออื่นๆ
 - ค. 4 ประเภท ได้แก่ บุคคล ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรม/กระบวนการ วัสดุ
เครื่องมือและอุปกรณ์
 - ง. 5 ประเภท ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี บุคคล ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กิจกรรม/กระบวนการ
7. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Aids Instruction) เป็นสิ่งที่จะช่วยในการจัดการเรียนรู้ประเภทใด
 - ก. สื่อการเรียนรู้
 - ข. เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้
 - ค. นวัตกรรมการศึกษา
 - ง. สื่อการเรียนการสอน

8. ข้อใดไม่ใช่ความสำคัญของสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้
- สามารถเอาชนะข้อจำกัดเรื่องความแตกต่างกันของประสบการณ์ดั้งเดิมของผู้เรียน
 - ช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จากรูปธรรมสู่นามธรรม
 - เป็นการสร้างแรงจูงใจและเร้าความสนใจ
 - ช่วยให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จมากขึ้น
9. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานในการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ขั้นตอนแรกคือข้อใดต่อไปนี้
- เลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ผ่านการประเมินคุณภาพ
 - ศึกษา สํารวจ วิเคราะห์สภาพปัญหา
 - ประสานความร่วมมือในการผลิต จัดทำ พัฒนาและแลกเปลี่ยนการใช้สื่อและนวัตกรรม
 - จัดหาสื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยอย่างหลากหลาย
10. สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้เพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรควรมีลักษณะดังนี้อยู่ข้อใด
- สื่อและนวัตกรรมใหม่ๆ ทันสมัย หลากหลาย
 - ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำหรือพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง รวมทั้งนำสื่อที่มีอยู่รอบตัวมาใช้ในการเรียนรู้
 - รูปแบบของสื่อการเรียนรู้ควรมีความหลากหลาย เพื่อส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องตลอดเวลา
 - เน้นสื่อเพื่อการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองทั้งของผู้เรียนและผู้สอน
11. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะของการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ
- เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา
 - เป็นการเรียนรู้ที่นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้สังเกตการณ์
 - เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด
 - ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง
12. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนออกแบบความคิดเพื่อนำเสนอความคิดรวบยอด และความเชื่อมโยงกันของกรอบความคิด เป็นการเรียนรู้ประเภทใด
- การเรียนรู้แบบกระบวนการวิจัย (Mini-research proposals or project)
 - การเรียนรู้แบบกรณีศึกษา (Analyze case studies)
 - การเรียนรู้แบบแผนผังความคิด (Concept mapping)
 - การเรียนรู้แบบทบทวนโดยผู้เรียน (Student-led review sessions)

13. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่อิงกระบวนการ โดยให้ผู้เรียนกำหนดหัวข้อที่ต้องการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ เรียนรู้ตามแผน สรุปความรู้หรือสร้างผลงาน และสะท้อนความคิดในสิ่งที่ได้เรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ประเภทใด
- การเรียนรู้แบบกรณีศึกษา (Analyze case studies)
 - การเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนความคิด (Think-Pair-Share)
 - การเรียนรู้แบบกระบวนการวิจัย (Mini-research proposals or project)
 - การเรียนรู้แบบใช้เกม (Games)
14. ข้อใดเป็นบทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ
- ครูเป็นผู้ให้ความรู้และกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้
 - ครูเป็นผู้สรรค์สร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - ครูเป็นผู้กำหนดหัวข้อและเนื้อหาสาระให้กับผู้เรียน
 - ครูเป็นผู้ชี้แนะ กระตุ้น หรืออำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน
15. การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project Based Learning) ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในด้านใดบ้าง
- ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในลักษณะของการศึกษา สืบค้น ค้นคว้า ทดลอง ประดิษฐ์คิดค้น
 - ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทุกด้าน ทั้งการเรียนรู้เนื้อหาสาระ การฝึกปฏิบัติจริง ฝึกฝนทักษะทางสังคม ทักษะชีวิต ทักษะวิชาชีพการพัฒนา และทักษะการคิดขั้นสูง
 - ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนโดยการปฏิบัติจริง และปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแก้ปัญหาได้
 - ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นทีมของผู้เรียน
16. แนวทางการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติเป็นอย่างไร
- เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านกระบวนการเชิงกลุ่มปฏิบัติการ
 - เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองจากหนังสือ ตำรา หรือเอกสารต่างๆ
 - เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะใช้สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้เร้าความสนใจของผู้เรียน
 - เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะกลุ่มปฏิบัติการเน้นการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรง จากการเผชิญสถานการณ์จริงและการแก้ปัญหา

17. การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้การเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติมีกี่ขั้นตอน ประกอบด้วยอะไรบ้าง
- 4 ขั้นตอน คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นปฏิบัติ/ฝึกหัด/ทดลอง ขั้นสรุป/เสนอผลการเรียนรู้ ขั้นการประเมินผล
 - 5 ขั้นตอน คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นศึกษาวิเคราะห์ ขั้นปฏิบัติ/ฝึกหัด/ทดลอง ขั้นสรุป/เสนอผลการเรียนรู้ ขั้นปรับปรุงการเรียนรู้/นำไปใช้
 - 6 ขั้นตอน คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นศึกษาวิเคราะห์ ขั้นปฏิบัติ/ฝึกหัด/ทดลอง ขั้นสรุป/เสนอผลการเรียนรู้ ขั้นปรับปรุงการเรียนรู้/นำไปใช้ ขั้นการประเมินผล
 - 7 ขั้นตอน คือ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นศึกษาวิเคราะห์ ขั้นปฏิบัติ/ฝึกหัด/ทดลอง ขั้นสรุป/เสนอผลการเรียนรู้ ขั้นปรับปรุงการเรียนรู้ ขั้นนำไปใช้ ขั้นการประเมินผล
18. ผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะได้ประมวลข้อมูลความรู้จากประสบการณ์ทั้งหมดมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เป็นความรู้ใหม่ และชี้แจงสิ่งที่ค้นพบต่อกลุ่มใหญ่ในรูปแบบที่หลากหลาย อยู่ในขั้นตอนใดของการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
- ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน
 - ขั้นปฏิบัติ/ฝึกหัด/ทดลอง
 - ขั้นสรุป/เสนอผลการเรียนรู้
 - ขั้นการประเมินผล
19. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะสำคัญของการวัดและการประเมินผลจากสภาพจริง
- ใช้วิธีการประเมินกระบวนการคิดที่ซับซ้อน ความสามารถในการปฏิบัติงาน ศักยภาพของผู้เรียน มากกว่าที่จะประเมินว่าผู้เรียนสามารถจดจำความรู้อะไรได้บ้าง
 - เป็นการประเมินที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมประเมินผลงานของตนเอง
 - ประเมินความสามารถของผู้เรียนในการถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่ชีวิตจริงได้
 - เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นวัดความสามารถในการจดจำความรู้ และเนื้อหาสาระต่างๆ อย่างแม่นยำ
20. การเก็บข้อมูลเชิงพฤติกรรมด้านต่างๆ ความคิด (สติปัญญา) ความรู้สึกร ะบวนการขั้นตอนในการทำงาน วิธีแก้ปัญหา เป็นวิธีการประเมินแบบใด
- การสังเกต
 - การสัมภาษณ์
 - การรายงานตนเอง
 - การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน

แบบสังเกต ฉบับที่ 1

แบบสังเกตพฤติกรรมในการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ชื่อผู้สอน.....ชื่อผู้สังเกต.....
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

- คำชี้แจง : 1. แบบสังเกตพฤติกรรมในการประชุมเชิงปฏิบัติการของครู มีจำนวน 10 ข้อ
2. โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องระดับการประเมินตามสภาพจริง 3 ระดับ ดังนี้
คะแนน 3 หมายถึง ปฏิบัติการสอนระดับ ดี
คะแนน 2 หมายถึง ปฏิบัติการสอนระดับ พอใช้
คะแนน 1 หมายถึง ปฏิบัติการสอนระดับ ควรปรับปรุง
3. หากมีข้อสังเกตในการประเมินโปรดบันทึกลงในช่อง “ข้อสังเกตเพิ่มเติม” รายการ
ประเมิน ระดับการประเมิน 3 2 1

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน			ข้อสังเกตเพิ่มเติม
	3	2	2	
1. กลุ่มเป้าหมายให้ความสนใจในการประชุมเชิงปฏิบัติการ				
2. กลุ่มเป้าหมายให้ความร่วมมือกับวิทยากรในการทำกิจกรรม				
3. กลุ่มเป้าหมายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนปัญหา และร่วมกัน แก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก				
4. กลุ่มเป้าหมายตั้งใจเขียนแผนการจัดการจัดการเรียนรู้อย่างจริงจัง				
5. กลุ่มเป้าหมายร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์กับวิทยากร และกลุ่มเป้าหมายคนอื่นๆ				
6. กลุ่มเป้าหมายให้ความช่วยเหลือ เมื่อกลุ่มเป้าหมายคนอื่นๆ ไม่ เข้าใจหรือมีข้อสงสัยในการทำกิจกรรม				
7. กลุ่มเป้าหมายจดบันทึกเนื้อหาสาระ ความรู้ที่ได้จากวิทยากร				
8. กลุ่มเป้าหมายมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม เป็น อาสาสมัครเมื่อวิทยากรให้แสดงความคิดเห็น				
9. กลุ่มเป้าหมายนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยความตั้งใจ และ เข้าใจ				
10. กลุ่มเป้าหมายร่วมรับฟังการนำเสนอของกลุ่มเป้าหมายท่านอื่น ด้วยความตั้งใจ				
โดยรวมเฉลี่ย				

แบบสังเกต ฉบับที่ 2

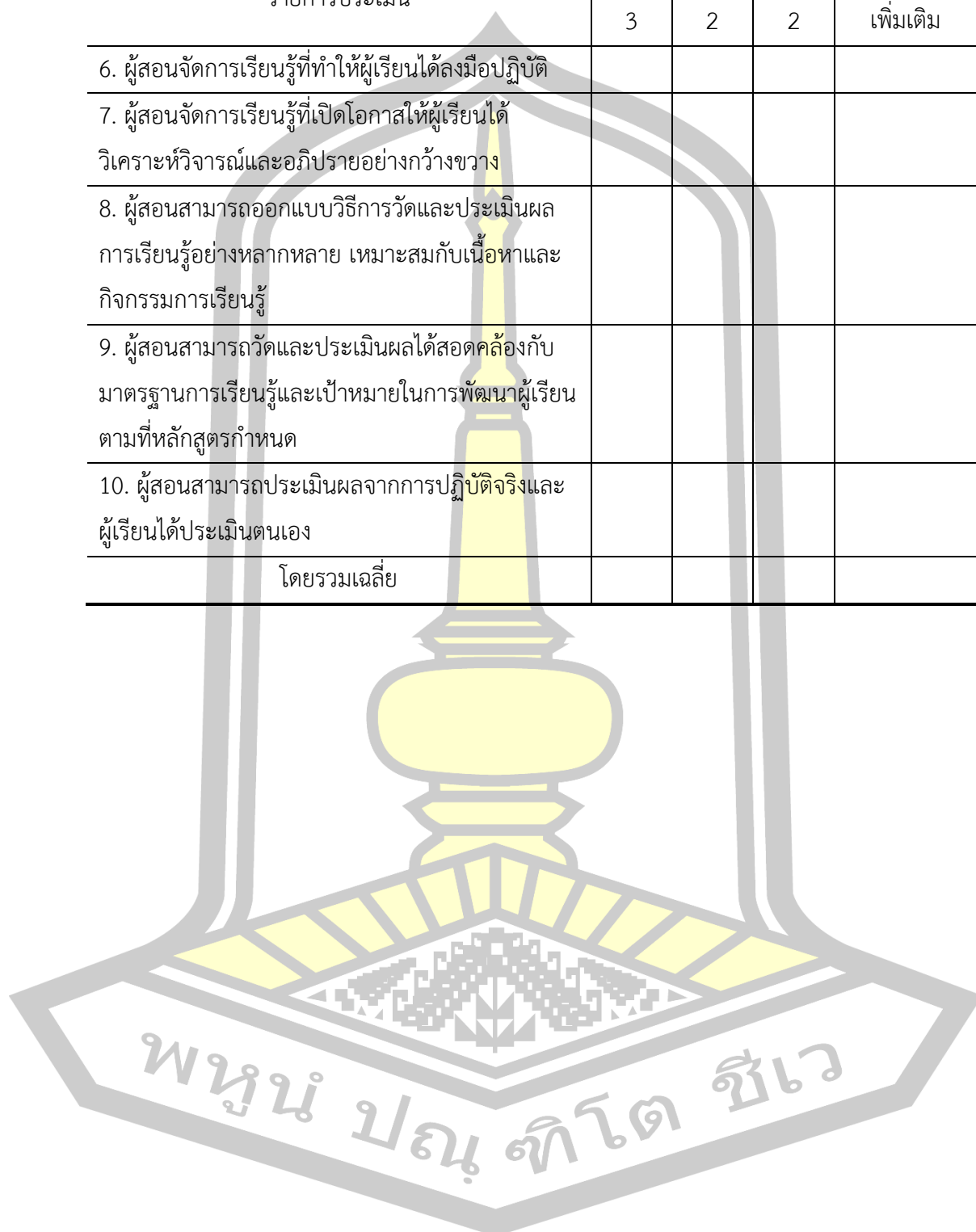
แบบสังเกตการสอน

ชื่อผู้สอน.....ชื่อผู้สังเกต.....
 แผนการเรียนรู้ที่.....เรื่อง.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

- คำชี้แจง : 1. แบบสังเกตการณ์สอนใช้ประเมินการปฏิบัติการสอนของครู มีจำนวน 10 ข้อ
 2. โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องระดับการประเมินตามสภาพจริง 3 ระดับ ดังนี้
 คะแนน 3 หมายถึง ปฏิบัติการสอนระดับ ดี
 คะแนน 2 หมายถึง ปฏิบัติการสอนระดับ พอใช้
 คะแนน 1 หมายถึง ปฏิบัติการสอนระดับ ควรปรับปรุง
 3. หากมีข้อสังเกตในการประเมินโปรดบันทึกลงในช่อง “ข้อสังเกตเพิ่มเติม” รายการ
 ประเมิน ระดับการประเมิน 3 2 1

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน			ข้อสังเกตเพิ่มเติม
	3	2	2	
1. ผู้สอนศึกษาสภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน				
2. ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้				
3. ผู้สอนใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้				
4. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิดวางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน				
5. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา				

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน			ข้อสังเกต เพิ่มเติม
	3	2	2	
6. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ				
7. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่างกว้างขวาง				
8. ผู้สอนสามารถออกแบบวิธีการวัดและประเมินผล การเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและ กิจกรรมการเรียนรู้				
9. ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับ มาตรฐานการเรียนรู้และเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ตามที่หลักสูตรกำหนด				
10. ผู้สอนสามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริงและ ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง				
โดยรวมเฉลี่ย				

แบบสัมภาษณ์ ฉบับที่ 1

แบบสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในการประชุมเชิงปฏิบัติการ

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สัมภาษณ์ครูผู้สอน เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้
เชิงรุก หลังการประชุมเชิงปฏิบัติการ มี 2 ตอน 10 ข้อ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

สถานที่สัมภาษณ์

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 รายการสัมภาษณ์

การออกแบบการเรียนรู้

1. ท่านได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการออกแบบการเรียนรู้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ การ
จัดการเรียนรู้เชิงรุกในครั้งนี้ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

2. หลักจากที่ได้เข้ารับการประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในครั้งนี้ท่าน มีความ
มั่นใจในการออกแบบการเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3. ปัญหาและอุปสรรคในการออกแบบการเรียนรู้ที่ควรได้รับการแก้ไข มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

4. ท่านได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการ
เรียนรู้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

5. หลังจากที่ได้เข้ารับการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในครั้งนี้ท่านมีความมั่นใจในการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ หรือไม่ อย่างไร

การเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด และการลงมือปฏิบัติ

6. ท่านได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด และการลงมือปฏิบัติจากการประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในครั้งนี้หรือไม่ อย่างไร

7. หลังจากที่ได้เข้ารับการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ท่านมีความมั่นใจในการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด และการลงมือปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร

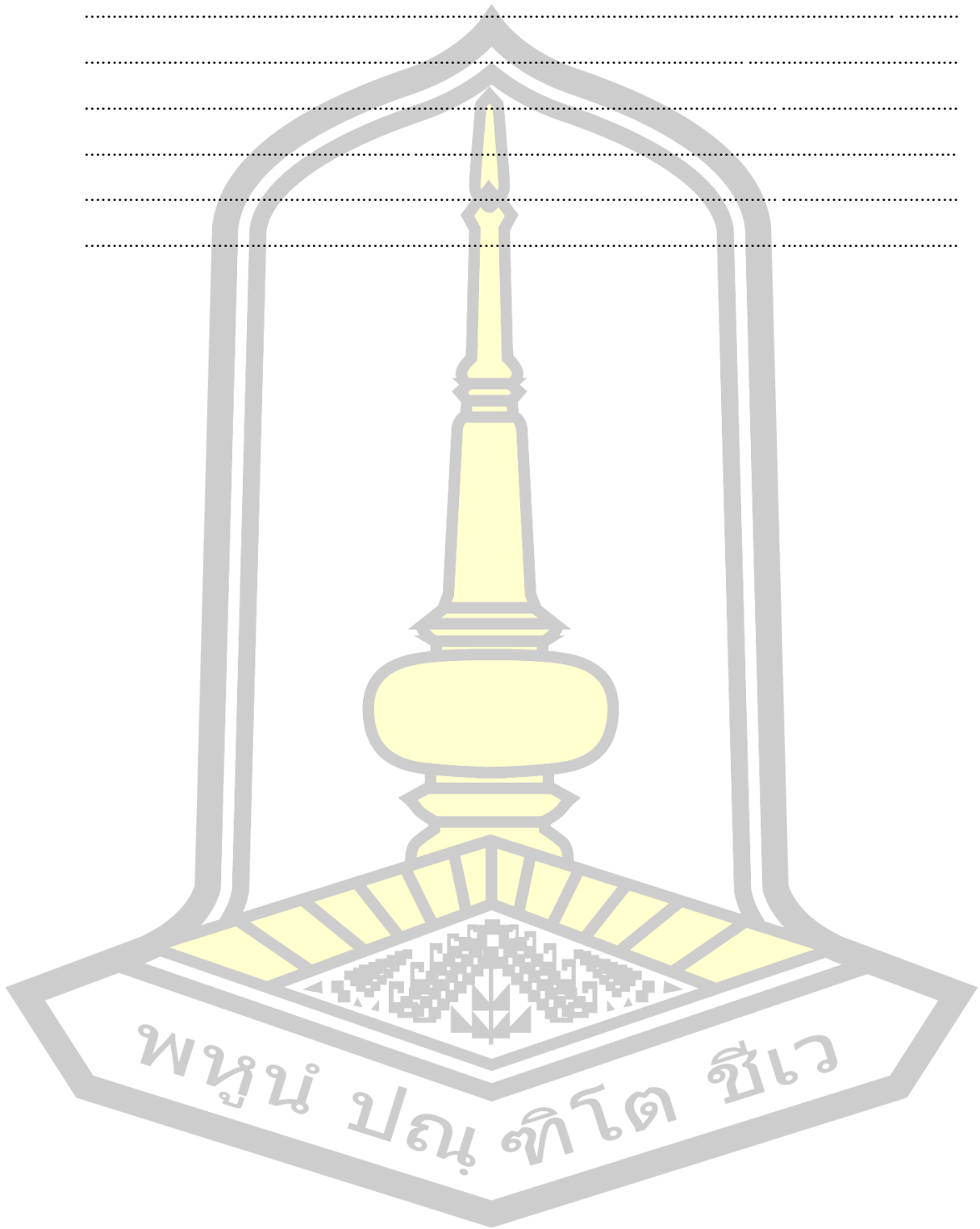
8. ท่านได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเขียนแผนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก จากการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ หรือไม่ อย่างไร

9. หลังจากที่ได้เข้ารับการประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในครั้งนี้ ท่านมีความมั่นใจในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ หรือไม่ อย่างไร

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

10. ท่านได้รับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง จากการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ หรือไม่ อย่างไร

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

แบบสัมภาษณ์ ฉบับที่ 2

แบบสัมภาษณ์หลังการสอน

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สัมภาษณ์ครูผู้สอน เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก หลังการสังเกตการสอน มี 2 ตอน 5 ข้อ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

สถานที่สัมภาษณ์

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 รายการสัมภาษณ์

1. ก่อนการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง ท่านได้นำเข้าสู่บทเรียนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

2. ท่านมีความมั่นใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากน้อยเพียงใด อย่างไร

.....

.....

.....

3. แนวทางจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ตามแนวคิดที่ท่านต้องการเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

4. เมื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกแต่ละครั้งสิ้นสุดลง ท่านได้สรุปบทเรียนหรือไม่อย่างไร

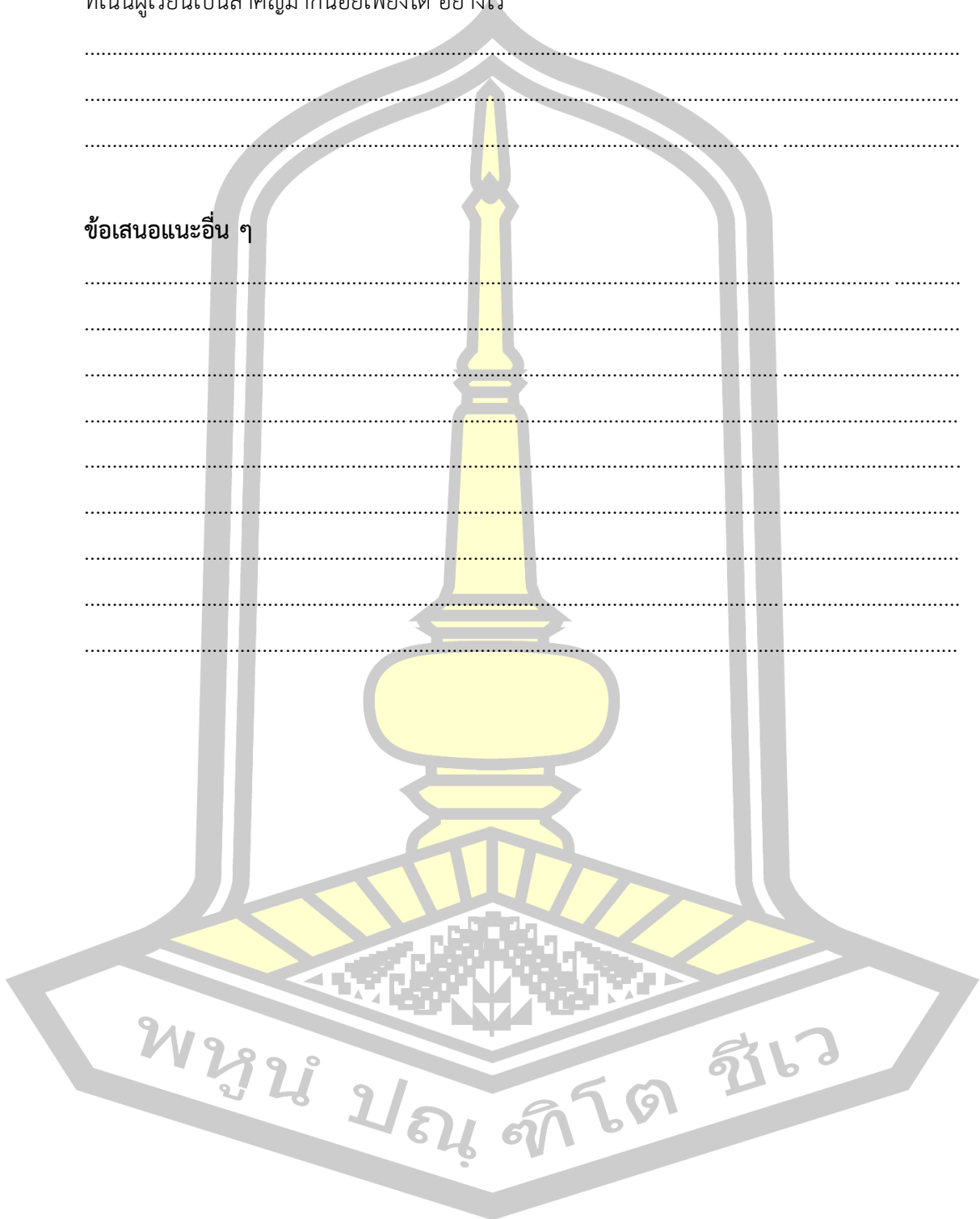
.....

.....

.....

5. ท่านมีความมั่นใจในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากน้อยเพียงใด อย่างไร

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

แบบสัมภาษณ์ ฉบับที่ 4

แบบสัมภาษณ์นักเรียนที่กลุ่มเป้าหมาย

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สัมภาษณ์นักเรียนที่กลุ่มเป้าหมาย เกี่ยวกับการปฏิบัติการสอน ของ
ครู หลังการสังเกตการสอน มี 2 ตอน 10 ข้อ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้น

สถานที่สัมภาษณ์

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 รายการสัมภาษณ์

1. หลังจากนักเรียนได้เรียนผ่านไปแล้ว นักเรียนคิดว่าครูผู้สอนได้ปรับเปลี่ยนเทคนิควิธีสอนหรือไม่
อย่างไร

.....

.....

.....

2. ครูผู้สอนได้ชี้แจงสิ่งต่างๆ ที่นักเรียนต้องปฏิบัติในการเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

3. นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

4. นักเรียนได้นำความรู้ที่ได้เรียนในชั้นเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

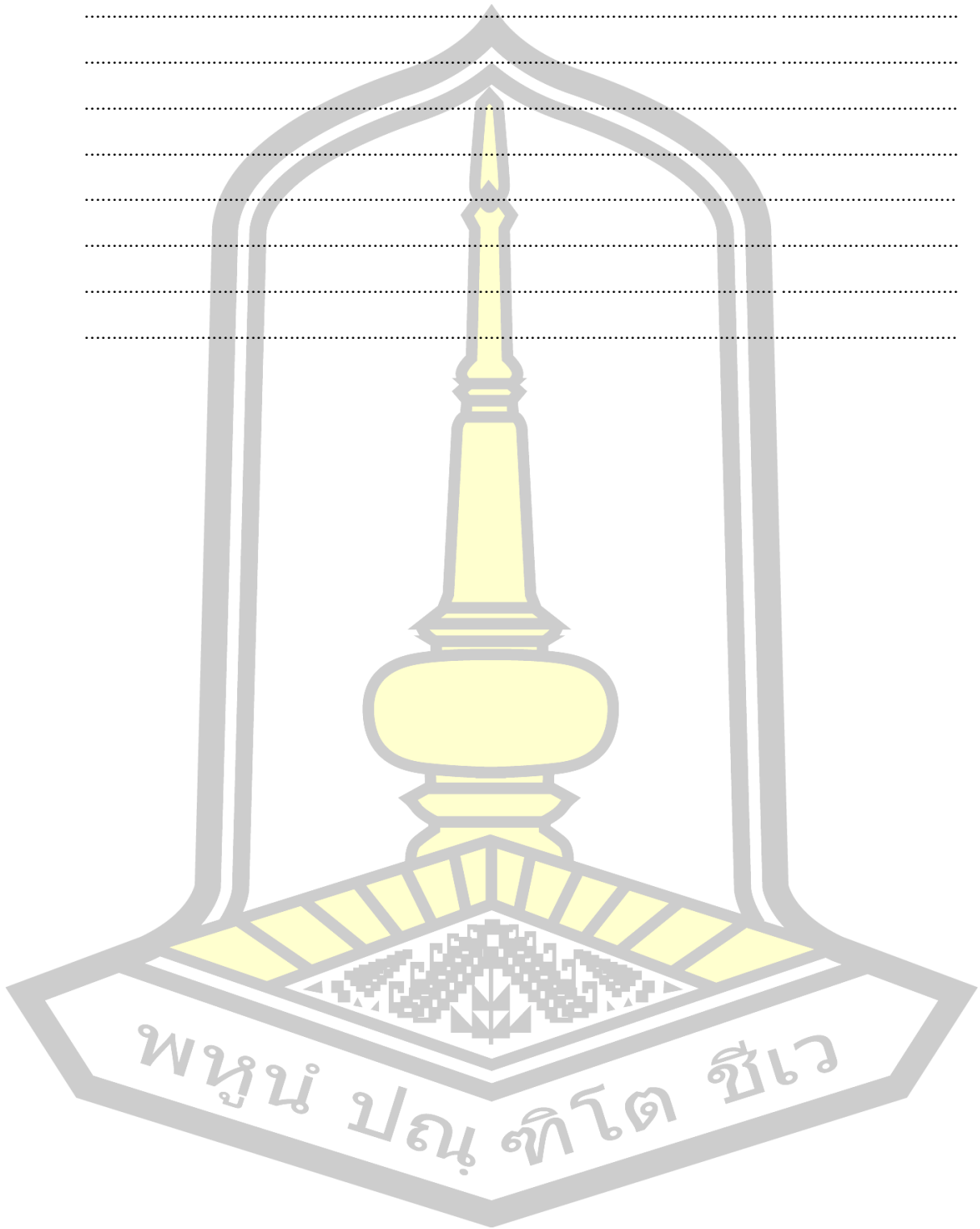
5. ครูผู้สอนได้ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียน นอกห้องเรียน หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

แบบประเมิน ฉบับที่ 1

แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้

ชื่อผู้สอน.....ชื่อประเมิน.....
 แผนการเรียนรู้ที่.....เรื่อง.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

คำชี้แจง : 1. แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีจำนวน 7 องค์กรประกอบ 18 ตัวบ่งชี้

2. โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องระดับการประเมินตามสภาพจริง 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง มีความเหมาะสม มากที่สุด

คะแนน 4 หมายถึง มีความเหมาะสม มาก

คะแนน 3 หมายถึง มีความเหมาะสม ปานกลาง

คะแนน 2 หมายถึง มีความเหมาะสม น้อย

คะแนน 1 หมายถึง มีความเหมาะสม น้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน					สรุปโดยรวม	
	5	4	3	2	1	\bar{X}	ระดับ
1. สาระสำคัญ							
1.1 ความคิดรวบยอดชัดเจนสอดคล้องกับเนื้อหา							
1.2 สอดคล้องสัมพันธ์จุดประสงค์การเรียนรู้							
2. จุดประสงค์การเรียนรู้							
2.1 ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้หลายด้าน							
2.2 ระบุพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ประเมินได้							
2.3 มีความเหมาะสมกับวัย							
3. เนื้อหาสาระการเรียนรู้							
3.1 ชัดเจนไม่สับสน							
3.2 มีความเหมาะสมกับวัย							
3.3 ครบถ้วนเพียงพอที่จะเป็นองค์ความรู้ที่ต้องการ							

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน					สรุปโดยรวม	
	5	4	3	2	1	\bar{X}	ระดับ
4. กิจกรรมการเรียนการสอน							
4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้							
4.2 เหมาะสมกับเวลา และสถานที่							
4.3 น่าสนใจ และจูงใจให้อยากเรียนรู้							
4.4 เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ							
4.5 เป็นกิจกรรมที่ฝึกกระบวนการคิดและลงมือปฏิบัติ							
5. สื่อการเรียนรู้							
5.1 สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน							
5.2 มีความเหมาะสม							
6. การวัดผลและประเมินผล							
6.1 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้							
6.2 ความยาก ง่าย เหมาะสม							
7. บันทึกลงหลังสอน							
มีบันทึกผลหลังสอน ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงครั้งต่อไป							
โดยรวมเฉลี่ย							

แบบประเมิน ฉบับที่ 2

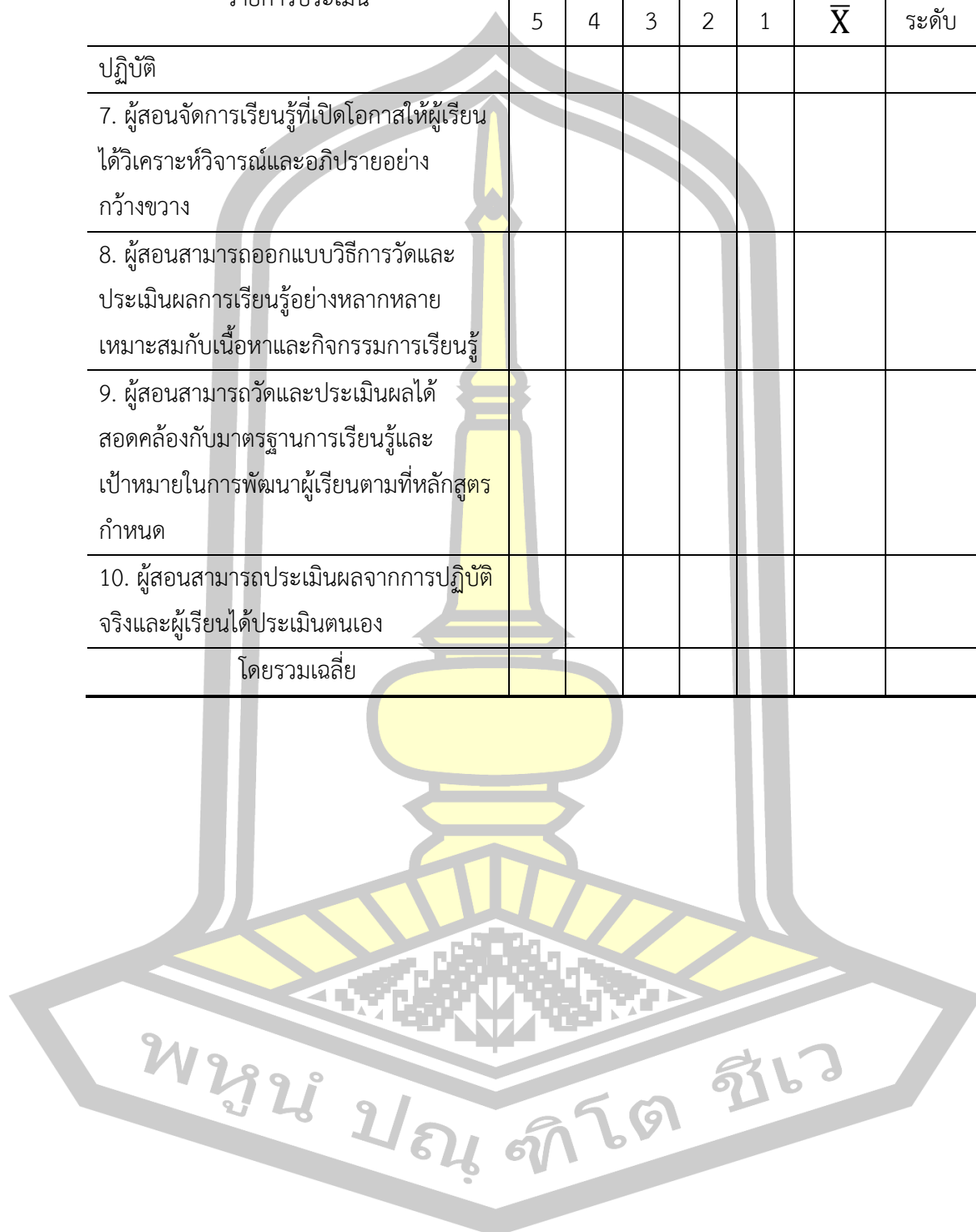
แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ชื่อผู้สอน.....ชื่อผู้ประเมิน.....
 แผนการเรียนรู้ที่.....เรื่อง.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

- คำชี้แจง : 1. แบบประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีจำนวน 10 ข้อ
2. โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องระดับการประเมินตามสภาพจริง 5 ระดับ ดังนี้
- คะแนน 5 หมายถึง มีความเหมาะสม มากที่สุด
 คะแนน 4 หมายถึง มีความเหมาะสม มาก
 คะแนน 3 หมายถึง มีความเหมาะสม ปานกลาง
 คะแนน 2 หมายถึง มีความเหมาะสม น้อย
 คะแนน 1 หมายถึง มีความเหมาะสม น้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน					สรุปโดยรวม	
	5	4	3	2	1	\bar{X}	ระดับ
1. ผู้สอนศึกษาสภาพปัจจุบัน และวิเคราะห์ปัญหาในด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน							
2. ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเรียนรู้							
3. ผู้สอนใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้							
4. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน							
5. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา							
6. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือ							

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน					สรุปโดยรวม	
	5	4	3	2	1	X̄	ระดับ
ปฏิบัติ							
7. ผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้วิเคราะห์วิจารณ์และอภิปรายอย่าง กว้างขวาง							
8. ผู้สอนสามารถออกแบบวิธีการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้							
9. ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผลได้ สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และ เป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตร กำหนด							
10. ผู้สอนสามารถประเมินผลจากการปฏิบัติ จริงและผู้เรียนได้ประเมินตนเอง							
โดยรวมเฉลี่ย							

แบบบันทึกการนิเทศ

ชื่อผู้สอน.....ชื่อประเมิน.....
 แผนการเรียนรู้ที่.....เรื่อง.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

- คำชี้แจง : 1. แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีจำนวน 7 องค์กรประกอบ 18 ตัวบ่งชี้
 2. โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องระดับการประเมินตามสภาพจริง 5 ระดับ ดังนี้
 คะแนน 5 หมายถึง มีความเหมาะสม มากที่สุด
 คะแนน 4 หมายถึง มีความเหมาะสม มาก
 คะแนน 3 หมายถึง มีความเหมาะสม ปานกลาง
 คะแนน 2 หมายถึง มีความเหมาะสม น้อย
 คะแนน 1 หมายถึง มีความเหมาะสม น้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน					หมายเหตุ
	5	4	3	2	1	
1. สาระสำคัญ						
1.1 ความคิดรวบยอดชัดเจนสอดคล้องกับเนื้อหา						
1.2 สอดคล้องสัมพันธ์จุดประสงค์การเรียนรู้						
2. จุดประสงค์การเรียนรู้						
2.1 ครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้หลายด้าน						
2.2 ระบุพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ประเมินได้						
2.3 มีความเหมาะสมกับวัย						
3. เนื้อหาสาระการเรียนรู้						
3.1 ชัดเจนไม่สับสน						
3.2 มีความเหมาะสมกับวัย						
3.3 ครบถ้วนเพียงพอที่จะเป็นองค์ความรู้ที่ ต้องการ						

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน					หมายเหตุ
	5	4	3	2	1	
4. กิจกรรมการเรียนการสอน						
4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้						
4.2 เหมาะสมกับเวลา และสถานที่						
4.3 น่าสนใจ และจูงใจให้อยากเรียนรู้						
4.4 เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ						
4.5 เป็นกิจกรรมที่ฝึกกระบวนการคิดและลงมือปฏิบัติ						
5. สื่อการเรียนรู้						
5.1 สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน						
5.2 มีความเหมาะสม						
6. การวัดผลและประเมินผล						
6.1 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้						
6.2 ความยาก ง่าย เหมาะสม						
7. บันทึกผลหลังสอน						
มีบันทึกผลหลังสอน ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงครั้งต่อไป						
โดยรวมเฉลี่ย						

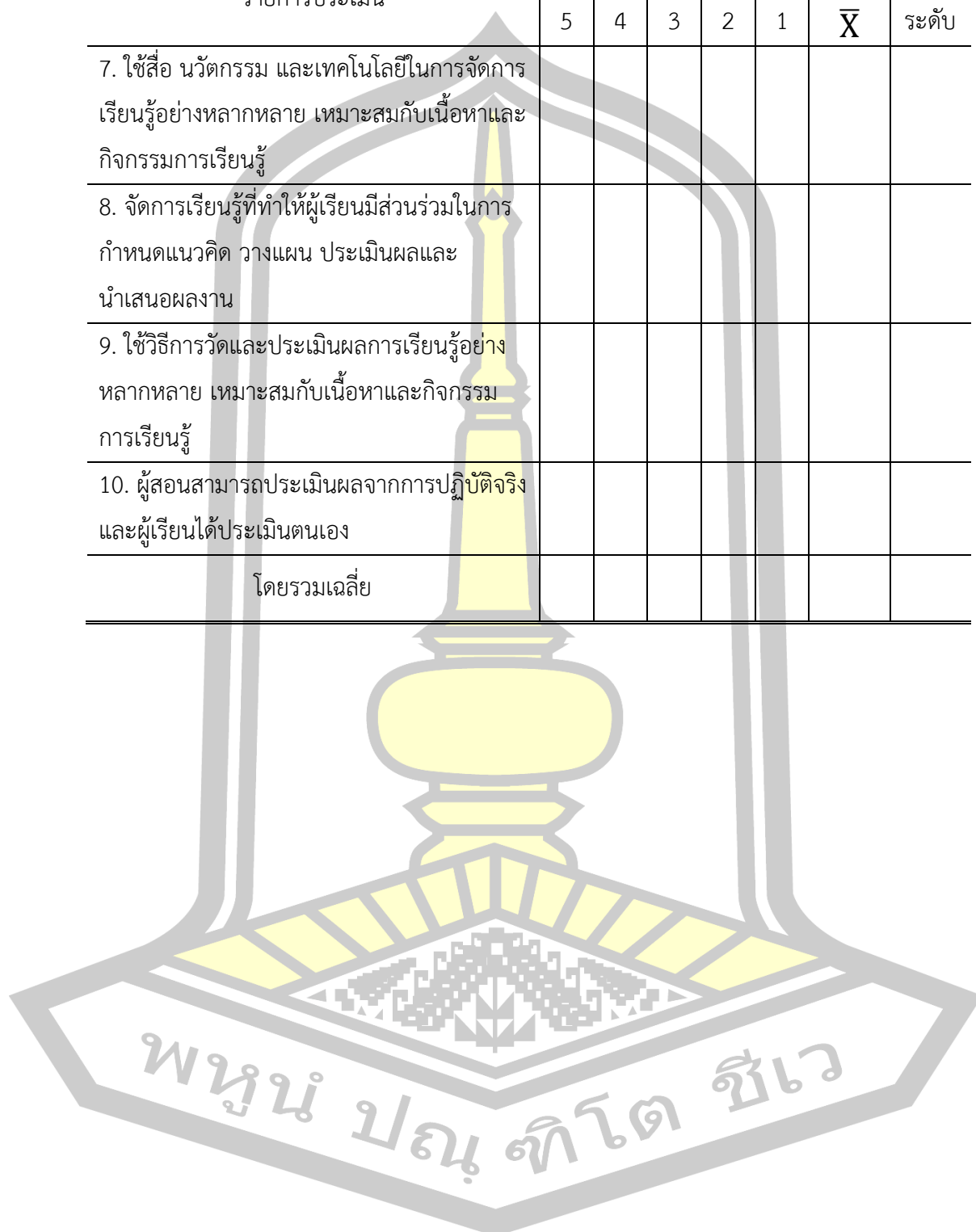
แบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียน

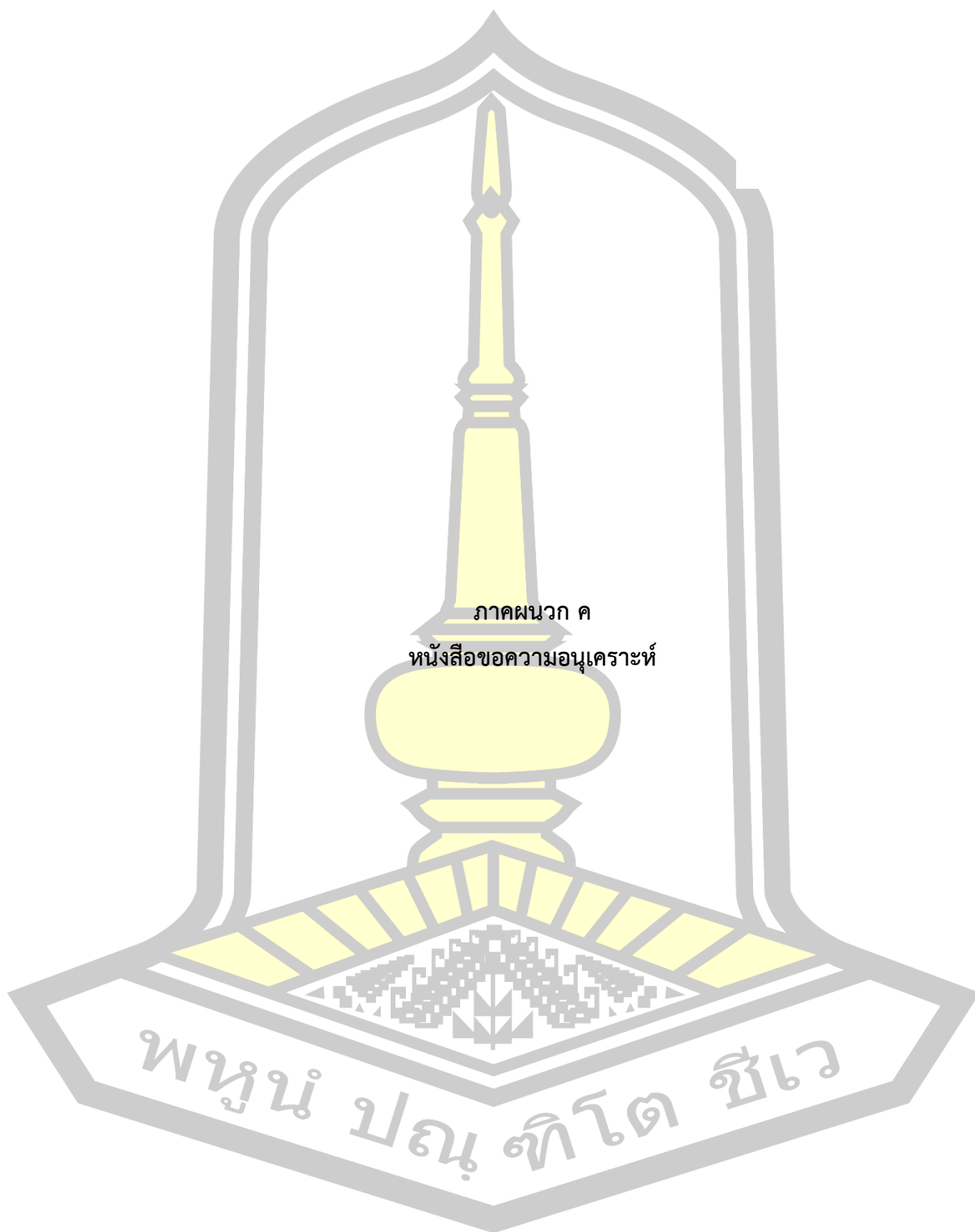
ชื่อผู้สอน.....ชื่อผู้ประเมิน.....
 แผนการเรียนรู้ที่.....เรื่อง.....
 วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

- คำชี้แจง : 1. แบบสอบถามความพึงพอใจนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู มีจำนวน 10 ข้อ
 2. โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องระดับการประเมินตามสภาพจริง 5 ระดับ ดังนี้
 คะแนน 5 หมายถึง มีความพึงพอใจ มากที่สุด
 คะแนน 4 หมายถึง มีความพึงพอใจ มาก
 คะแนน 3 หมายถึง มีความพึงพอใจ ปานกลาง
 คะแนน 2 หมายถึง มีความพึงพอใจ น้อย
 คะแนน 1 หมายถึง มีความพึงพอใจ น้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน					สรุปโดยรวม	
	5	4	3	2	1	\bar{X}	ระดับ
1. มีการแจ้งจุดประสงค์หรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง							
2. มีการทบทวนความรู้เดิมและนำเข้าสู่บทเรียน							
3. จัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา							
4. ใช้กิจกรรมที่เน้นกระบวนการหรือเทคนิควิธีที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ							
5. จัดกิจกรรมที่เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ทักษะ หรือทัศนคติ ที่ต่างกัน							
6. จัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ วิจัยและอภิปรายอย่างกว้างขวาง							

รายการประเมิน	ระดับการประเมิน					สรุปโดยรวม	
	5	4	3	2	1	\bar{X}	ระดับ
7. ใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้							
8. จัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวคิด วางแผน ประเมินผลและนำเสนอผลงาน							
9. ใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้							
10. ผู้สอนสามารถประเมินผลจากการปฏิบัติจริง และผู้เรียนได้ประเมินตนเอง							
โดยรวมเฉลี่ย							

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์

พหุบัน ปณฺ ทิโต ชีเว

ที่ อว 0605.5(2)/ว375

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

31 มกราคม 2563

เรื่อง ขอบขอมอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ

ด้วย นางสาวยุภาลัย มะลิซ้อน นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครู ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ โฉมยา)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174
เบอร์โทรนิสิต 0930917542

ที่ อว 0605.5(2)/ว375

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

31 มกราคม 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน นายชูสง่า นัยวัฒน์

ด้วย นางสาวยุภาลัย มะลิซ้อน นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครู ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งสรรค์ โดมยา)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174
เบอร์โทรนิสิต 0930917542

ที่ อว 0605.5(2)/ว375

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

31 มกราคม 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน นายวีรชาติ ชมภูหลง

ด้วย นางสาวยุภาลัย มะลิซ้อน นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครู ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ โดมยา)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174
เบอร์โทรนิสิต 0930917542

ที่ อว 0605.5(2)/ว375

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

31 มกราคม 2563

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน นายณวัฒน์ จันทเขต

ด้วย นางสาวยุภาลัย มะลิซ้อน นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ โฉมยา)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174
เบอร์โทรนิสิต 0930917542

ที่ อว 0605.5(2)/ว375

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

31 มกราคม 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน นางสาวปราณี วรรณปะเก

ด้วย นางสาวยุภาลัย มะลิซ้อน นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครู ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในเรื่องนี้อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ โฉมยา)

รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174

เบอร์โทรนิสิต 0930917542

ที่ อว 0605.5(2)/675

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

18 กุมภาพันธ์ 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน

ด้วย นางสาวยุภาลัย มะลิซ้อน นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง : “การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร (กศ.ม.) การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ นางสาวยุภาลัย มะลิซ้อน ทำการทดลอง ใช้เครื่องมือเพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ โฉมยา)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174
เบอร์โทรนิสิต 0930917542

ที่ อว 0605.5(2)/ว375

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

31 มกราคม 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณณ์

ด้วย นางสาวอุภาลัย มะลิซ้อน นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครู ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ โฉมยา)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174
เบอร์โทรนิสิต 0930917542

ที่ อว 0605.5(2)/749

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

24 กุมภาพันธ์ 2563

เรื่อง ขออนุมัติจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้
เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ

ด้วย นางสาวกัญญา มะลิซ้อน นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง : “การพัฒนาสมรรถนะ
ครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม
เขต 2” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร (กศ.ม.) การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และ
มีประสบการณ์ ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นขออนุมัติจัดการประชุม
เชิงปฏิบัติการ การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า
คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ โฉมยา)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174
เบอร์โทรนิสิต 0930917542

ที่ อว 0605.5(2)/679

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

18 กุมภาพันธ์ 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นวิทยากรในการประชุมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2

เรียน นางสาวปราณี วรรณปะเก

ด้วย นางสาวยุภาลัย มะลิซ้อน นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง : “การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร (กศ.ม.) การบริหารและพัฒนาการศึกษา โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ในครั้งนี้

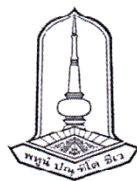
เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นขอความอนุเคราะห์เป็นวิทยากร ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2 เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการ ในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ โฉมยา)
รองคณบดี ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174
เบอร์โทรนิสิต 0930917542

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เอกสารรับรองโครงการวิจัย

เลขที่การรับรอง : 056/2563

ชื่อโครงการวิจัย (ภาษาไทย) การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ชื่อโครงการวิจัย (ภาษาอังกฤษ) The Development of Enhance Teacher Competency in Active Learning Management for School under Mahasarakham Primary Educational Service Area Office 2.

ผู้วิจัย : นางสาวยุภาลัย มะลิซ้อน

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : คณะศึกษาศาสตร์

สถานที่ทำการวิจัย : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2

ประเภทการพิจารณาแบบ : แบบเร่งรัด

วันที่รับรอง : 26 กุมภาพันธ์ 2563

วันหมดอายุ : 25 กุมภาพันธ์ 2564

ข้อเสนอการวิจัยนี้ ได้รับการพิจารณาและให้ความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหาสารคามแล้ว และอนุมัติในด้านจริยธรรมให้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องข้างต้นได้ บนพื้นฐานของโครงการงานวิจัยที่คณะกรรมการฯ ได้รับและพิจารณา เมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้วให้ผู้วิจัยส่งแบบฟอร์มการปิดโครงการและรายงานผลการดำเนินงานมายังคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หรือหากมีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ในโครงการวิจัย ผู้วิจัยจะต้องยื่นขอรับการพิจารณาใหม่

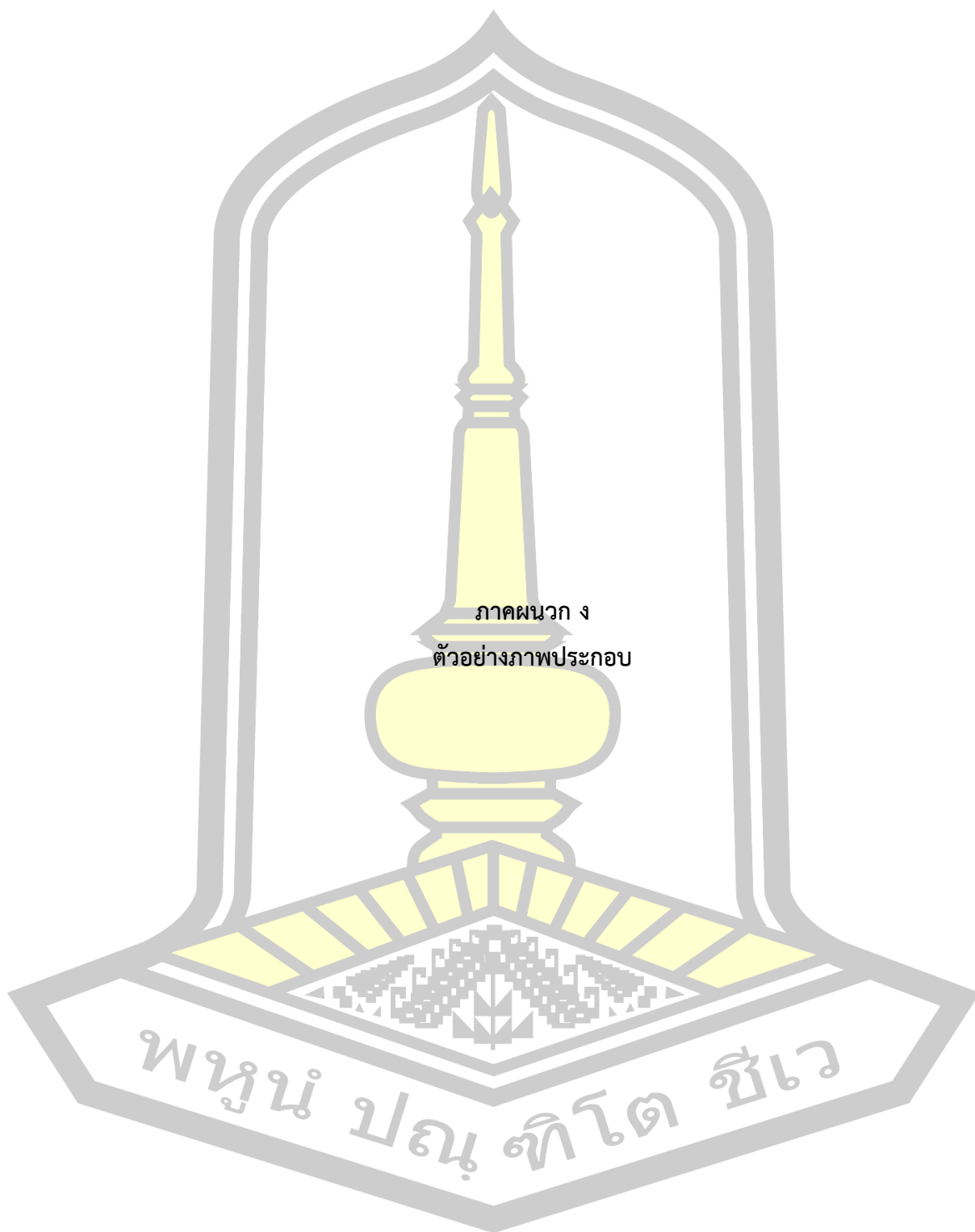
..... ภาณี รุ่งจิตรา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เกษิษฐาหญิงรัตรี สว่างจิตรา)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ทั้งนี้ การรับรองนี้มีเงื่อนไขดังที่ระบุไว้ด้านหลังทุกข้อ (ดูด้านหลังของเอกสารรับรองโครงการวิจัย)

ภาคผนวก ง
ตัวอย่างภาพประกอบ

พหุณฺ์ ปณฺุ ทิโต ชีเว

นายสมเพชร มัชปะโม

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ เป็นประธานในการกล่าวเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

บรรยากาศการทำแบบทดสอบก่อนการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

วิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าร่วมปรึกษาหารือ ระดมความคิด วางแผนการพัฒนาการเขียนแผนจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การนิเทศกลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ผู้ศึกษาค้นคว้าร่วมกับผู้นิเทศ สังเกตการสอนของกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก
โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิด และลงมือปฏิบัติ

กลุ่มเป้าหมายดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก โดยจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะ
การคิดขั้นสูง และคิดแก้ปัญหา

กลุ่มเป้าหมายดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก
โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมกลุ่ม ทำงานเป็นทีม

การสรุปผล และอภิปรายผล การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ อำเภอลำปำ จังหัดมหาสารคาม ทั้ง 2 วงรอบ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวยุภาลัย มะลิซ้อน
วันเกิด	วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2534
สถานที่เกิด	อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 22 หมู่ที่ 5 บ้านเมืองบัว ตำบลเมืองบัว อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ 45150
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครู
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านหนองบัวกุดอ้อ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 ตำบลหัวเรือ อำเภอลำปุม จังหวัดมหาสารคาม รหัสไปรษณีย์ 44210
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2553 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนจันทบุษย์อนุสรณ์ จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2558 ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พ.ศ. 2563 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ ทิโต ชีเว